Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto

Asemakaavaosaston selvityksiä 2013:1

Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys
- Inventointikortisto

Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys - Inventointikortisto

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy

TILAAJA

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
Asemakaavaosasto

OHJAUSRYHMÄ

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
Ritva Luoto
Anne Kangasniemi
Maria Karisto
Riitta Salastie
Niina Strengell

Helsingin kaupunginmuseo
Sari Saresto

SELVITYSTYÖN TEKIJÄT

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Mona Schalin
Varvara Protassova
Marica Schalin
Sakari Mentu

Kari Hakli, valokuvaaja

Maisema-arkkitehtuuri MM
Meri Mannerla-Magnusson

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson
Kristina Karlsson

Taitto: Heikki Jantunen, Unigrafia

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2013:1
Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys - Inventointikortisto

ISSN 2243-092X

SISÄLLYSLUETTELO

1 QUISISANAN ALUE 11

2 STENKULLA — DRAKNÄS ALUE 22

3 NORDANVIK-FURUBACKA 40

4 BJÖRKNÄS — NY-TORP 62

5 KAISLIKON ALUE 84

6 RAUHALAHDEN ALUE 102

7 TIRREBON ALUE 114

8 ITÄRANNAN LOMAMÖKIT LIISA JA SUVIMÄKI 138

9 VÅDÖTORPIN HUVILARYHMÄ 150

10 STUGAN JA JANNEBERG ALUE 174

11 KAAKKOISRANNAN KESÄMÖKIT 208

12 DRAKUDDEN 214

13 SUNNANVIK 226

14 UDDEBON ALUE 262

15 SUOTORPAN ALUE 276

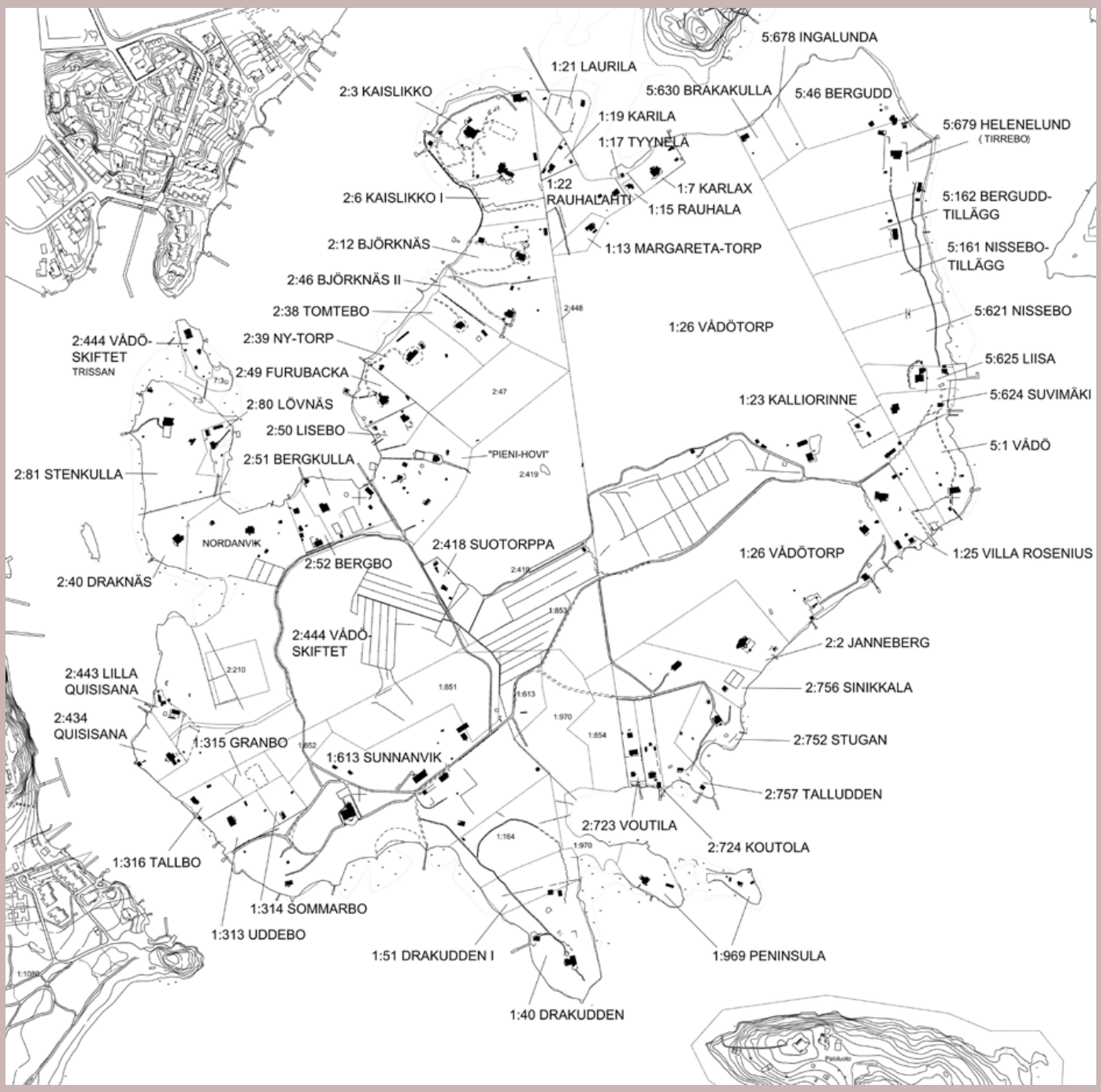

Vartiosaaren kartta. Tilanne 2012 ja nykyiset kiinteistönumerot. Pohjakartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto.

VARTIOSAAREN KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS - INVENTOINTIKORTISTO

Tämä inventointikortisto on osa Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitystä (KSV:n julkaisuja 2/2013). Kortisto koostuu yhteensä viidestätoista osa-aluekokonaisuudesta. Inventointikorteissa käydään läpi kunkin kohteen rakentamis- ja omistushistoria sekä arkkitehtuurin keskeiset ominaispiirteet. Lisäksi tarkastellaan muutoksia, joita kohteissa on ajan mittaan tapahtunut. Tarkastelun kohteena on noin 50 huvilaa sekä satakunta muuta huvila-asumiseen liittyvää rakennusta. Inventoinnissa ovat mukana huviloiden lisäksi muut huvilaympäristöön kuuluvat rakennukset kuten saunat, huvimajat ja uimahuoneet. Rakennusten ohella tarkastelun kohteena ovat olleet huviloihin liittyvät puutarha- ja ympäristörakenteet. Puutarhojen osalta inventointi koskee lähinnä puutarhojen nykyilmettä ja -tilaa. Puutarhainventointi on rajattu koskemaan viittätoista merkittävimmäksi katsottua huvilapuutarhaa. Jokaisen osa-aluekokonaisuuden lopussa on yhteenveto osa-alueen keskeisistä ominaispiirteistä ja arvoista. Inventoinnin laatijana on ollut Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit OY. Puutarhojen inventoinnin on laatinut maisema-arkkitehti Meri Mannerla-Magnusson. Inventointikortiston sisältämät 15 osa-aluetta ovat:

1 **Quisisanan alue**
2 **Stenkulla — Draknäs alue**
3 **Nordanvik — Furubacka**
4 **Björknäs — Ny-Torp**
5 **Kaislikon alue**
6 **Rauhalahden alue**
7 **Tirrebon alue**
8 **Itärannan lomamökit Liisa ja Suvimäki**
9 **Vådötorpin huvilaryhmä**
10 **Stugan — Janneberg alue**
11 **Kaakkoisrannan kesämökit**
12 **Drakudden**
13 **Sunnanvik**
14 **Uddebon alue**
15 **Suotorpan alue**

6
Rauhalahden
5
Kaislikon alue
4
Björknäs - Ny-Torp
Trissan
3
Nordanvik - Furubacka
2
Stenkulla - Draknäs
15
Suotorpan alue
1
Quisisanan alue
14
Uddebon alue
13
Sunnanvik
12
Drakudden

VARTIOSAARI OSA-ALUEET

1 Quisisanan alue

2 Stenkulla—Draknäs alue

3 Nordanvik-Furubacka

4 Björknäs—Ny-Torp

5 Kaislikon alue

6 Rauhalahden alue

7 Tirrebon alue

6 Itärannan kesämökit Liisa ja Suvimäki

9 Vådötorpin huvilaryhmä

10 Stugan - Janneberg alue

11 Kaakkoisrannan kesämökit

12 Drakudden

13 Sunnanvik

14 Uddebon alue

15 Suotorpan alue

Quisisanan huvila nähtynä luoteesta.

1 QUISISANAN ALUE

Laajasalon kylä 2:434 Quisiana, 2:443 Lilla Quisiana, osa 2:444 Vådö-skiftet

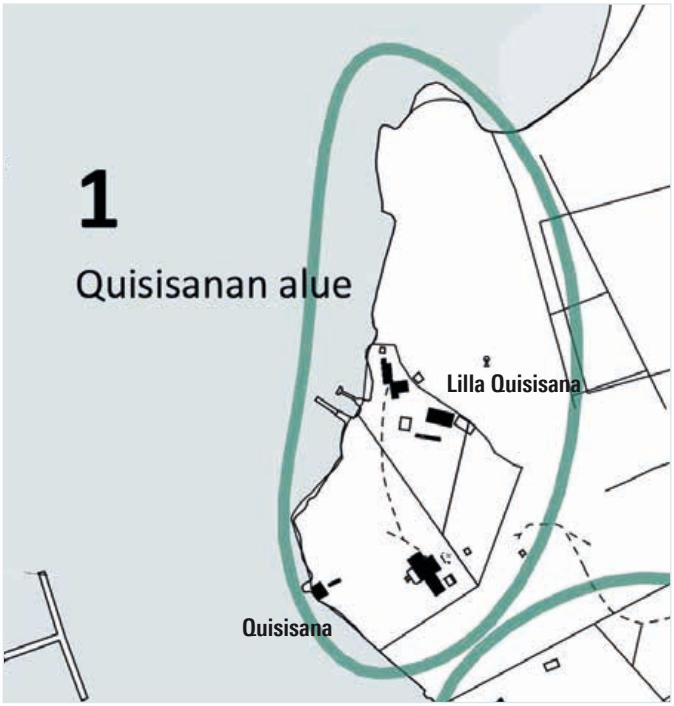

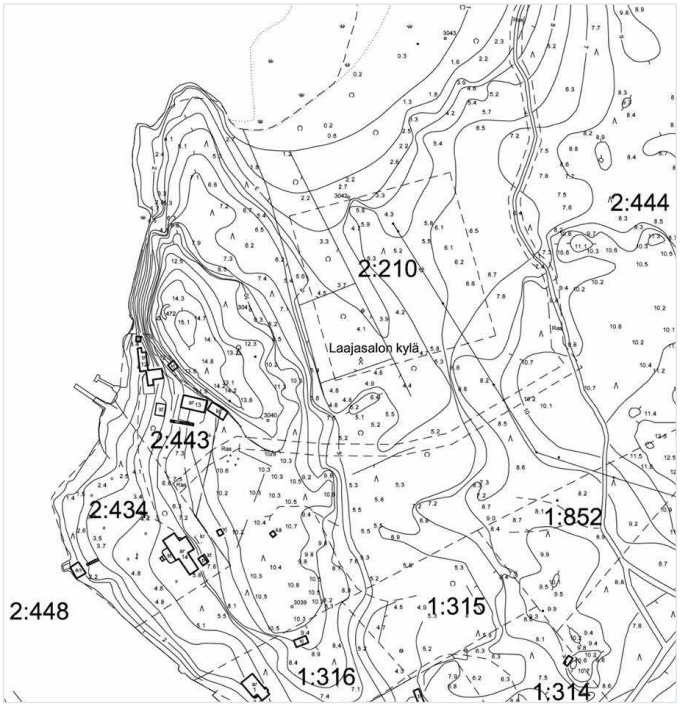

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Rakennusryhmä puutarhoineen sijaitsee Vartiosaaren pääsaaren länsiosassa Reposalmen rannan, jyrkän kallion ja tiheän metsän rajaamassa, loivasti rantaa kohti viettävässä rinteessä. Viereisen kallion lakialueen korkeus on 15 metriä mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Degerön kylän jakokartassa v. 1777-1794 ei ollut mitään rakennukseen tai niittyyn viittaavaa merkintää. 1870-luvun venäläisen topografikartan mukaan Uppbyn torpan pihapiiriin kuului päärakennuksen lisäksi useita muita rakennuksia. Kartan esittämä, rantaviivasta ulos työntyvä rakennus oli mahdollisesti venevaja.

Uppbyn kartanoon kuuluva Vartiosaaren torppa on ilmeisesti muutettu kesähuvilaksi 1800-luvun lopulla. Ajan lehtikirjoituksissa mainittu maisteri Vaenerberg on todennäköisesti asunut torpan vanhassa asuinrakennuksessa. Lehtikirjoitusten ja muiden tiedonrippeiden perusteella voidaan olettaa, että pihapiirissä on 1900-luvun vaihteessa asunut myös hukkuneen laivuri Hellstenin leski. Hän on hakenut kesävuokralaisia lehtiilmoituksilla, joiden yhteyshenkilönä on ollut Vaenerberg. Vaenerbergin sukulaisia on asunut Vartiosaaressa ainakin vielä 1940-luvulla.

Quisisanan rakennusryhmä puutarhoineen sai nykyisen nimensä vuonna 1918, kun huvilan omistajaksi tuli Nokian johtajana toiminut Gustaf Fogelholm. Sunnanvikin valmistuttua 1921 Quisisana vuokrattiin kesäasunnoksi. Rakennusten seuraava omistaja oli pankinjohtaja Alarik Nystén (1875-1936), joka ei kuitenkaan saanut tilaisuutta ostaa haluamaansa maa-aluetta. Hän osti vuonna 1934 Holmgårdin puolelta rajaa 0,25 hehtaaria käsittävän palstan 1:315 Granbon. Uppbyn tilan uudistuskartan mukaan Quisisanan alue kuului vielä vuonna 1956 Uppbyn kiinteistöön 2:293.

Kansallisosakepankin kanssa sovitun vaihtokaupan tuloksena Quisisanan rantatontti siirtyi 1960-luvulla nykyisille omistajilleen, jotka muuttivat Vartiosaareen asumaan 1966. 2:434 Quisiana ja 2:443 Lilla Quisiana ovat yksityisomistuksessa. Rakennukset ovat olleet nykyisen omistajan perheen hallussa ainakin 1920-luvun alkuvuosilta. 2:444 Vådö-skiftet on vuonna 1979 siirtynyt KOP:ilta Helsingin kaupungin haltuun.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0434	QUISISANA	15.12.1988	3700	0
091-412-0002-0443	LILLA QUISISANA	27.9.1996	1709	0
091-412-0002-0444	VÅDÖ-SKIFTET	27.9.1996	106481	0

Rakennuskanta

Vaikka yhtään rakennusta ei ole esitetty 1700-luvun mittauskartassa, on mahdollista että paikalla on jo tuolloin sijainnut vaatimaton hirsirakennus. Huvilaksi muutetun torpan vanhin säilynyt osa,

Huvilan lounaispuolella oli 1930-luvulla hyvin hoidettu hiekkakenttä, jota kiersivät reunaistutukset ja nurmikko. LN kokoelma.

Ortokuva v. 1943, KSV

gerretty. Hiekkarannan viereinen rantaviiva on muotoiltu kaarevaksi ja tuettu kivimuurilla.

Rannan tuntumassa kasvaa kookas saarni. Pihapiirissä on myös nuoria saarnia, muutama vaahtera, sekä isohko lehtikuusi. Huvilan sivuilla kasvaa kaksi valkoisena kukkivaa orapihlajapuuta.

Koillispuolella maasto nousee kohti aurinkoista puutarhatasannetta, jota kejossa on matalat neliruutuiset ikkunat, on nykyisen omistajan mukaan peräisin 1700-luvulta. Lähellä rantaa on kesämökki, jossa on säilynyt 1800-luvun alkupuolelta olevan hirsirakennuksen seinähirsiä. Omistajan mukaan paikalla on ollut savusauna.

Muita rakennuksia ovat nykyisen omistajan isän 1920-30-luvulla rakennuttama venevaja, pieni kanala ja Reposalmeen maamerkiksi muodostunut klassistinen saunapaviljonki, jossa on alun perin sijainnut pesutupa ja uimahuone. Kalliolla on säilynyt kivirakenteinen, pyöreä ja peltikatteen kattama vesisäiliö, johon on aluksi pumpattu vettä käsivoimin ja 1930-luvulta lähtien sähkövoimalla.

Ympäristö ja puutarha

Uppbyn kartanon omistaja Axel Lindberg mainitsee Vartiosaaressa sijaitsevan torpan vuonna 1913 julkaistussa historiikissaan. Samanaikaisesta valokuvasta päätellen näkymä pohjoisesta kohti päärakennusta on säilynyt samankaltaisena viimeiset sata vuotta. Puutarhan vanhimmat säilyneet rakenteet periytyvät pääosin 1920-1930-luvuilta .

Huvilan pohjois- ja länsisivulta maasto laskee loivana rinteenä kohti Reposalmen huuhtomaa rantaa. Huvilalta avautuva näkymä suuntautuu nurmikentän ja kapean hiekkarannan yli luoteeseen, kohti Laajasalon kanavaa. Reposalmen rannassa on tiheä rantapuusto. Hiekkaranta on ollut aiemmin yläosastaan penhystävät korkeat, rehevät kultasadepensaat. Tasanteelle on rakennettu pergola, jota kannattaa neljä liuskekivistä muurattua pilaria ja merenpuoleisten pilarien väliin on rakennettu muutama kiviporras. Portaiden edessä oli aikoinaan pyöreä ruusupenkki, jota kiersi hiekkakäytävä. Sommitelmaa täydensi lipputanko. Säilyneitä perinteisiä puutarhakasveja ovat mm. humala ja päivälilja sekä kauempana metsän suuntaan kasvavaa kurjenmiekkaa. Entisen kasvihuoneen aluetta on rajannut marjakuusiaita, josta on osa jäljellä. Pergolan vieressä on ollut hiekkapintainen krokettikenttä, joka on nykyisin nurmikkona.

Karhupatsas vartioi puutarhatasanteelta nousevia portaita, jotka vievät kivisen tukimuurin reunustamalle polulle. Polku johtaa kallion laelle kohti levähdys- ja näköalapaikkaa harmaakivimuureineen, kivipenkkeineen ja järeine graniittipöytineen.

Vanhan höyryaluslaiturin paikka on jäljellä nykyisen palstan rajan eteläpuolella, samoin sen lähelle ylärinteeseen rakennettu kaareva penkki kivipöytineen. Tämä puutarhan osa on ollut aiemmin ns. ”rockery” eli kivikkopuutarha. Kivipöydän eteläpuolen kalliojyrkänteeseen on rakennettu kapeat kiviportaat, joita pitkin voi palata huvilan eteläpuolella sijainneeseen hedelmätarhaan. Entisen höyryaluslaiturin tuntumassa kasvaa kolme isoa sembramäntyä ja yksi hopeakuusi. Rannassa on graniittiportaat ja niiden yläpuolella on omistajan kertoman mukaan sijainnut tasainen hiekkaympyrä.

Huvilan itäpuolelta, nykyisen palstan ulkopuolelta lähtee polku, jonka varrella on pieni kosteikko (aiemmin mahdollisesti vesiallas). Polku laskeutuu metsän läpi rehevälle tasanteelle, jota reunustaa liuskekivistä rakennettu muuri. Muuriin on rakennettu pilareiden reunustama porras. Vuoden 1943 ilmakuvan perusteella paikalla on ollut muotopuutarha, jonka keskellä on ollut monikulmainen, säännönmukainen alue. Muotopuutarha on sijainnut Granbon palstalla, joka 1930-luvulla kuului Quisisanan omistajalle.

Nykyisen omistajan kertoman mukaan Quisisanan alueella työskenteli 1920-ja -30 –luvuilla kuusi henkilöä, jotka muun muassa ylläpitivät yli kilometrin pituudelta hiekkakäytäviä. Myöhemmin oli vain yksi työntekijä. Palstalla viljeltiin kukkia myyntiin 1940- ja -50 -luvuilla.

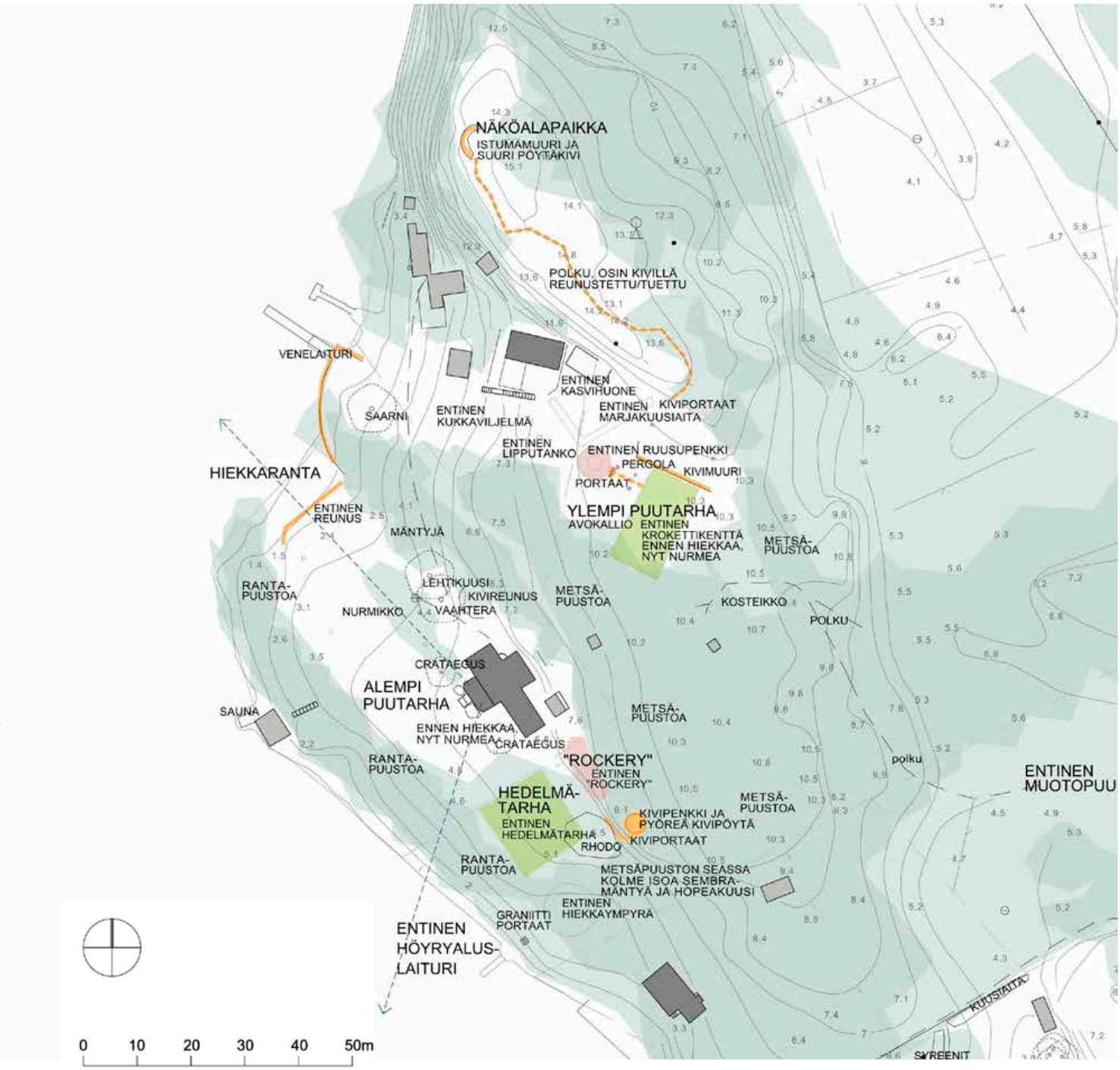

1 QUISiSANAN ALUE
Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka KSMS.

Puutarhan vanhimmat säilyneet rakenteet periytyvät pääosin 1920-1930-luvuilta. Huvilan luoteispuolella *alempi puutarha* laskee loivana rinteenä kohti Reposalmen rantaa. Koillispuolella maasto nousee kohti *puutarhatasannetta*, jonka keskellä on *pergola* ja *kiviporras*. Paikoin *porrastettu polku* johtaa kohti kallion laella sijaitsevaa *näköalapaikkaa*. Huvilan kaakkoispuolella on *kaareva kivipenkki*, ns. *"rockery"* eli kivikkopuutarha ja sen alapuolella entinen *pyöreä hiekkatasanne* laiturin yhteydessä.

1 Ylempi puutarha. Kivipilareiden muodostama pergola, keskilinjassa kiviportaat, taustalla terassimuuri .

Tuuheat kultasadepensaat kasvavat tasanteen reunalla.

2 Karhupatsas kalliolle nousevien kiviportaiden vieressä

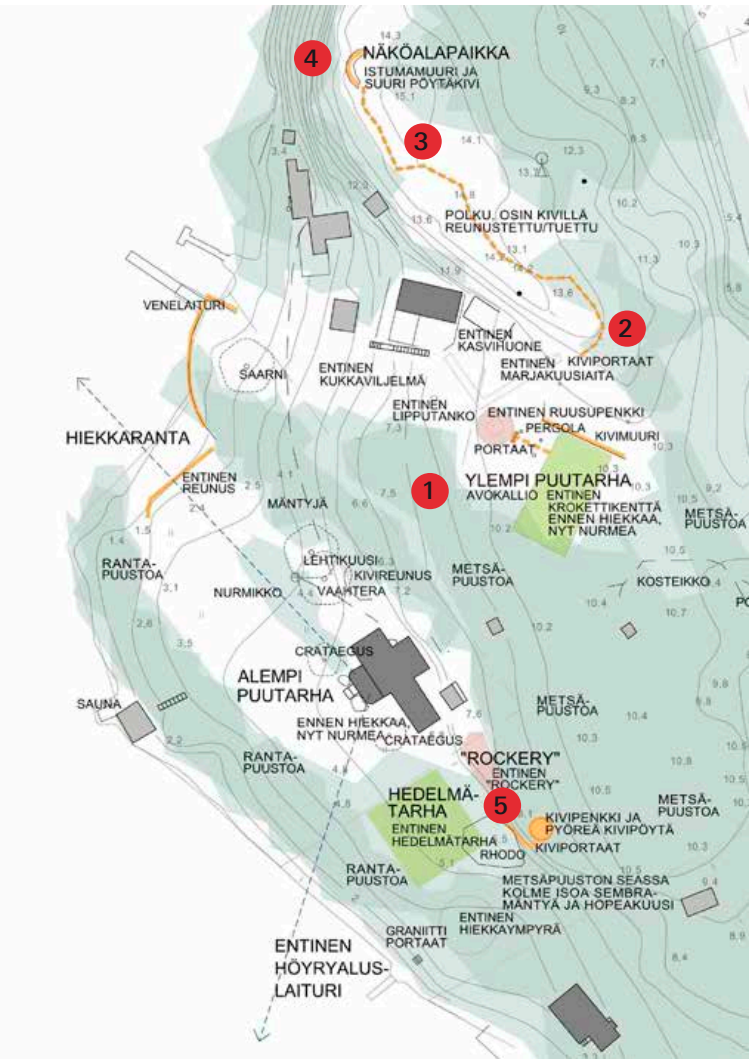

4 Näköalapaikka kallion laella

3 Kivireunalla tuettu polku kallion näköalapaikalle

5 Portaat "rockeryn", kivikkopuutarhan alueella

Kivipenkki ja pöytä "rockeryn" alueella

RAKENNUKSET

Quisisanan rakennusryhmän muodostavat päärakennus ja toinen asuinrakennus, sauna- ja pesutuparakennus, ulkorakennus, entinen kanala, entinen hirsisauna tms. sekä venevaja ja ylärinteessä sijaitseva vesisäiliö.

Päärakennus

Päärakennuksen vanhin osa on entisen torpan asuinrakennus, kapearunkoinen hirsirakennus, jonka pohjoispäähän on rakennettu laajennus. Uppbyn historiikissa julkaistussa 1910-luvun valokuvassa näkyy L-muotoinen, päädystään aumattu, harjakattoinen rakennus, jonka pohjoispäädyssä on lasikuisti.

Klassismiin viittaavista tyylipiirteistä päätellen huvila lienee 1920-luvulla saanut nykyisen hahmonsa ja julkisivupiirteensä, kuten kuistin pyöreät pilarit ja päätyjen nk. palladiolaiset ikkunat. Kaksikerroksinen laajennus on sijoitettu vanhaan päävolyymiin nähden poikittain itälänsisuuntaisena ja sen päätteeksi on rakennettu monikulmainen, katettu avoveranta. Vanhemman osan ullakolle ja laajennuksen mansardikaton alle on rakennettu makuuhuoneita ja myöhemmin myös kylpyhuone. Nykyinen julkisivu on vuorattu pystysuuntaisella peiterimapaneelilla ja maalattu punamullan sävyyn valkeine yksityiskohtineen ja ikkunapuitteineen.

Sokkelin näkyvissä olevat osat koostuvat pääosin hakatuista graniittiharkoista. Vanhemmista, epäsäännöllisistä sokkelikivistä ei ole enää näkyvissä jäänteitä, mutta valokuvan perusteella ne olivat jäljellä vielä 1930-luvulla. Vesikatteena on vielä 1930-luvulla ollut päre, nykyisenä kattopintana on kuvioleikatuista kaistoista tehty huopakate.

Muut rakennukset

Puutarhaterassin pohjoissivulla on toinen pienempi asuinrakennus - kapearunkoinen, lautapaneelilla vuorattu harjakattoinen mökki, joka asettuu omalle tasanteelleen kallioseinämän suojaan. Rakennuksen ikä ei ole tiedossa, eikä huvilavaihetta edeltävältä ajalta ole löytynyt yksittäisiä rakennuksia koskevia tietoja.

Klassistisen saunarakennuksen on suunnitellut arkkitehti Runar Finnilä. Luonnonkiviperustus työntyy rantaviivasta ulospäin. Pylväiden välistä on voinut laskeutua veteen Reposalmen puolella. Vaalean vihreäksi maalattua lautajulkisivua jäsentävät valkoiset pilasterit. Huonejärjestys on jonkin verran muuttunut alkuperäisestä, esimerkiksi nykyisen löylyhuoneen kohdalla on ennen ollut muurattu lämmitysuuni ja kylpyamme.

Huvilan ulkasu edustaa 1910-1920-lukujen klassismia.

Kaakkoispään neliruutuiset ikkunat ovat säilyneet 1800-luvun rakennusvaiheesta.

Makuuhuoneen palladiolainen ikkuna.

Lasiverannan ikkunoiden yläosassa on kolmion muotoiset ruudut.

1800-luvulta säilynyt linoleumilattia.

1900-luvun alkupuolen linoleumi jäljittelee parkettia.

Reposalmeen maamerkiksi muodostunut klassistinen saunapaviljonki, jossa on alun perin sijainnut pesutupa ja uimahuone.

Näkymä Reposalmen suuntaan saunan kuistilta.

Pyöreä vesisäiliö

Kalliojyrkänteen alla on pieni venevaja ja kesämökiksi muutettu entinen sauna. Taustalla oikealla häämöttää vaatimaton, punamullattu asuinrakennus..

Huvilan entinen kanala.

1 QUISISANAN ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Quisisanan päärakennuksella on erityinen historiallinen arvo Vartiosaaren vanhimpiin huviloihin kuuluvana entisenä torppana. Rakennus on muuttunut huvilaksi jo 1800-luvun lopulla.

Nykyinen klassistinen ulkoasu on 1910-1920-luvulta. Päärakennus ja arkkitehti Runar Finnilän suunnittelema uimahuone edustavat korkeatasoista pohjoismaista klassismia, jossa on muistumia 1700-luvun kartanoarkkitehtuurista. Reposalmen maamerkkinä entisellä uimahuoneella on erityinen maisemallinen merkitys.

1920- ja 1930-luvun puutarhataiteelle ominaisia rakenteita ja kasvillisuuden piirteitä on säilynyt rakennuspaikan topografiaa ja jylhää kalliomaisemaa hyödyntävän kokonaisuuden osana, jonka rajat ulottuvat nykyistä palsta-aluetta laajemmalle. Puutarha on todennäköisesti puutarha-

arkkitehdin suunnittelema. Selvityksessä esiin tulleet puutarhan elementit kuten puutarhan kävelypolkuverkosto, tilasarjat, tilasarjat, kivikkopuutarha "rockery" jne. antavat viitteitä merkittävästä puutarhataiteellisesta arvosta, jonka selvittäminen ja puutarhan kunnollinen arvottaminen vaatii kuitenkin lisätutkimuksia. Huvilaa ja rakennusryhmään kuuluvia muita rakennuksia on pidetty hyvässä kunnossa.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- kulttuurihistoriallinen ja historiallinen arvo
- todennäköinen merkittävä puutarhataiteellinen arvo
- maisemakokonaisuus, päärakennuksella näkyvä sijainti rinteessä niemellä hoidetun huvilapuutarhanäkymän päätteenä
- maamerkki: pohjoismaista klassismia edustavat sauna ja päärakennus kauas näkyviä elementtejä Reposalmen rantamaisemassa
  - säilyneisyys
  - kerroksellisuus

- **Merkitys osana helsinkiläistä/itähelsinkiläistä /Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

2 STENKULLA—DRAKNÄS ALUE

Laajasalon kylä 2:81 Stenkulla, 2:40 Draknäs ja 2:80 Lövnäs sekä luoteinen osa kiinteistöstä 2:444 Vådöskiftet

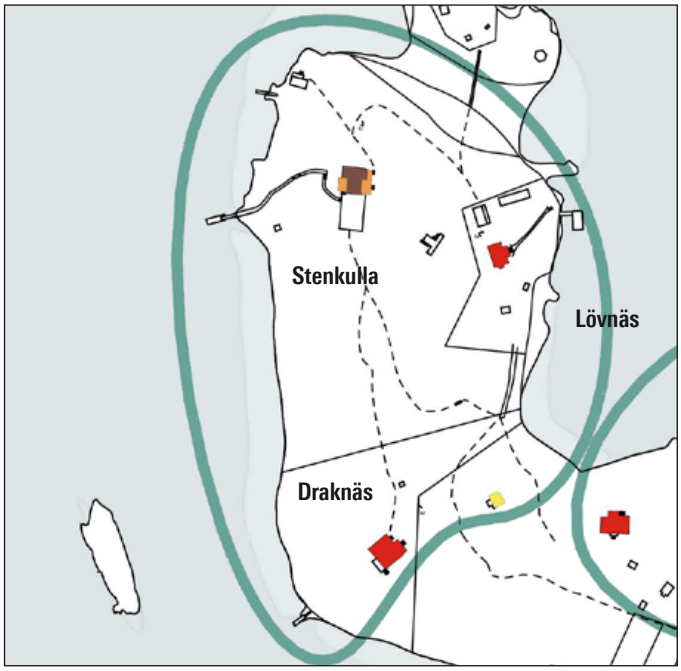

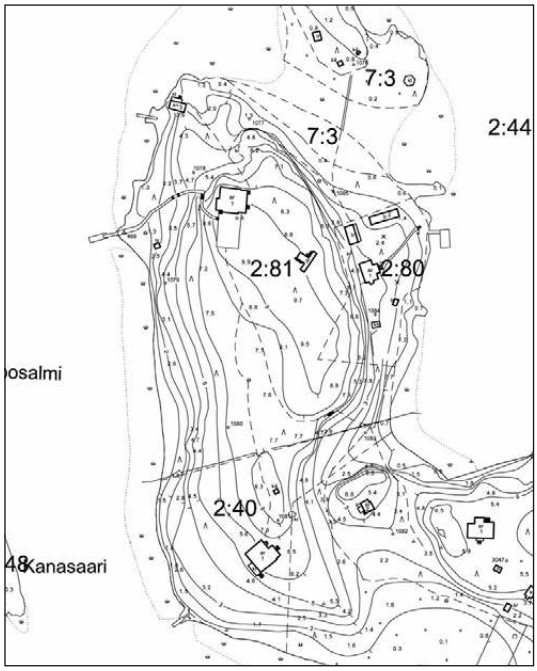

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Alue on Vartiosaaren pääsaaresta ulkoneva pohjois-eteläsuuntainen kallioinen niemi, joka kohoaa pohjoiseen päin. Lakialueen korkeus on 9,9 metriä mpy.

1700-luvun jakokartassa niemen kohdalla lukee Schiarksnäs udde ja Jatasalmen kohdalla Skjettsund.

Omistus- ja jakohistoria

Lindberg suvun omistaman Uppbyn kartanon tilalta on vuonna 1891 erotettu Stenkullan huvilapalsta 2:2. Stenkulla on vuonna 1917 jaettu Stenkullan ja Draknäsin pastoiksi. Lövnäsin palsta 2:80 on rekisteröity vuonna 1929.

Eri vuosikymmenten henkikirjojen mukaan Stenkullan palstan omistivat 16.12.1891 lähtien kamreeri Mannelin ja kapteeni A.F.A. von Christiersson, 6.3.1908 alkaen tohtorinna Castrén. Vuonna 1920 sekä Stenkullan ja Draknäsin palstat omisti eversti Karl Björksten (tieto henkikirjoista).

Draknäs on nykyään Helsingin kaupungin omistuksessa, Stenkulla ja Lövnäs ovat edelleen yksityisomistuksessa

Rakennuskanta

Vanhimpia säilyneitä rakennuksia ovat 1890-luvulta perityvä Stenkullan huvila talousrakennuksineen ja samalta vuosikymmeneltä oleva Draknäs. Lövnäsin huvilarakennus on 1900-luvun alkupuolelta. Draknäsin itäpuolella oleva kesämökki on oletettavasti 1930-luvulta.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0040	DRAKNÄS	21.9.1917	5250	0
091-412-0002-0080	LÖVNÄS	18.1.1929	2110	0
091-412-0002-0081	STENKULLA	18.1.1929	12540	0
091-412-0002-0444	VÅDÖ- SKIFTET	27.9.1996	106481	0

2:81 STENKULLA

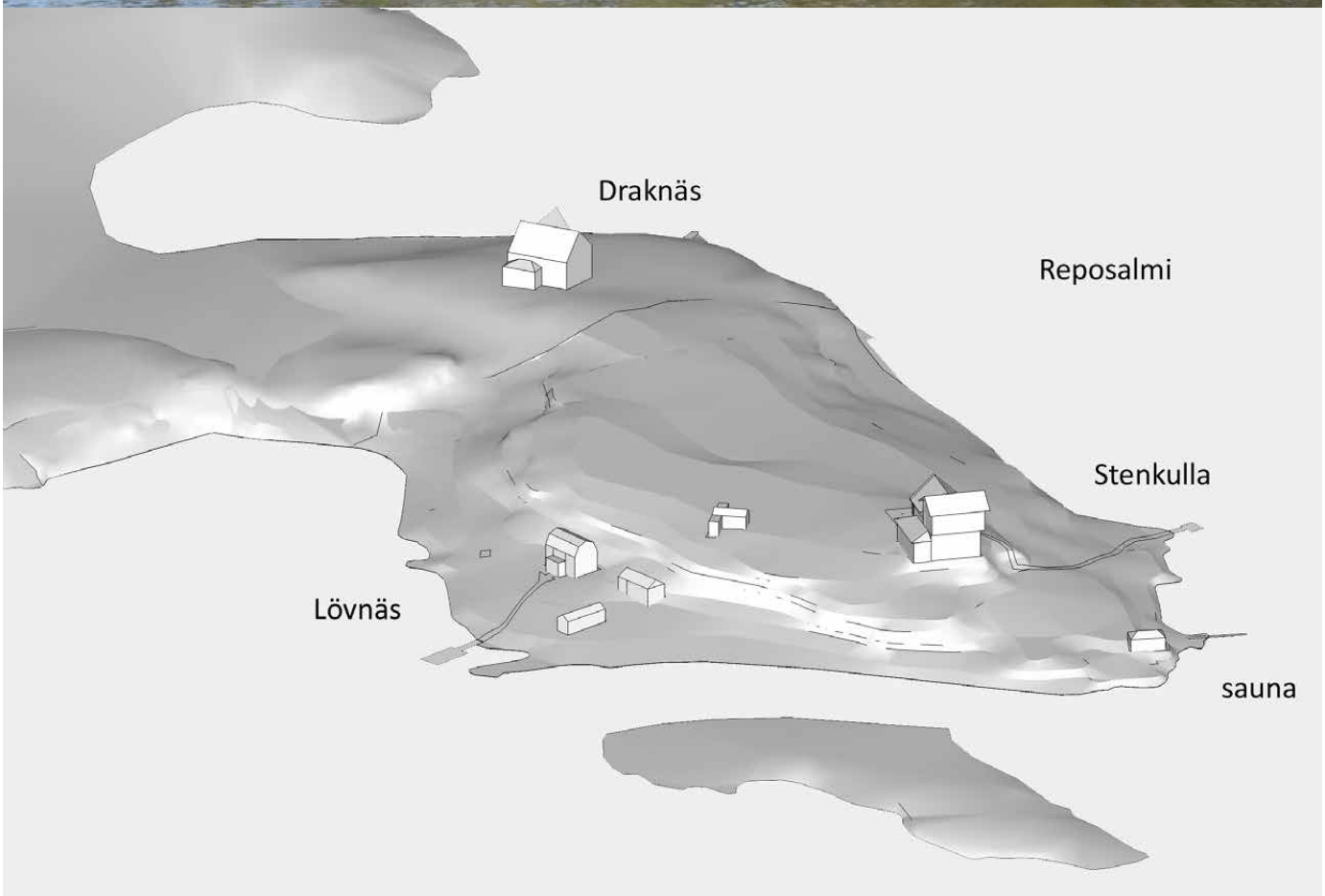

Ympäristö ja puutarha

Stenkullan huvila sijaitsee jyrkkärinteisen niemen korkeimmalla kohdalla. Huvilalta avautuu näköala länteen Reposalmen suuntaan ja luoteeseen Laajasalon kanavan suuntaan. Kalliomaaston ja mäntymetsän leimaamalle rakennuspaikalle on pyritty luomaan puitteet huvilapuutarhan rakentamiselle. Eteläsivulla on kivisillä tukimuureilla pengerretty terassi. Kiviportaiden sarja johtaa laivalaiturilta huvilalle. Kivillä pengerretty rantapolku, joka kulkee Lövnäsin palstalta niemen kärjen suuntaan, näyttää kuuluneen Stenkullan alkuperäisen palstan käytäväjärjestelmään. Tontin eteläreunan tuntumassa on kapeat betoniportaat kalliorinteessä.

Puusto on mäntyvaltaista sekametsää. Pihapiirissä on muutamia suuria koivuja. Puutarhassa kasvaa mm. kivikkokasveja, syreenejä ja alppiruusuja. Perinteisistä perennoista on palstalla säilynyt mm. vuorenkilpeä. Hyötyviljelmät sijaitsevat etäämmällä huvilasta etelärinteessä. Mahdollisesti myös itäisen rinteen alla on sijainnut hyötypuutarha.

Näkymä kohti huvilan terassia 1890-luvulla. MV

Näkymä luoteesta niemen kärjen suunnalta.

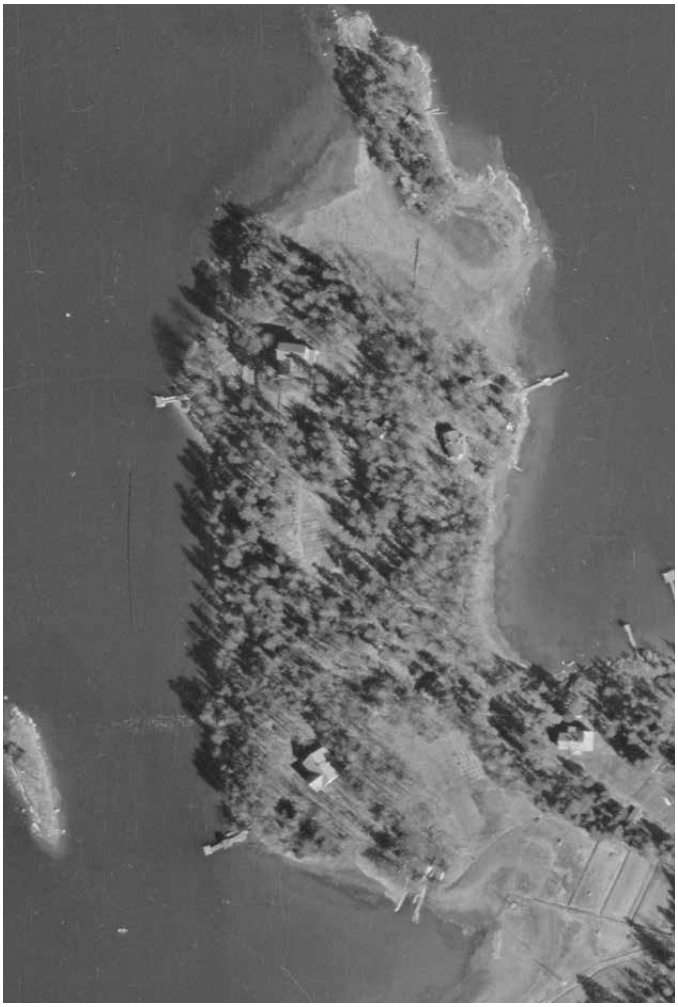

Ortokuva v. 1943, KSV

Hyötypuutarha, taustalla huvila.

2 STENKULLA—DRAKNÄS ALUE. Puutarhan inventointi 2011 MM. Grafiikka KSMS.

Stenkullan huvila on saanut nykyasunsa 1900-luvun alkupuolen muutostöissä. Kari Hakli 2011

RAKENNUKSET

Stenkullan palstan rakennusryhmään kuuluvat päärakennus, talousrakennus, rantasauna, laiturin lähellä oleva uimahuone ja rinteeseen sovitettu maakellari.

HUVILA

Alkuperäinen ilme

Rakennuspiirustuksia ei ole tavoitettu, mutta vastavalmistuneesta "von Christiersonin huvilasta" on säilynyt 1890-luvun valokuva, jossa huvilan piha-aluetta ympäröimä metsäinen mäki on vielä lähes koskemattomassa tilassa. (MV)

Huvilarakennuksen vanhin, kaksikerroksinen osa on pohjakaavaltaan T-mallinen, koostuen kahdesta toisiaan leikkaavasta, lamasalvotusta siivestä. Lounaisosassa on harjakattoinen, yksikerroksinen lisäsiipi. Kaksikerroksiset siivet ovat olleet mittasuhteiltaan kapeat ja korkeat. Hirsiseinät on em. valokuvan perusteella vuorattu yksinkertaisella, vaakasuuntaisella lautapaneelilla, mahdollisesti tavoitellen ajankohtaista, muinaispohjoismaista tyyliä.

Norjalaiseen lohikäärmetyyliin viittaavat katon harjaa koristava lohikäärmeaihe, konsolien varaan ulkoneva toinen kerros ja pyöräkaariaiheiset ikkunat. Samankaltaista arkkitehtuuria edustavat Helsingissä esimerkiksi Seurasaaren Saarenvartijan tupa, joka on Frithiof Mieritzin suunnittelema vuonna 1890 sekä Tukholman seudulla L.I. Wahlmanin kuuluisa Tallom-huvila. Stenkullan julkisivujen nykyinen ulkovuori on selvästi alkuperäistä rakennusaikaa myöhemmältä ajalta. Hallitsevana vuorilautana on käytetty yläreunastaan koveraksi viistettyä höylättyä ponttilautaa.

Muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Eri vaiheissa tehdyt muutos- ja laajennustyöt, toiseen kerrokseen liitetyt katetut ja holvikaarilla varustetut parvekegalleriat sekä hirsiseinien uudistettu paneeliverhous ovat muuttaneet rakennuksen ilmettä. Nykyasultaan julkisivut ja osa ikkunoista edustavat 1900-luvun alun puuarkkitehtuurille tyypillistä, pelkistettyä jugend-tyyliä. Nykyiset julkisivusävyt ovat vaalean kellertävä ja valkoinen.

Sisätiloja on nykyisen omistajan mukaan muutettu mm. siirtämällä sisäportaat lähemmäksi nykyistä itäsivua ja rakentamalla uusia sisäänkäyntikuisteja. Itäsivulla on koko julkisivun pituinen yksikerroksinen laajennus. Yksityiskohtien perusteella muutokset lienevät 1910-20-luvuilta. Samoilta ajoilta ovat pohjakerroksen rappaamaton, muurattu takka ja toisen kerroksen kaakeliuuni. Rakennuksen vanha huonejako, sisätilojen mittasuhteet ja varhaiset yksityiskohdat, kuten ikkunat ja peiliovet, ovat osittain säilyneet. Rakennusta on pidetty hyvässä kunnossa.

Frithiof Mieritzin 1890 suunnittelema Saarenvartijan rakennus Seurasaaressa edustaa samaa norjalaisvaikutteista arkkitehtuurisuuntausta kuin Stenkullan huvila.

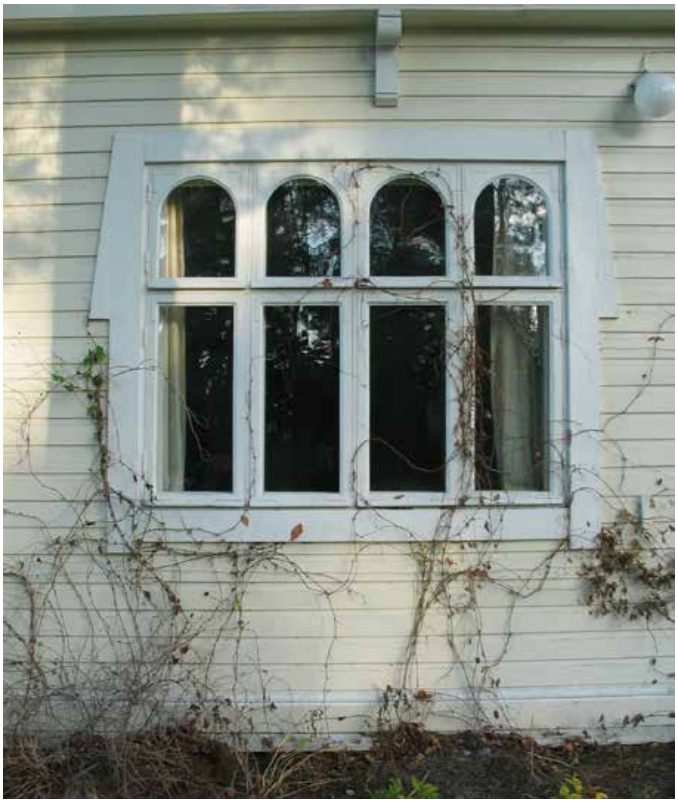

Kaari-ikkunat edustavat vanhinta rakennusvaihetta.

Nykyinen julkisivuvuoraus on 1900-luvun alusta. Kuva Kari Hakli 2011

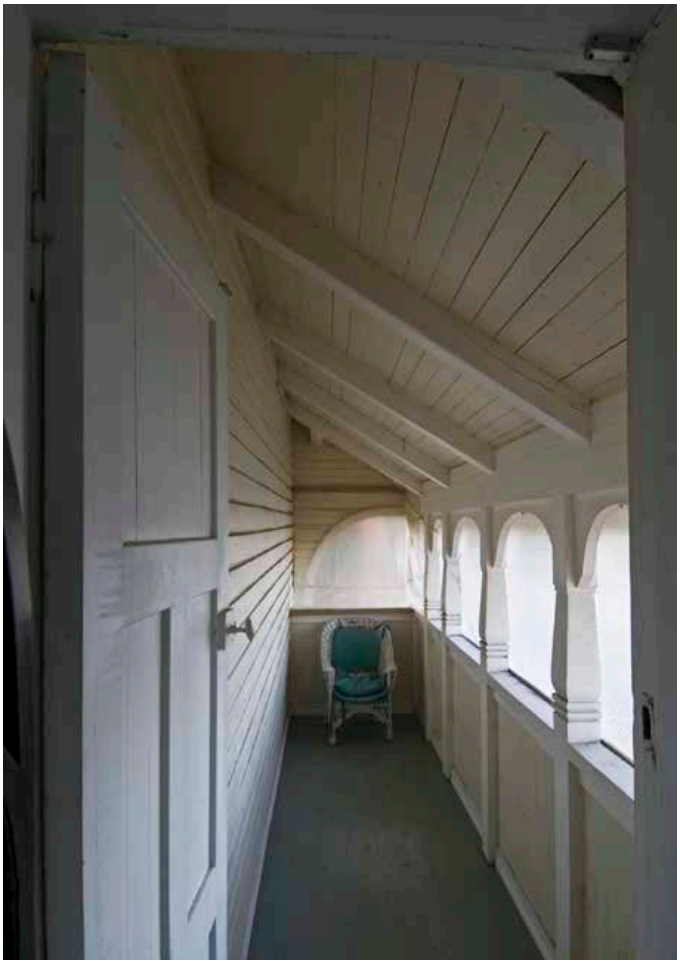

Parvikäytävä kaariholvimuotoineen. Kari Hakli 2011

Näkymä lännestä, etualalla entinen uimahuone. Kari Hakli 2011

Kumpareeseen kätketyn maakellarin sisäänkäyntisivun muurit on valettu betonista.

Saunan hirrestä rakennettua ydintä täydentävät avoimet kuistit kahdella sivulla.

Muut rakennukset

Kaksikerroksinen hirrestä rakennettu talousrakennus on säilynyt varsin hyvin ja rakennuksessa on Stenkullan huvilan alkuperäiseen arkkitehtuuriin liittyviä yksityiskohtia, kuten ikkunan holvikaariaihe ja kaksikerroksinen kapea pääty. Rakennukseen on lisätty yksikerroksiset siipiosat.

Pohjoiseen niemenkärkeen rakennettu rantasauna, jonka rakennusajankohta ei ole tiedossa, on perustettu osittain luonnonkivi- osittain betonipilareille. Hirrestä rakennettua ydintä täydentävät avoimet kuistit kahdella sivulla. Niiden kaiteessa on käytetty koristeellista ristikkoaihetta. Vesikatto on telttamainen ja aumattu. Julkisivuissa on käytetty vuoroin pysty- vuoroin vaakasuuntaista ponttilautaa. Ulkoväritys ja yksityiskohdat on sovitettu yhteen Stenkullan muiden rakennusten kanssa.

Länsirannalla on ikkunoilla ja ikkunaovella varustettu harjakattoinen uimahuone, joka yksityiskohtien perusteella lienee 1900-luvun varhaisvaiheesta. Vuorilaudoissa on samoja aiheita kuin päärakennuksessa. Uimahuone on alun perin saattanut sijaita höyryaluslaiturin päässä.

Kapearunkoinen kaksikerroksinen talousrakennus on ydinosaltaan samalta ajalta kuin päärakennus.

2:40 DRAKNÄS

Näkymä rannan suuntaan 1930-luvulla. HKM

Draknäsin palsta on alun perin kuulunut Stenkullaan, jonka omistajia ovat olleet ainakin von Christiersson ja Karl Björksten. Rouva von Christiersson tarjosi useina vuosina huvilaa vuokrattavaksi lehti-ilmoituksin. Huvilan on myöhemmin omistanut Eichholzin perhe ja purjehdusta harrastanut Vera Eichholz on 1940-luvulla asunut Draknäsin palstan itäpuolelle rakennetussa pienessä kesämökissä.

Draknäsin huvilaympäristö

Huvila sijoittuu Stenkullan niemen eteläiselle rinteelle puistomaiseksi muokattuun ympäristöön, joka viettää loivasti lounaaseen Reposalmen suuntaan ja etelään kohti matalaa lahtea ja sitä reunustavaa rantaniittyä, jota on viljelty ainakin vielä 1940-luvulla.

Höyryaluslaituri uimahuoneineen on sijainnut niemen länsirannalla Reposalmen puolella. Ne olivat jäljellä vielä 1950-luvulla. Koillissivulla on pihamaa,

Vera Eichholz Draknäsin huvilan edessä. HKM

Itäsivulle on rakennettu pulpettikattoinen laajennusosa. Kari Hakli

Laiturilta huvilaa kohti on johtanut pengerretty tie. Kari Hakli 2011

koillispuolella hieman syrjemmällä ovat vanha ja uusi kuivakäymälä.

Draknäsin ympäristössä ei ole havaittavia jälkiä varsinaisesta puutarhasta. Varhaisimmissa valokuvissa huvilan lähialueella näyttää kasvavan koivuja ja matalaa heinää. Vanhemmissa valokuvissa näkyy laiturin lähellä oleva erikoinen, lohikäärmettä muistuttava kaatunut puunrunko. Kivillä pengerretty tie johtaa laiturilta huvilalle.

Päärakennus

Huvilan alkuperäisestä ulkoasusta ei ole varmaa tietoa, mutta siinä on saattanut olla Stenkullan kaltaisia piirteitä. Norjalaiseen lohikäärmetyyliin viittaa ainakin katon harjaa koristanut lohikäärmeaihe. Rakennuspiirustuksia tai varhaisia valokuvia ei ole tavoitettu ja 1920-30 -luvulta olevat valokuvat esittävät huvilaa nykyistä vastaavassa ulkoasussa. Nykyasussaan vaakasuuntaisella höylätyllä paneelilla verhotut, maalatut julkisivut ja ikkunat edustavat 1900-luvun alun puuarkkitehtuurille tyypillistä, pelkistettyä jugendtyyliä. Useita samanlaisia yksityiskohtia on käytetty Stenkullan julkisivussa. Sokkelin on muurattujäreistä graniittiharkoista. Vesikatteena on aikaisemmin ollut pä-

Verannan edustalla kasvoi aikaisemmin kukkivia pensaita. HKM

Kuva Kari Hakli 2011

Eichholzin perheen kesänviettoa Draknäsin verannalla. Yksit. kokoelma

Holvikaarien kehystämä veranta. Stenkullan julkisivussa on Samanlaiset yksityiskohdat Kari Hakli 2011

rekatto ja ullakolla on säilynyt muutamia punaiseksi maalattuja päreitä. Nykyisenä katteena on kaksikouruinen savikattotiili.

Lamasalvotusta hirrestä rakennetun huvilan ydinosa on jyrkän harjakaton kattama ja suunnattu siten, että päädyt ovat luoteeseen ja kaakkoon. Lounaaseen avautuva, holvikaarilla varustettu avokuisti ja sen pilareiden kannattama ullakkokerros muodostavat poikkipäätyaiheen rannan suuntaan. Koillissivulle on rakennettu kuisti, jossa on aikaisemmin ollut matala aumakatto. Nykyinen kattomuoto on loiva pulpettikatto.

Suorakaiteen muotoinen pohjakerros on jaettu neljäksi huoneeksi poikittaisin ja pitkittäisin hirsiväliseinin. Kahdesta rannan puoleisesta huoneesta on muodostettu kolmeen suuntaan avautuva oleskelutila. Pohjoiskulman huone on alun perin ollut keittiö. Sen vieressä on vanhat portaat ullakolle. Harjakaton alle on ullakkokerrokseen saatu mahtumaan kolme makuuhuonetta, joista rannan puoleinen ulottuu avokuistin päälle.

Hirsiseinät ovat sisätiloissa vuoraamattomia. Rakennuksen vanha huonejako, sisätilojen mittasuhteet ja varhaiset yksityiskohdat, kuten ikkunat ja peiliovet, ovat osittain säilyneet. Rakennuksessa on säilynyt varhaisia uuneja ja yläkerrassa esimerkiksi painokuvioista linoleumimattoa. Rakennusta on pidetty kohtuullisen hyvin kunnossa.

Säilynyttä painokuvioista linoleumimattoa.

1. kerroksen huoneita yhdistää leveä aukko.

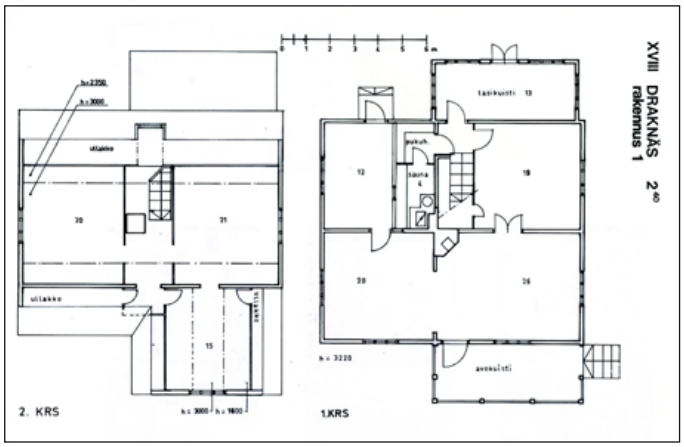

Mittauspiirustus v. 1983, KSV

Makuuhuone jyrkkien katonlappeiden alla. Ikkunasta avautuu näkymä rannan suuntaan.

Olohuoneen muurattu ja rapattu takka.

2:444 VÅDÖSKIFTET

Vanha huussi.

Uppbyn kartanon maille rakennettu pieni kesämökki lienee 1930-luvulta. Oikealla ylhäällä mökin eteläpuolen aurinkoinen piha-alue ja mm. Artekin tuoleilla kalustettu mökki. HKM

Muut rakennukset ja purettu laituri

Kadonneesta hirsiarkkulaiturista uimahuoneineen on säilynyt valokuva, jonka perusteella julkisivussa on toistunut huvilan yksityiskohtia ja katon harjaa on koristanut samanlainen laudasta sahattu lohikäärme kuin Stenkullan ja Draknäsin huviloissa. Laituri on ollut paikallaan ainakin vielä 1950-luvun alussa.

Rakennuspaikka on luoteinen osa kiinteistöstä 2:444 Vådöskiftet, Uppbyn kartanolle kuulunut tilan osa, joka nykyisin on Helsingin kaupungin omistuksessa. Tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa, mutta kesämökki lienee 1930-luvulta. Se on ollut Draknäsin omistajaperheeseen kuuluneen Vera Eichholzin käytössä.

Vaatimaton kesämökki on rakennettu Stenkullan niemen eteläosaan pienelle kumpareelle. Rakennuspaikka on valittu harkitusti, koska mökiltä avautuu näkymiä sekä Vartiosaaren pohjoisen lahden suuntaan että etelään kohti entistä pelto- ja niittyaluetta ja kaislikon täyttämää lahtea.

Erillään oleva, harjakattoinen mökki käsittää yhden lämmittämättömän huoneen aumakattoisine avokuisteineen. Sokkelin päällysteenä on käytetty ympäristöstä kerättyjä luonnonkiviä. Julkisivuverhous vaihtelee eri puolilla, on höylättyä vaakapaneelia ja pystypeiterimavuorausta, jossa on karkeita sahausjälkiä. Vesikatteena on sileä huopakate. Ulko-ovi on 1930- ja 1940-lukujen vakiomallien tapaan jaettu kolmeen tasakokoiseen peiliin. Kahdella sivulla olevia ikkunoita ke-

Kuistin kaide on uusittu soveltaen 1900-luvun alussa suosittua, pystysuuntaisista laudoista tehtyä mallia.

Sisätila on korjauksen yhteydessä saanut lautavuorauksen.

hystävät muotoon leikatut lista-aiheet ja valkoiseksi maalatut ikkunaluukut. Kuistin kaidetta on uusittu soveltaen 1900-luvun alussa suosittua, pystysuuntaisista laudoista tehtyä mallia neliömäisine, ylöspäin kapenevine päätetolppineen.

Yksityiskokoelmassa säilyneet vanhimmat valokuvat lienevät 1940-luvulta. Niiden perusteella julkisivuverhouksena on ennen ollut kapea vaakalauta eikä ikkunoissa ole ollut luukkuja. Kuistin kaide on ollut nykyistä kevyempää ritilämallia.

Vanhempien valokuvien ja maastohavaintojen perusteella metsän raja on ollut mökin pohjoispuolella. Eteläpuolella on ollut aurinkoinen, niittymäinen pihaalue, jonne on kannettu kokoontaitettavia lepotuoleja. Mökin eteläsivulle on istutettu joitakin puutarhakasveja.

2:80 LÖVNÄS

Lövnäsin (tai Lovnäsin) palsta on alun perin kuulunut Stenkullan palstaan ja huvilarakennus on 1900-luvun alkupuolelta. Tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa, mutta nykyinen palsta 2:80 on rekisteröity vuonna 1929.

Huvilan on omistanut mm. professori Yrjö Blomstedt (1926 - 1994), arkkitehtien Pauli ja Märta Blomstedtin poika.

Lövnäsin huvilaympäristö

Lövnäs sijaitsee Stenkullan niemen itärannalla kalliojyrkänteen alla loivasti viettävällä rantakaistalla. Päänäkymät avautuvat suojaisaan lahteen, jonka rannoille on 1910-luvulta alkaen rakentunut ryhmä huviloita.

Pohjois-eteläsuuntainen, yksikerroksinen ja mansardikattoinen huvila muodostaa punaiseksi maalattuine talousrakennuksineen tunnusomaisen rakennusryhmän joka poikkeaa muista lahdenpoukamaa kehystävistä, puuston suojaan vetäytyvistä rakennusryhmistä.

Lövnäsin ympäristö on luonteeltaan puutarhamainen. Lännessä kohoaa Stenkullan kallio korkeine mäntyineen ja pihaalueella kasvaa nuoria koivuja ja tuuheita mäntyjä. Tukimuurin varaan rakennettu rantapolku, joka jatkuu niemen kärjen suuntaan, saattaa olla säilynyt osa Stenkullan huvilaympäristön käytäväjärjestelmästä.

Palstan rakennusryhmään kuuluvat huvilarakennus, kaksi ulkorakennusta, leikkimökki ja maakellari. Piharakennusten ajoituksesta ei ole varmuutta.

Huvila

Huvilan alkuperäisestä ulkoasusta ei ole varmaa tietoa. Nykyasussaan punaiseksi maalattu, mansardikattoinen rakennus pieniruutuisine ikkunoineen ja valkoisine ikkunaluukkuineen toteuttaa 1910-20-luvun yhden perheen talojen ja mökkien ihannemallia. Julkisivun yksityiskohtia on uusittu huomattavasti myöhemmin. Eteläpäädyssä on kulmissaan viistetty erkkeri, itäsivulla on avokuisti. Ullakkokerroksen eteläpäätyyn ja itäjulkisivuun on lisätty parvekkeet, joissa on ohuet, sorvatut balusterit.

Sokkelin verhouksena on käytetty järeitä, kirjavia graniittiharkkoja. Vesikatteena on kattotiiltä jäljittelevä, harmaansävyinen profiilipeltikatto. Julkisivuverhouksena on pystysuuntainen peiterimavuoraus, joka muodostaa taustan valkoiseksi maalatuille ikkunapuitteille, listoille ja muille yksityiskohdille.

Muut rakennukset

Tontilla on kaksi matalaa, harjakattoista ja punaiseksi maalattua ulkorakennusta, joiden julkisivuverhouksena on paikoin pystypeiterimavuoraus, vuoroin sileä lauta. Toisen rakennuksen vesikatteena on käytetty päärakennuksen kattotiiltä jäljittelevää, harmaansävyistä profiilikattopeltiä. Rantaan nähden poikittain olevassa vajassa on päätyportit.

Lähellä rantaa on punaiseksi maalattu leikkimökki. Kumpareen peittämän maakellarin sisäänkäyntiä kehystää betonista valettu julkisivupinta.

Punaiseksi maalattu, mansardikattoinen rakennus pieniruutuisine ikkunoineen ja valkoisine ikkunaluukkuineen toteuttaa 1910-20-luvun yhden perheen talojen ja mökkien ihannemallia. Kuva Kari Hakli 2011.

Huvilan pääty. Kuva alla: maakellari. Kari Hakli 2011.

Ulkorakennukset. Kari Hakli 2011.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

2 STENKULLA — DRAKNÄS ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Stenkullan huvilalla, siihen liittyvillä rakennuksilla ja ympäristöllä on erityinen merkitys Vartiosaaren vanhimpiin huviloihin kuuluvana kokonaisuutena, jota täydentää Stenkullaan alun perin kuulunut Draknäs, Vartiosaaren huviloiden ensimmäistä rakentamisvaihetta edustava huvila.

Ulkoasultaan Stenkulla ja ilmeisesti myös Draknäs ovat alun perin nykyasuaan selvemmin edustaneet norjalaisvaikutteista huvilatyyliä. Varsinkin Stenkulla on ollut arkkitehtuuriltaan Suomessa melko harvinainen, ruotsalaisarkkitehdin L.I. Wahlmanin kuuluisaa Tallom-huvilaa muistuttava rakennus. Molempien huviloiden ulkoasussa on tapahtunut muutoksia. Kahdesta huvilasta-Draknäs on säilynyt arkkitehtuuriltaan alkuperäisempänä.

Huvilaympäristöön kuuluvia muita rakennuksia on pidetty hyvässä tai kohtalaisessa kunnossa ja käytössä. Laajasalon kanavan suunnalta katsottuna kallioniemen kärjessä sijaitseva Stenkulla toimii katseenvangitsijana ja sillä on siksi erityinen maisemallinen ja maamerkinomainen merkitys yhdessä rantamaisemaan kuuluvan telttakattoisen saunarakennuksen kanssa.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- kulttuurihistoriallinen arvo
- maisemakokonaisuus, sijainti niemellä erityisesti Stenkulla
- maamerkki: Erityisesti Stenkulla ja rantamaisemakokonaisuuteen kuuluva sauna
- säilyneisyys: Draknäs

- **Merkitys osana helsinkiläistä/ itähelsinkiläistä / Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

3 NORDANVIK-FURUBACKA

Laajasalon kylä 2:49 Furubacka, 2:50 Lisabo, 2:51 Bergkulla, 2:52 Bergbo, 2:444 Vådö-skiftet

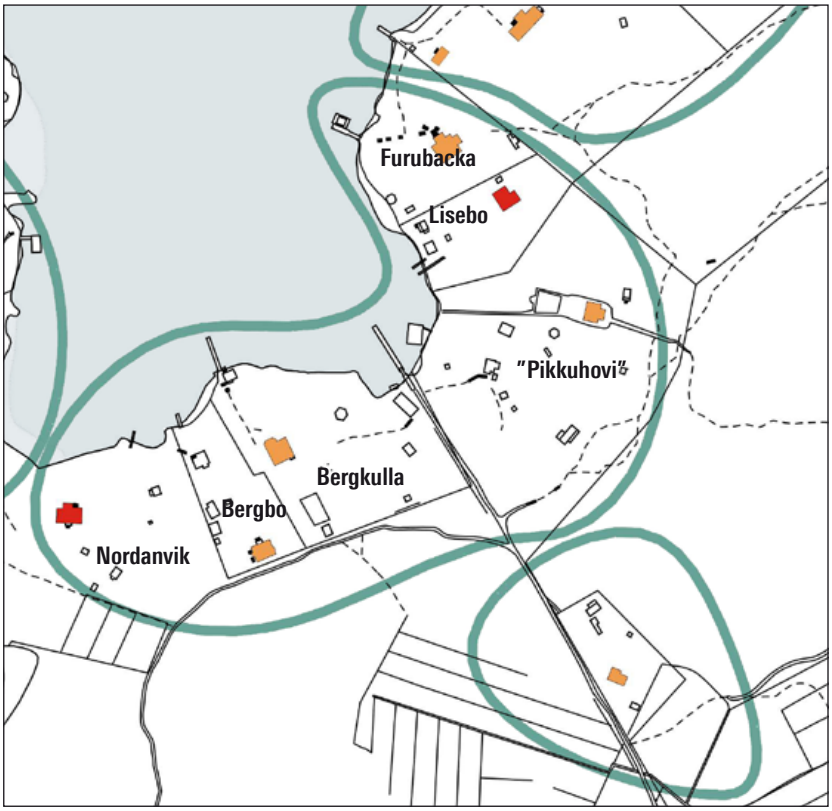

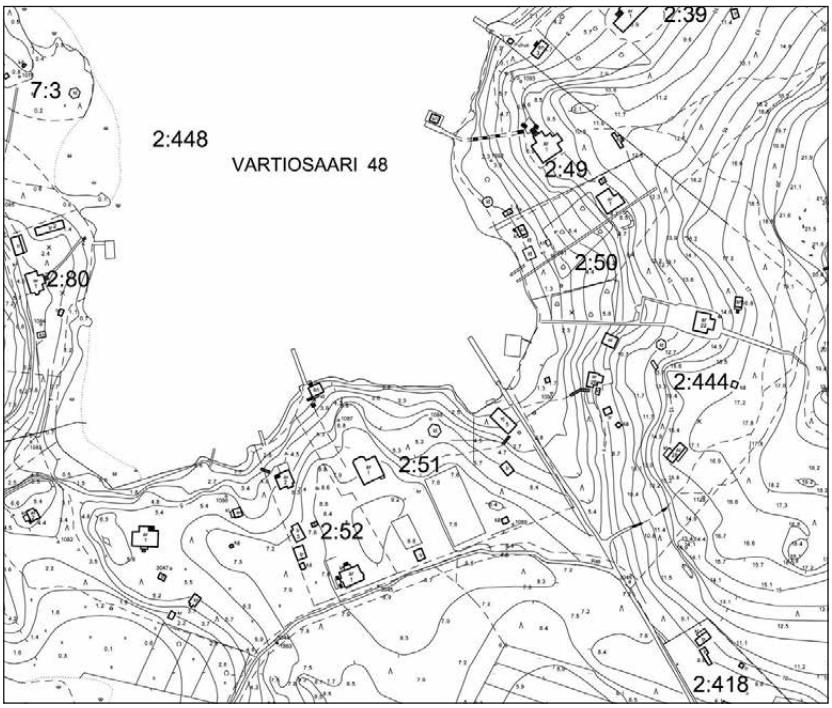

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren länsiosassa, Jatasalmen suuntaan avautuvan lahden rannan tuntumassa. Rakennukset sijaitsevat rantaa kohti laskeutuvilla rinteillä kalliomaastossa. Rakennetuilla alueilla maaston korkein kohta on n. 17 metriä mpy. Asuinrakennuspaikkojen korkeusasema vaihtelee noin 6 metristä 14 metriin mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Vartiosaaren kolmas huvilarakentamisen aalto ajoittui 1910-luvulta ja 1920-luvulle. Vanhojen huviloiden Stenkullan ja Kaislikon välissä oleva Uppbyn tilaan kuuluva rantavyöhyke jaettiin palstoiksi, jotka myytiin tai vuokrattiin. Vaikka vuokraustoiminnasta ei ole löytynyt yksiselitteistä tietoa selvityksen yhteydessä, on kuitenkin mahdollista muodostaa käsitys tapahtumista kiinteistörekistereiden ja henkikirjojen avulla. Uppbyn tilanomistajien harjoittama vuokraustoiminta heijastuu vielä nykypäivään, koska useat Helsingin kaupungin hallussa olevat rakennukset sijaitsevat saman laajan kiinteistön 2:444 Vådöskiftet alueella.

2:49 Furubacka. Kiinteistö on rekisteröity v. 1921. (osa ent. 2/48 1921, ent. 2/43 ja 2/45 1919, 2/16 1913). Uppbyn kartanon omistamasta kiinteistöstä lohkottu palsta myytiin vuonna 1921, saman vuoden joulukuussa omistajaksi ilmoitettiin M. Ingman.

2:50 Lisabo. Kiinteistö on rekisteröity v. 1921. (osa ent. 2/48 1921, ent. 2/43 ja 2/45 1919, 2/16 "Björknäs II" 1913). Uppbyn kartanon omistamasta kiinteistöstä lohkottu palsta myytiin vuonna 1921, saman vuoden joulukuussa omistajaksi ilmoitettiin Fredrik Lagergren. Henkikirjojen perusteella "Huvilanomistaja" Lagergren oli jo muuttanut paikalle aikaisemmin (1920).

2:51 Bergkulla. Kiinteistö on rekisteröity v. 1921. (osa ent. 2/48 1921, ent. 2/43 ja 2/45 1919, 2/16 "Björknäs II"). Uppbyn kartanon omistamasta kiinteistöstä lohkottu palsta myytiin vuonna

Ortokuva v. 1943. KSV

1921, saman vuoden joulukuussa omistajaksi ilmoitettiin G. Svensson.

2:52 Bergbo. Kiinteistö on rekisteröity v. 1921. (osa ent. 2/48 1921, ent. 2/43 ja 2/45 1919, 2/16 "Björknäs II" 1913). Uppbyn kartanon omistamasta kiinteistöstä lohkottu palsta myytiin vuonna 1921, saman vuoden joulukuussa omistajaksi ilmoitettiin Emil Backman, jonka tiedetään asuneen ainakin jo edellisenä vuonna "vuokratontilla 7".

2:444 Vådö-skiftet. Nykyisessä laajuudessaan kiinteistö on rekisteröity v. 1996. Nykyisin n. 11 hehtaaria käsittävää kiinteistöä on jaettu monesti, edellisen kerran 1960. Vuonna 1919 alue kuului 129 hehtaaria käsittävän kiinteistöön 2:45, sitä ennen jakamattomaan kantatilaan 2 Uppby.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0049	FURUBACKA	15.12.1921	3800	0
091-412-0002-0050	LISEBO	15.12.1921	2800	0
091-412-0002-0051	BERGKULLA	15.12.1921	6670	0
091-412-0002-0052	BERGBO	15.12.1921	2090	0
091-412-0002-0444	VÅDÖ- SKIFTET	27.9.1996	106481	0

Nykytilanne

Palsta 2:51 Bergkulla on ollut Alkon omistuksessa 1952-1962 ja lomakeskuksen käytössä. Bergkulla on omistajanvaihdosten jälkeen siirtynyt Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979. 2:444 Vådöskiftet on siirtynyt Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979, tosin silloin nykyistä laajempana kiinteistönä. Palsta 2:49 Furubacka on omistajanvaihdosten jälkeen siirtynyt Helsingin kaupungin omistukseen. Palstat 2:52 Bergbo ja 2:50 Lisebo ovat yksityisomistuksessa.

2:444 VÅDÖ-SKIFTET, NORDANVIK

Ympäristö ja puutarha

Nordanvikin päärakennus sijaitsee lahden läntisen pohjukan rantakalliolla, josta avautuu näkymiä eri suuntiin. Kaakkoon leviää loivasti laskeutuva puutarha, jossa vielä kasvaa muutamia omenapuita ja marjapensaita. Aikoinaan täällä on harjoitettu kauppapuutarhatoimintaa.

Rakennuksen lähellä on vanhoja syreenipensaita, vuorenkilpiryhmiä ja satunnaisia koristekasveja, kuten esikkoja, akileijoja ja päiväliljoja. Ympäristössä kasvaa pääosin harvennettua metsäpuustoa - mäntyjä ja koivuja.

Rakennukset

Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on sauna, kuivakäymälä ja kolme maakellaria. Rakennukset ovat nykyisin Helsingin kaupungin käytössä.

Neiti Ida Öbergin 1910-luvulla vuokraama Nordanvik on toiminut ympärivuotisena asuntona. Ida Öberg oli mahdollisesti myös päärakennuksen rakennuttaja.

Päärakennus

Puolitoistakerroksinen lamasalvottu ja lyhytnurkkainen asuinrakennus on perustettu kalliolle graniittiharkoista muuratun sokkelimuurin varaan. Rakennuksessa on kaksi savupiippua. Itäosassa on poikkipääty rannan suuntaan. Eteläsivulla on aumakatolla katettu avokuisti ja rannan puolella on myöhemmin lisätty pulpettikattoinen lasikuisti.

Vesikatteena on vihreäksi maalattu saumattu palapelti. Hirsiulkoseinät on vuorattu pystysuuntaisella peiterimapaneelilla ja kattokerroksen julkisivut on vuorattu yksinkertaisella pystylaudoituksella. Julkisivu on maalattu punamullan sävyyn valkoisin listoin ja vuorilaudoin.

Ikkunat ovat perinteisiä, kaksipuitteisia ikkunoita, joiden puitteita on jaettu kahteen tai kolmeen ruutuun. Tuvan päätyikkuna on muita leveämpi ja kolmipuitteinen. Kattokerroksessa on päätyikkunat ja eteläsivulla on porrastilaa valaiseva kattolyhty.

Sisäänkäynti on eteläsivulla. Aumakatolla katetun kuistin takana on rakennuksen rungon läpi ulottuva eteinen ja porrastila. Länsipäädyssä on kolmeen suuntaan avautuva tilava tupa ja itäpäädyssä on vierekkäin keittiö ja kamari. Tuvassa on muurattu uuni, keittiössä on muurattu hella ja kamarissa on pyöreä peltipäällysteinen uuni. Huoneissa on maalatut puulattiat. Paikoin on säilynyt helmiponttipaneelikattoja ja profiloituja kattolistoja. Ullakkokamarissa on säilynyt runsaasti vanhoja tapettikerroksia.

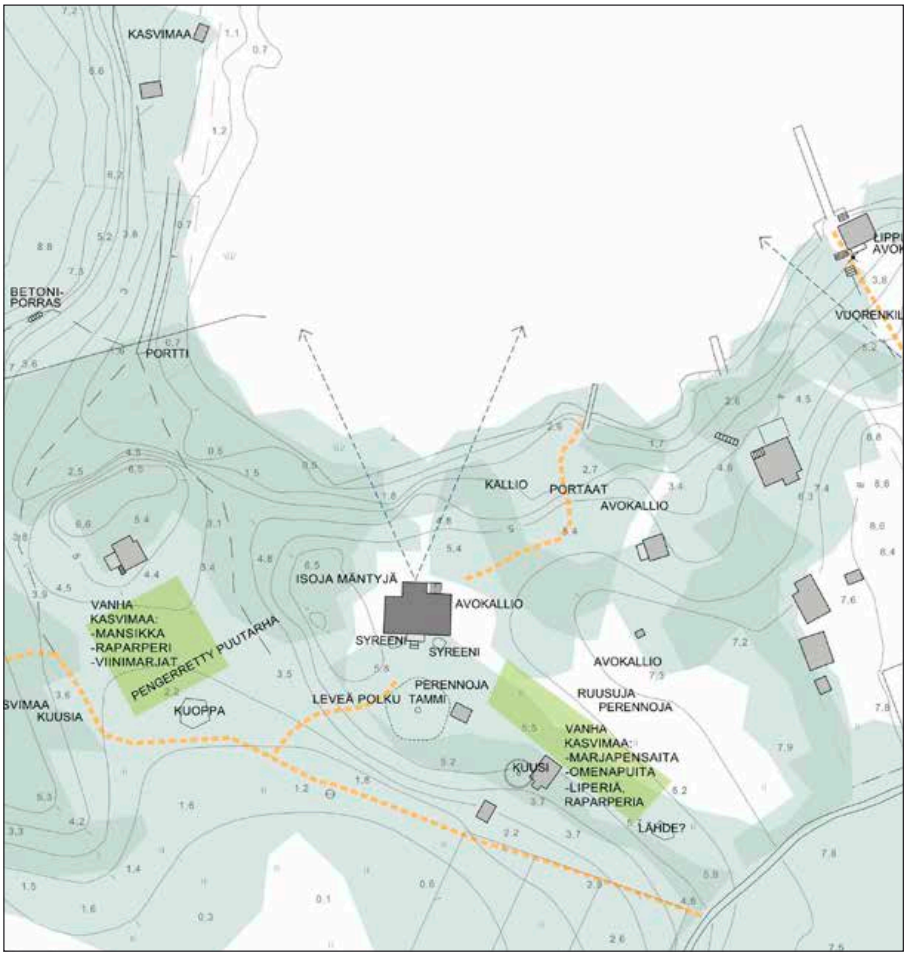

Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

Rantakalliolta avautuu näkymiä eri suuntiin. Kaakkoispuolella on vanha puutarha, jossa vielä kasvaa muutamia omenapuita ja marjapensaita. Rakennuksen lähellä on vanhoja syreenipensaita, vuorenkilpiryhmiä ja satunnaisia koristekasveja, kuten esikkoja, akileijoja ja päiväliljoja. Ympäristössä kasvaa pääosin harvennettua metsäpuustoa.

Vanhalle puutarhalle tyypillisiä ovat Nordanvikin päiväliljat ja esikot. Myöhemmin kesällä hoitamatta jätetyssä puutarhassa kasvaa korkeaa heinää.

Näkymä kaakosta. Sisäänkäynti on eteläsivulla. Kari Hakli 2011

Länsipäädyssä on kolmeen suuntaan avautuva tilava tupa ja itäpäädyssä on vierekkäin keittiö ja kamari. Tuvassa on muurattu uuni, keittiössä on muurattu hella ja kamarissa on pyöreä peltipäällysteinen uuni. Huoneissa on maalatut puulattiat. Paikoin on säilynyt helmiponttipaneelikattoja ja profiloituja kattolistoja.

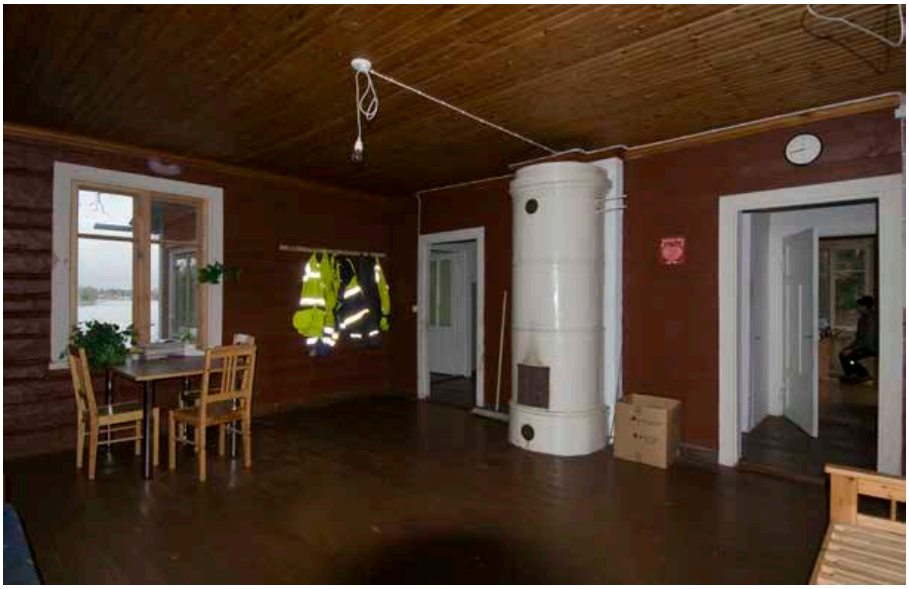

Rannan puoleinen kuisti ei ole alun perin kuulunut asuinrakennukseen. Kari Hakli 2011

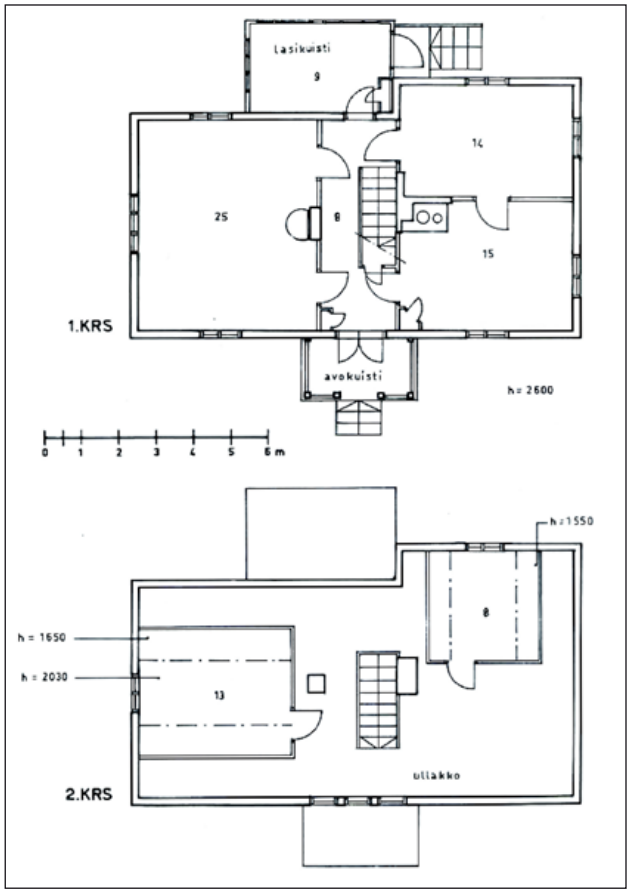

Mittauspiirustus v. 1983. KSV

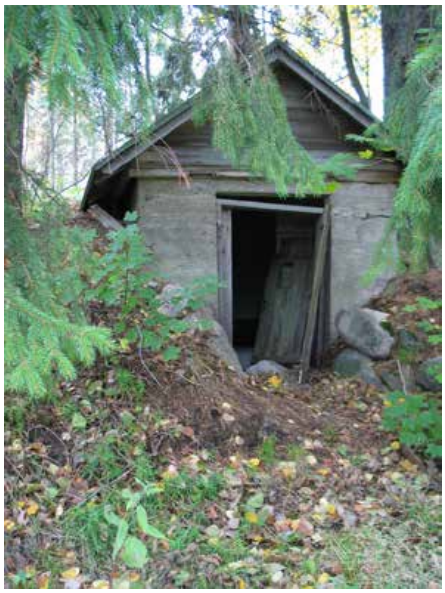

Nordanvikin muut rakennukset

Rakennuksen pihapiirissä on pieni harjakattoinen sauna lasikuisteineen sekä kuivakäymälä. Etelärinteeseen on rakennettu kolme maakellaria, joita ei ole enää pidetty kunnossa. Niiden rakentamisaika ei ole tiedossa.

Yhteenveto

Nordanvikin ympäristö, vanhan hyötypuutarhan paikka ja päärakennuksen pohjaratkaisu sekä ulkoasu viittaavat siihen, että kyseessä on alun perin ollut asuinrakennus eikä huvila.

Rakennuksessa on säilynyt paljon kiinteän sisustuksen yksityiskohtia 1900-luvun alkupuolelta. Ensimmäisen kerroksen sisätiloja on äskettäin kunnostettu ja ikkunoita on korjattu tai uusittu vanhoja malleja noudattaen.

Kulttuurihistoriallisesti huomionarvoisena on pidettävä sitä, että Vartiosaaren huvila-asukkaiden rinnalla saaressa on ollut ympärivuotisia asukkaita, jotka ovat hankkineet elantonsa saaresta.

2:52 BERGBO

Kauempana rannasta sijaitseva, tien suuntainen harjakattoinen ja puolitoistakerroksinen asuinrakennus. Rungon sisään rakennettu lasiveranta on aikakaudelle tyypillinen piirre Vartiosaaressa.

Ympäristö ja puutarhat

Lahden rantaa kohti viettävän tontin ympäristö on valoisa ja puutarhamainen. Metsäpuustoa, mäntyjä ja koivuja, on jätetty kasvamaan harvakseen. Etelärajalle on palstaa ohittavan tien varrelle istutettu kuusiaita. Vuoden 1943 ortokuvan perusteella paikalla on aikaisemmin ollut laajoja hyötyviljelmiä.

Rakennukset

Bergbon rakennusryhmän muodostavat kaksi huvila- tai asuinrakennusta, jotka on rakennettu 1900-luvun alussa, tontilla on lisäksi kolme uudehkoa piharakennusta.

Huvilat

Palstan ohi kulkevan tien vieressä on tien suuntainen harjakattoinen ja puolitoistakerroksinen asuinrakennus. Itäpäädyssä on viistokulmainen erkkeri, pohjoissivulla on kuisti ja koilliskulmassa on Vartiosaarelle tyypillinen, rungon sisään rakennettu lasikuisti. Julkisivut on vuorattu valkeaksi maalatulla pystypeiterimapaneelilla. Vesikatteena on punainen kattohuopa. Pohjoisella lappeella on kattolyhty.

Ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat ylosaltaan pieniin ruutuihin jaettuja noudattaen 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä suosittua mallia.

Alempana rinteessä on harjakattoinen, puolitoistakerroksinen puurakennus, jonka eteläsivulla on katettu lasikuisti ja pohjoissivulla toinen kuisti. Rakennuksessa on korkea rapattu sokkelimuuri, johon on sijoitettu kellari.

Muut rakennukset

Tontin länsiosassa on punaiseksi maalattujen, harjakattoisten piharakennusten ryhmä.

Rannan puoleisen rakennuksen pohjoissivulla on avoin terassi.

Piharakennusten ryhmä tontin länsiosassa.

2:51 BERGKULLA, "KALLIORANTA, "ISO-HOVI"

Bergkullan kaakkoispuolella on ennen ollut hyötyviljelmä.

Ympäristö ja puutarha

Ympäristö on valoisa ja avoin, metsäpuustosta on säilytetty muutamia mäntyjä ja koivuja. Paikka on saanut nykyisen leimansa Alkon lomakeskuksen aikana. Varhaisimmat löytyneet valokuvat ovat peräisin 1950-luvun alusta. Koivujen ja mäntyjen kauniisti kehystämä rakennus sijaitsee rantakalliolla tontin korkeimmassa kohdassa venelaiturilta johtavan tien varrella. Laiturin yhteyteen on rakennettu tasanne ja rantasauna betonisokkelin varaan.

Pohjoisrinteen kalliomaastossa ei ole paljon tilaa puutarhaviljelylle mutta huvilan lähelle on istutettu koristekasveja ja pensaita. Rakennuksen kaakkoissivulla on tasainen piha-alue, johon liittyy isokokoinen pengerretty tenniskenttä. Pihaalueella on Alkon aikana ollut osittain laatoitusta. Tenniskenttä on Alkon aikana aidattu korkealla verkkoaidalla. Kentän vieressä vielä 1950-luvulla sijainnut pienehkö asuinrakennus on purettu.

Rakennukset

Bergkullan rakennusryhmän muodostavat kaksikerroksinen huvilarakennus 1900-luvun alkuvaiheesta, laituriin liittyvä saunarakennus, pihamökki, kuivakäymälä ja venevaja. Rantakalliolle on rakennettu grillikatos. Rakennukset ovat Helsingin kaupungin henkilöstöosaston käytössä.

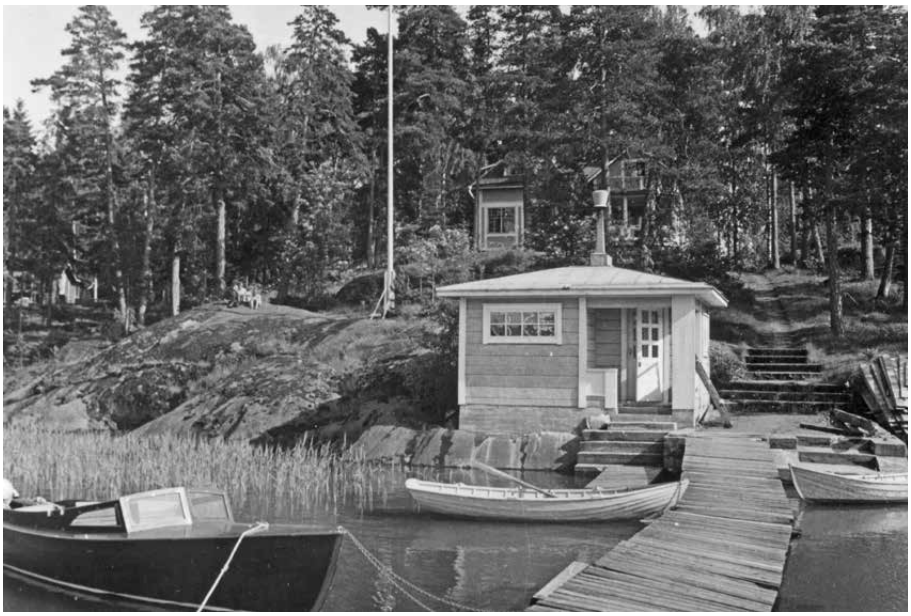

Rantasauna ja laituri Alkon toiminnan aikana. Alkon arkisto

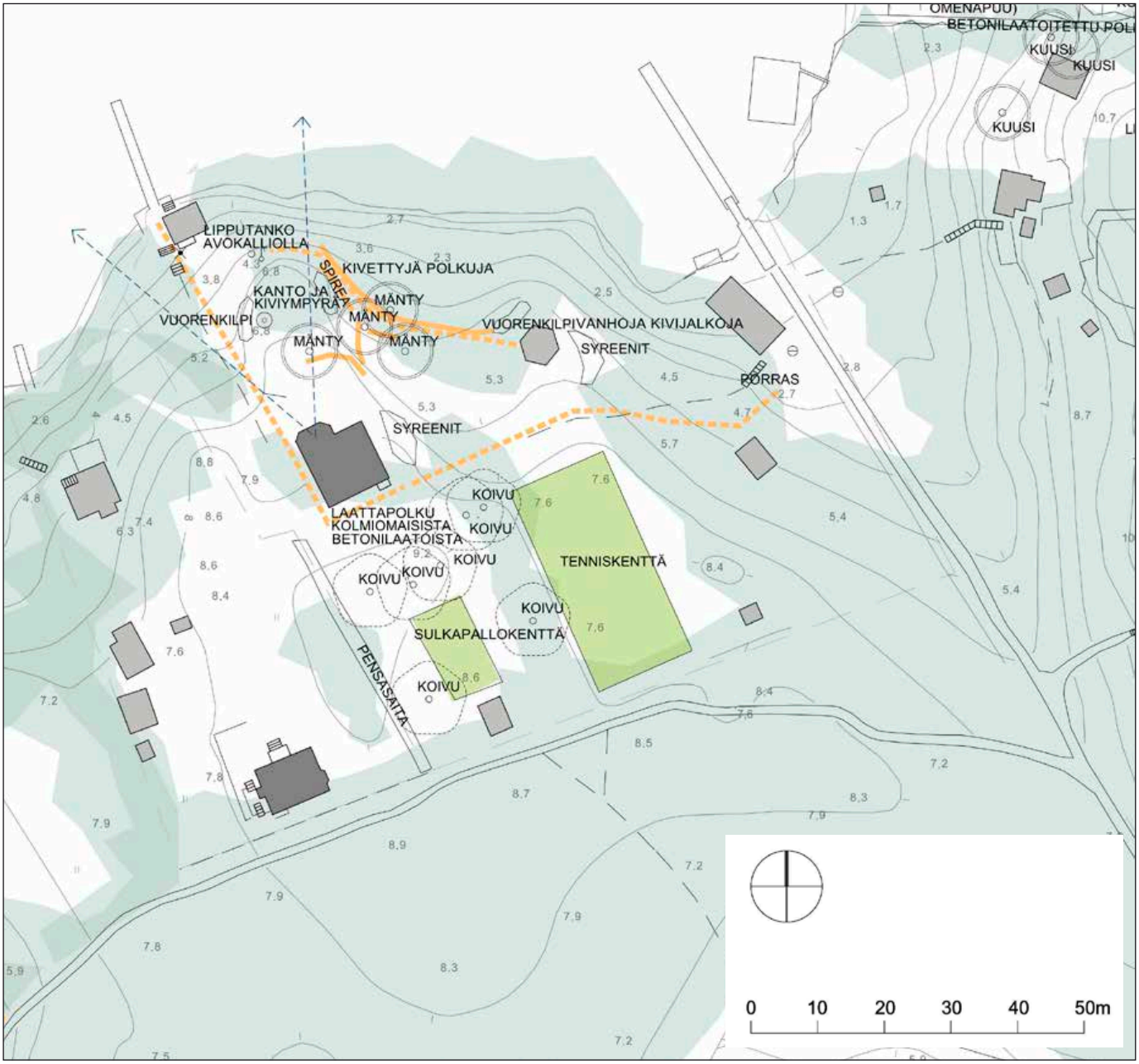

2:51 BERGKULLA Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

Pelikenttä ennen kunnostusta 1950-luvulla. Altian arkisto

Tenniskenttä Alkon aikana. Altian arkisto

Alkuperäinen ilme

Varhaisimmat tiedot päärakennuksen ulkonäöstä on saatu tarkastelemalla Alkon arkiston 1950-luvun alun valokuvia. Rakennuksen päähahmo muodostuu kahdesta toisiaan leikkaavasta harjakattoisesta siivestä, joihin liittyy luoteissivulla kaksi lasikuistia. Toinen lasikuisti on kulmistaan viistetty. Porras on sijoitettu koillispäätyyn. Pohjakerroksessa on kaksi asuinhuonetta, keittiö ja kuisti, toisessa kerroksessa on neljä huonetta.

Rakennuksessa on säännöllisistä graniittiharkoista muurattu sokkeli, vaakasuuntainen ponttilautaverhous ja saumattu peltikate. Vesikatto on osittain aumakatto, osittain harjakatto. Poikkipäätyjen ja muiden katonosien takia vesikatolle muodostuu paljon jiirejä.

Ikkunoiden yläosa on jaettu lukuisiin pieniin ruutuihin ja lasikuistien ikkunat on jaettu välipuitteilla vaihtelevasti.

Muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Sisätiloja on Alkon omistajakaudella 1950-luvulla korjattu yhteisön majoituskäyttöä varten. Sisätiloja on kunnostettu Helsingin kaupungin omistuskaudella ja keittiökalusteet on uusittu. Uudempien pintakerrostumien ja tapettien rinnalla on säilynyt peiliovia, paneelipintoja ja muita yksityiskohtia 1900-luvun alkupuolelta.

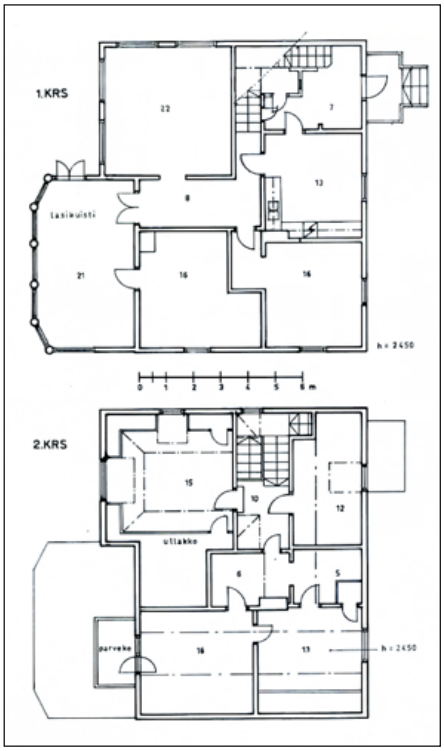

Mittauspiirustus 1983, KSV

Muut rakennukset

Laituriin liittyvä, todennäköisesti sotaa edeltävältä ajalta oleva hirsirunkoinen saunarakennus on pohjamuodoltaan neliö, jonka kulmaosa on muuttunut ulkotilaksi. Vesikatto on aumattu.

Pihamökki, kuivakäymälä ja venevaja ovat punamullan sävyyn maalattuja yksinkertaisia, harjakattoisia rakennuksia, joiden rakennusaika ei ole tarkkaa tietoa. Rantakalliolla on uudehko grillikatos.

Bergkullan sauna

Sauna ja venevaja rantamaisemassa.

Piharakennuksia

2:444 VÅDÖ-SKIFTET, OSA "PIKKUHOVI"

Ympäristö ja puutarha

Lahden pohjukassa sijaitseva metsittynyt alue on osa Vådöskiftetin maa-aluetta, joka on Helsingin kaupungin omistuksessa ja käytössä. Päärakennuksen lähellä on puutarhasommitelman jäänteitä, kuten kivireunainen käytävä, joka johtaa metsässä sijaitsevaa pengerrettyä tasannetta kohti. Ilmakuvassa vuodelta 1943 näkyy rannalta korkealle rinteeseen nouseva, kaareva pengerretty puutarha. Metsittyneellä alueella on havaittu terassien jäänteitä vain ylämäen puolella.

Päärakennus

Päärakennus sijaitsee rinteessä etäällä rannasta metsittyneellä rakennuspaikalla. Harjakattoinen, puolitoistakerroksinen melko vaatimaton rakennus on perustettu tiilestä muuratun sokkelimuurin varaan. Muuria vahvistavat tiilestä muuratut tukipilarit. Julkisivuverhouksena on

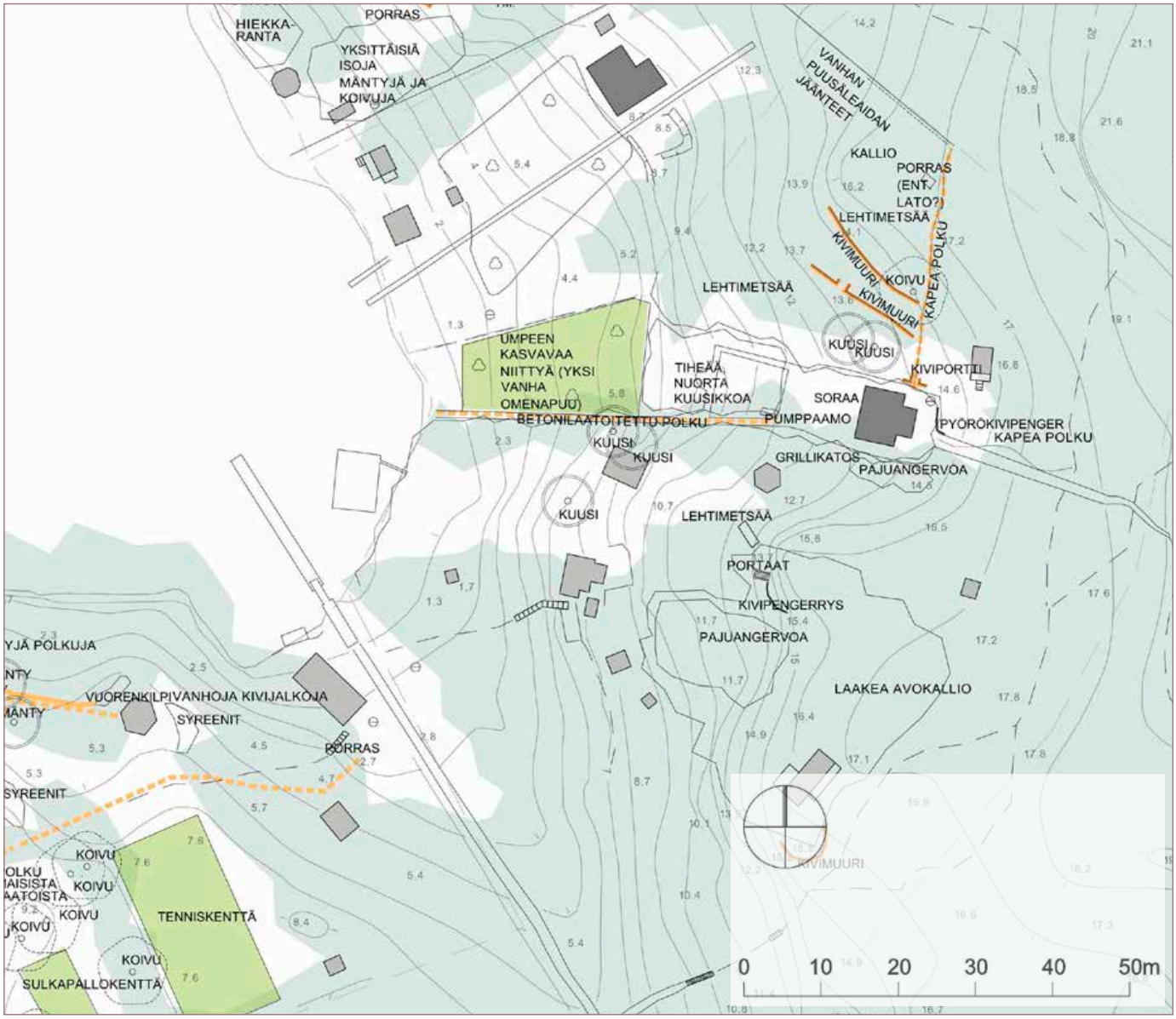

Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

pystypeiterimalaudoitus. Vesikatteena on punaiseksi maalattu saumattu palapeltikate ja länsipuolen lappeella on toisen kerroksen välikköä valaiseva kattolyhty. Ikkunat on jaettu välipuitteilla pieniin ruutuihin. Olohuoneen ikkunat on sijoitettu lähelle lounaiskulmaa muodostaen rakennuksen päävolyymiin kuuluvan lasikuistimaisen tilan. Itäsivulle on rakennettu ikkunallinen kuisti.

Uimahuone

Rannan lähellä on pieni harjakattoinen uimahuone, joka todennäköisesti on siirretty paikalle joltakin saaren puretulta laiturilta. Uimahuoneessa on peiliovi ja viistetty vaakaponttipaneeliverhous.

Majoitusmökki

Uimahuoneen yläpuolella on pienehkö, harjakattoinen rakennus jonka koilliskulmaan liittyy katettu lasikuisti. Julkisivuverhouksena on vaakasuuntainen ponttilauta, julkisivut on maalattu vaaleankeltaiseksi valkoisin listoin. Ikkunat on jaettu pieniin ruutuihin. Vesikatteena on suomumallinen huopakate. Yksityiskohtien perusteella rakennus on oletettavasti 1930-50-luvulta.

Sauna

Metsäpuiden keskelle on rinteeseen rakennettu erikoisen mallinen korkea, harjakattoinen saunamökki, jota kiertää yläinteen tasolle puupilarirakenteen varaan kiinnitetty parveke. Julkisivuverhouksena on pystypeiterimalaudoitus. Rakennus on 1970-luvulta.

Majoitusmökki

Ylärinteessä on kapearunkoinen, yksikerroksinen pieni rankarakenteinen majoitusrakennus. Pohjoissivulla on katettu avokuisti. Julkisivuverhouksena on pystysuuntainen peiterimalaudoitus ja vesikatteena on suomumallinen kattohuopa. Yksityiskohtien perusteella rakennus on oletettavasti ainakin osittain 1940-luvulta.

Uimahuone

Majoitusmökki

Majoitusmökki

Piharakennus

Sauna

2:50 LISEBO

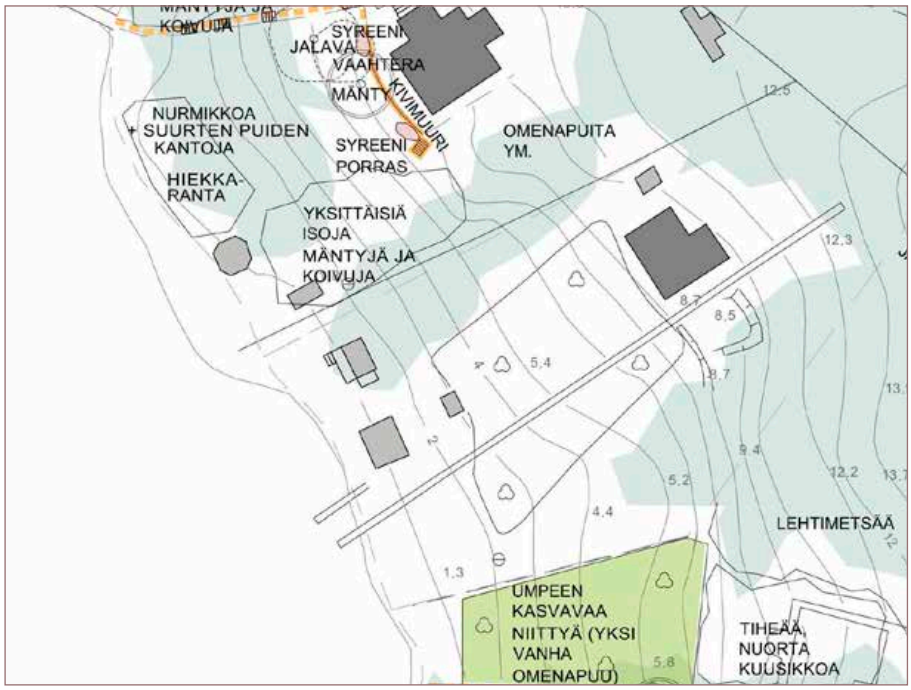

Ympäristö ja puutarha

Pitkä, kapea tontti viettää tasaisesti kohti lahden rantaa. Alueella on ollut hyötyviljelmiä ainakin 1940-luvulla ja tontin ilme on edelleen avoin.

Päärakennus

Korjaustelineiden peittämä rakennus on harjakattoinen ja vuorattu vaakasuuntaisella lautapaneelilla.

2:49 FURUBACKA

Ympäristö ja puutarhat

Furubacka sijaitsee rinteessä Vartiosaaren pohjoisen lahden suulla kohdassa, jossa ranta kääntyy koilliseen. Päärakennus on sijoitettu siten että sekä lounais- että luoteissivulta aukeaa näköala Jatasalmelle. Rakennus näkyy hyvin lahden maisemakuvassa, koska edessä olevaa metsäpuustoa on harvennettu runsaasti jonkin aikaa sitten.

Rakennuksen ja oleskelualueen ympäristössä kasvaa lähinnä mäntyjä ja koivuja ja rakennuksen lähellä on säilynyt muutama komea, vanha mänty. Rannan puoleinen rinne on nurmikkoa. Päärakennuksen luoteissivulla kallion korkeuskäyrät muodostavat kallionyppylän, josta on tehty näköala- ja oleskelupaikka. Kalliolle on todennäköisesti aikoinaan istutettu kivikkokasveja, joista nykyisin on jäljellä vuorenkilpiryhmiä.

Rinnemaastoon on eri vaiheissa rakennettu pengerrettyjä tasanteita ja maastoportaita. Nykyisen käyttäjän aikana on lahden puolelle rakennettu hiekkaranta, johon liittyy uusia laitureita ja katoksia.

Rakennukset

Furubackan rakennusryhmän muodostavat päärakennus 1900-luvun alkupuolelta ja eri-ikäiset piharakennukset, katokset ja kelluva sauna. Kiinteistö on Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen käytössä.

Huvila

Rakennus on sijoitettu rinteeseen siten, että kellarikerros avautuu länsipuolelle alarinteen suuntaan. Harjakattoisen rakennuksen leveä päätyjulkisivu on suunnattu lounaaseen, aumakattoinen lasikuisti luoteeseen ja umpinaisempi sisääntulokuisti koilliseen. Olohuone on sijoitettu läntiseen kulmaan ja läntisel-

lä lappeella on harjakattoinen kattolyhty.

Sokkeli koostuu järeistä, säännönmukaisista graniittiharkoista, pintaan on vedetty ohut laastikerros. Julkisivuverhous koostuu eri suuntaan asennetuista ponttipaneeliverhouksista ja niitä jakavista listoista. Julkisivun alinta hirsikertaa on korostettu vaakalistoin, mikä viittaa joko pystyhirsirunkoon tai siihen että alin hirsi on korjattu ulkopuolelta.

Vesikatteena on punainen huopakate. Ikkunat on jaettu välipuitteilla pienempiin ruutuihin tavalla, joka on ollut tyypillistä lähinnä 1900-luvun alusta 1920-luvulle. Kuistin ikkunoissa ei ole puitejakoa.

Julkisivun paneelit ja ainakin osa ulkoovista ja ikkunoista ovat säilyneet rakennusajalta. Kohteessa on tehty perusteellinen uudelleenmaalaus ja julkisivut on maalattu taitettuun vaaleaan sävyyn. Listat on maalattu tummemmalla, ruskehtavalla sävyllä. Ikkunat ja ulko-ovet on maalattu valkoiseksi.

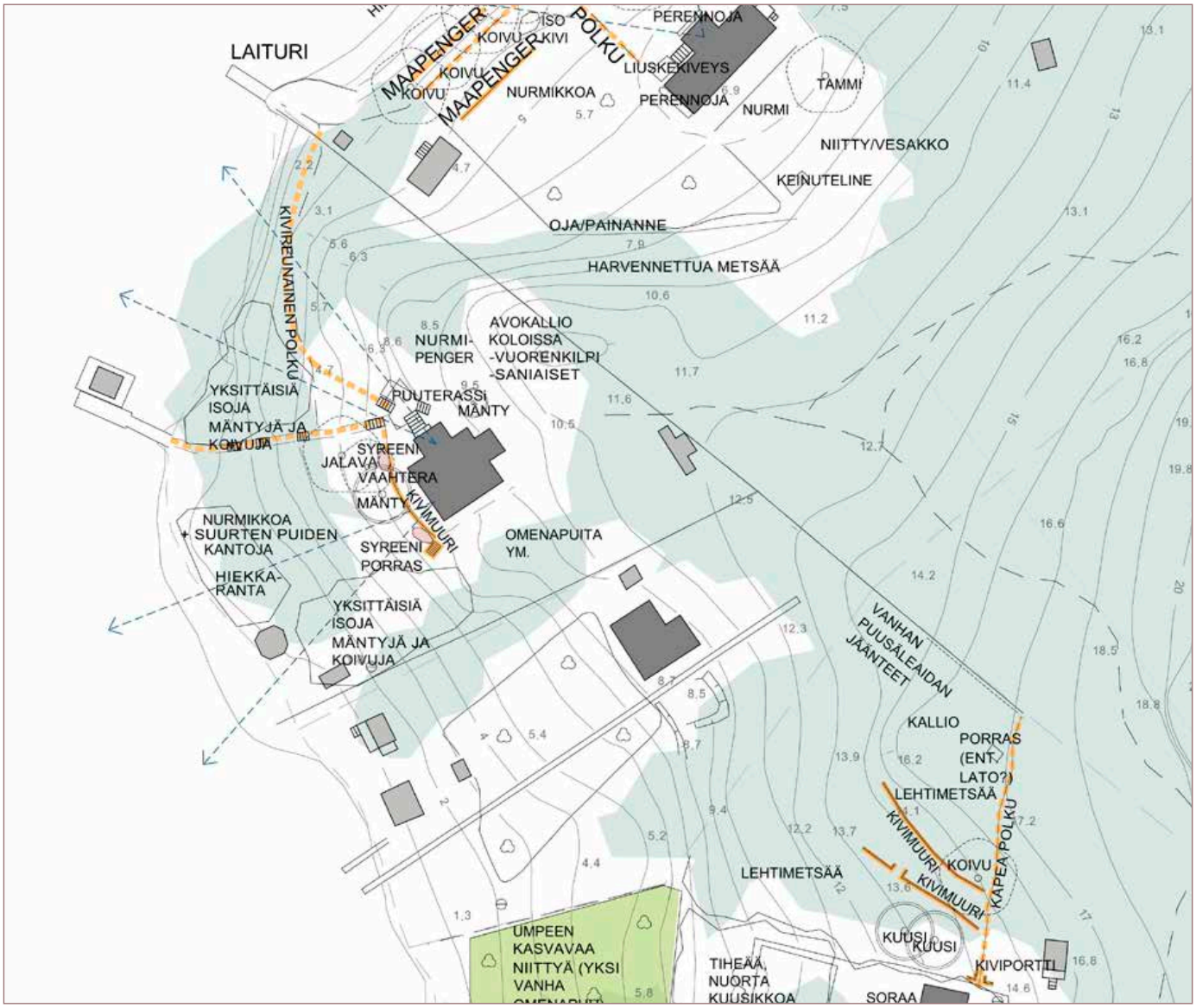

Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

Muut rakennukset

Ylärinteessä on melko uusi, punaiseksi maalattu varastorakennus, jonka julkisivuverhouksena on pystysuuntainen lomalaudoitus. Muut piharakennukset, katokset ja kelluva sauna ovat uusia.

Kalliopenkereillä kasvaa vuorenkilpeä ja saniaisia.

Näkymä kalliolta luoteeseen Jatasalmen suuntaan.

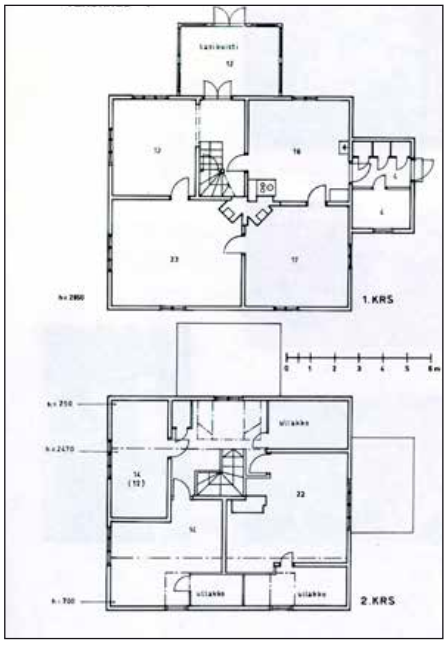

Mittauspiirustus 1983, KSV

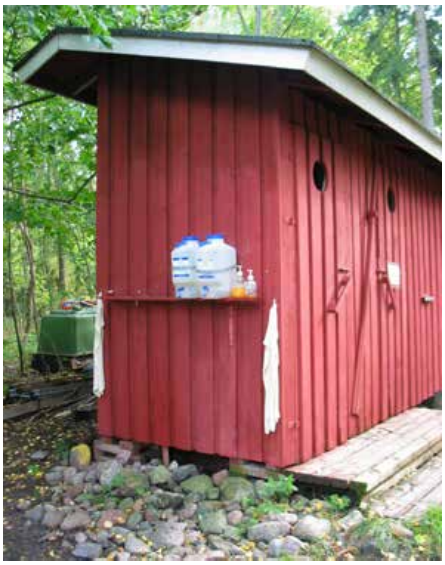

Ortokuva © Helsingin Kaupunkimittausosasto

3 NORDANVIK—FURUBACKA

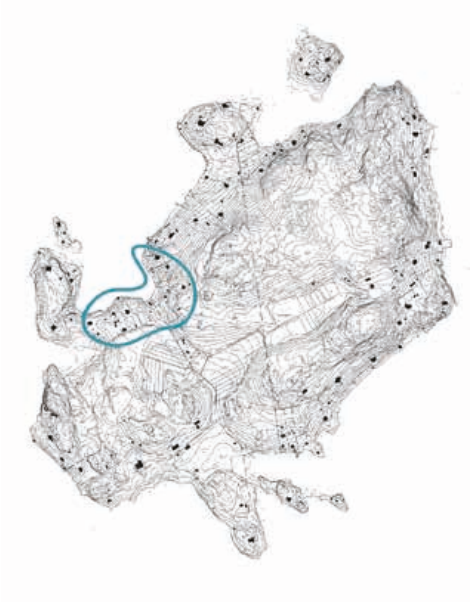

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Uppbyn tilan myymille ja vuokraamille palstoille syntynyt aluekokonaisuus, jonka päärakennuksissa on asuttu myös pysyvästi. Ympäristö on omistajanvaihdosten takia ajan saatossa menettänyt paljon avoimesta, puutarhamaisesta ilmeestään. Asuinrakennusten rakentamisaika on pääasiassa ollut 1920-1930-luku, ja rakennuksissa on ajan esikaupunkiasutusta muistuttavia piirteitä.

Rakennuskannaltaan edustaa Vartiosaaren vaatimattomampaa huvilarakentamista, jolla kuitenkin on selkeä kulttuurihistoriallinen arvonsa osana Vartiosaaren huvila-alueen kokonaisuutta. Osa-aluekokonaisuuksina erottuvat Furubacka sekä Bergkulla-Bergbo-Nordanvikin puutarhamainen kokonaisuus. Alueen puutarhat edustavat aikakaudelle tyypillistä huvilapuutarhakulttuuria.

- rakennushistoriallinen arvo
- kulttuurihistoriallinen ja sosiaalihistoriallinen arvo
- Furubacka ja Bergkulla osa instituutioiden historiaa Vartiosaaressa
- maamerkinomainen: Furubacka niemen kärjessä
- puutarhakulttuurinen arvo
- säilyneisyys: Bergkulla, Furubacka

- **Merkitys osana Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, kohtalaisen merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, kohtalaisen merkittävä**

4 BJÖRKNÄS — NY-TORP

Laajasalon kylä 2:12 Björknäs, 2:38 Tomtebo, 2:39 Ny-Torp, 2:46 Björknäs II, 2:47 Ny-Torp II

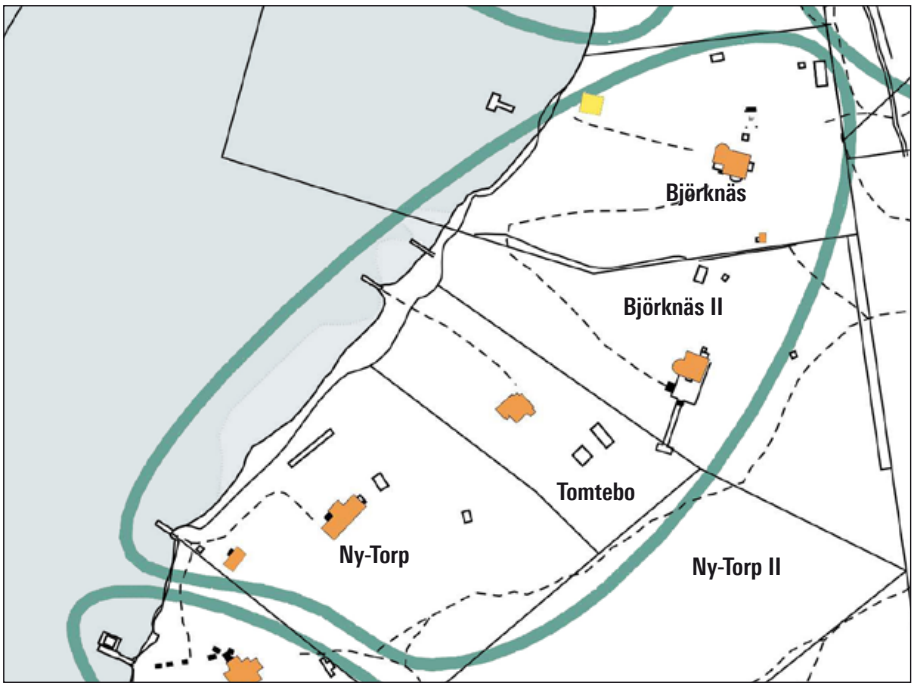

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Jatasalmen puolella luoteeseen rantavyöhykkeen tuntumassa. Kaislikon niemen rajaamasta lahdesta on 1940-luvun vesialuekartassa käytetty nimitystä Salongviken. Huviloiden rakennuspaikkojen korkeusasema vaihtelee noin 6 metristä 11 metriin mpy. Ny-Torp sijaitsee huvilarakennuksista lähimpänä rantaa ja Björknäs II kauimpana rannasta. Loivasti viettävän rantavyöhykkeen taustalla kohoa Vartiosaaren pohjoisempi kallioselänne korkeuteen + 32 m. Kalliorinteessä on vanha, laaja liuskelouhos, jonka osa sijaitsee kiinteistön 2:47 Nytorp II:n alueella.

Rakennuskannan arvioitu ikä

2:12 Björknäsin, 2:38 Tomtebon, 2:39 Ny-Torpin, 2:46 Björknäs II:n huvilarakennusten piirustuksia ei ole löytynyt selvityksen yhteydessä. Jakohistorian perusteella esitetään oletuksena, että Ny-Torpin ja Björknäsin huvilat on rakennettu 1910-luvun vaihteessa, Tomtebo ja Björknäs II jonkin verran myöhemmin. Piharakennusten valmistumisajasta esitetään arkkitehtuurin piirteisiin perustuva oletus.

Omistus- ja jakohistoria

1910-luvulle ja 1920-luvun alussa vanhimpien huviloiden välissä oleva pohjoinen rantavyöhyke jaettiin vähitellen palstoiksi, jotka Uppbyn tilan omistajat myivät tai vuokrasivat ulos. Uusia asuinrakennuksia rakennuttivat tai ostivat varamaanmittari Hugo Damsten ja Stockmannin johtajana toiminut Karl Seidenschnur.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0012	BJÖRKNÄS	15.4.1909	8000	0
091-412-0002-0038	TOMTEBO	19.2.1917	4500	0
091-412-0002-0039	NY-TORP	19.2.1917	10700	0
091-412-0002-0046	BJÖRKNÄS II	2.5.1921	11700	0
091-412-0002-0047	NY-TORP II	2.5.1921	12400	0

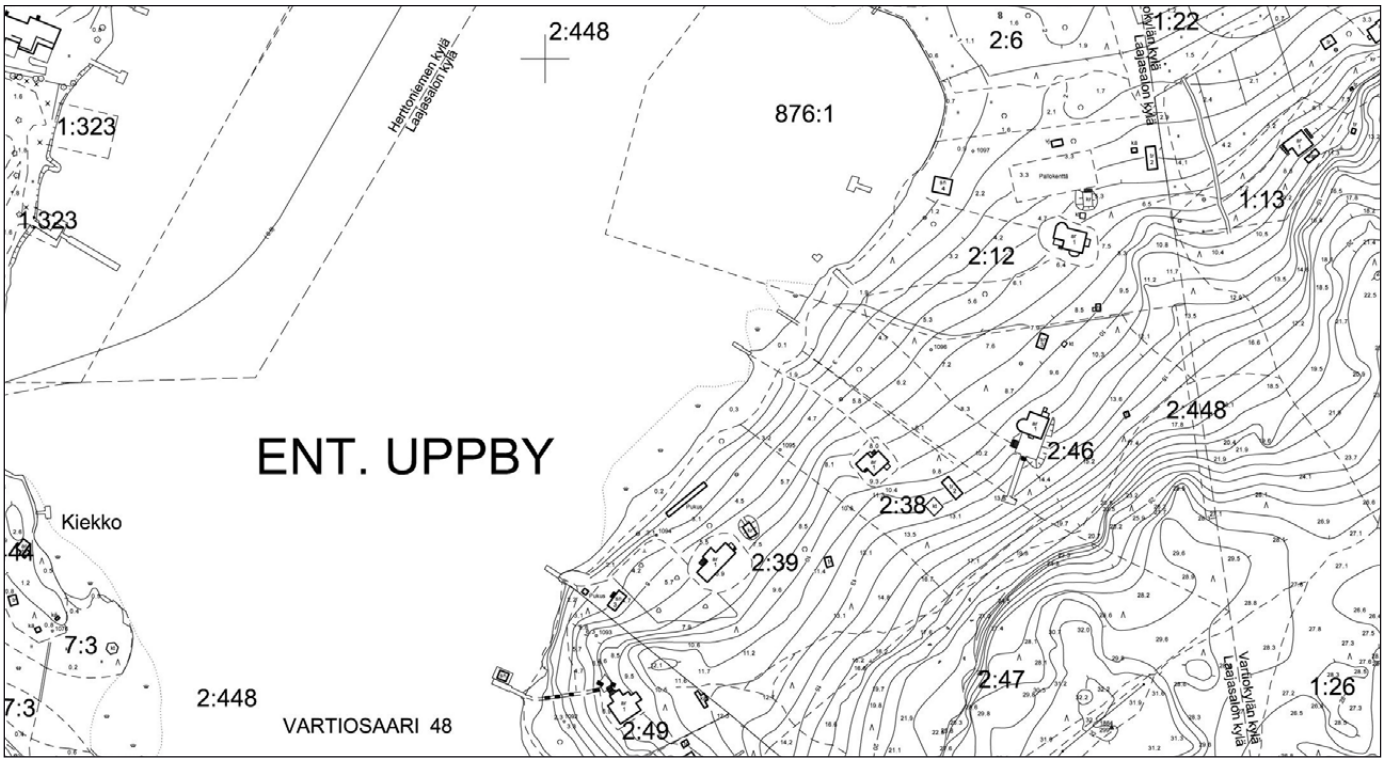

Palstojen muodostuminen tapahtui Uppbyn alueella 1891-1921 tässä järjestyksessä:

Kantatila 2 Uppby skattehemman; isojako 8.6.1778 viljellyillä mailla; 22.6.1796 metsissä; vahv. 13.10.1796)

1891 2/2 Stenkulla (Uppby,Lindberg myy palstan)

1896 2/3 Kaislikko (Uppby,Lindberg myy palstan)

1904 2/6 Kaislikko I (20.8.1904)

1909 2/12 Björknäs
(Palsta myyty 1908; omistaja 1909 varamaanmittari Damsten)

1913 2/16 ”Björknäs II”
(silloinen nimi Björknäs II; myöhemmin jaettu, ks. osa-alue 3, jakohistoria)

1913 2/15 Ny-Torp
(Palsta myyty 1912)

1913 2/43 Nytorp III , osa ent. 2/16
(Seidenschnur)

1917 2/38 Tomtebo

1921 2/43 Nytorp III jaetaan:
2/46 Björknäs II
2/47 Ny.Torp II (rakentamaton)
2/49-2/52 ks. osa-alue 3, jakohistoria

Ny-Torp ja Björknäs II ovat siirtyneet Helsingin kaupungin omistukseen. Björknäs ja Tomtebo ovat edelleen yksityisomistuksessa.

2:12 BJÖRKNÄS

Huvilan luoteissivulla on puoliympyrän muotoinen tasanne, jonka keskilinjasta lähtee kivetty käytävä kohti rantaa.

Ympäristö ja puutarha

Björknäsin ja Björknäs II:n huvilat liittyvät historiallisesti toisiinsa ja niillä on ollut yhteinen laivalaituri. Vanhan höyryaluslaiturin paikka on vielä havaittavissa tontin lounaisosassa. Hirsiarkkulaituri oli jäljellä vielä 1970-luvulla, samoin sen päässä oleva uimahuone.

Laiturilta lähtee kuusikujanteen reunustama tie kohti Björknäsin huvilaa. Huvilan luoteissivulla on puoliympyrän muotoinen tasanne, jonka keskilinjasta lähtee kivetty käytävä kohti rantaa. Kaarevia pengerryksiä kehystävät perennaistutukset. Rannan puoleinen rinne on nykyään nurmikkona. Puutarhassa kasvaa mm. isoja tammia. Huvilaa 1960-luvulla kehystäneistä koivuista on muutama jäljellä.

Lähellä tontin pohjoisrajaa on itä-länsisuuntainen pengerretty pelikenttä. Rakennuksen lähellä kasvaa isokokoinen punatammi, pensaita ja perennoja, mm. töyhtöangervo.

Nykyinen rakennuskanta

Björknäsin rakennusryhmään kuuluvat puolitoistakerroksinen huvilarakennus 1910-luvun vaihteesta, leikkimökki, kuivakäymälä, talousrakennus, pihavaja ja isohko rantasauna, joka lienee 1930-1940-luvulta. Päärakennuksen pohjoispuolella on rinteeseen sovitettu maakellari.

Laiturin päässä on aikoinaan ollut uimahuone. Kuva 1960-luvulta, Hbl

Laiturin kiviarkun jäänteet.

Koivuja ei ole enää jäljellä rakennuksen lähettyvillä. Taustalla vasemmalla näkyy tammi.

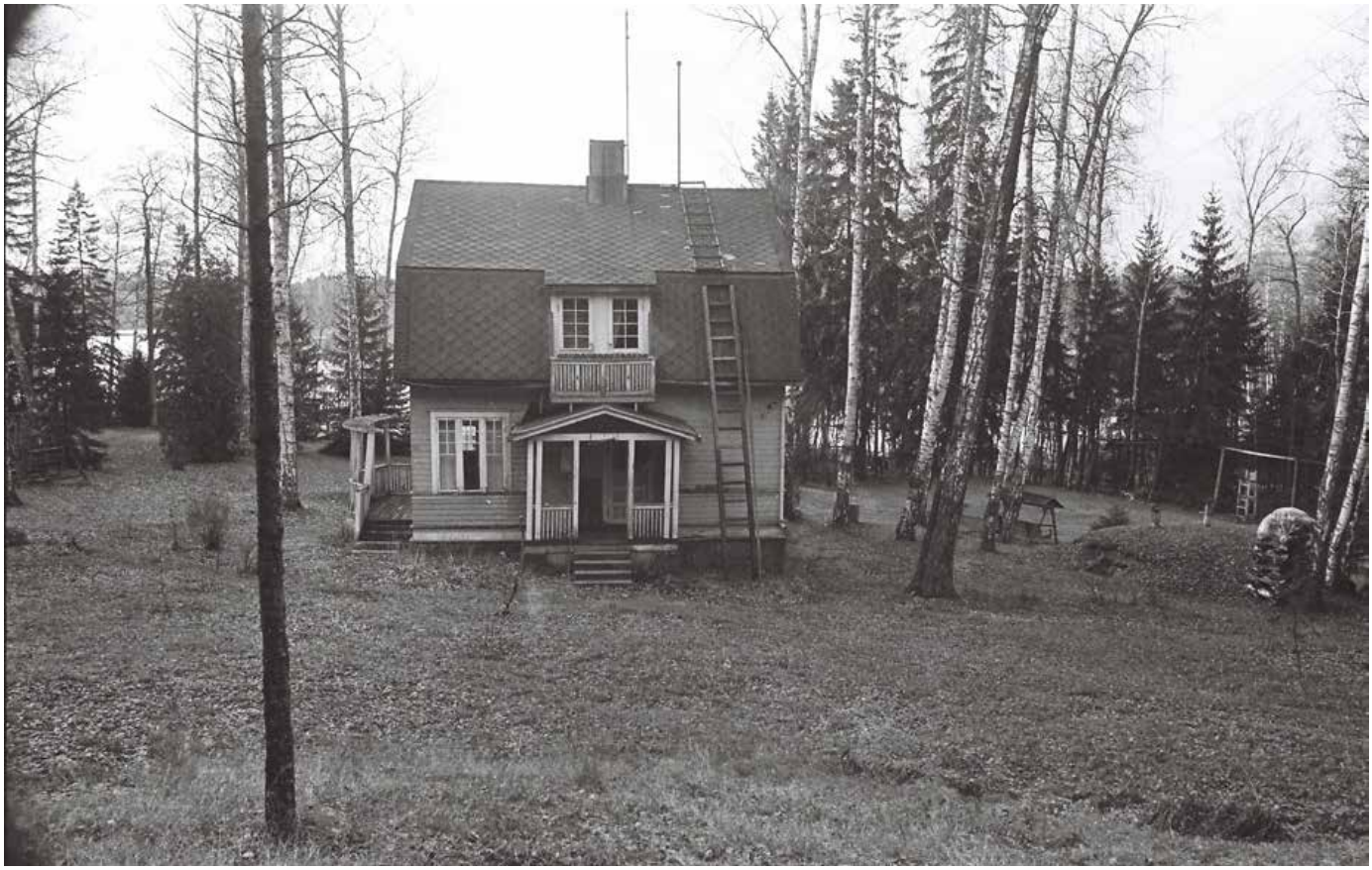

Kuva 1970-luvun alusta. Hbl. Björknäsin nimikkopuiden ryhmä kasvaa päärakennuksen ympärillä. Oikealla maakellarin kumpare. Huvilan päätyportaaseen on kuulunut klassistinen kaide ja pilarirakenne.

Huvilan luoteissivulla on puoliympyrän muotoinen tasanne, jonka keskilinjasta lähtee kivetty käytävä kohti rantaa.

Näkymä kohti rantaa on alun perin ollut avoimempi. Vasemmalla näkyy puutarhan suora käytävälinja. Rannalle on istutettu salavarivi.

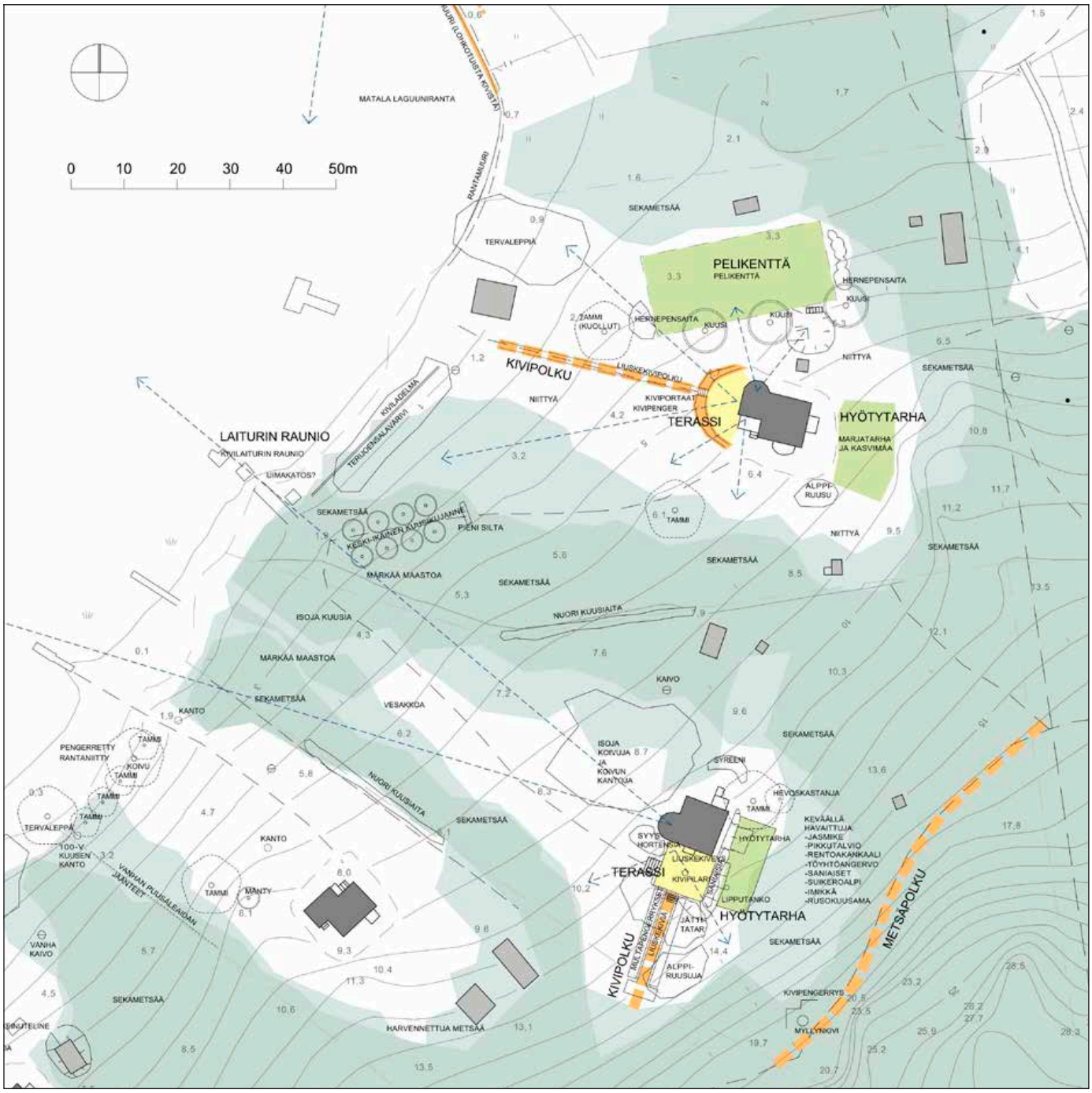

2:12 BJÖRKNÄS JA 2:46 BJÖRKNÄS II
Puutarhan inventointi 21.10.2011 ja 9.5. 2012 MM. Grafiikka MSKS

Björknäsin ja Björknäs II:n huvilat liittyvät historiallisesti toisiinsa ja niillä on ollut yhteinen laivalaituri. Huvilat sijaitsevat loivalla luoteisrinteellä. Maaperässä on paljon kosteutta, mahdollisesti lähteitä. Puusto on kuusivaltaista.

Laiturilta lähtee puukujanteen reunustama tie kohti Björknäsin huvilaa. Huvilan luoteissivulla on puoliympyrän muotoinen tasanne, jonka keskilinjasta lähtee kivetty käytävä kohti rantaa. Kaarevia pengerryksiä kehystävät perennaistutukset. Rannan puoleinen rinne on nykyään nurmikkona. Lähellä tontin pohjoisrajaa on itä-länsisuuntainen pengerretty pelikenttä.

Björknäs II:n puutarhassa on runsaasti perenna – ja pensasistutuksia sekä etelään suuntautuva kohopenkkiaihe. Ylempänä rinteessä on myllynkivi ja kivipengerrystä.

Perushahmo on 1910–1920-luvuilla suosittua mallia; kiinteä, suorakaiteen muotoiselle sokkelille rakennettu mansardikattoinen huvila.

Huvila

Huvilarakennuksen alkuperäisiä rakennuspiirustuksia ei ole löytynyt selvitystyön yhteydessä. On mahdollista että rakennuttaja, maanmittari Hugo Damsten, on itse laatinut piirustukset mallijulkaisujen pohjalta.

Rakennuksen perushahmo on 1910-1920-luvuilla suosittua mallia; kiinteä, suorakaiteen muotoiselle sokkelille rakennettu mansardikattoinen huvila. Erityspiirteenä on lounaissivulla oleva kevyt, kaarevapäätteinen lasikuisti. Vastakkaisella sivulla on katettu avokuisti.

Sokkeli on ydinosan alla muurattu graniittiharkoista ja lasikuistin sokkeli on joko valettu betonista tai betonoitu. Korkeaan kivijalkaan on sijoitettu kellari. Julkisivuverhouksena on vuoroin vaaka- vuoroin pystysuuntainen pontattu paneeli. Vaakasuuntainen paneeli on nurkistaan jiirattu ilman vuorilautaa. Verhous on pohjoispäädyn puolella varsin huonossa kunnossa. Vesikatto on mansardikatto ja katteena on samantyyppinen suomumainen levykate kuin Karlaxin huvilan entinen vesikate. Peltiset räystäskourut ja syöksytorvet on maalattu punaiseksi, julkisivu on roosan sävyinen ja yksityiskohdat ovat valkoiset.

Julkisivun tyylistä poikkeava, kaarevapäätteinen lasikuisti on todennäköisesti rakennettu jälkeenpäin tai ainakin laajennettu. Kuistin katolla ollut parveke on purettu, samoin eteläpäädyn porraskaide. Lasikuistin ikkunat on jaettu tasaisiin pieniin ruutuihin ja kerrosten ikkunoissa on vaihtelevia ratkaisuja. Pääosin vanhat ikkunat ovat säilyneet.

Muut rakennukset

Vanhimpia rakennuksia on harjakattoinen, pienellä katetulla kuistilla ja poikkipäädyllä varustettu **leikkimökki**. Ikkunat ovat pieniruutuiset. Verhous on pystyvuorausta. Leikkimökin piirteiden perusteella se on rakennettu 1910-20-luvuilla.

Laiturin päässä sijainnut **uimahuone** on siirretty rannalle. Julkisivun yksityiskohdat ja ikkunat ovat säilyneet.

Pulpettikattoinen **talousrakennus** on verhottu samanlaisella koruttomalla paneelilla kuin itse päärakennus.

Saunarakennus on yksityiskohtien perusteella todennäköisesti 1930-1940-luvulta.

Saunarakennus on todennäköisesti 1930-1940-luvulta.

Pulpettikattoinen talousrakennus.

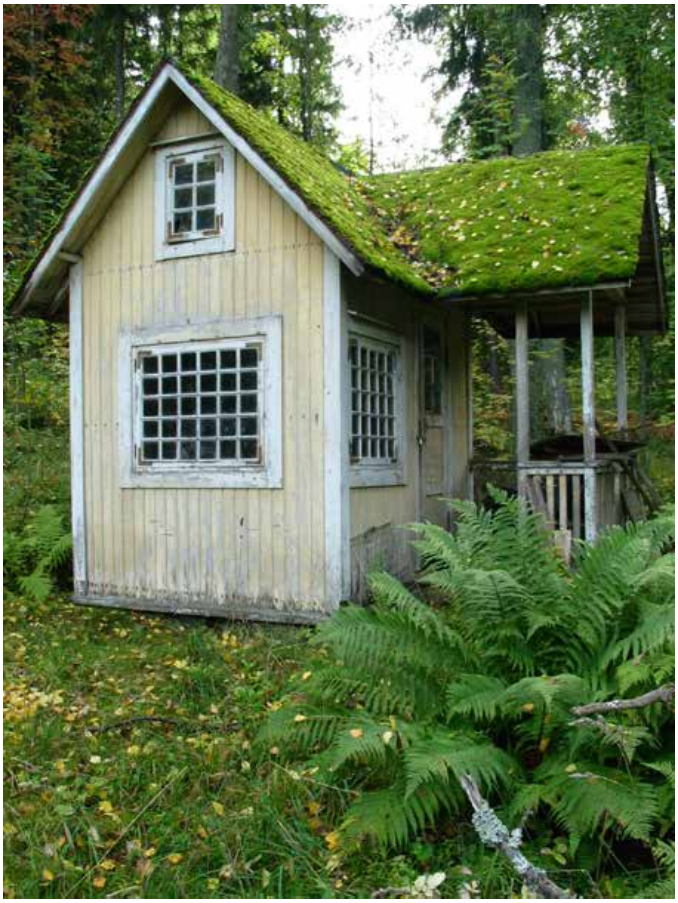

Katetulla kuistilla ja poikkipäädyllä varustettu , huolella viimeistelty leikkimökki 1910-1920-luvuilta.

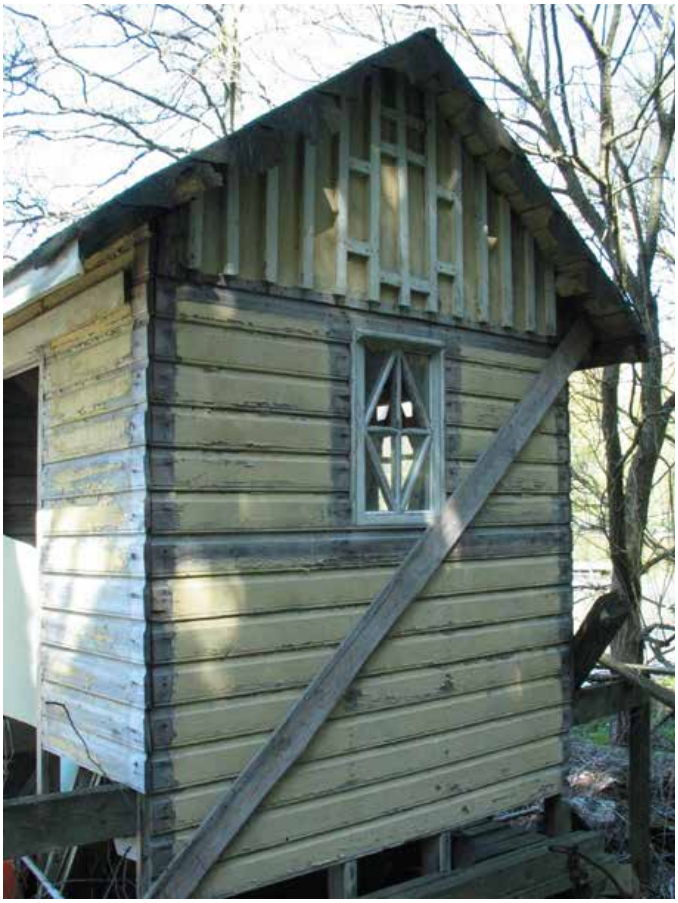

Yhteenveto

Laajan puutarhan ympäröimä Björknäsin huvila on rakennettu ilmeisesti noin 1909-10. Rakennuksessa on myöhäisjugendin piirteitä ja se edustaa aikansa uusinta, mansardikattoista huvilatyyppiä. Puoliympyrään päättyvä veranta on ilmeisesti lisätty myöhemmin. Rakennus on teknisesti huonossa kunnossa. Puutarhassa on näkyvissä arkkitehtonisen sommitelman piirteitä. Pihapiirin rakennuksista erityisesti leikkimökki ja sauna ovat tärkeitä elementtejä eri ajoilta.

2:46 BJÖRKNÄS II

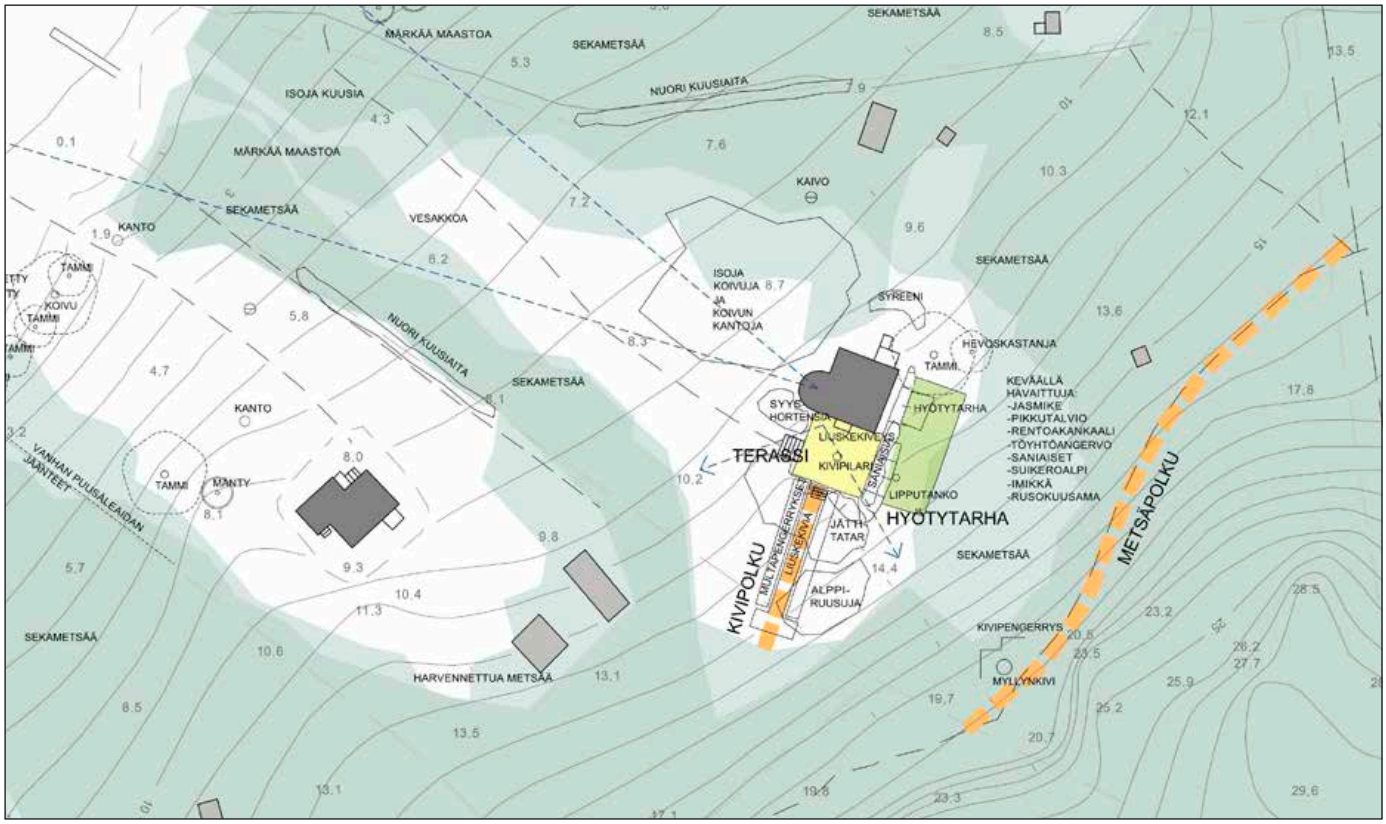

2:46 BJÖRKNÄS II

Puutarhan inventointi 21.10.2011 ja 9.5. 2012 MM. Grafiikka MSKS

0 10 20 30 40 50m

Ympäristö ja puutarha

Vanhan höyryaluslaiturin paikka on Björknäsin tontin puolella. Molempien huviloiden rakennuttaja oli maanmittari Hugo Damsten perheineen. Björknäsin ja Björknäs II:n huvilat ja puutarhat ovat liittyneet kiinteästi toisiinsa saman omistajaperheen aikana.

Erityisenä piirteenä on Björknäs II:n huvilan eteläsivuun liittyvä terassi aurinkokelloineen, ja metsää kohti kurottavine käytävineen, jota ovat reunustaneet kohopenkit. Huvilan itäsivulla on ollut kasvimaa. Puutarhassa on runsaasti perenna– ja pensasistutuksia. Ylempänä rinteessä on myllynkivi ja kivipengerrystä, jotka ovat mahdollisesti jälkiä levähdyspaikasta.

Puutarha on kasvanut umpeen ja isoja puistopuita on kaadettu vuosien mittaan.

Nykyinen rakennuskanta

Björknäs II:n rakennusryhmän kuuluvat puolitoistakerroksinen huvilarakennus 1910-1920-luvulta ja kaukana rannasta sijaitseva sauna, jonka rakennusaika ei ole tiedossa.

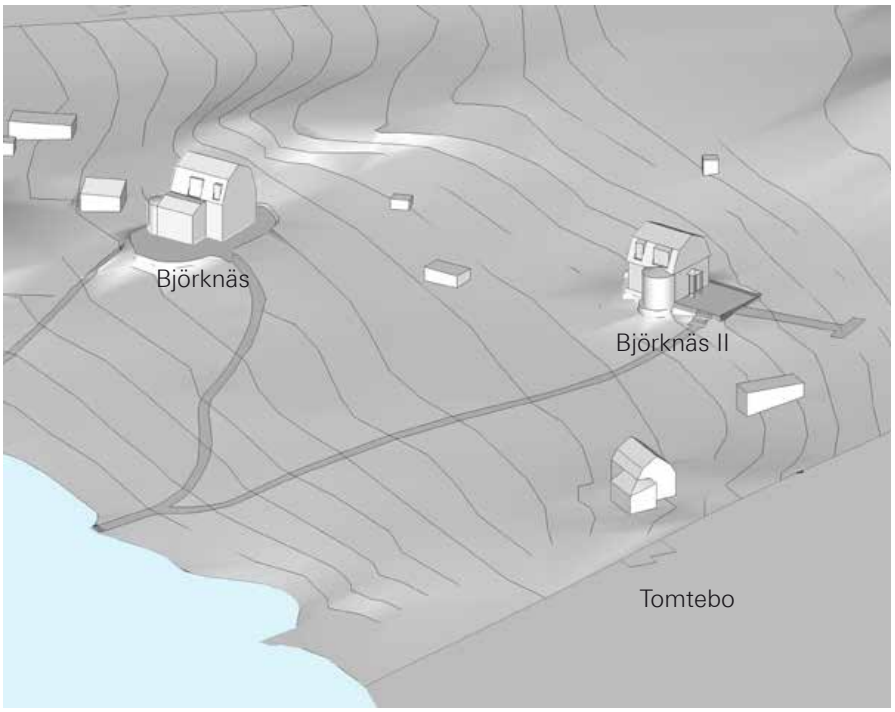

Näkymä kaarevan kuistin katon yli kohti rantaa. Metsä on kasvanut peittämään näkymää.

Huvilan pohjoispuolella kasvaa isoja koivuja.

Syyskuussa kuvattu näkymä umpeen kasvaneen terassisommitelman suunnalta.

Vaatimaton saunarakennus isojen koivujen katveessa.

Villiintyneen puutarhan säilyneitä perennoja.

Huvila

Huvilarakennus on todennäköisesti arkkitehdin suunnittelema, mutta alkuperäisiä rakennuspiirustuksia ei ole löytynyt selvitystyön yhteydessä. Pohjaratkaisu on tilallisesti kiinnostava ja monet hienostuneet yksityiskohdat edustavat 1920-luvun pohjoismaista klassismia ja muistuttavat arkkitehti Jarl Eklundin ja Valter Jungin muotokieltä.

Rakennuksen perushahmo on 1900-luvun alussa suosittu kiinteä, suorakaiteen muotoiselle sokkelille rakennettu mansardikattoinen huvila. Länsisivulla sijaitseva halli ja olohuone laajenee rannan suuntaan puoliympyrän muotoisena ja lasikuistimaisena. Pääsisäänkäynti on eteläpäädyssä ja keittiön sisäänkäynti pohjoispäädyssä. Kivijalassa on kellari.

Sokkeli on rapattu kiviainessekaisella laastilla. Erkkerin peruspilarit on käsitelty samoin. Julkisivuverhouksena on vuoroin vaaka- vuoroin pystysuuntainen pontattu paneeli. Vesikatto on mansardikatto ja katteena on saumattu pelti. Vesikatto, peltiset räystäskourut ja syöksytorvet on maalattu punaiseksi, julkisivu on vaalean keltaisen sävyinen ja yksityiskohdat ovat valkoiset.

Kaarevan erkkerin ikkunat on jaettu yläosaltaan pieniin ruutuihin ja kerrosten ikkunoissa on vaihtelevia ratkaisuja. Alkuperäiset ikkunat ovat pääosin säilyneet.

Keskeinen asuintila on 1. kerroksen kaunis avara ja valoisa olohuone-porras-halli-lasikuisti, yksi tila joka avautuu eri suuntiin. Vieressä on ruokasali, ylhäällä makuuhuoneet.

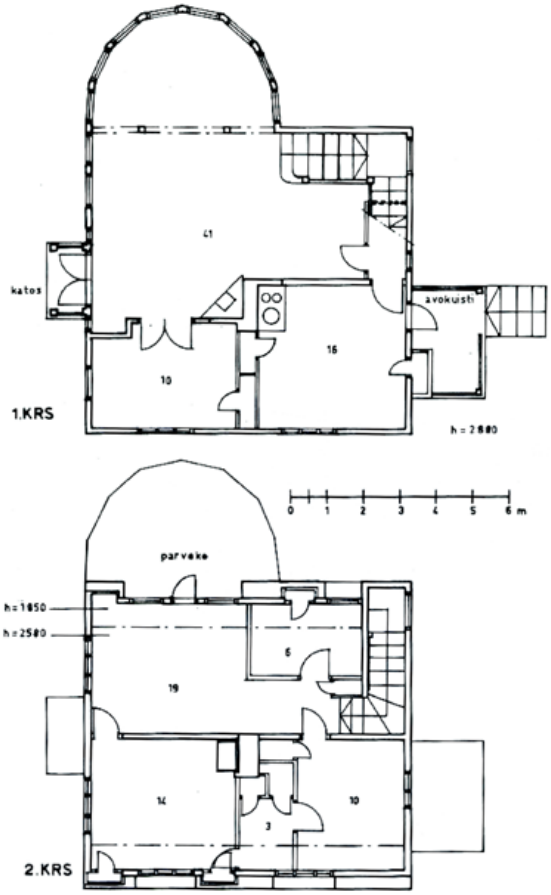
41
katos
avokuisti
16
10
1.KRS
h = 2880
0 1 2 3 4 5 6 m
parveke
h = 1850
h = 2580
6
19
14
10
3
2.KRS

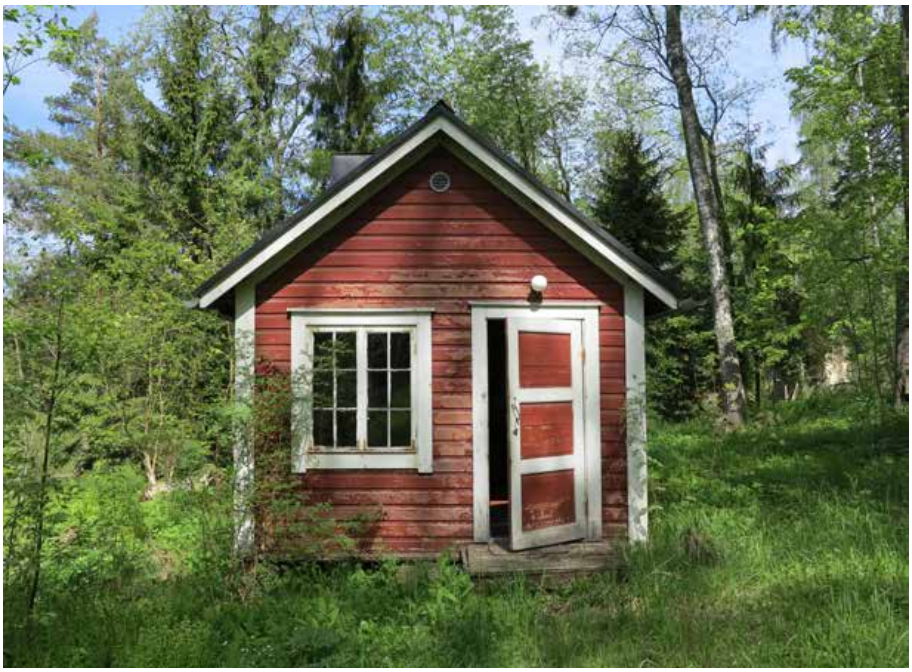

Björknäs II:n vaatimaton sauna

Muut rakennukset

Björknäs II:n vaatimaton lautavuorattu, harjakattoinen sauna on todennäköisesti rakennettu samaan aikaan kuin päärakennus. Ikkunat tiheine puitejakoineen ovat 1920-luvulle tyypillisiä.

Yhteenveto

Huvila on rakennustaiteellisesti korkeatasoinen, hallittu ja omaleimainen. Julkisivuissa ja sisätiloissa on 1920-luvun klassismille tunnusomaisia, laadukkaita yksityiskohtia. Erityisesti sisäporras hienostuneine ikkunoineen ja oleskelutilan runsaat ikkunat sekä kaareva erkkeri luovat rakennukselle oman ilmapiirinsä.

Umpeen kasvavassa puutarhassa on rakennusta täydentävä, hienostunut, geometrinen sommitelma, johon on liittynyt perennaistutuksia.

2:38 TOMTEBO

Ympäristö ja puutarha

1910–luvulle ominainen mansardikattoinen, noppamainen huvila sijaitsee ylärinteessä etäällä rannasta. Ylempää pihaa rajaa pulpettikattoinen liiterirakennus. Valoisassa puutarhassa on perinteisen huvilapuutarhan piirteitä perennapenkkeineen ja kukkivine pensaineen. Puutarhaa hoidetaan yhä, eikä alue ole samalla tavalla metsittynyt kuin naapuritonttien käyttöä vaille jääneet puutarhat.

Nykyinen rakennuskanta

Tomtebon rakennusryhmän kuuluvat puolitoistakerroksinen huvilarakennus 1910-1920-luvulta sekä piharakennuksia.

Huvila

Nykyiset julkisivumateriaalit ja vesikate ovat uudehkoja, vesikatteena on suomumainen huopakate. Ikkunat, vuorilistat ja yleisilme ovat rakennusajalle ominaisia.

Muut rakennukset

Vaatimaton, pulpettikattoinen pihavaja on vuorattu ja maalattu päärakennuksen julkisivun tapaan.

Yhteenveto

Tomtebon sopusuhtainen, 1910-luvulle ominainen huvilarakennus puutarhoineen on kokonaisuutena hyvin säilynyt esimerkki aikansa rakennus– ja puutarhakulttuurista, jota on pidetty yllä huvilan omistajien toimesta.

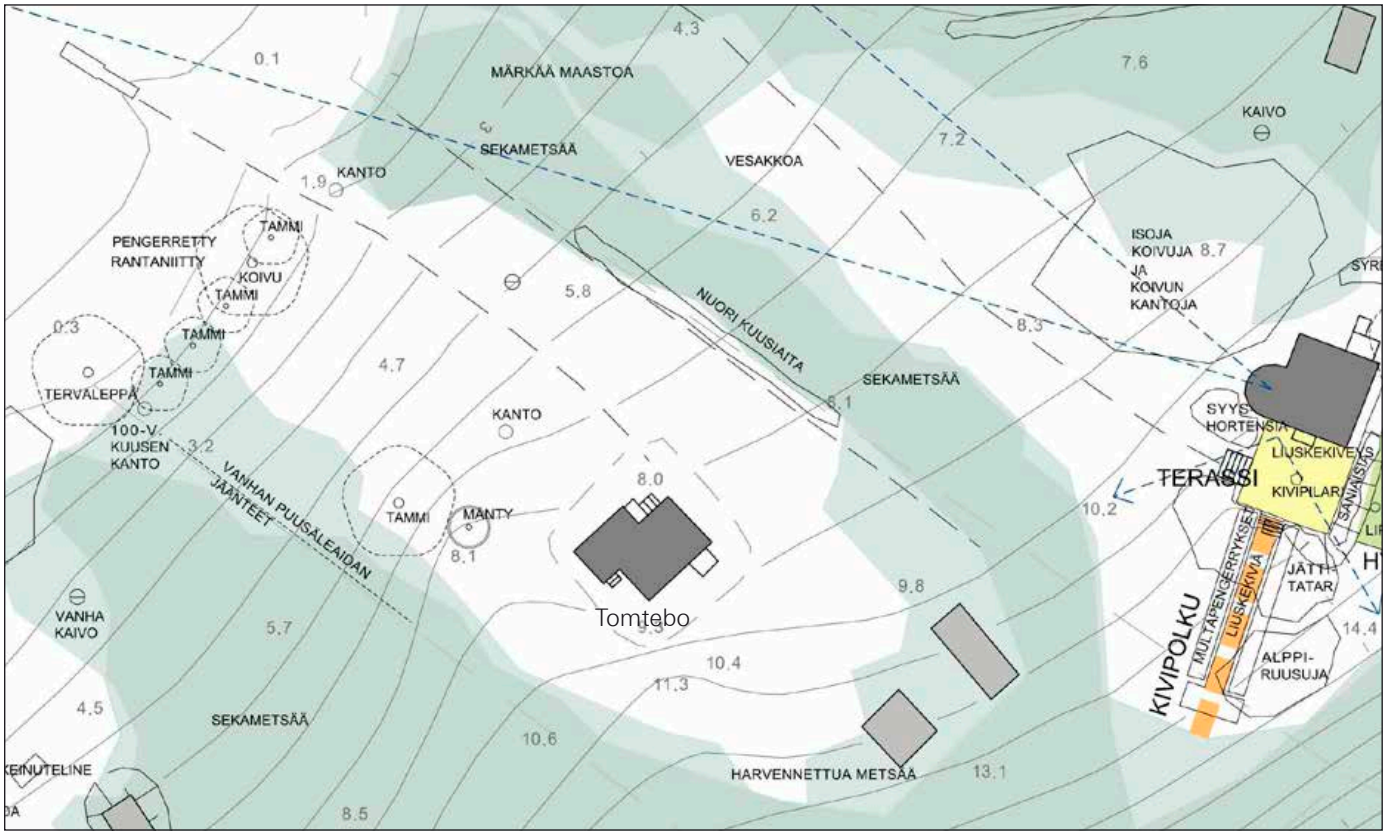

MÄRKÄÄ MAASTOA
SEKAMETSÄÄ
VESAKKOA
KANTO
PENGERRETTY RANTANIITTY
TAMMI
KOIVU
TERVÄLEPPÄ
100-V. KUUSEN KANTO
VANHAN PUUSÄLEAIDAN JÄÄNTEET
NUORI KUUSIAITA
ISOJA KOIVUJA JA KOIVUN KANTOJA
KAIVO
SYYS HORTENSIA
LIUSKEKIVEYS
TERASSI
KIVIPILARI
JÄTTI-TATAR
ALPPI-RUUSUJA
KIVIPOLKU
MULTAPENGERRYKSET
LIUSKEKIVIÄ
HARVENNETTUA METSÄÄ
VANHA KAIVO
Tomtebo

2:39 NY-TORP

Puutarhan inventointi 9.5. 2012 MM. Grafiikka MSKS

Ympäristö ja puutarha

Päärakennus sijaitsee 1900-luvun alkupuolen, umpeen kasvavan puutarhansa keskellä Jatasalmeen viettävällä jyrkähköllä luoteisrinteellä. Huvilasta aukeaa näkymä Jatasalmelle, Tammisalon puoleiselle kapealle laivareitille molempiin suuntiin. Puutarhaa ja vihannestarhaa on 1910–1940-luvuilla viljellyt Dolly Seidenschnur, Marttaliikkeen jäsen ja innokas puutarhanharrastaja. Huvilan kaakkoispuolella puutarha on pengerretty ja ojitettu, hyötypuutarha on mahdollisesti sijainnut siellä. Meren puolella kasvaa iäkäs puistolehmus.

Elannon lasten kesäsiirtola on vuodesta 1959 1970-luvulle toiminut Ny-Torpissa. Elannon omistuskauden alkaessa puutarhasta oli vielä jäljellä kirsikkapuita ja marjapensaita.

Nykyinen rakennuskanta

Nytorpin rakennusryhmän kuuluvat puolitoistakerroksinen huvilarakennus 1900-luvun alusta, kuivakäymälä, rantasauna ja uimarannan pukusuojarakennus. Rantaa myötäilevä pitkä pukusuojarakennus ja metsäiseen rinteeseen rakennettu kuivakäymälä lienevät Elannon kesäsiirtolan ajoilta.

Huvila

Huvilatyylinen hirsirakennus on perustettu osittain lohkokivisokkelin varaan, osittain pilareiden varaan. Rinteen takia ylempi sokkeli on varsin matala. Vesikatteena on rakennuksen tyyliin hyvin sopiva rimahuopakate.

Julkisivujen vaihteleva ponttilautavuoraus, listoitukset ja ikkunat ovat tyypillisiä 1900-luvun vaihteen huvila-arkkitehtuurille. Hallitseva poikkipääty ryhdistää muuten pitkää rakennusmassaa. Lasikuistin päällä on ollut parveke, josta on voinut ihailla ilta-aurinkoa Jatasalmen suunnalla.

Elannon aikana rakennuksessa on ollut kesäsiirtolan keittiö ja sadepäivien oleskelutiloja Kesäsiirtolan aikaan rakennuksessa ei yövytty. Rakennukseen vedettiin vesijohto.

Rakennuksessa on säilynyt alkuperäisiä uuneja, kaakeliuuneja, listoja, peiliovia ja paneeliverhouksia, paikoin jopa 1900-luvun alun kuviollista linoleumimattoa.

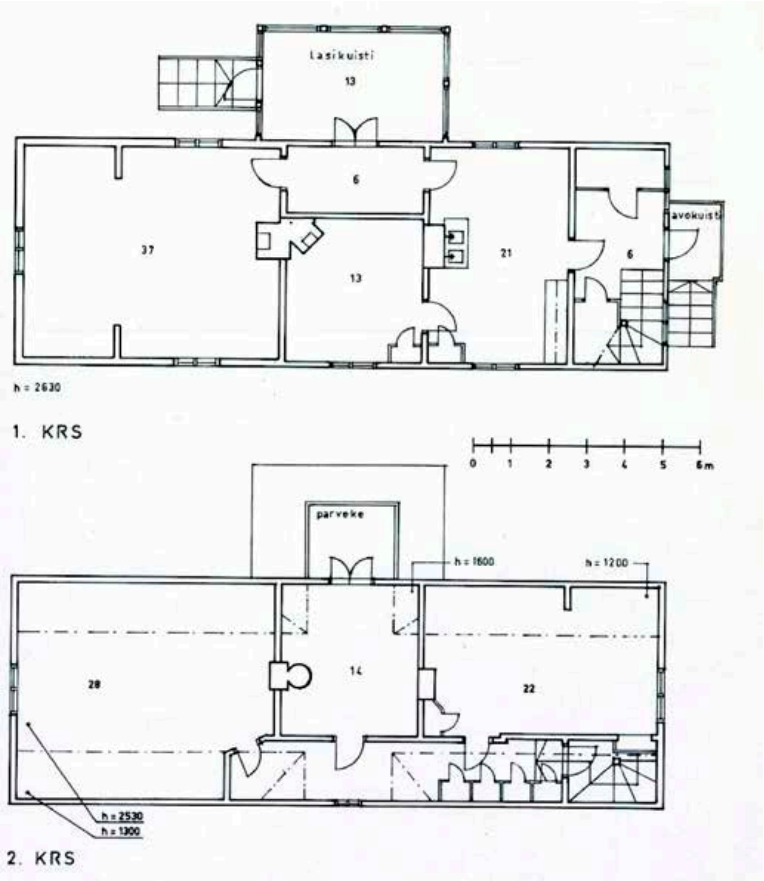

Mittauspiirustus 1983, KSV

Omistajat olivat 1940-luvulle asti Doris Stockmannin poika, Stockmannin johtaja ja purjehtija Karl Seidenschnur ja hänen vaimonsa Dolly, os. Bockhoeven. Sisätiloissa on säilynyt paljon 1900-luvun alun rakennusvaiheen yksityiskohtia, kuten kaakeliuuneja, peiliovia ja helmiponttipaneelia sekä profiloituja listoja. Paikoin on säilynyt rakennusajalle tyypillisiä kuviollisia linoleumipäällysteitä.

Elannon lasten kesäsiirtola toimi Ny-Torpissa vuodesta 1959 1970-luvulle. Elannon arkisto

Pukusuojarakennus.

Sauna.

Muut rakennukset

Huvilan lisäksi vanhimpia rakennuksia on harjakattoinen, hirsirunkoinen rantasauna, jossa on säilynyt 1910-1920-luvulle tyypillisiä yksityiskohtia.

Romahtamaisillaan oleva pukusuoja on rakennettu Elannon kesäsiirtolatoiminnan aikana, samoin kuin mahdollisesti myös ylärinteessä sijaitseva käymälä.

Rannalla on säilynyt purettuun hirsiarkkulaituriin kuulunut, aumakattoinen ja erisuuntaisilla paneeleilla verhottu uimahuone.

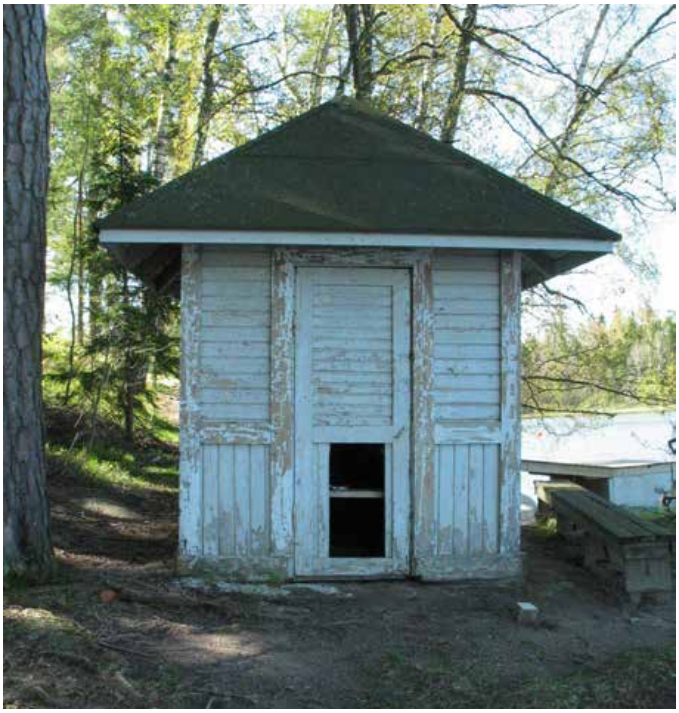

Uimahuone jäi rannalle kun laituri purettiin 1960-luvulla.

Käymälärakennus.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

4 BJÖRKNÄS — NYTORP

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Rakennuskannaltaan yhtenäinen, 1920-luvun mansardi-kattoista, Vartiosaaren huvilarakentamisen kolmatta vaihetta edustava aluekokonaisuus. Björknäsin ja Björknäs II:n muodostamaa huvilaparia ympäröi laaja puutarha, jonka piirteiden ja tarkemman puutarhataiteellisen arvon selvittäminen edellyttää tarkempaa inventointia.

Björknäsin puutarhassa on ajalleen tunnusomaisia muotopuutarhan piirteitä ja pihapiirin rakennuksista erityisesti leikkimökki ja sauna ovat tärkeitä, eri ajoilta säilyneitä huvilakulttuurin elementtejä.

Björknäs II:n huvila on rakennustaiteellisesti korkeatasoinen ja omaleimainen rakennus, jonka julkisivuissa ja sisätiloissa on 1920-luvun klassismille tunnusomaisia yksityiskohtia. Umpeen kasvaneessa puutarhassa on rakennuksen sisäänkäynnin yhteydessä hienostunut, geometrinen sommitelma, johon on liittynyt perennaistutuksia ja joka viittaa klassismin ihanteisiin.

- rakennustaiteellinen arvo: Björknäs II: huomattava rakennustaiteellinen arvo
- sosiaalihistoriallinen arvo liittyy Nytorppiin ja Elannon vaiheeseen; kulttuurihistoriallinen arvo
- puutarhakulttuuri, ja mahdollinen puutarhataiteellinen arvo
- säilyneisyys

- **Merkitys osana / itähelsinkiläistä / Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, kohtalaisen merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, kohtalaisen merkittävä**

5 KAISLIKON ALUE

Degerön kylä, kantatila Uppby 2:3 Kaislikko, 2:6 Kaislikko I

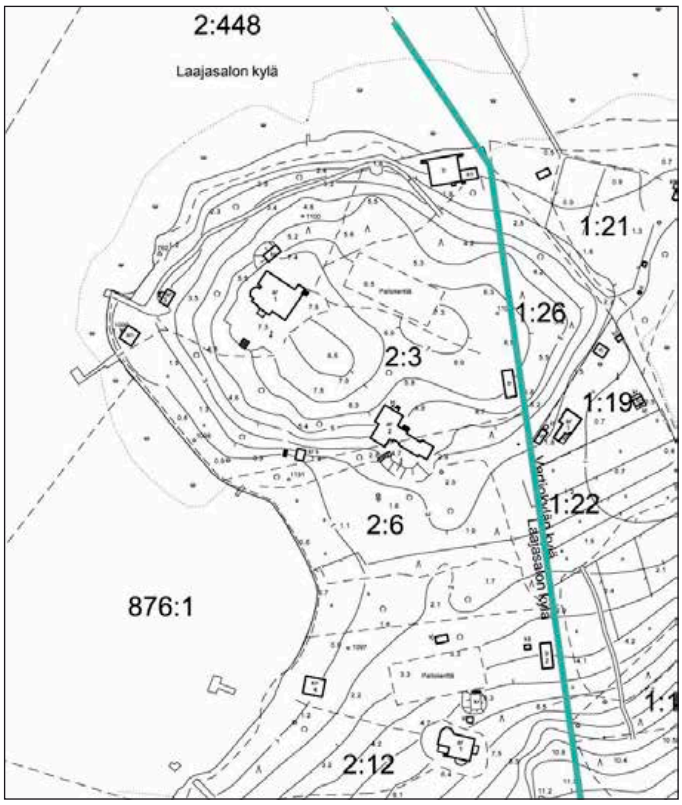

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

2:3 KAISLIKKO, 2:6 KAISLIKKO I

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren pohjoisosassa, Jatasalmeen työntyvällä kallioisella niemellä Uppbyn kantatilasta erotetuilla palstoilla 2:3 Kaislikko ja 2:6 Kaislikko I. Lakialueen korkeus mpy on 8,5 m.

Omistus- ja jakohistoria

Degerön kylän 1790-luvun jakokartan mukaan Uppbyn tilaan kuuluvan niemen länsipuolella oleva lahti oli tuolloin nimeltään Laduvik (Latolahti). Osa niemestä kuului vanhastaan Botbyn kylään ja 1870-luvun venäläinen topografikartta osoittaa, että niemen itäpuolella olevan matalan lahden rantavyöhyke oli Botbyn kylään kuuluvaa niitty- tai laidunaluetta.

Vuonna 1896 lohkottiin Uppbyn kantatilasta huvilapalsta 2:3 Kaislikko. "Daz."-alue, huvila, sitä ympäröivä terassi ja puutarhan käytäväjärjestelmä sekä laituri on esitetty 1901- 1902 laaditussa venäläisessä topografikartassa. Siihen rajautuva puolen hehtaarin palsta 2:6 Kaislikko I rekisteröitiin 20.8.1904.

Vuosien 1900-1910 henkikirjojen mukaan Kaislikon palstan omisti 1.10.1896 alkaen johtaja Edvard Harlin ja 15.8.1902

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0003	KAISLIKKO	19.11.1896	14800	0
091-412-0002-0006	KAISLIKKO I	20.8.1904	5000	0

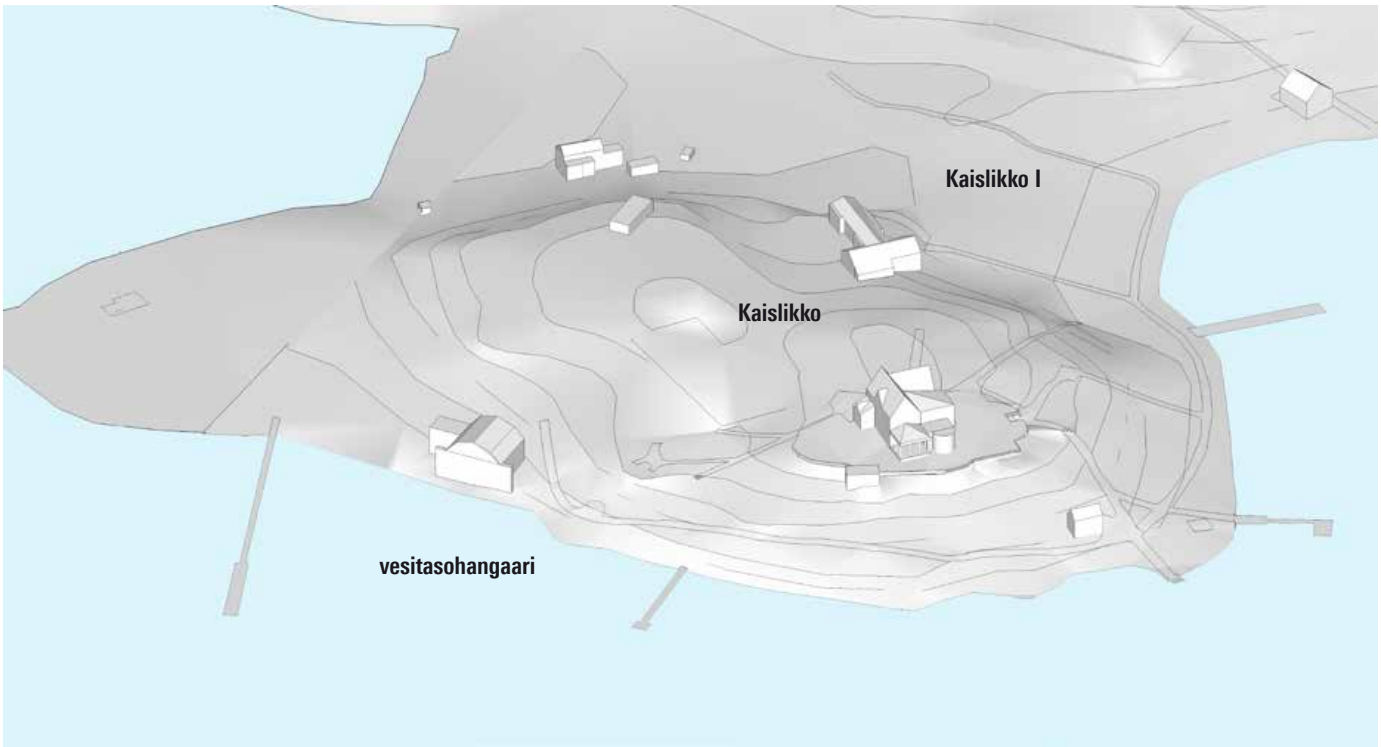

alkaen kauppias P.J. Valkeapää. Lehtitietojen perusteella Valkeapää myi Kaislikon v. 1909 pietarilaiselle ostajalle, "direktören i Amerikanska Maskinbolaget i Petersburg, hr A Fomilyant." (Hbl). Kauppa ei toteutunut, koska seuraavana vuonna järjestettiin velkaantuneen Valkeapään omistaman palstan pakkohuutokauppa.

Kaislikon omistajana oli vuonna 1920 insinööri Arthur Alli (henkikirjat 1920). Alli oli maanmittausinsinöörinä suorittanut seudulla jakotoimituksia. Mahdollisesti hänet houkutteli Vartiosaareen toinen maanmittari, Björknäsin huvilan omistaja Hugo Damsten.

Omistajaksi tuli 1920- tai 1930-luvuilla Pohjanmaalta kotoisin oleva vaatealan yrittäjä ja Tempon tavaratalon omistaja, kauppias John Nylund. Vuoden 1934 kartassa palstan kohdalla lukee Höganäs (ts. korkea niemi), joka lienee ainakin Nylundin aikana käytetty, Kaislikkoa osuvampi nimitys. Länsipuolen lahden kohdalla lukee Grönvik. Kartoissa on myös käytetty nimitystä Salongsviken.

Molemmat palstat päätyivät, kuten suurin osa Vartiosaaren alueesta, Kansallisosakepankin omistukseen ja lopulta kaupungin haltuun pankin kanssa suoritetulla maanvaihdolla 28.12.1979.

Viime vuosina Kaislikon huvila on ollut vuokrattuna yksityistilaisuuksia järjestävälle yrittäjälle ja Kaislikko I:n rakennus insinööriyhdistykselle virkistyskäyttöön.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Höyryalukset alkoivat liikennöidä Kaislikon laituria viimeistään vuonna 1899 reitillä, jonka seuraavia pysähdyspaikkoja olivat Kalvholmen, Tirrebo (Vådö) ja Kortvik. Siksi voidaan olettaa että huvila on rakennettu ja otettu käyttöön viimeistään tuolloin. Rakennusta on laajennettu huomattavasti 1920-1930-luvulla.

Huvilan rakennusvaiheessa on todennäköisesti rakennettu myös yksikerroksinen hirsirakennus, joka sijaitsee palstan koilliskulman rantatörmällä. Sen viereen on 1920-30-luvulla rakennettu taitekattoinen lentokonehalli ts. vesitasohangaari. Niemen luoteisosassa on pohjoisempaan laituriin liittyvä uimahuonerakennus, joka lienee 1910-1920-luvulta.

Palstan lounaisosassa on mahdollisesti 1930-luvulta periytyvä kellarirakennus, jonka edessä lienee ollut puutarhamaa ainakin 1940-luvun alussa. Vanhempi maakellari on upotettu huvilaterassin pohjoisrinteeseen. Huvilan kaakkoispuolella olevan puurakenteisen kuivakäymälän valmistumisaika ei ole tiedossa. Palstan 2:3 ja 2:6 rajalle on 1950-luvun alussa rakennettu moderni omakotitalo, Kaisilikko.

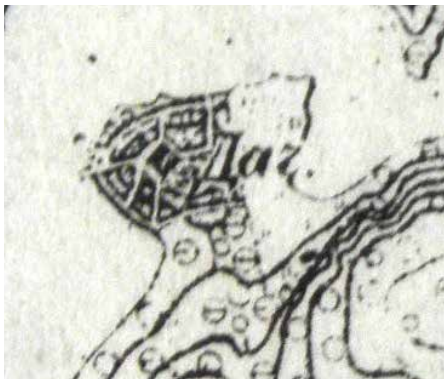

Kaislikon alue säteittäisine puutarhakäytävineen vuonna 1902 on esitetty venäläisen topografikartassa. KA.

2:3 KAISLIKKO

Kaislikko vuonna 1943. Ilmakuva KSV

Ympäristö ja puutarha

Laiturit ja kivinen rantamuuri

Höyryaluslaiturin paikka on todennettavissa niemen länsipuolella, jossa on säilynyt kiviarkku. Hirsiarkkulaituri oli jäljellä vielä 1960-luvulla, samoin sen päässä oleva uimahuone. Kaksi lipputankoa muodostivat Nylundien aikana laituria korostavan porttiaiheen.

Niemen länsiranta on pengerretty isoista graniittiharkoista ladotun tukimuurin varaan, joka jatkuu kaaressa Kaislikko I:n rantaa myötäillen Björknäsin (2:12) puolelle. Kivinen rantamuuri yhdistää em. höyryaluslaiturin ja niemen kärjessä sijainneen toisen, luoteeseen työntyneen laiturin, jonka kohdalla muuri kääntyy pois rantaviivan suunnalta kohti uimahuonerakennusta ja kääntyy vielä toisen kerran jatkuen rantaviivan suuntaisesti. Laiturilla on Nylundin perheen aikana ollut puurakenteinen uimahyppytorni ja reittilaivan merkkitolppa. Vuosien 1932 ja 1943 ilmakuvien perusteella laituri on olut L-muotoinen, kehystäen kivetyn rantamuurin kanssa uimahuoneen edessä sijainnutta suorakulmaista allasta.

Kolmas laituri on vuoden 1932 ilmakuvan mukaan sijainnut niemen pohjoisen rannan keskivaiheilla.

Käytäväjärjestelmä ja levähdyspaikat

Kaislikon alue säteittäisine puutarhakäytävineen on esitetty venäläisen topografikartassa 1902, mikä osoittaa, että huvilaan on alun perin kuulunut puutarhataiteellinen sommitelma.

Niemen rantaviivaa myötäilee rinteen alla kulkeva kivireunainen käytävä, joka on osa paikoin säilynyttä, aikakauden huvilapuutarhoille ominaista käytäväjärjestelmää. Rantapromenadilta avautuu rantapuuston kehystämiä näkymiä Jatasalmelle. Läntisellä rantapenkereellä kasvaa säännöllisin välein vanhoja, veden yli kurottautuvia koivuja. Oksiston haaroittumisesta päätellen koivut on aikanaan leikattu noin metrin korkuisiksi.

Höyryaluslaiturilta nousee puistopuiden kehystämä käytävä kohti korkealla terassilla sijaitsevan huvilan lounaissivua ja pääsisäänkäyntiä. 1900-luvun kartan esittämistä säteittäisistä käytävistä on säilynyt muitakin havaittavia osia. Hiekoitetut käytävät näkyvät Nylundin perheen aikaisissa valokuvissa.

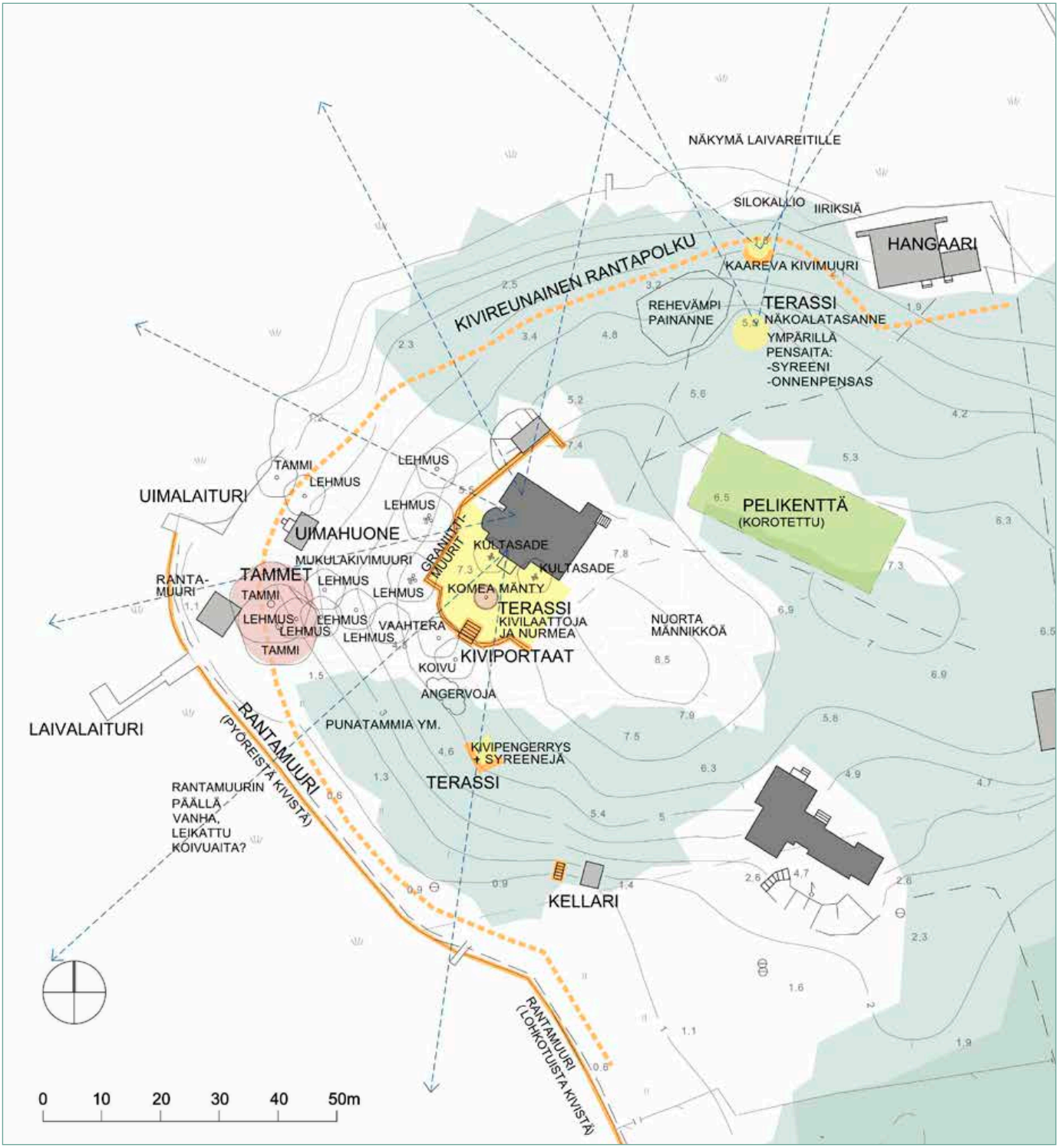

Puutarhan inventointi 21.10. 2911, 13.5.2012 MM. Grafiikka MSKS

Niemen korkeimmalla kohdalla sijaitsevasta huvilasta on auennut näkymiä moneen suuntaan. Puutarhassa on maisemapuutarhalle ominaisia kohokohtia ja näköalapaikko- ja polkujen varsilla.

Huvilaan liittyvää jykevää kiviterassia on mahdollisesti laajennettu eri vaiheissa.. Terassin keskellä kasvaa komea vanha mänty.

Rantamuurin päällä kasvaa erikoinen leikattu ja sittemmin ylikasvanut koivurivi.

Pelikenttä on todennäköisesti kuulunut huvilan puutarhaan jo varhain.

Villa Kaislikon puutarha on nykyisin varsin puustoinen. Huvilan länsipuolella kasvaa n. 60-vuotiaita lehmuksia, tammia ja vaahteroita sekä joitakin nuorempia punatammia. Nurmettuneella terassilla on kivilaatoitusta ja koristepensaita. Huvilan ympäristössä on satunnaisesti säilynyt perinteisiä perennoja.

Puutarhasta ei ole löytynyt suunnitelmapiirustuksia, mutta 1900-luvun vaihteen sommitelma säteittäisine käytävineen näkyy venäläisessä topografikartassa.

Kaisilikon terassi 1930-luvulla. EG

Puutarhatonttuja Nylundin aikana. Taustalla huvilan terassiin liittyvä nurmikko ja kukkivat pensaat. EG

Rouva Nylund Kaislikon huvilan portailla 24.7.1937. EG

Käytäväverkostoa täydentävistä levähdyspaikoista ja lehtimajoista on inventoinnin yhteydessä havaittu jäänteitä, mm. huvilan eteläpuolella oleva pengerrys, jonka vieressä kasvaa syreenejä ja koillispuolella ylärinteeseen työntyvä kaareva penger, jota ympäröivät keväisin keltaisina kukkivat onnenpensaat. Alempana on rinteeseen koverrettu kaareva levähdyspaikka, jonka edessä on käytävään liittyvä silokallio rannan puolella. Täältä on avautunut näkymä kauas pohjoisen salmen suuntaan.

Pengerrykset, puusto ja istutukset

Huvilan rakennuspaikkaa on tasattu järeistä graniittiharkoista ladottujen tukimuurien avulla. Koska huvilaa on myöhemmin laajennettu länteen ja lounaaseen päin, voidaan olettaa että yläterassiakin on laajennettu vaiheittain.

Selvityksen yhteydessä on löytynyt Nylundin perheen aikaisia valokuvia, jotka osoittavat että huvilan lounaispuolella on ollut täsmällisesti rajattu hiekkakenttä. Kehystävää nurmikkoa ovat koristaneet hilpeät puutarhatontut ja kärpässienet. Terassin reunalla on kasvanut matala pensasrivi ja huvilan edessä kasvaa suuri mänty, joka on säästetty huvilan rakentamisen yhteydessä. Nykyisiä kultasadepensaita ei vielä näy valokuvissa. Terassilta aukeni koivujen kehystämä näkymä Jatasalmelle. 60-vuotispäiviä viettävä rouva Nylund on vuonna 1937 kuvattu huvilan portailla rehevien kukkalahjoitusten ja lasiverannan seinillä kasvan villiviinin ympäröimänä.

Huvilan itäpuolella on kivisen tukimuurin varaan tasattu pelikenttä, kroketti- tai tenniskenttä, joka näkyy jo vuoden 1932 ilmakuvassa.

Läntisen laituri n säilynyt kiviarkku.

Uima-altaan suora reunamuuri on säilynyt niemen luoteisrannalla.

Jykevä rantamuuri ja erikoiseksi muotoutunut koivurivi.

Laiturilta huvilaa kohti kaartuvaa tietä reunustavat puut.

Villa Kaislikon puutarha on nykyisin varsin puustoinen. Huvilan länsipuolella kasvaa n. 60-vuotiaita lehmuksia, tammia ja vaahteroita sekä joitakin nuorempia punatammia. Nurmettuneella terassilla on kivilaatoitusta ja koristepensaita. Huvilan ympäristössä on satunnaisesti säilynyt perinteisiä perennoja.

Pohjoisen näkymäakselin linjalla oleva terassisommitelma on vielä havaittavissa.

Näkymä pohjoiseen.

Töyhtöangervo on huvilapuutarhan perinteinen perenna.

Korkealla maastossa sijaitseva, huvilapuutarhan ympäröimä pelikenttä on pengerretty tasaiseksi.

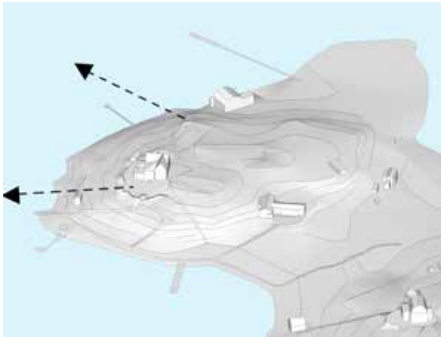

Näkymäakselit

Huvilan piha-alueen korkea terassimuuri on rakennettu isokokoisista kiviharkoista.

Maisemanäkymä huvilan terassilta uimahuoneen suuntaan on kasvanut umpeen.

Julkisivun 1890-luvun huvila-arkkitehtuurille ominaiset piirteet listoituksineen ja T-mallisine ikkunoineen ovat parhaiten säilyneet keittiön sisäänkäyntipuolella.

Huvilan alkuperäinen ilme

Kaislikon huvilan piirustuksia ei ole löytynyt selvityksen yhteydessä. Perushahmoa hallitsevat kulmittain asettuvat, runkosyvyydeltään yhden huoneen levyiset harjakattoiset siivet ja niiden välissä oleva lasikuisti, jota on myöhemmin laajennettu. Huvilan julkisivut on suunniteltu noudattaen ns. cottage-tyypin periaatteita siten, että päädyt muodostuvat hallitseviksi aiheiksi.

Hirsirakennuksen julkisivuvuoraus on, kuten tavanomaista, tehty vasta muutamia vuosia rakentamisen jälkeen, päätelleen siitä että peitettynä säilyneet alkuperäiset ulkopinnat ovat aikoinaan ehtineet harmaantua ulkoilmassa.

Julkisivuissa vuorottelevat tyypillisesti vesilistojen jakamat pysty- ja vaakasuuntaiset paneelikentät. Verhouksen paneeliosien sekä ikkunoiden ja peilio-vien höyläysprofiilit ovat rakennusajalle tunnusomaista mallistoa. Alkuperäisen huvilarakennuksen mittasuhteet ja L-muotoinen pohjaratkaisu ovat selvästi 1890-luvulle tyypillisiä ja ne ovat tunnistettavissa esimerkiksi arkkitehti Josef Stenbäckin huvilajulkaisusta.

Huvilan alkuperäisen tilajärjestelyn kuvaus perustuu Stenbäckin piirustuksen tulkintaan, jota on verrattu rakennusinventoinnin havaintoihin. Ensimmäisessä kerroksessa on keittiön kuisti, keittiö, porrastila ja kaksi isoa huonetta, joita yhdistää vinoittain sijoitettu välikkö. Kaislikon tilat on suunnattu siten, että keittiö on rakennuksen koilliskulmassa ja suuremmat asuinhuoneet avautuvat joko iltapäivä– tai ilta-auringon suuntaan. Kahden siiven väliin sijoittuva lasikuisti on yksikerroksinen ja sen päälle on mahdollisesti rakennettu parveke. Kuistin pääsisäänkäynti on suunnattu höyryaluslaiturin suuntaan.

Toisessa kerroksessa on porrashallin lisäksi kolme makuuhuonetta ja vinoittain sijoitettu välikkö, jonka ikkuna avautuu laiturin suuntaan. Ikkunan kohdalla on saattanut olla parvekkeen lasiovi.

Muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Huvilaa on tyylipiirteistä päätellen muutettu ja laajennettu huomattavasti 1900-luvun alkupuolella lisäämällä alkuperäiseen rakennusvolyymiin rankarakenteiset kuistit kahdessa kerroksessa. Laajennuksen arkkitehti ei ole tiedossa, mutta esimerkiksi arkkitehti Jarl Eklund on muualla käyttänyt samankaltaisia yksityiskohtia. Sisäporras on siirretty vanhasta hirsirungosta vanhan lasikuistin sisäseinän viereen ja keittiön nykyinen ovi

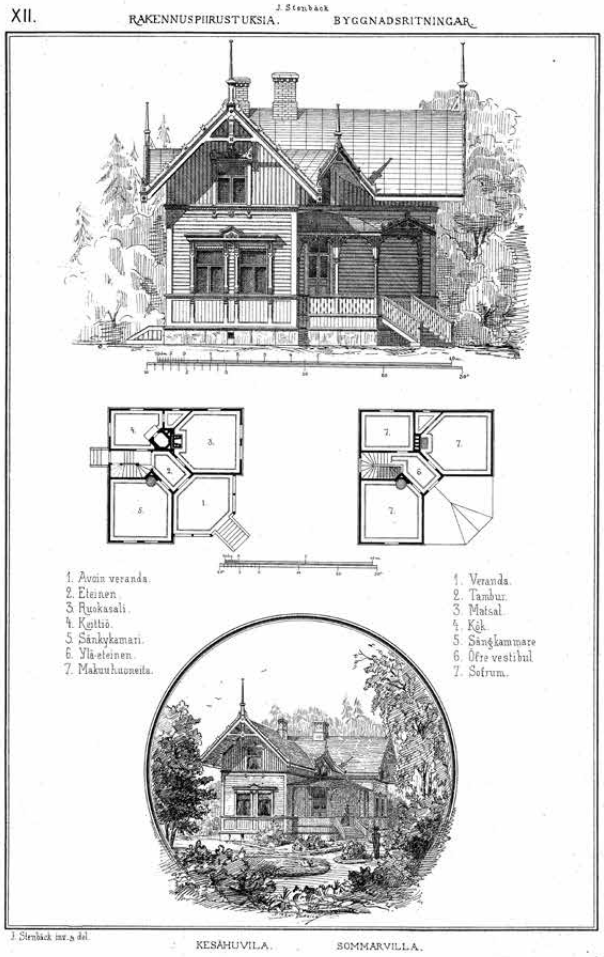

Josef Stenbäckin julkaisema kesähuvilan mallipiirustus. Stenbäck 1886

on avattu entisen ikkuna-aukon kohdalle.

Ensimmäisessä kerroksessa on lasikuistien lisäksi keittiön kuisti, keittiö, entinen porrastila, välikkö ja kaksi isoa huonetta sekä pesutila. Toisessa kerroksessa on entisen porrashallin lisäksi kolme makuuhuonetta, pesutila ja väljä, lasikuistin omainen huone, johon portaat nousevat.

Sisäseinien paperi- ja tapettiverhoukset on poistettu ja paljaat hirsiseinät rajaavat nykyisin säilyneitä, väljiä ja korkeita huoneita. Huvilassa on säilynyt varsin paljon alkuperäisiä peiliovia painikkeineen, ikkunoita ja paikoin harvinaisina pidettäviä kuvioituja linoleumipäällysteitä. Keittiötilojen yhteydessä on säilynyt kiinteän sisustuksen osia. Huvila on hyvässä kunnossa ja vesikatto on uusittu tyyliin sopivalla tavalla saumattua, kuumasinkittyä peltiä käyttäen.

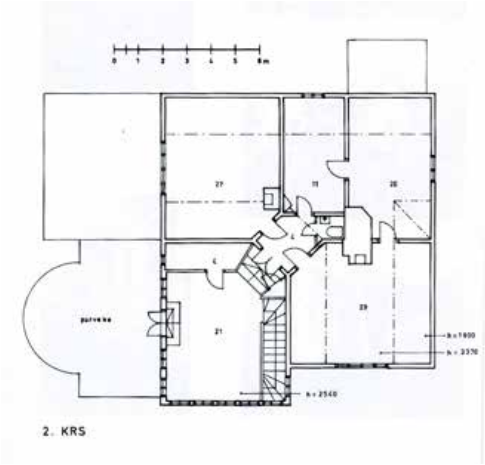

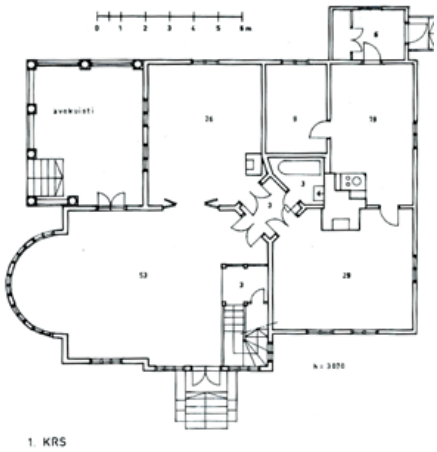

Toisen kerroksen päätymakuuhuone leveine ikkunoineen. Hirsiseinät on paljastettu poistamalla pinkopahvit ja tapetit.

Kaarevamallinen lasikuisti kuuluu laajennusosaan. Uusimman korjauksen jälkeen sisäverhous on huvilan arkkitehtuurille epätyypillistä lakattua paneelia.

Uusi sisäporras on rakennettu laajennuksen puolelle. Yksityiskohtien perusteella laajennus näyttää olevan 1920-luvun vaihteesta.

Uimahuone

Uima-altaan reunamuurit ovat säilyneet.

Muut rakennukset

Niemen luoteisosassa sijaitseva harjakattoinen **uimahuonerakennus** lienee tyylipiirteistä päätellen 1910-1920-luvulta. Julkisivuverhouksena on pääosin vaakasuuntainen ponttipaneeli. Pohjoissivulla on katettu avokuisti. Tunnusomaiset yksityiskohdat ovat Vartiosaaren muista rakennuksista tuttuja ja siksi voidaan olettaa, että kyseessä on Mauritz Sjöblomin rakentama talo. Ulkomaalaus noudattaa päärakennuksen väritysperiaatteita.

Palstan koilliskulman rantatörmällä sijaitseva yksikerroksinen, harjakattoinen ja lautapaneelilla vuorattu hirsirakennus on mahdollisesti huvilan entinen **pesutupa.**

Vesikatteena on saumattu, punaiseksi maalattu pelti. Ulko-ovet ja eri puitejaolla tehdyt ikkunat ovat höyläysprofiileista päätellen samalta ajalta tai kierrätystavaraa. Julkisivuverhouksessa on vaaka- ja pystysuoraan laudoitettuja osia, jotka on maalattu punamullan sävyyn. Yksinkertaisten höyläysprofiilien perusteella ulkoverhous on aikaväliltä n. 1900-1930. Vaakalaudan kovera viistemalli on samanlainen kuin esimerkiksi Stenkullan ja Draknäsin julkisivuissa.

Toiseen sisäkorkeudeltaan melko korkeaan huoneeseen on viime vuosina sisustettu löylyhuone. Pukuhuoneessa on säilynyt 1900-luvun vaihteesta periytyviä paneeliverhouksia.

Hirsirakennuksen jatkeeksi on John Nylundin aikana rakennettu taitekattoinen **vesitasohangaari**. Hangaari on rankarakenteinen, koostuen käsin veistetyistä runkokehistä, diagonaalijäykisteistä ja rankarunkoisista, yksinkertaisista lautaulkoseinistä. Kattomuoto on matala ja taitteinen, vesikatteena on saumattu pelti. Ulkoseinissä paikoin käytetyn, vaakasuuntaisen ponttilaudoituksen höyläysprofiili on 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun vaihteelle tyypillinen. Todennäköisesti halli on rakennettu Nylundin aikana käyttäen osittain varastossa säilynyttä vanhempaa lautaa. Rannanpuoleinen

Vesitasohangaari ja sauna

Vesitasohangaarin liukuovia suojaavat siivekkeet.

Kaislikko I:n edessä on ollut puutarhapalsta vielä 1940-luvun ilmakuvan perusteella. Siihen on liittynyt muurattu kellari.

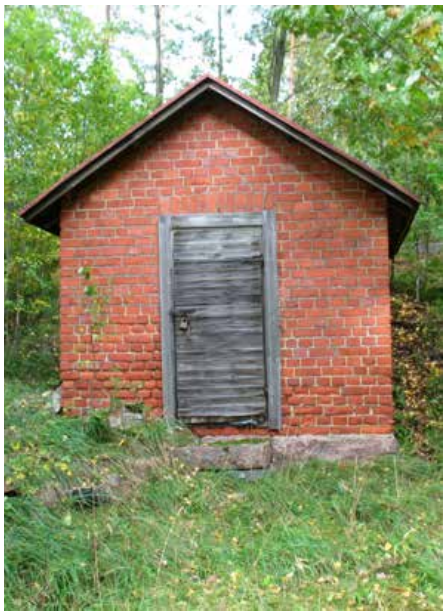

Näkymä huvilan keittiön ovelta, oikealla käymälä.

julkisivu on lähes kokonaan avattavissa liukumekanismilla varustettujen ovien liukuessa sivuille rakennettuihin siivekkeisiin. Julkisivut on maalattu punamullan sävyyn valkoisin listoituksin.

Maakellari ja kellari

Huvilan pohjoispuolella on rinteeseen sovitettu maakellari.

Kellari

Palstan lounaisosassa on mahdollisesti 1930-luvulta periytyvä, punatiilestä muurattu ja harjakattoinen varastorakennus, joka on sovitettu etelärinteeseen. Kellari saattaa olla John Nylundin rakennuttama.

2:6 KAISLIKKO I

Huvilan eteen on muodostettu arkkitehtuuria täydentävä modernistinen maisemapuutarha.

Ympäristö ja puutarha

Vuoden 1943 ilmakuvassa näkyy rannan suoraviivaiseen pengerrysmuuriin rajautuva tasainen, suorakaiteen muotoinen alue, todennäköisesti puutarha, jonka sisäreunalla on kasvilavarivi. Selvärajainen tasanne ei vielä näy vuoden 1932 ilmakuvassa. 1960-luvun valokuvassa näkyy huvilan edessä rantavyöhykkeellä ryhmä ohutrunkoisia koivuja.

Palsta sijoittuu länsi- ja itäpuolella olevia lahtia yhdistävälle alavalle niittyvyöhykkeelle, jonka perustamisolosuhteiden takia on ilmeisesti päädytty sijoittamaan rakennuspaikka pengerryksen varaan palstan pohjoisrajalle ja osittain viereisen palstan puolelle.

Rakennus on sijoitettu siten, että oleskelu- ja makuuhuoneista avautuu puuston kehystämiä näkymiä lounaaseen lahden avaran maiseman suuntaan. Pihaaluetta on käsitelty vapaamuotoisena puutarhana, jonka mäntyjen, koivujen ja tammien varjostama nurmirinne laskeutuu loivana kohti rantaa. Rinteeseen on sovitettu liuskekiviaskelmat, jotka johtavat rakennuksen edessä olevalle kivetylle tasanteelle. Lähellä rakennusta on koristepensasryhmiä, lähempänä rantaa avointa nurmikkoa ja rannalla harvaa puustoa. Rantaa myötäilee Kaislikon huvilapalstan kivisen pengerrysmuurin jatke. Palstan itäosassa on entinen hyötypuutarha.

Huvila

Huvila on rakennettu pysyväksi asunnoksi 1950-luvun alussa. Asemapiirroksen mukaan huvila on sijoitettu siten, että osa on viereisen palstan 2:3 puolella.

Arkkitehti Bertel Liljeqvistin suunnitteleman Villa Winquistin pääpiirustukset on päivätty 30.1.1950.

Rakennus on pääosin yksikerroksinen. Pesutilat on alun perin sijoitettu kellariin, josta on suora käynti ulos. Kellariin on rakennettu sauna.

Rakennus on L-muotoinen koostuen kahdesta harjakattoisesta volyymistä. Matalampi luoteis-kaakkois-suuntainen makuuhuoneosa liittyy poikittaiseen, olohuone- ja ruokailutilaosaan sisään vedetyn ikkunaseinän välityksellä. Oleskelutilan laaja, erkkerimäinen pääikkuna on suunnattu lounaaseen päin.

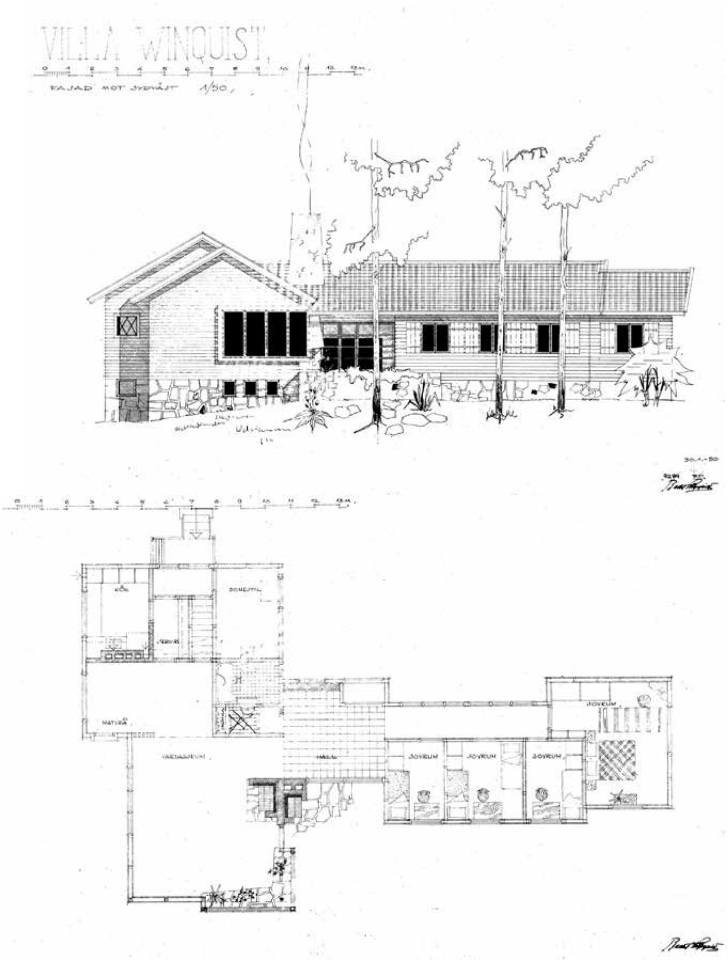

Pääpiirustus 30.1.1950, Bertel Liljieqvist. RVV

Liuskekiveys on huvilan rakennusajalle tyypillinen ja se esiintyy myös arkkitehdin pohjapiirustuksessa.

Julkisivu koilliseen on lähes umpinainen. Siihen avautuvat makuuhuonesiiven käytävän yläikkunat ja päätyosan pienet ikkunat sekä keittiön ja käytävän ulko-ovet.

Pääpiirustusten mukaan sokkelin päällysteenä on liuskekivi, julkisivun verhouksena on vaakasuuntainen limilaudoitus ja vesikatteena on tiilikatto. Tiilikate oli jäljellä vielä vuonna 1983. Vesikatteena on nykyisin punaiseksi maalattu, saumattu peltikate.

Länsipääty

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

5 KAISLIKKO JA KAISLIKKO I

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Kaislikon huvila edustaa Vartiosaaren huvilarakentamisen ensimmäistä vaihetta ja on yksi saaren kolmesta, 1800-luvun lopulla suositun huvilatyypin edustajasta. Huvila sisältää alkuperäisten hirsiseinien rajaamia huonetiloja monine säilyneine yksityiskohtineen.

Ympäröivä puutarha edustaa 1800-luvun loppupuolen maisemapuutarhojen periaatteita. Kaislikon huvilan ympäristö on aikoinaan ollut rakennuspaikan ja topografian mukaan jäsennelty, maisemanäkymiä, kävelyreittejä ja eriluonteisia levähdys- ja näköalapaikkoja tarjoava kunnianhimoinen puutarhakokonaisuus. Vaikka alue on nykyisin metsittynyt, ovat sommitelman keskeiset piirteet vielä havaittavissa, kuten pengerretty ranta kivimuureineen, huvilaa kehystävät pengerrykset, kivireunainen rantakäytävä, lehtimajojen jäänteet, pallokenttä sekä säilyneet puut ja koristepensaat. Inventointi ja venäläinen topografiakartta osoittavat, että alueella on ollut 1800-luvun lopun maisemapuutarha, mutta sen tarkempi puutarhataiteellisen arvon määrittely edellyttää lisäselvityksiä.

Luoteisosassa säilynyt uimahuone täydentää huvilaympäristöä. Vesitasohalli on käyttötarkoitukseltaan erityinen, varsin harvinainen rakennus ja Vartiosaaren rantavyöhykkeen omaleimainen arkkitehtoninen kohde. Arkkitehti Bertel Liljeqvistin suunnittelema Villa Winquist on jälleenrakennuskauden arkkitehtuurin korkeatasoisia edustajia Vartiosaaressa.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo (Kaislikko; Villa Winqvist)
- kulttuurihistoriallinen arvo (vesitasohalli)
- todennäköinen puutarhataiteellinen/puutarhahistoriallinen arvo
- maisemallinen merkitys: Villa Winqvistin sijainti laguunimaisessa merenlahdessa, avoimena hoidetun puutarhan päätteenä; rantamaisemakokonaisuuden tärkeitä elementtejä ovat myös yhtenäinen rantamuuri sekä Kaislikon uimahuone
- maamerkkimäinen sijainti niemellä, erityisesti Kaislikko
- säilyneisyys
- kerroksellisuus (Kaislikko sisätilat, julkisivut)

- **Merkitys osana helsinkiläistä/ itähelsinkiläistä / Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

6 RAUHALAHDEN ALUE

Vartiokylä 1:7 Karlax, 1:13 Margareta torp, 1:15 Rauhala, 1:17 Tyynelä, 1:19 Karila, 1:21 Laurila, 1:22 Rauhalahti

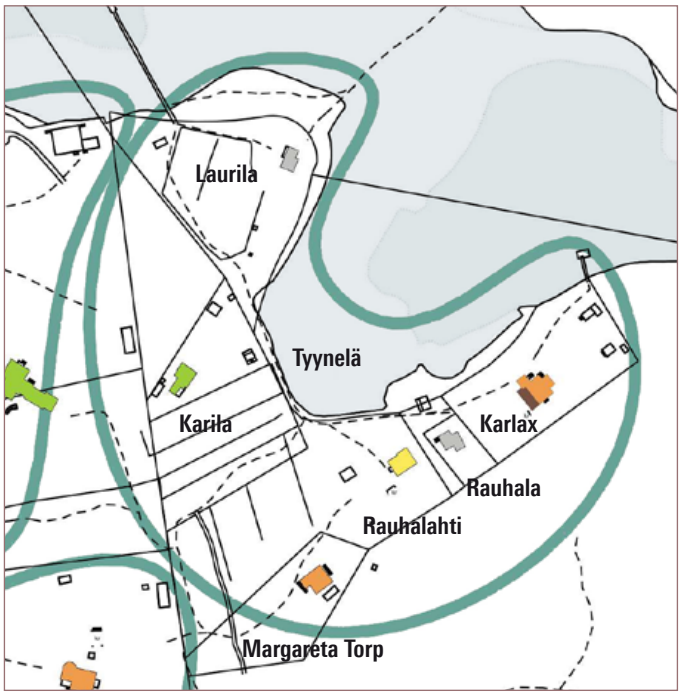

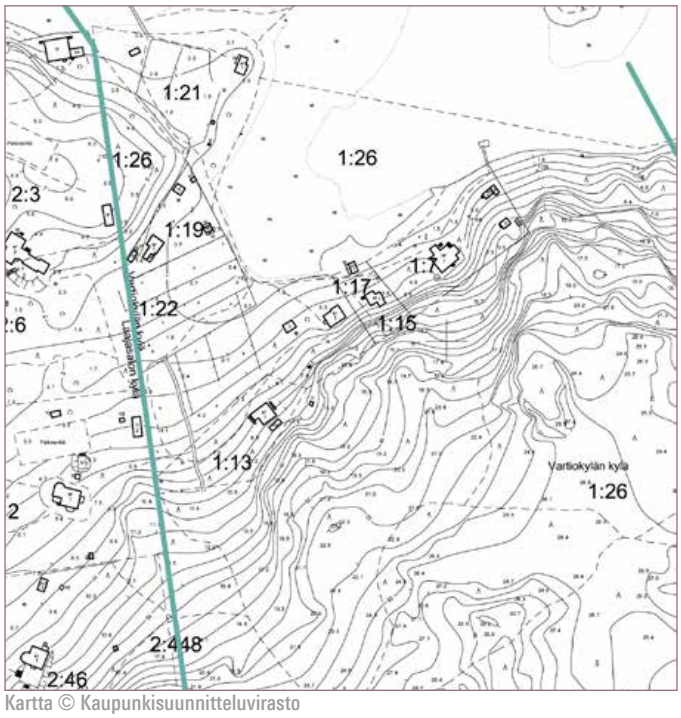

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren pohjoisosassa luoteeseen avautuvan matalan kaislikkoisen lahden rantavyöhykkeellä. Jyrkkä kalliorinne rajaa alueen kaakkoispuolella. Länsipuolella on Laajasalon kyläraja. Alueelle johtaa metsätie ja polkuja kallioselänteen suunnalta. Rakennuspaikkojen korkeusasema vaihtelee n. + 1,2 metristä + 7,0 metriin mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Botbyn kylään ja isojaon tuloksena Råånsin tilaan kuulunut pohjoinen rantavyöhyke, nyk. Rauhalahti, jaettiin 1910-luvulta 1950-luvulle yhä pienempiin palstoihin. Sjöblomin kalastaja- ja torppariperheeseen syntynyt ja Vartiosaaressa kasvanut kalastaja Frans Sjöblom oli v. 1915 henkikirjojen mukaan muuttunut huvilanomistajaksi, ”villaegare”. Hänen omistamansa palsta 1:6 oli lohkottu vuonna 1913. Sjöblom myi ensimmäiseksi nykyisen palstan Karlax siellä jo sijaitsevine hirsirakennuksineen rohdoskauppiaalle René Bauerille. Vuosina 1917–1956 muodostettiin useita pienempiä kesämökkipalstoja.

RNo 1:6 Rauhalahti vietiin maarekisteriin 19.5.1915. Karttapiirros esittää v. 1915 suoritettua jakoa 1:6a ja 1:6b. Nykyiselle Karlaxin palstalle, jonka numero on 1:6a, on piirretty L-muotoinen rakennus. Toisella osuudella, jonka numero on 1:6b, on kaksi rakennusta, josta toinen on oletettavasti asuinrakennus ja toinen talousrakennus. Lahden pohjukkaa myötäilevä tie johtaa Karlaxin palstalta venelaiturille, joka sijaitsee matalan lahden pohjoispuolella lähellä Kaislikon palstan rajaa. Kaislikon palstaan on kartan mukaan liitetty kolmiomainen alue, joka nykyään on osa 1:26 Vådötorpin laajaa maa-aluetta.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-433-0001-0007	KARLAX	20.6.1917	2520	0
091-433-0001-0013	MARGARETA-TORP	27.8.1921	2000	0
091-433-0001-0015	RAUHALA	3.2.1934	400	0
091-433-0001-0017	TYYNELÄ	20.11.1942	300	0
091-433-0001-0019	KARILA	25.4.1951	1130	0
091-433-0001-0021	LAURILA	11.7.1956	3740	0
091-433-0001-0022	RAUHALAHTI	11.7.1956	7045	0

Ortokuva vuodelta 1943. KSV

Palstojen muodostuminen

1915	1/6 Rauhalahti (F. Sjöblom)
1917	1/6 Rauhalahti jakautuu:
	1/8 (Sjöblom)
	1/7 Karlax (Bauer)
1921	1/8 jakautuu:
	1/13 Margareta Torp (Schultz)
	1/14 (Sjöblom)
1934	1/14 jakautuu:
	1/15 Rauhala (Lehtinen ?)
	1/16 Rauhalahti (F. Sjöblom)
1942	1/16 Rauhalahti jakautuu:
	1/17 Tyynelä (Kupiainen)
	1/18 (Sjöblomin perilliset)
1951	1/18 jakautuu:
	1/19 Karila (Wahlsten)
	1/20 Rauhalahti (Sjöblomin perilliset)
1956	1/20 Rauhalahti jakautuu:
	1/21 Laurila
	1/22 Rauhalahti (Sjöblomin perilliset)

Palstat 1:13, 1:21 Laurila ja 1:22 Rauhalahti ovat siirtyneet Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979.

1:7 Karlax, 1:15 Rauhala, 1:17 Tyynelä ja 1:19 Karila ovat yksityisomistuksessa.

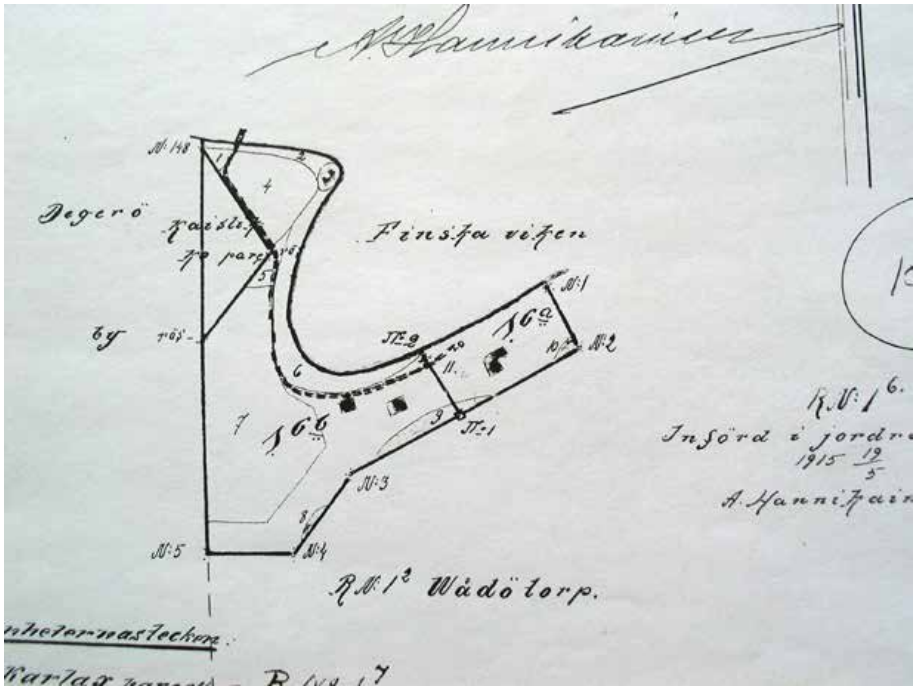

Lohkomistoimituspiirros vuodelta 1915.UR arkisto.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Vanhin säilynyt rakennus on palstan 1:7 Karlaxin asuinrakennus, jonka ytimenä säilynyt L-muotoinen hirsirunko on rakennettu ennen 1913.

Seuraavaksi vanhimmat ovat 1/13 Margareta Torpin 1920-luvulta ja 1:15 Rauhalan 1930-luvulta periytyvät asuinrakennukset.

1950-luvun kesämökkirakentamista edustavat palstojen 1:19 Karilan ja 1:21 Laurilan rakennukset. Palstan 1:22 asuinrakennus on kauimmin Sjöblomin perheen hallussa säilyneellä osuudella alkuperäisestä Rauhalahden palstasta. Sen tarkka rakennusaika ei ole tiedossa, mutta nykyinen kiinteä sisustus lienee aikaisintaan 1940-luvulta.

1:7 KARLAX

Ympäristö ja puutarha

Huvila, sauna ja pihavaja on rakennettu jyrkkään rinnemaastoon, joka loivenee rantaa kohti. Päärakennusta ja puutarhaa kehystävät sirot koivurungot, jotka piirtyvät vaaleina kalliorinteen taustaa vasten. Päärakennuksen edessä on säännönmukainen, kaarevareunainen pengerretty tasanne, jota kehystävät perinteiset perenna- ja sipulikasvit ja tontin lounaisrajalla on puusäleaita portteineen. Pilareiden kehystämät portit ja kaareva terassi ovat olleet suosittuja 1910-1920-luvun puutarhoissa ja puutarhojen mallipiirustuksissa. Nykyinen omistaja on havainnut pengerrettyjen kasvimaiden jäänteitä asuinrakennuksen lounaispuoleisessa rinteessä. Huvilan lähettyvillä kasvaa vanhoja ja uusia hedelmäpuita. Ylärinteen puolella on rinteeseen koverrettu kapea tasanne, joka periytyy viimeistään alkuperäisen rakennuksen laajennusvaiheesta. Sen jatkeena on rinteeseen sovitettu betonivahvisteinen maakellari.

Asuinrakennus

Asuinrakennuksen ytimenä on säilynyt L-muotoinen hirsirunko, joka on rakennettu ennen 1913. Laajennustöiden tuloksena rakennus sai nykyisen hahmonsa 1910-luvun kuluessa.

Nykyinen omistaja on selvittänyt Karlaxin päärakennuksen vaiheita. Maanjakokartan mukaan Karlaxin asuinrakennus oli vuonna 1915 kolme huonetta käsittävä, L-muotoinen rakennus, jonka pitempi sakara oli rannan suuntainen. Kalastaja Frans Sjöblom myi Karlaxin tontin rakennuksineen Rene Bauerille, joka laajensi vanhempaa hirsirakennusta sekä sivusuuntaan että toiseen kerrokseen. Uudet osat olivat rankorakenteiset. Rakennuksen kattomuotona oli taitekatto, jonka alalappeen muoto oli kaareva. Kattoon liittyvät kaarevakattoiset ikkunalyhdyt. Vesikatteena oli punamullalla maalattu pärekatto.

Jatkosodan pommituksissa talo kärsi vauriota. Vanhan pärekaton päälle asennettiin vinoruutukate 40x40 cm punaisista Minerit-asbestisementtilaatoista. 1950-60-luvulla luoteissivulle rakennettiin matalan harjakaton kattama lasikuisti ja 1980-luvulla aumakattoinen laajennus koillispuolelle. Laajennusosien vesikatteena oli huopakate.

Vuonna 2003 vesikate uusittiin siten, että uuden katteen alustaksi jätettiin vanha pärekatto, sen päälle asennettiin uusi ruodelaudoitus ja uudet, entisten laattojen kokoiset Eternit-kattolaatat. Huopakatteet uusittiin tiilenpunaisella kattohuovalla ja tuulilaudat maalattiin alkuperäisen värityksen mukaiseen, tumman viininpunaisen sävyyn.

Interiöörissä on säilynyt 1900-luvun vaihteelle tyypillisiä peiliovia, listoja ja paneelipintoja. Laajennusvaiheelta ovat säilyneet mm. toisen kerroksen hallin kuultokäsitellyt porraskaiteet, sisäovet ja paneelipinnat.

Muut rakennukset

Hirsisauna on rakennettu 1900-luvun alussa ja saunakamari on ollut asuinkäytössä.

Päärakennus

1800-1900-luvun vaihteelle tyypillinen peiliovi.

Hirsisauna on rakennettu 1900-luvun alussa.

Sisätiloissa on säilynyt viimeisteltyjä yksityiskohtia.

1920-1930-luvuille tyypillinen puutarhan porttiaihe pielipilareineen.

Kaarevan terassin pengerrys perinteisine perennaistutuksineen ja kesäkukkineen.

1:15 RAUHALA JA 1:17 TYYNELÄ

Ympäristö ja puutarha

Karlaxin rajalla pihan reunalla on säleaita portinpielipilareineen. Rauhalahteen viettävässä nurmirinteessä rinnepihalla kasvaa pensaita ja puita harvakseen.

Rakennukset

Rauhalan palstan 1:15 huvila/asuinrakennus on jakohistorian perusteella ajoitettavissa 1930-luvulle. Harjakattoista päämassaa täydentää poikkipääty, josta on käynti rannan puoleiselle parvekkeelle. Rannan puolella on ikkunallinen, matala kuisti. Julkisivuverhouksena on vaakasuuntainen lautapaneeli. Porras– ja parvekaiteet ovat mahdollisesti jälkikäteen asennettua, järeää teräspyöröputkea.

1:17 Tyynelän rakennus on uudehko pieni sauna.

Tyynelän sauna

Rauhalan ja Rauhalahden palstojen rajalla on säleaita portinpielipilareineen.

Taustalla Rauhala, etualalla Rauhalahden rakennus.

1:22 RAUHALAHTI

Pihalla kasvaa varjoliljaa.

Matalan lahden rantaan rajautuva Rauhalahti oli viimeinen Frans Sjöblomin perillisten haltuun jäänyt rakennus. Siihen on kuulunut navetta. Kaupungin omistama tontti ja rakennus ovat jääneet muiden huviloiden väliselle vyöhykkeelle läpikulkualueeksi.

Tarkka rakennusaika ei ole tiedossa, mutta nykyinen kiinteä sisustus lienee aikaisintaan 1940-luvulta. Rakennuksessa on joskus asuttu vakituisesti. Piha-alueella on vaatimaton vaja.

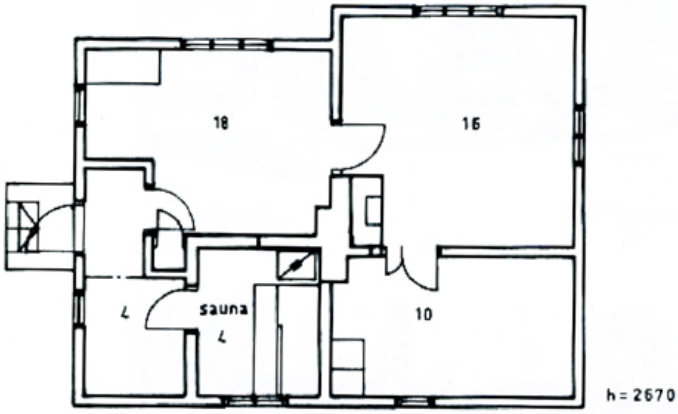

Mittauspiirustus 1983, KSV.

1:19 KARILA JA 1:21 LAURILA

1:19 Karilan tontti on rekisteröity 1951. Rakennus on Puutalo Oy:n 1960-luvun vaihteen tyyppiratkaisujen kaltainen.

1:21 Laurilan tontti on rekisteröity 1956.

1:19 Karilan ja 1:21 Laurilan rakennukset edustavat. 1950-1960-luvun kesämökkien tyyppiratkaisuja. Matalat, harjakattoiset mökit ovat vaatimattomia, vaakapaneelilla päällystettyjä rakennuksia, joissa on matalat ikkunat ja katettu avokuisti.

Karilan asuinrakennuksen ja saunan kehystämää piha-aluetta hoidetaan avoimena nurmikkona. Aikaisemmin piha on ollut niittynä, peltona ja ehkä hyötypuutarhana. Laurilan kesämökki sijaitsee niemen kärjessä, tuuhean rantapuuston keskellä.

1:19 Karilan piha-alue.

1:13 MARGARETA TORP

Pohjoisrinteessä Rauhalahden yläpuolella sijaitseva Margareta Torp on Vartiosaaren kannalta harvinainen huvilatontti vailla omaa rantaa. Metsäpuiden kehystämä, koilliseen viettävä piha-alue on niittymäinen ja vailla mainittavia puutarhaistutuksia.

Vaikka palsta on rekisteröity 1921, rakennuksen nykyinen käyttäjä arvelee, että rakennusvuosi on 1928. Perusjäsentelyltään huvila edustaa aikansa tyyppiratkaisuja, jossa harjakattoiseen massaan on liitetty poikkipääty. Kulmassa on rungon sisään vedetty lasikuisti. Toinen, pulpettikattoinen lasikuisti on rakennettu eteläpuolelle. Rakennuksessa on keskeisen savuhormin ympärille sijoitettuja huoneita ja ullakkoporras. Julkisivu on verhottu erisuuntaisilla, höylätyillä ponttipaneelilaudoilla. Vesikatteena on vihreäksi maalattu saumattu peltikate.

Rakennus on mitattu ja sisätilat on mitattu ja dokumentoitu kaupunkisuunnitteluviraston toimesta 1980-luvulla, eikä sen jälkeen ole tehty mainittavia muutoksia. Ulkomaalauksen väri on epätyypillinen.

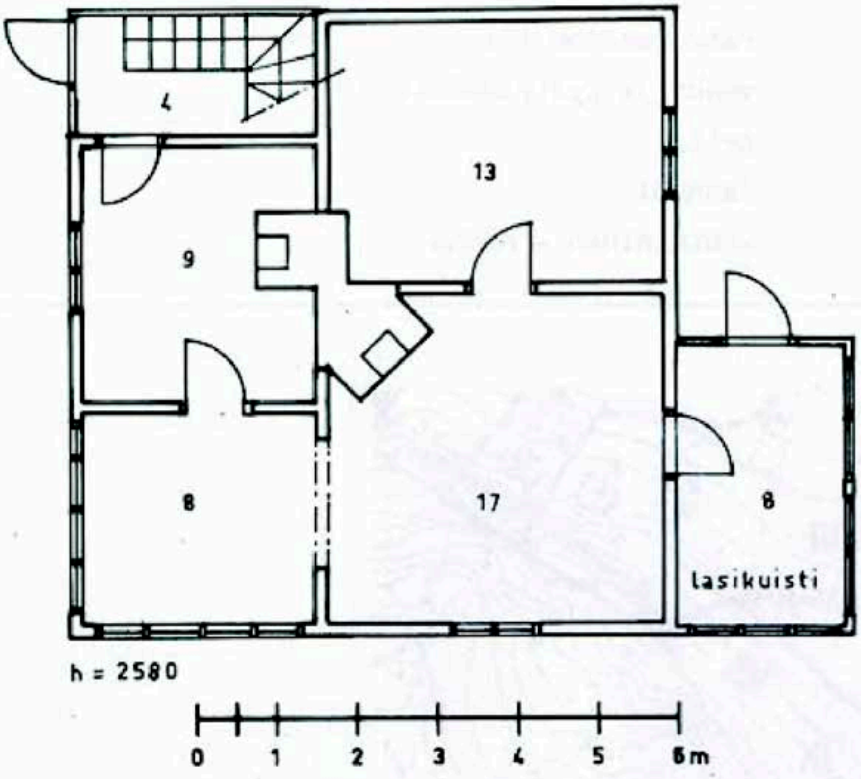

Mittauspiirustus 1983, KSV.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

6 RAUHALAHDEN ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Rauhalahden alueen rakennusten sijoitus ja ilme kuvastaa varsin selvästi Vartiosaaren maanosituksen vaiheita ja tarinaa sen taustalla, liittyen Vartiosaaressa jo varhain 1800-luvulla asuneen Sjöblomin kalastaja- ja torppariperheen vaiheisiin. Muodostaa oman alavalle maalle sijoittuvan puutarhamaisen osa-aluekokonaisuutensa.

Rakennukset ovat pääosin vaatimattomia, aikansa rakentamisen anonyymejä edustajia, joissa tehtyjä muutoksia on sanellut ennen kaikkea käytännön tarpeet. Vanhinta aikatasoa edustavan Karlaxin huvilan historia on hyvin dokumentoitu. Rakennus kuuluu hyvin hoidettuine puutarhamaisine ympäristöineen Vartiosaarelle ominaisten, mansardikattoisten, kuutiomaisten huviloiden ja asuinrakennusten sarjaan.

- rakennushistoriallinen arvo (Karlax)
- kulttuuri- ja paikallishistoriallinen arvo
- puutarhakulttuuri (Karlax)
- säilyneisyys

- **Merkitys osana Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, kohtalaisen merkittävä (Karlax)**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, kohtalaisen merkittävä**

7 TIRREBON ALUE

Botbyn kylä Kantatila Nissas 5:679 Helenelund, 5:46 Bergudd, 5:161 Nissebotillägg, 5:162 Berguddtillägg

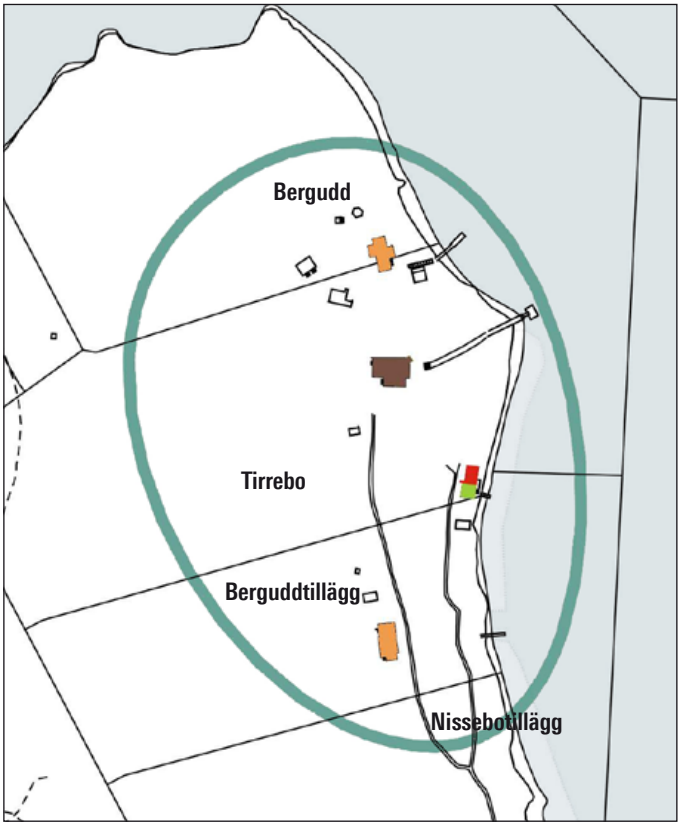

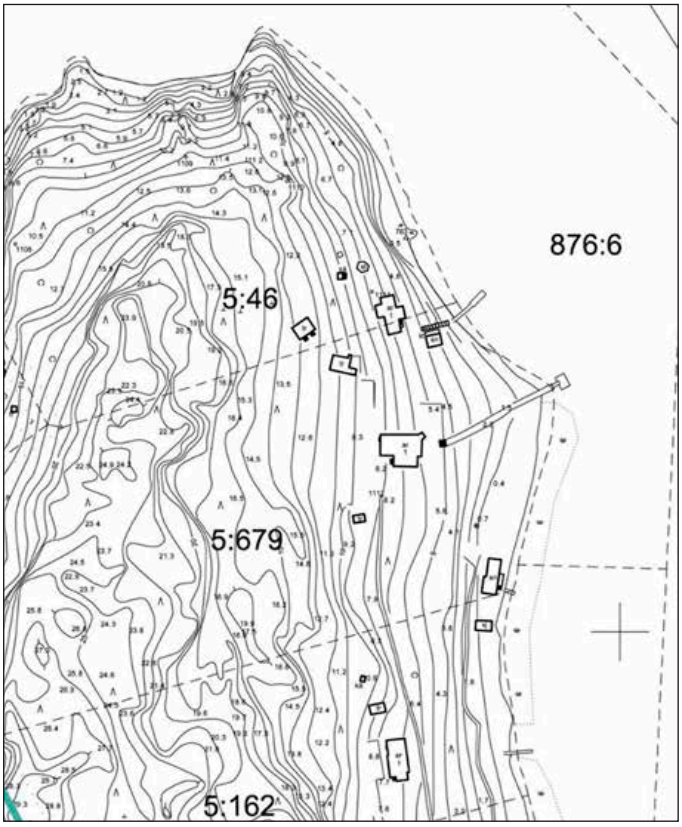

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren koillisosassa kallioselänteen rajaamassa metsäisessä rinteessä. Kallioselänteen lakialueen korkein kohta on alueen eteläpuolella n. 31,9 m mpy. Tirrebon huvilan sisäänkäyntipuolen korkeusasema on 8-9 m mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Selvityksessä tarkasteltavan osa-alueen painopiste on nykyisellä palstalla 5:679 Helenelund, jonka Tirrebo-niminen huvila on vanhin Nissaksen kantatilan alueella sijaitseva rakennus. Tirrebon huvila rakennettiin 1890-luvun vaihteessa Nissaksen tilan omistajilta, Åbergin perheeltä vuokratulle alueelle, joka on jaettu tonteiksi paljon myöhemmin. Varsinaisia palstarajoja ei aikoinaan ollut.

Huvilan reviiriin ovat kuuluneet pohjoispuolella olevat palstat, mm. 5:46 Bergudd ja eteläpuolella olevat 5:162 Berguddtillägg sekä 5:161 Nissebotillägg.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-433-0005-0046	BERGUDD	2.2.1932	14330	0
091-433-0005-0161	NISSEBOTILLÄGG	6.3.1936	10930	0
091-433-0005-0162	BERGUDDTILLÄGG	6.3.1936	10880	0
091-433-0005-0679	HELENELUND	26.3.1956	19180	0

Botbyn kylään kuuluvien saarten isojaossa on Vartiosaaren itäosa vuonna 1882 jaettu Råånsin ja Nissaksen tilojen kesken. Nissaksen kantatilaan on isojakotoimituksella liitetty Vartiosaaren kallioinen itäosa, joka rajautuu Ramsinsalmeen.

1870-luvun venäläisen topografikartan mukaan saaren koillinen niemi on yksinomaan kallioaluetta. Esikuntakapteeni Nakorenkon vuosina 1901-1902 suorittaman mittauksen pohjalta laadittu kartta esittää Vartiosaaren itäosaan rajattua huvilapalstaa puutarhamerkintöineen. Mittakaavaan 1:21 000 piirretyssä kartassa on viitteellisesti esitetty päärakennus ja sen pohjoispuolella olevia talousrakennuksia, joista yksi sijaitsee Tirrebon tilanhoitajan rakennuksen kohdal-

5:162 Berguddtillägg 5:679 Helenelund /Tirrebon huvila 5:46 Bergudd

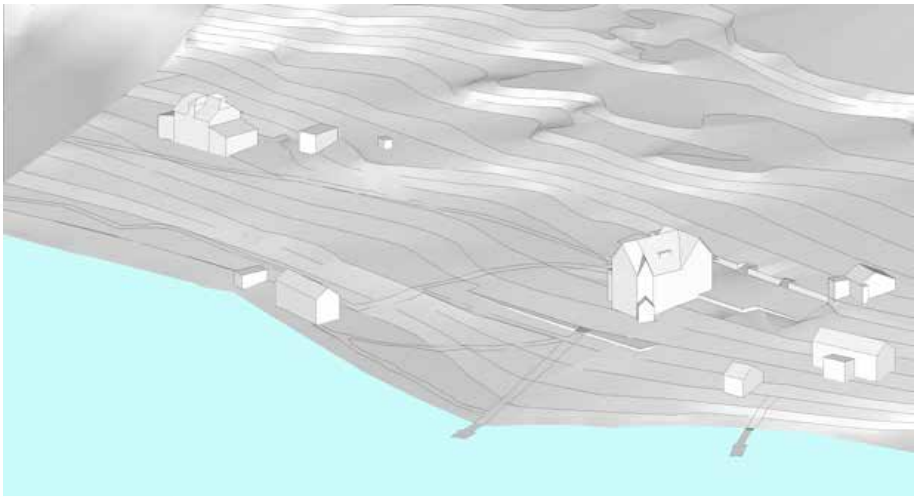

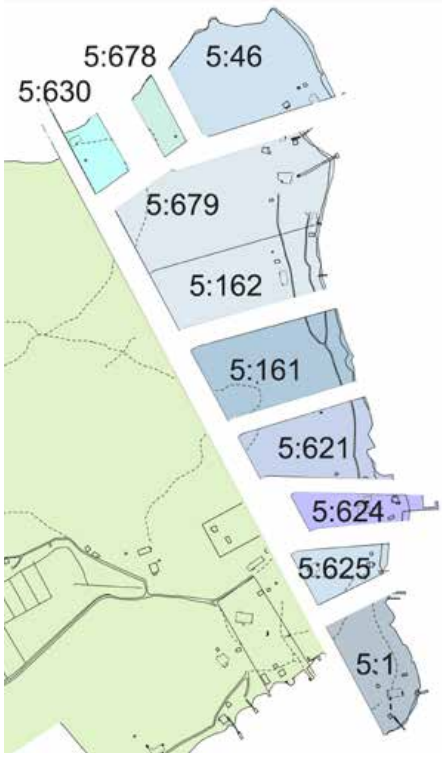

la. Kartassa näkyy myös Tirrebon luoteispuolella saaren pohjoisrannalla sijainnut, myöhemmin purettu huvila.

Nissaksen alueelta lohkottiin ensimmäinen huvilapalsta vasta vuonna 1910, jolloin palsta 5:1 Vådö rekisteröitiin. Loppuosa, jonne siina vaiheessa oli rakennettu Tirrebon huvila ja em. toinen huvila, rekisteröitiin vuonna 1921 nimellä 5:2 Nissas holmar, omistajina O.U. Åberg ym.

Vuonna 1932 on kiinteistöstä 5:2 lohkottu seuraavat palstat:

5:41 jakautuu 1936:
5:161 Nissebotillägg, omistajana S.C. Sörensen
5:162Berguddtillägg, omistajana L.C. Borgström
5:42 Hällebo, omistajana A.A. Åberg;
jakautuu 1949:
5:630 Brakakulla
5:43 Helenelund (Tirrebon huvila)
jakautuu 1956:
5:678 Ingalunda, omistajana A. A. Lindqvist
5:679 Helenelund (Tirrebon huvila)
5:46 Bergudd, omistajana L.C. Borgström
5:47 omistaja C.S. Sörensen
jakautuu 1939:
- 5:620 (1939), omistaja Thunberg
- 5:624 Suvimäki (1944) R.J.V. Söderlund
- 5:625 Liisa (1944) A.C.R. Thunberg
-5:621 Nissebo

Seuraavat kiinteistöt ovat siirtyneet Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979:
5:46 Bergudd
5:161 Nissebotillägg
5:162 Berguddtillägg
5:679 Helenelund

5:679 HELENELUND (TIRREBO)

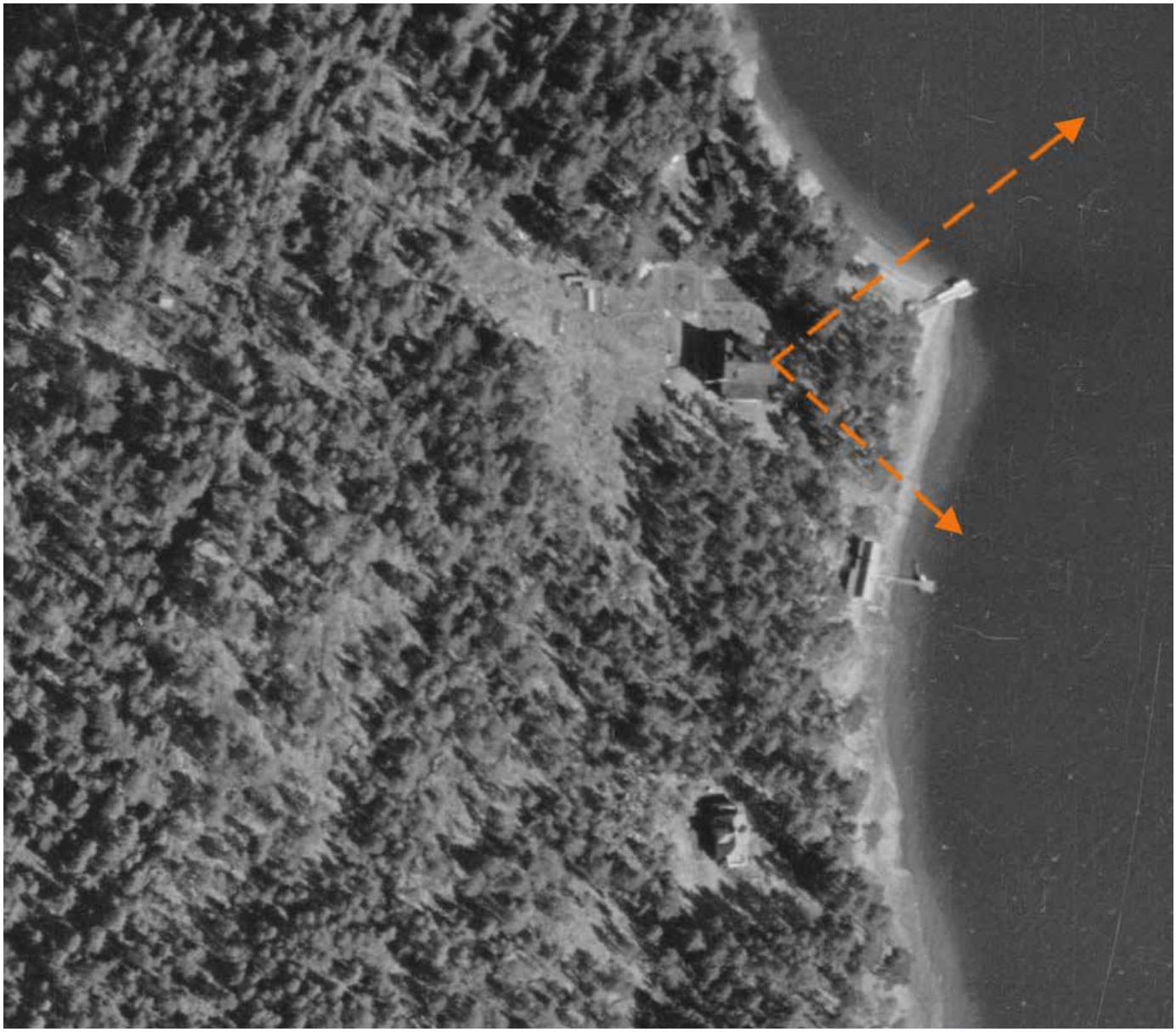

Puolustusvoimien ilmakuvassa vuodelta 1943 näkyy huvilan laaja, sittemmin metsittynyt piha- ja puutarha-alue. KSV

Rakennuttajat ja myöhemmät omistajat

Tirrebon rakennuttaja oli Alexander Leonard Mellin, jonka vaimo oli arkkitehti Theodor Höijerin sisar.

Vuodesta 1907 Tirrebon omisti kihlakunnantuomari (häradshövding) Ludvig Hjelt, joka tunnetaan Sibeliuksen mesenaattina. Seuraava omistaja oli hattu- tai kangaskauppias Hildén.

Vuonna 1916 Tirrebon osti Helsingissä v. 1878 syntynyt insinööri Nikolaj Garoff, joka oli Ab S. Nikolajeffin tekninen johtaja. Sergej Nikolajeffin ja Nikolaj Garoffin perustama Ab S. Nikolajeff toi maahan T-Fordeja Yhdysvalloista. Garoffin vaimo Anna, s. Falin, oli konserttipianisti ja merkittävän venäläisen kauppiaan tytär. Tilanhoitajan rakennuksessa asui Garoffien aikaan mm. Grönin perhe.

Anna ja Nikolaj Garoffin poika Nicken Garoff (1907-1993) omisti huvilan vuoteen 1987 ja Tirrebossa asuttiin vakituisesti vuoteen 1980. Nicken Garoffin poika ja hänen vaimonsa asuivat 1960- ja 1970-luvulla Tirrebon eteläpuolella olevassa huvilassa (5:162 Berguddtillägg).

Rakennuskannan arvioitu ikä

Tirrebon ympäristön rakennusryhmän muodostavat huvilarakennus, rannassa sijaitseva vanha saunarakennus, pihaterassin leikkimökki ja tilanhoitajan asunto. Viimeksi mainittu on osittain viereisen palstan 5:46 puolella osana pihapiiriä, johon kuuluu kolme äskettäin rakennettua majoitusrakennusta ja uusi sauna.

Tirrebon rakennuspiirustukset on päivätty vuonna 1889. Koska höyryalukset ovat liikennöineen Tirrebon laituria viimeistään vuonna 1898, voidaan olettaa että huvila on otettu käyttöön viimeistään samoihin aikoihin. 1900-luvun alkupuolella rakennetun Tilanhoitajan asuinrakennuksen ja saunan tarkka valmistumisaika ei ole tiedossa.

Tirrebon laituri, taustalla terassipuutarha ja huvila.

Huvilan ympäristö ja puutarha

Tirrebon huvilan lähiympäristön, rakennusten ja puutarhan vaiheista on koottu tietoja karttojen, lehtiartikkeleiden sekä Garoffin perheen valokuvakokoelman ja muistikuvien avulla.

Höyryaluslaituri rakennettiin Ramsinsalmen puolelle. Kiviarkku on vielä jäljellä. Laiturilta johtaa kivellä reunustettu suora käytävä kohti huvilaa. Laiturilta etelään kulkee toinen, rantaa myötäilevä käytävä joka on tasattu kivisen tukimuurin varaan. Molemmat käytävät on merkitty 1900-luvun vaihteen karttaan. Muita kivettyjä käytäviä on havaittu inventoinnin yhteydessä, mm. huvilan terassilta etelään kohti naapurihuvilaa johtava käytävä.

Huvila on rakennettu jyrkän kalliorinteen ja itärannan väliselle vyöhykkeelle rantaa kohti laskeutuvien terassien varaan. Suorakaiteen muotoinen rakennus on sijoitettu rantaviivaan nähden poikittain ja ensimmäisen kerroksen sisäänkäynnit ovat yläterassin puolella. Alkuperäisen keittiön ja kivijalkakerroksen ovi on koilliskulmassa alemman terassin tasolla. Tilava veranta on sijoitettu eteläsivulle.

Vaikka piha-alueen terassit on paikoin nostettu jopa n. metrin korkeuteen kohoavien kivisten tukimuurien varaan, niiden pinnat ovat silti jääneet melko kalteviksi, n. 1:7. Tukimuureja ja niitä paikoin täydentäviä kukkapenkkien reunakiveyksiä on inventoitu selvitystyön yhteydessä. Huvilan pohjoispuolella sijainneesta talouspihasta, johon on liittynyt mm. talousrakennus ja sikala, on säilynyt kivijalkojen jäänteitä nykyisen käyttäjän aikana rakennettujen majoitusrakennusten välisellä piha-alueella. 1910-luvun valokuvista päätellen alueella on ollut sekä hiekkapihaa että kasvimaata. Talouspihan yhteydessä sijainnut tilanhoitajan, ts. huvilavahdin asuinrakennus on säilynyt.

Vuodelta 1917 olevien valokuvien perusteella huvilan etelä- ja länsisivuilla oli hiekkapintainen piha-alue. Länsipäädyssä sijaitsevasta musiikkihuoneesta avautui ovi suoraan avoimelle, kaarevan muotoiselle kuistille, jota koristivat kukkapylväät. Kuistin keskiakselin linjaan rakennetut portaat johtivat läntiselle puutarhaterassille ja niitä kehystivät samanlaiset, valkoiseksi maalatut kukkapylväät. Sommitelmaan on mahdollisesti kuulunut laajempi kaariaihe, koska kaariviiva näkyy vielä vuoden 1943 ilmakuvassa. Läntisen hiekkapiha-alueen pohjoisena päätteenä on ilmakuvan perusteella ollut suorakaiteen muotoinen puutarhasommitelma, jonka keskuksena näkyy ympyrän muotoinen istutusaihe.

Puutarhan inventointi 14.11.2011 MM. Grafiikka MS-KS

Tirrebon huvila sijaitsee korkean kallion ja rannan välissä, saaren itärannalla. Itärannan huviloita yhdistää kivillä reunustettu rantapolku, eteläpuoleiseen naapurihuvilaan kulkee myös ylempi polku. Pohjoispuolen rakennukset liittyvät samaan pihapiiriin.

Huvilasta aukeaa näkymiä merelle. Puutarha on sijoittunut pääosin huvilan länsipuolelle terassoituun rinteeseen. Terassit tukeutuvat mataliin kivimuureihin, mutta niiden pinnat ovat silti varsin kaltevat (n. 1:7). Laajoja oleskelutasanteita ei ole.

Puusto on luonnonvaraista: kuusia, mäntyjä ja koivuja. Hyötypuutarhassa kasvaa muutama vanha hedelmäpuu, ylempi terassointi on metsittynyt.

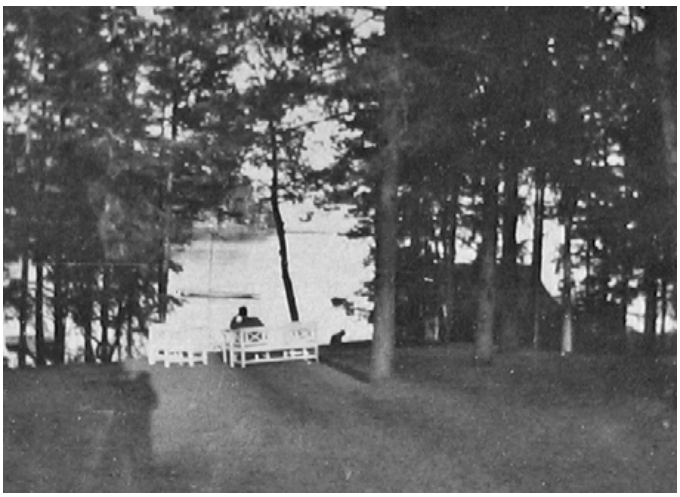

Garoffin perheen valokuvat vuodelta 1917 esittävät huvilasta avautuvia maalauksellisia maisemanäkymiä ja tärkeitä näkymäakseleita. Ylh. näkymä huvilan ikkunasta luoteeseen, keskellä näkymä kohti Ramsinniemen kärkeä ja aavaa ulappaa. Sauna näkyy oikealla. TG kokoelma.

Näkymä verannalta kaakkoon kohti ulappaa on kasvanut umpeen.

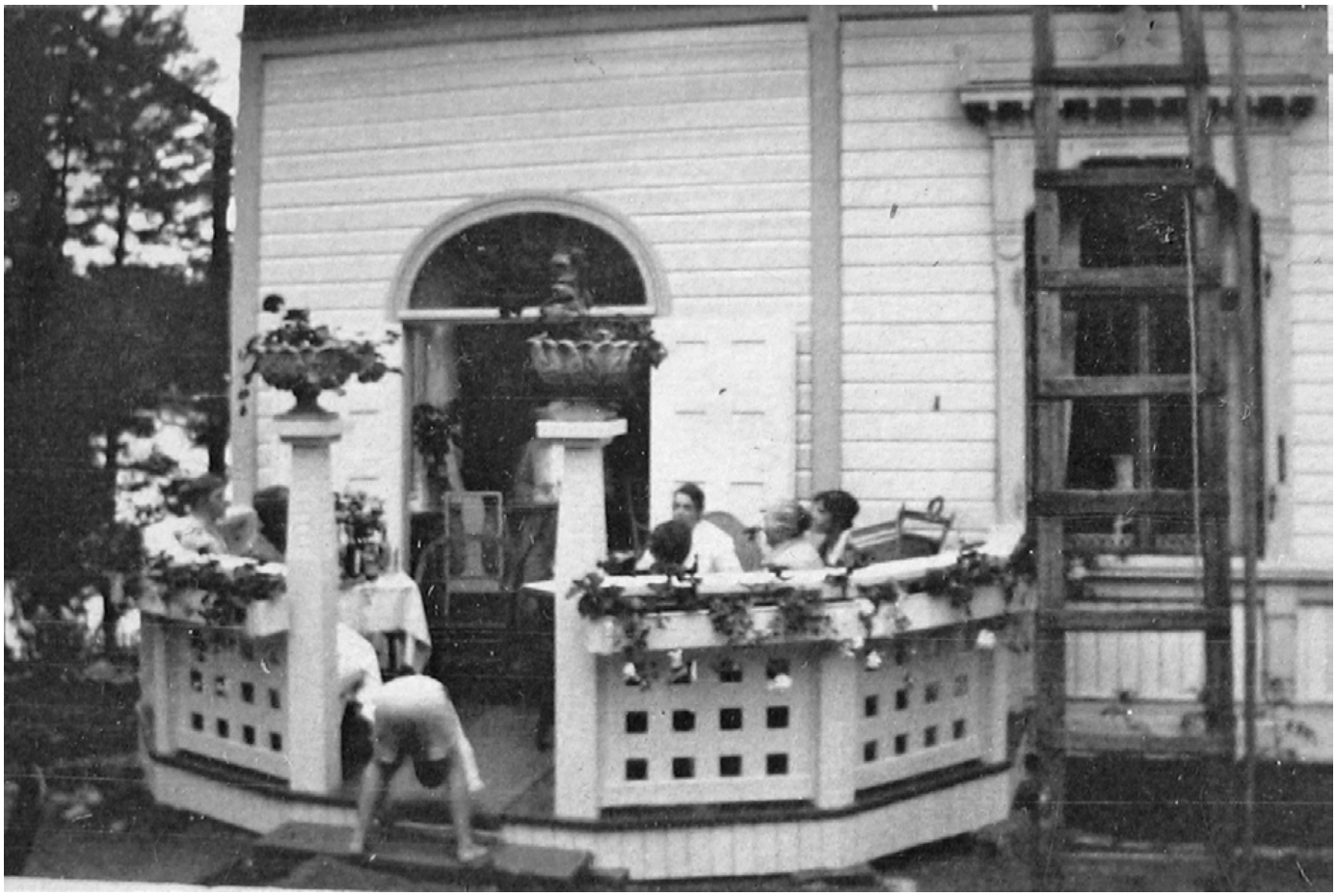

Musiikkihuoneen terassi kesällä 1917. Kuistia vastapäätä, puutarhaan johtavien kiviportaiden pielissä oli samanlaiset ranskalaiset kukkauurnat. TG kokoelma

Nikolaj Garoffin pojanpoika on kertonut muistikuviaan huvilan puutarhasta ja ympäristöstä:

- Huvilan pohjoispuolella oli keittiöpuutarha, josta oli jäljellä marjapensaita 1960-luvulla.
- Nelihaarainen kuusi oli tärkeä maisemapuu. Kuusi näkyy myös vuoden 1917 talvikauden valokuvissa.
- Ylemmällä terassilla kasvoi kuukausimansikoita. Ko. terassin tukimuuria reunusti syreeniaita ja sen länsipuolella kasvoi raparperia.
- Huvilan eteläsivulla oli hiekkapintainen piha-alue ja samalla suunnalla oli joskus tenniskenttä.
- Huvilan alapuolella olevaan terassimuuriin liittyvän siirtolohkareen päällä on pyöreä kivi. Se on peräisin Vartiosaaren länsiosan hiidenkirnusta.
- Huvilan luoteispuolella oli ylempään kivimuuriin liittyvä perunakellari. Sen ”tuulikaappia” reunustavien muurien taakse oli muurattu onkalot, joita peitti sinkkikansi. Sinne saatettiin tarvittaessa piilottaa huvilan arvoesineitä.
- Kauempana huvilan eteläpuolella oli jääkellari, jonne talvella varastoitiin jäälohkareita. Jää peitettiin sahapuruilla. Myös palkolliset ja huvilavahti säilyttivät siellä ruokatarvikkeitaan purujen suojassa.
- Huvilan länsipuolella olevaa terassia reunustavan tukimuurin portaiden molemmin puolin oli reunamuuri ja pilari, joka kannatti ranskalaista kukkauurnaa.
- Saunan pohjoispuolella oli kaivo. Asukkaiden käyttämä, vuoden ympäri auki pysyvä lähde oli paljon etelämpänä, lähellä nykyistä tonttia 5:1Vådö.
- Huvilan länsipuolella on kalliorinteessä syvä hiidenkirnu, joka on täytetty ja peitetty tiilimuurilla. 1920-30-luvulla kerrotaan siellä olleen salakuljettajien kätkö. (Th G)
- Pihaterassin kulmassa oli leikkimökki, jossa Nicken Garoff leikki naapurilasten kanssa.
- Mäessä huvilan luoteispuolella oli ainakin talousrakennus ja sikala, jossa pidettiin lehmää (kuvissa näkyvää Eppaa) ja sikaa.
- Rannassa oli saunarakennuksen eteläpuolella Nicken Garoffin rakennuttama venevaja.

Keittiökasvimaa ja huvilavahdin talo kesällä 1917. TG kokoelma

Taloudenhoitaja Vendla ja Eppa-lehmä kesällä 1917. TG kokoelma

Nicken ja kotieläimet hiekkapihalla kesällä 1917. Taustalla hyötytarha, joka on reunustettu kivillä. TG kokoelma

Talvinäkymä koillisesta vuodelta 1917. Etualalla monihaarainen pihakuusi. TG kokoelma

Talvinäkymä vuodelta 1917 kohti tuulensuojaa antavaa rantapuustoa. TG kokoelma

Näkymä kaakosta saunan suunnalta kohti alempaa puutarhaterassia.

Näkymä koillisesta. Monihaaraisen pihakuusen kanto näkyy terassimuurin edessä.

Maisemanäkymä kaakkoon on kasvanut umpeen.

Ranskalaiset kukkauurnat v. 1917. TG kokoelma

Näkymä verannalta kohti ylärinteen puutarhaterassia. Piha-alueella kasvaa syreenipensaita.

Tirrebo kuvattuna kaakosta vuonna 1974. Huvilassa asuttiin tuolloin vielä vuoden ympäri. Terassin kulmassa oli ranskalainen kukkauurna. Hbl

Avoin nurmikko huvilan eteläsivulla.

Tirrebo kuvattuna kaakosta vuonna 2012.

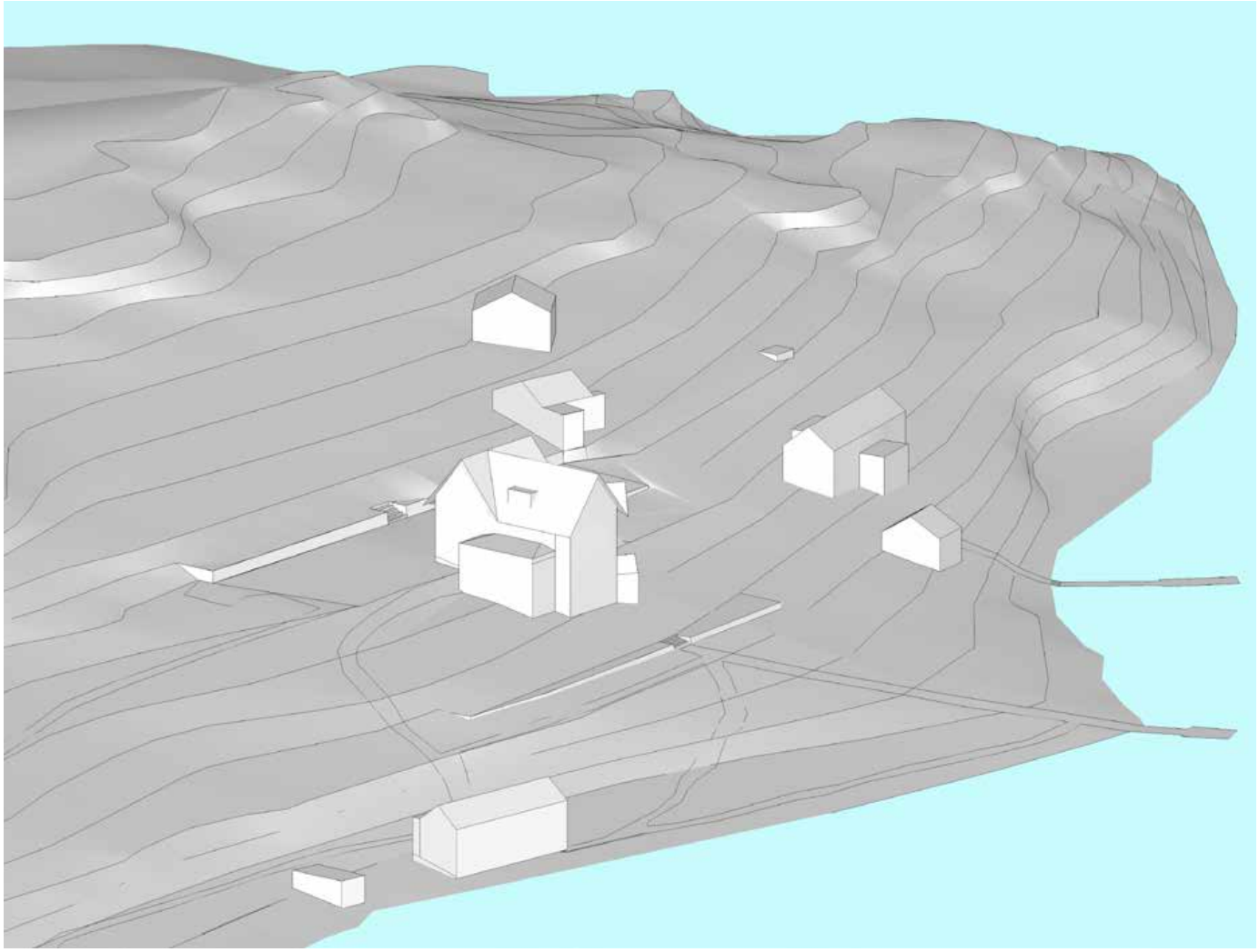

Tirrebon venevaja ja sauna

Kiviharkoista rakennettu tukimuuri ylemmän puutarhaterassin reunalla. Vasemmalla leikkimökki.

Ylärinteen puutarhaan johtavat kiviportaat.

Pengerretty käytävä johtaa laiturilta kohti huvilaa.

Alemman terassin kiviportaat.

Pengerretty käytävä johtaa saunan ohi rantaa pitkin etelään.

Ylempänä kulkevan käytävän kivireuna on sammaleen peitossa.

Huvilarakennus 1890-luvulla

Arkkitehti Theodor Höijerin oletetaan olevan Tirrebon huvilan suunnittelija. Vaikka alkuperäisen rakennuttajan suvun hallussa säilyneet julkisivupiirustukset ovat vailla allekirjoitusta, Höijer-tutkija Eeva-Maija Viljo pitää todennäköisenä, että kyseessä on Höijerin suunnitelma.

Lamasalvottu hirsihuvila on kaksikerroksinen ja siihen kuuluu itäpäädyssä maanpäällinen kellarikerros, jossa on keittiö ja apulaisen asuinhuone. Rakennuksessa on kaikesta päätellen jo alun perin ollut kolme ulko-ovea, joista kaksi 1. kerrokseen ja yksi kellarikerroksen keittiöön.

Pengerrettyyn rinteeseen istutettu rakennus on muodoltaan itä-länsisuuntainen. "Cottage-tyylille" ominaisen huvilatyypin tavoin vesikatto muodostuu kahdesta risteävästä harjakatosta. Siten jokaiseen julkisivuun muodostuu päätyaihe. Viistettyyn koilliskulmaan on muodostettu vielä viides, alisteinen päätyaihe. Vesikattoa elävöittävät lisäksi rungon keskellä sijaitsevan ylähallin yläikkunat. Eteläsivulla on hirsirungon ulkopuolella väljä, loivasti aumakattoinen avokuisti, joka on osittain lasitettu.

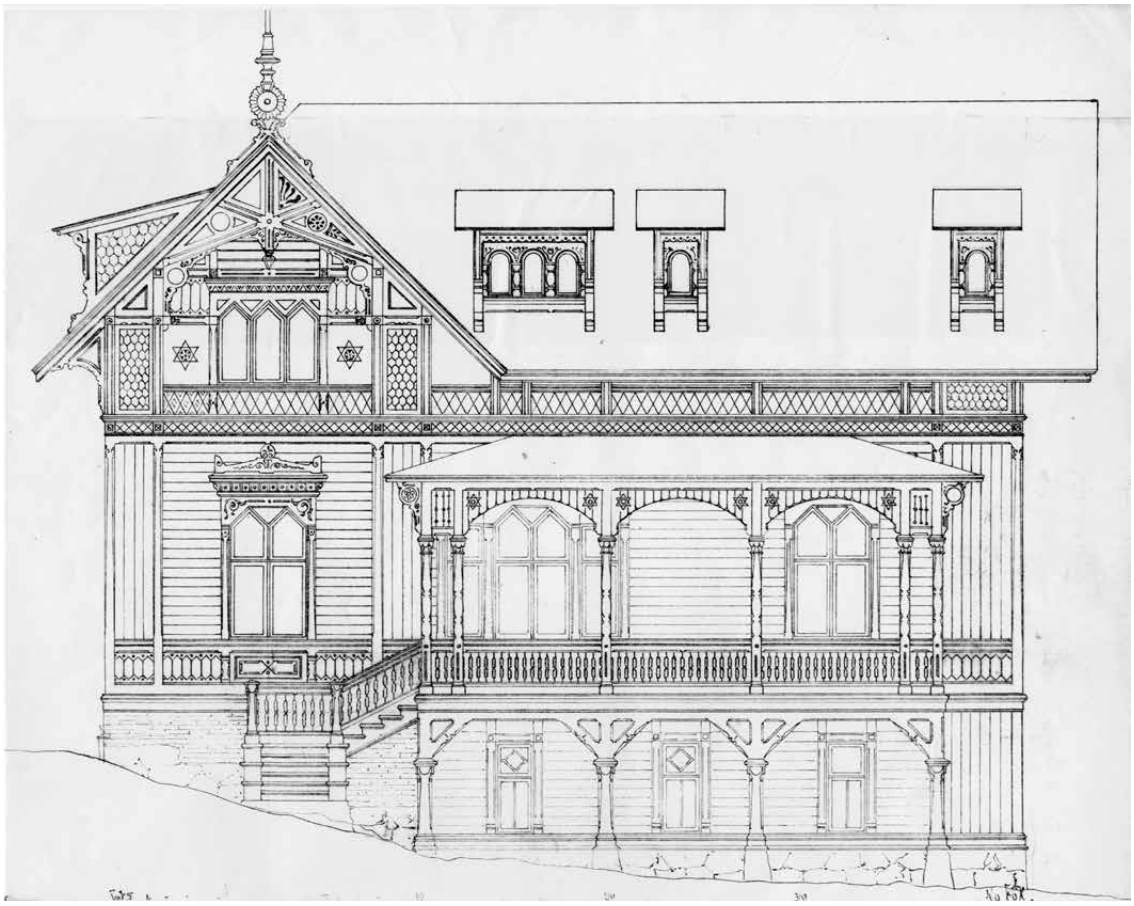

Vuonna 1917 sisustetusta musiikkihuoneesta ovat jäljellä erikoinen takka, ulko-oven ylälasin maalaus ja lyyra-aiheiset stukkokoristeet.

Vuonna 1917 muutettiin sisätilat tilasarjaksi joka ulottuu salista ruokailutilaan.

Ruokasalin katon siro stukkokoristelu.

Rannan puoleinen iso makuuhuone avautuu parvekkeella koilliseen näkymäakselin suuntaan.

1. kerroksen sali ja 2. kerroksen päämakuuhuone on suunnattu itään. Huoneista on näkymät Ramsinsalmen suuntaan ja koilliseen, viistettyyn kulmaan sijoitetun ranskalaisen ikkunan tai ikkunaoven kautta. Rungon läpäisee poikittainen eteinen ja käytävä, johon liittyvät pohjoispäässä portaat alas kellarissa sijaitsevaan keittiöön ja ylös 2. kerrokseen.

Länsipäädyssä on alhaalla kaksi huonetta, yläkerrassa vastaavasti kaksi makuuhuonetta. Luoteiskulman huoneesta on alun perin ollut katoksella varustettu ovi ulos länsisivulla.

Muutettu huvilarakennus vuonna 1917

Sisätilojen kuvaus perustuu arkistovalokuvien tulkintaan ja haastattelutietoihin.

Länsi- ja eteläsivun ulko-ovet oli muutettu kehysrakenne-ruudukkomallisiksi. Yläpuolelle ja eteläpuolella myös sivuille oli sijoitettu lasimaalauksia.

Luoteiskulman huone oli muutettu musiikkihuoneeksi, jossa oli suuri piano. Sitä soitti konserttipianisti Anna Garoff. Kaareva kaakelisomisteinen avotakka oli uusi. Seinät oli jaettu kenttiin, joita peittivät pystyraita-aiheiset kukkaistapetit. Värisävyt olivat musta, valkoinen ja sininen (G. Garoff 25.6.2012). Katto oli koristeltu lyyra-aiheisella stukkoreliefillä ja keskellä kattoa oli kipsiruusuke. Huoneen ovi eteisen oli itäpäädyssä.

Länsisivulle oli rakennettu avoin, kulmistaan viistetty terassi, jota rajasivat valkoiseksi maalatut ruudukkoaiheiset kaiteet päätetolppineen. Tolpat kannattivat komeita ranskalaisia kukkauurnia, joihin oli istutettu pelargonioita. Kaidetta kehystivät kukkalaatikot.

Eteishallin porras oli muutettu mm. lisäämällä järeä, veistetty pilari alimman askelman molemmille puolille. Saliin oli avattu leveä, kaareva aukko. Salissa oli jugendtyylinen kamiina. Katto oli koristeltu kukka-aiheisella, näkyvissä olevia palkkeja reunustavilla boordeilla. Keskellä oli uusbarokkityylinen ruokailuryhmä, eteläsivulla astiakaappi ja luoteisnurkassa samaan kalustoon kuuluva kulmasohva.

Eteisen länsipuolella oleva lounaiskulman huone oli isännän huone. Siinä oli kellertävät tapetit ja tamminen kalusto, johon kuuluivat iso kaappi, sohva, nojatuolit ja pyöreä, tukevan pilarijalan kannattama pöytä. Katto oli koristeltu kukka-aiheisella stukkoreliefillä ja keskellä kattoa on kipsiruusuke. Stukkatuurien tekijät olivat italialaisia (tämän on kertonut Nicken Garoff, joka tuolloin oli 10-vuotias).

Yläkerrassa oleva vanhempien makuuhuone oli sisustettu alkoviin sijoitetuilla, vaaleaksi maalatuilla päätyvuoteilla ja rokokoo-tyylisellä sohvaryhmällä. Tapeteissa oli suurikokoisia kukkakuvioita.

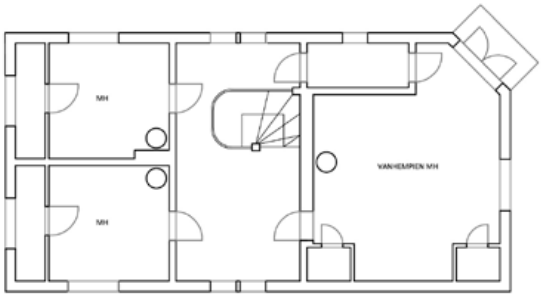

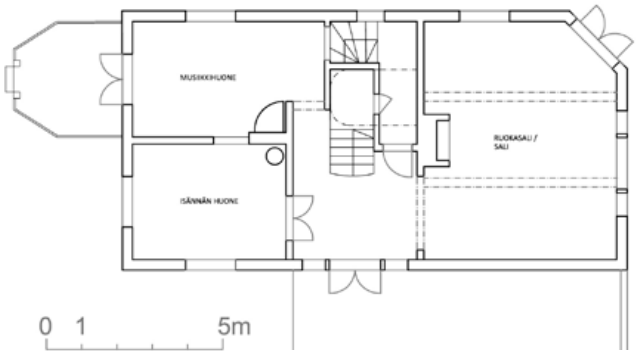

Pohjapiirrokset: 1. ja 2. kerros. Nykytilanteen pohjalta laaditut rekonstruktiopiirustukset esittävät huoneiden käyttöä 1910-luvun lopulla. Selvityksen tekijän piirustus 2012.

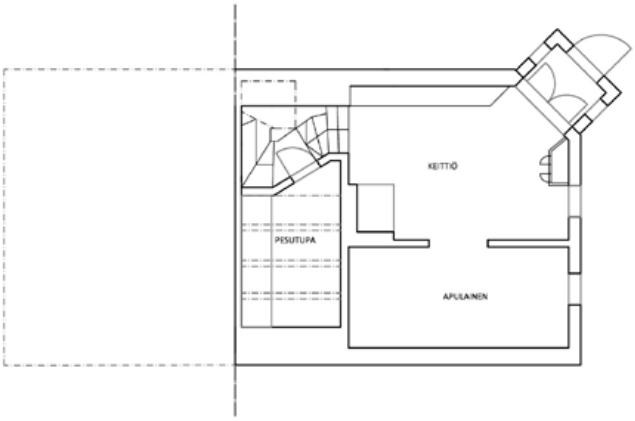

Kellarin rekonstruktiopiirustusesittävät huoneiden käyttöä 1910-luvun lopulla. Selvityksen tekijän piirustus 2012.

Vuonna 1917 suoritetussa muutostyössä rakennettiin sisäportaan tukevat, muotoillut pilarit. Muotoilu muistuttaa Sunnanvikin yksityiskohtia vuodelta 1920.

Porrashalli 2. kerroksessa edustaa pääosin vuonna 1917 suoritetun muutostyön muotomaailmaa.

Venevaja ja sauna kuvattuna 1970-luvun alussa. Hbl

Huvilan lounaispuolella on pihaterassin kulmassa säilynyt leikkimökki.

Hirsisaunaan liittyy rankarakenteinen laajennus, jota on käytetty työpajana.

Myöhemmät muutokset ja nykytilanne

Nykyinen tilajako vastaa lähes kokonaan vuoden 1917 tilannetta ja huonetiloja rajaavat pääosin 1800-luvun lopulta periytyvät hirsiseinät

Ensimmäisen kerroksen entisen isännän huoneen pohjoisseinään on avattu uusi oviaukko. Entinen musiikkihuone toimii nykyään keittiönä. Musiikkihuoneen avoin terassi on purettu.

Kellarin keittiö on varasto- ja verstastilana. Rungon keskellä on pimeä huone, jossa on betonista valettu vesiallas. Kattoa kannattavat rautakiskot ja kappaholvit.

Julkisivujen sävyt ovat olleet kellertävä, okra ja tummahko punainen. (GG 25.6.2012). Nykyinen valkea sävy voimakkaan punaisine koristeineen ei välttämättä vastaa alkuperäistä väritystä.

Ikkunoiden puitteet on aiemmin maalattu tummalla sävyllä tai voimakkaan okran sävyllä. Punasävyinen puite on säilynyt 2. kerroksen lounaiskulman komerossa.

Sisätilojen maalaustöiden jälkeen vanhoja tapetteja ei enää ole näkyvissä. Seinät on nykyään maalattu erilaisin voimakkain pastellisävyin.

Vanhoja kalusteita ei ole säilynyt.

Keittiön kuisti on julkisivuverhoukseltaan uusittu pystypeiterimaverhouksella.

Muut rakennukset

Hirsisauna on perustettu rannalle kivipilareiden varaan, sen jatkeena on kevytrakenteinen puku– ja työhuone.

Huvilan pääterassin kulmassa on säilynyt leikkimökki, joka lienee ainakin 1900-luvun vaihteesta.

Yhteenveto

Tirrebon huvila on Vartiosaaren arvokkaimpia huviloita. Rakennus on aikansa eloisan ja detaljirikkaan huvila-arkkitehtuurin hyvin säilynyt edustaja. Arkkitehtina on todennäköisesti ollut Theodor Höijer. Huvilan kulttuurihistoriallista merkitystä lisää Garoffin suvun omistajavaihe, jolloin Tirrebon asukkaat kuuluivat Helsingin venäläisen kauppiasryhmän kermaan. Huvilassa suoritettiin vuoteen 1917 mennessä muutos– ja sisustustyö stukkokattoineen. Rakennusta on pidetty hyvässä kunnossa.

Huvilaa ympäröi puutarhataiteellisesti merkittävä laaja terassisommitelma. Muurit ovat säilyneet, mutta puutarhakasvillisuudesta on enää vähäisiä rippeitä jäljellä. Leikkimökki ja sauna täydentävät historiallisesti arvokasta ympäristökokonaisuutta.

Hyötytarha ja huvilavahdin talo kesällä 1917. TG kokoelma

5:46 BERGUDD

Piha-alue ja rakennukset

Tirrebon entisen tilanhoitajan asunto sijaitsee metsämaastossa Tirrebon pohjoispuolella. Talousrakennukset, joissa pidettiin kotieläimiä, on purettu.

Rakennuksen ympäristöä leimaa nykyinen lomamajoitustoiminta, jonka parakit kehystävät pihapiiriä. Uusi sauna on rakennettu 1990-luvulla laiturin lähelle.

Päärakennusta on korjattu voimakkaasti. Rakennuksen hahmo ja sijainti puiden katveessa on muistumana Tirrebon huvilakauden ympäristöstä.

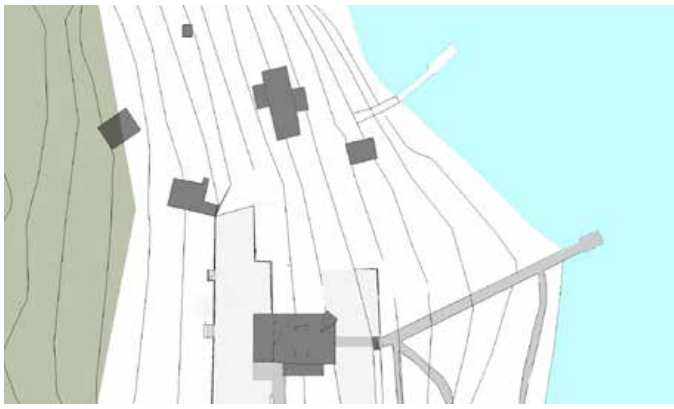

5:162 BERGUDDTILLÄGG

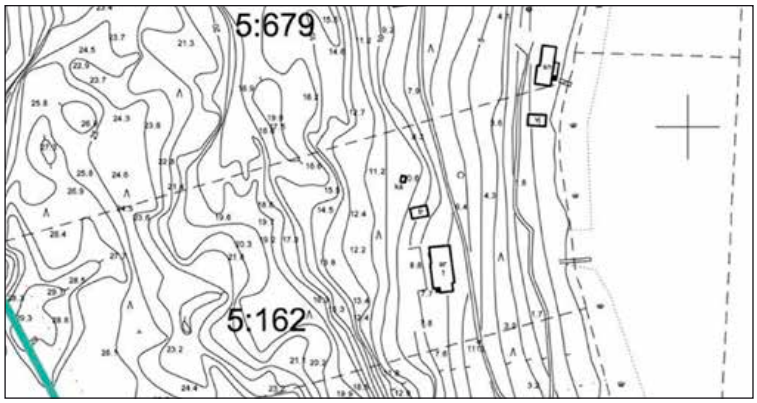

Huvila on alun perin rakennettu vuokrattavaksi ulos. Omistajana on ollut Tirrebon omistaja. Tirrebon suuntaan johtaa sekä rantaa myötäilevä että ylempänä rinteessä kivien varaan pengerrettu polku. Metsittyneellä piha-alueella on luonnonkivestä ja lohkokivistä pengerrettyjä terasseja.

Huvila on harjakattoinen, päädyistään aumattu ja kuisteilla varustettu 1920-luvulla 1tainen lautaverhous ja vihreäksi maalattu peltikate. Rakennustyössä on käytetty Nikolajeffin autoliikkeen maahantuomien Ford-autojen pakkauksista kierrätettyä puutavaraa. (TG 2012)

1960-luvulta 1980-luvulle rakennuksessa asuttiin vakituisesti ja huvila lämpöeristettiin talviasuttavaksi. Asukkaita haastateltiin Hbl-lehdessä ja sisätiloista julkaistiin kuva.

Rakennus on nykyään kaupungin omistuksessa.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

7 TIRREBON ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Arkkitehti Theodor Höijerin suunnittelema Tirrebon huvila on Vartiosaaren merkittävimpiä arvohuviloita, joka edustaa Vartiosaaren huvilarakentamisen ensimmäistä, vanhinta vaihetta. Tirrebossa puutarha ja rakennus muodostavat erityisen hienon maisemallisen kokonaisuuden, johon kuuluu mm. laaja, puutarhaan avautuva puoliavoin kuisti ja luonnonkivimuureilla terassoitu puutarha.

Rakennus on aikansa eloisan ja detaljirikkaan huvila-arkkitehtuurin hyvin säilynyt edustaja. Arkkitehtina on todennäköisesti ollut Theodor Höijer. Huvilan kulttuurihistoriallista merkitystä lisää Garoffin suvun omistajavaihe, jolloin Tirrebon asukkaat kuuluivat Helsingin venäläisen kauppiasryhmän yläluokkaan.

Huvilassa suoritettiin vuoteen 1917 mennessä muutos- ja sisustustöitä stukkokattoineen, lasimaalauksineen ja muine yksityiskohtineen. Muutokset muodostavat huvilaan yhden arvokkaan historiallisen kerrostuman. Rakennusta on sisätiloineen pidetty hyvässä kunnossa. Rantamaisemakokonaisuuteen kuuluu myös sauna.

Huvilaa ympäröivä laaja terassisommitelma on säilynyt, mutta puutarhakasvillisuudesta on enää vähäisiä rippeitä jäljellä. Inventoinnin aikana paikannetut puutarhan tukimuurit, kävelypolut ym. viittaavat puutarhataiteelliseen arvoon, mutta asian selvittäminen edellyttää tarkempia lisätutkimuksia. Huvilaympäristöä täydentää viereisillä tonteilla säilyneet kokonaisuuteen kuuluvat rakennukset.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- kulttuurihistoriallinen arvo varakkaan kauppiassuvun huvilana
- todennäköinen puutarhataiteellinen arvo
- maisemallinen arvo: suhde maisemaan on poikkeuksellisen hieno. Rantamaisemakokonaisuuteen kuuluu myös vanha rantamuuri ja sauna
- poikkeuksellinen säilyneisyys
- kerroksellisuus: sisätilat

- **Merkitys osana helsinkiläistä/itähelsinkiläistä/Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

8 ITÄRANNAN LOMAMÖKIT LIISA JA SUVIMÄKI

Vartiokylä Kantatila Nissas 5:624 Suvimäki, 5:625 Liisa Kantatila Rååns 1:23 Kalliorinne

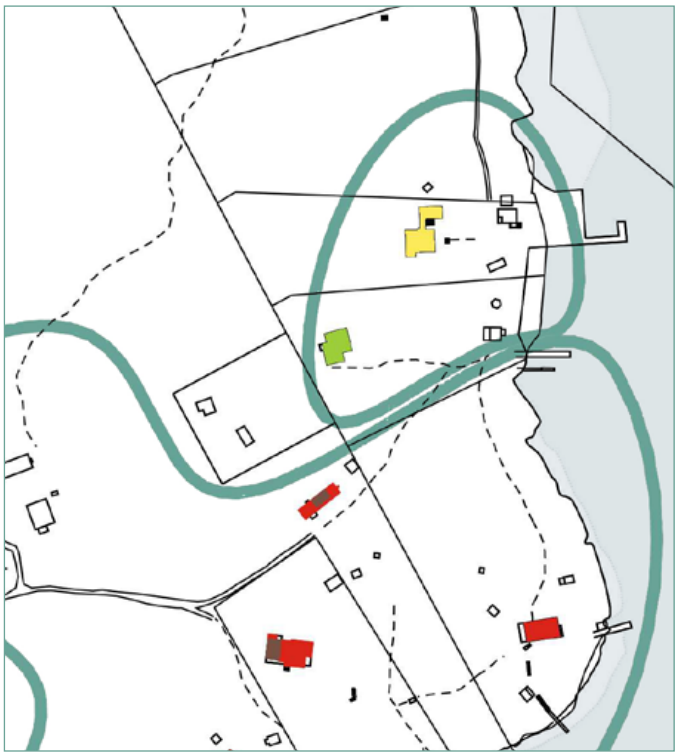

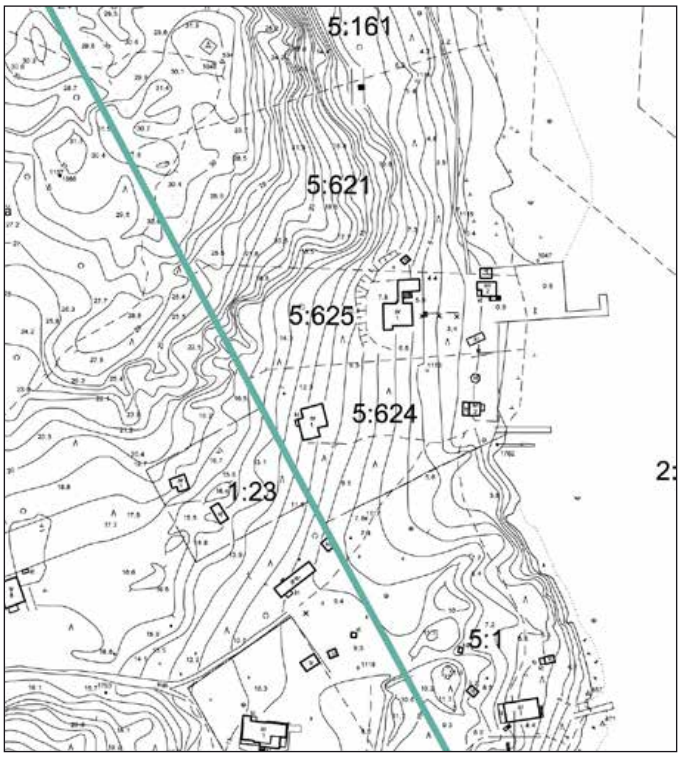

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren itäosassa kallioselänteen rajaamassa, Ramsinsalmeen viettävässä rinteessä. Kallioselänteen lakialueen korkein kohta n.+ 32 metriä mpy. Liisan huvilan pihaterassien korkeusasema on välillä +5,8 ja+7,8 metriä mpy, Suvimäen huvilan pihatasot ovat välillä +11,0 ja +12,0 metriä mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Selvityksen 8. osa-alueella sijaitseva rakennusryhmä on pääosin 1930- ja 1940-luvulla rakentunut kokonaisuus huvilapalstan 5:1 Vådön pohjoispuolella. Osa-alueeseen liittyy lisäksi palsta 1:23 Kalliorinne, jonka Vilho ja Margit Grön ostivat vuonna 1961 Ernst Waseniuksen perillisiltä.

Botbyn kylään kuuluvien saarten isojaossa jaettiin Vartiosaaren itäosa vuonna 1882 Rååsnin ja Nissaksen tilojen kesken. Nissaksen kantatilaan liitettiin isojakotoimituksella Ramsinsalmeen rajautuva alue (s 30-31).

Saaren itäosa oli 1870-luvulla laaditun venäläisen topografikartan mukaan rakentamatonta aluetta, lukuun ottamat-

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
BOTBY NISSAS				
091-433-0005-0621	NISSEBO	21.11.1939	8520	0
091-433-0005-0624	SUVIMÄKI	9.2.1944	4052	0
091-433-0005-0625	LIISA	9.2.1944	3700	0
BOTBY RÅÅNS				
091-433-0001-0023	KALLIORINNE	8.11.1988	2000	0

ta Botbyn torpan pihapiiriä. (s. 27). Isojaossa muodostuneelta Nissaksen alueelta lohkottiin ensimmäinen huvilapalsta 5:1 Vådö vuonna 1910. Loppuosa, jonne 1890-luvun vaihteessa oli rakennettu Tirrebon huvila, rekisteröitiin vuonna 1921 nimellä 5:2 Nissas holmar, jonka omistajina olivat O.U. Åberg ym. perheenjäsenet.

1932

Vuonna 1932 lohkottiin Vartiosaaren osuudella kiinteistöstä 5:2 palstat 5:41, 5:42, 5:43, 5:46 ja 5:47. Palstan 5:47 omistajaksi on vuonna 1932 ilmoitettu C. S. Sörensen.

1939

Palsta 5:47 jaettiin vuonna 1939 kahteen osaa. Siitä jäi palsta 5:621 Nissebo edelleen Sörensenin omistukseen. Palstan 5:620 ostaja oli nimeltään Thunberg.

1944

Thunbergin omistama palsta jettiin vuonna 1944 kahtia. Silloin muodostettiin nykyiset kiinteistöt 5:624 Suvimäki (1944) ja 5:625 Liisa. Suvimäen omistajaksi ilmoitettiin R.J.V. Söderlund ja Liisan omistajaksi A.C.R. Thunberg.

1979-2012

Kiinteistö 5:621 Nissebo siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979. Kiinteistön pohjoisrajalla sijainnut huvila on purettu joskus vuoden 1943 jälkeen, mutta metsittyneen rakennuspaikan perusmuurit ja pihan pengerrykset ovat edelleen nähtävissä. Pieni puurakenteinen talousrakennus on säilynyt eteläisen rajan tuntumassa Liisan huvilan vieressä.

Kiinteistöt 5:624 Suvimäki, 5:625 Liisa ja 1:23 Kalliorinne ovat edelleen yksityisomistuksessa.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Huvila Liisa näkyy jo vuoden 1932 ilmakuvassa. Huvilan noppamainen eteläsiipi, rantasauna ja laituri sekä Suvimäen huvila on rakennettu ennen vuotta 1943 k.o. vuoden ilmakuvasta päätellen ja ne ovat aluksi sijainneet samalla palstalla. Palsta jaettiin vuonna 1944.

Omistus- ja jakohistorian sekä inventoinnin perusteella oletetaan, että Liisa on osa-alueen vanhin säilynyt huvila (A.C.R. Thunberg). Tyylillisesti rakennus edustaa 1930-luvun arkkitehtuuria. Myös Suvimäen huvila on arkkitehtuuriltaan modernistinen. Piharakennukset ja rantasaunat on rakennettu samoihin aikoihin kuin huvilat ja niitä on myöhemmin täydennetty.

Kalliorinteen palstalla 1:23 on kaksi rakennusta, joista toinen on 1950-luvun ja 1960-luvun vaihteelle tyypillinen pieni mökki ja toinen on mahdollisesti kierrätysmateriaaleista rakennettu talousrakennus.

Ympäristö ja puutarha

Sekä Liisan että Suvimäen palstojen rantavyöhykettä on tasattu rantaviivaa noudattavan harmaakivipengerryksen varaan ja Ramsinsalmeen on rakennettu venelaiturit. Liisan ranta-aluetta on 1940-luvun jälkeen laajennettu hiekkarannan viereen salmeen työntyvällä pengerryksellä, jonne on istutettu mm. koivuja. Koivut ovat kasvaneet paikalla jo kymmeniä vuosia.

Liisan pohjoisrajalle johtaa Tirrebon saunalta alkava kivireunainen rantatie ja Suvimäen rinteessä on jäänteitä Ernst Waseniuksen huvilan ohi johtaneesta tiestä.

Liisan puutarhan suunnittelijatietoja ei ole löytynyt selvityksen yhteydessä. Sekä rakennuksen että puutarhan kokonaisote viittaa vahvasti siihen, että rakennuttajan apuna on ollut koulutettuja suunnittelijoita.

Puutarhassa on 1930-luvun pohjoismaisen modernismin puutarhaihanteiden mukaisesti taitavasti hyödynnetty rakennuspaikan topografiaa ja alueella kasvavia puita. Metsäpuuston mäntyjä

Liisan ranta-aluetta on 1940-luvun jälkeen laajennettu hiekkarannan viereen salmeen työntyvällä pengerryksellä, jonne on istutettu mm. koivuja.

Huvilaa on rakennettu vaiheittain osaksi puutarhamaiseksi muokatun rinteen kokonaissommitelmaa. Pohjoisen rakennussiiven harmaakivisokkeleita ja tukimuureja peittävät köynnökset liittävät rakennuksen luontevasti ympäristöönsä.

ja koivuja on harvennettu ja on valikoitu ne puut, jotka on jätetty kasvamaan nurmikolle. Näkymien avaaminen Ramsinsalmen suuntaan on ollut keskeinen pyrkimys, koska huvila on sijoitettu korkealle ylärinteeseen ja melko kauas rannasta.

Thunbergin huvilaa on rakennettu vaiheittain osaksi puutarhamaiseksi muokatun rinteen kokonaissommitelmaa. Pohjoisen rakennussiiven harmaakivisokkeleita ja tukimuureja peittävät köynnökset liittävät rakennuksen luontevasti ympäristöönsä.

Alemmalla pihaterassilla kasvaa rehevä rhododendron-pensas ja terassin edessä kasvaa puutarhan woodland-henkeen sopiva tuuhea marjakuusi. Terassi näkyy vuoden 1943 ortokuvassa, samoin Liisan edessä oleva avoin nurmikkoalue. Nurmikon kulkureitit ovat nurmipintaan upotettuja tasapintaisia luonnonkivipolkuja, jotka ovat tyypillisiä 1930-luvun ja myöhemmissä puutarhoissa.

Pikaluistelijana tunnettu Clas Thunberg harjoitteli kertoman mukaan juoksemalla edestakaisin huvilan taustalla nousevassa jyrkässä kalliorinteessä. (ThG haastattelu 2012)

Rakennukset

Liisan huvilan noppamainen ja aumakattoinen eteläsiipi on oletettavasti rakennettu 1930-luvun alussa. Huvila on Toivo Grönin rakentama.(EG haastattelu 2012).

Rankarakenteinen puurakennus on nostettu korkealle betoniperustukselle, johon mahtuu osittain maanpäällistä kellaritilaa. Siihen on myöhemmin lisätty rantaan päin kurottava, loivan harjakaton kattama pohjoissiipi sekä siipiä yhdistävä välikkö. Välikön rannan puoleinen ovi on mahdollisesti asennettu jälkeenpäin aikaisempaan, laajempaan aukkoon. Pohjoissiiven sokkelin ulkopuoli on ladottu luonnonkivestä.

Ulkoseinät on verhottu vaakasuuntaisella ponttipaneelilla. Vesikatteena on vihreäksi maalattu, saumattu pelti. Ikkunat ovat vanhemmassa osassa neliömäiset ja niitä on jaettu sekä pysty- että vaakasuuntaan. Pohjoissiiven olohuoneen yhtenäinen nauhaikkuna jatkuu päätyosasta pitkille sivuille funktionalismin periaatteiden mukaisesti avautuen maisemapanoraamaa kohti.

Modernistinen huvilaratkaisu muistuttaa arkkitehti Gösta Juslénin Jollakseen suunnittelemaa Villa Abbasta, joka valmistui 1932, tai norjalaisen Ove Bangin Espooseen 1930-luvuilla suunnittelemia huviloita Röda ja Blåa Holk.

Länsipäädystään aumattu harjakattoinen rantasauna on rakennettu ennen vuotta 1943. Sopusuhtainen rannan puoleinen julkisivu toistaa huvilan julkisivun nauhaikkuna-aihetta, materiaaleja ja värejä. Länsi- ja eteläsivuilla on katetut kuistit. Saunarakennuksen sokkeli on päällystetty liuskekivellä. Saunan pohjoispuolelle on rakennettu pulpettikattoinen vaja.

Palstan pohjoispuolella on huvilan vieressä harjakattoinen ja lautapaneelilla vuorattu pienehkö piharakennus, joka tyylipiirteiden perusteella on vanhempi kuin osa-alueen huvilat.

Huvilalle on muodostettu yksityinen reviiri terassien avulla.

Saunarakennuksessa on 1930-1950-lukujen arkkitehtuurille tyypillisiä yksityiskohtia, kuten sokkelin liuskekiviverhous ja nauhaikkuna.

Saunan viereen rakennettu vaja.

5:624 SUVIMÄKI

Ympäristö

Suvimäen noppamainen huvila on sijoitettu ylemmäksi rinteeseen kivikkoiseen rinteeseen ilman edessä olevaa terassia. Ympäristöä leimaavat harva mäntypuusto, sammaloituneet kivet, eri puolilla pihaa kasvavat vuorenkilpi-istutukset sekä sisäänkäynnin lähelle istutettu rhododendronpensas.

Rakennusten ominaispiirteet

Suvimäen paviljonkimainen huvila on aumakattoinen, yksikerroksinen rakennus, joka on istutettu rinteeseen korkeiden peruspilareiden varaan. Rakennuksen hahmo muodostuu kahdesta, toisiinsa limittyvästä neliömäisestä volyymistä, joista eteläisin avautuu kolmeen suuntaan yhtenäisen nauhaikkunan välityksellä. Pääovi on ylärinteeseen muodostetun tasanteen puolelta. Pohjoisempi osa on sulkeutuneempi ja siinä on neliömäiset ikkuna-aukot. Vaakasuuntaisella lautapaneelilla verhotut julkisivut on maalattu vaalean keltaiseksi. Vesikatto on varsin loiva ja aumattu siten, että rakennus vaikuttaa lähes tasakattoiselta.

Suvimäen rantasauna on vaatimaton, rannan suuntainen ja harjakattoinen rakennus, jonka julkisivuverhouksena on vaakasuuntainen ponttipaneeli. Vesikatteena on kattohuopa ja julkisivut on maalattu vaalean keltaiseksi. Saunan viereen on rakennettu pulpettikattoinen vaja.

Tyylillisesti rakennukset ympäristöineen edustavat 1930- ja 1940-luvun modernismia. Huvila on Toivo Grönin rakentama. (EG haastattelu 2012).

Suvimäen paviljonkimainen huvila.

1:23 KALLIORINNE

Kalliolle rakennettu, 1950-luvun ja 1960-luvun vaihteelle tyypillinen vaatimaton kesämökki ja varastorakennus.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

8 ITÄRANNAN HUVILAT

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Modernistista arkkitehtuuria ja puutarha-ajattelua edustava rakennusryhmä koostuu kahdesta, Liisa ja Suvimäki. Kumpikin on hyvin säilynyt. Rakennukset on mahdollisesti suunnitellut rakennuttaja Clas Thunberg huvilasta, joka oli ammatiltaan rakennusmestari.

- rakennustaiteellinen arvo
- henkilöhistoriallinen arvo, joka liittyy huviloiden rakennuttajan, pikaluistelijana tunnetun Clas Thunbergin vaiheisiin.
- puutarhakulttuurinen arvo: kokonaisuus edustaa modernia metsäpuutarha -tyyppiä.
- säilyneisyys: puutarha ja rakennukset muodostavat hyvin hoidetun säilyneen kokonaisuuden

- **Merkitys osana Vartiosaaren modernia huvila - ja huvilapuutarhakulttuuria, kohtalaisen merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, kohtalaisen merkittävä**

9 VÅDÖTORPIN HUVILARYHMÄ

Botbyn kylä Rååns 1:25 Villa Rosenius, 1:26 Vådötorp (osa) Nissas 5:1 Vådö

VÅDÖTORPIN HUVILARYHMÄ

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren itäosassa Ramsinsalmen lounaispuolella. Ernst Waseniuksen huvila, virallisesti Villa Rosenius, on rakennettu suojaisalle paikalle entisen torpan kohdalle. Muut huvilarakennukset on rakennettu lähemmäksi rantaa. Säilyneet, entiset maatalousrakennukset sijaitsevat Vartiosaaren keskellä olevan entisen viljelyalueen tuntumassa. Osa-alueen luoteisosassa kallion lakialueen korkeus on n. 28 metriä mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Botbyn kylä jaettiin v. 1765 päättyneessä isojaossa sekä 1908 päättyneessä, numeroita 1-4 ja 6 koskevassa isojaonjärjestyksessä mm. seuraaviin maakirjataloihin: Rååns N:o 1 (130 ha) ja (193 ha) ja Nissas N:o 5 (73 ha).

1870-luvun venäläiseen topografikarttaan on merkitty Vartiosaaren itäosassa sijaitsevan Botbyn torpan , Vådötorpin, piha-alue.

Botbyn kylän yhteisomistuksessa (samfällda) olevat saaret, kuten Vartiosaaren itäosa, jaettiin vuonna 1882 Rååsin ja Nissaksen tilojen kesken.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
BOTBY RÅÅNS				
091-433-0001-0025	VILLA ROSENIUS	13.11.1991	5475	5644
091-433-0001-0026	VÅDÖTORP	13.11.1991	215625	75156
BOTBY NISSAS				
091-433-0005-0001	VÅDÖ	12.2.1910	7900	0

Botbyn kylään kuuluva Vartosaaren osa on esitetty O.W. Nybergin allekirjoittamassa jakokartassa vuodelta 1882. Kartassa viitataan C. Kurténin vuonna 1792 ja S. Grönlundin vuonna 1844 laatimiin maanmittauskarttoihin. Vuoden 1908 uudistuskartassa on esitetty Rååsiin (1) ja Nissakseen (5) kuuluvat osat.

Vuoden 1900 henkikirjojen mukaan Botbyn Vartiosaaren torpassa asuivat Otto Sjöblom (s. 1841) ja hänen vaimonsa Anna (s. 1838)sekä heidän poikansa Frans (s.1873), Alexander (s. 1895) ja Johan (s. 1880). Kalastaja ja torppari Otto Sjöblom menehtyi vuonna 1900. Hänen osoitteensa oli tuolloin Vådö, Botby gård. Pojista ainakin Frans Sjöblom asui jatkossakin Vartiosaaressa, vuoden 1910 henkikirjojen mukaan vaimonsa Matildan kanssa (s. 1875).

Vaikutusvaltaisen helsinkiläissuvun jäsen hammaslääkäri Ernst Wasenius osti 1900-luvun alussa huomattavan paljon Rååsin maata Vartiosaaresta ja rakennutti sinne oman kesähuvilansa. Rååsin alueelta erotettiin vuonna 1909 1:2 Wådötorp, pinta-alaltaan 23,9 ha. Jäljelle jäävät Rååsin alueet 1:1, 1:3 ja 1:4 (ks. osa-alue 9)

Wasenius osti vielä Nissaksen puolella sijaitsevan kallioisen niemen, joka rajautui hänen huvilansa pihapiiriin – kyseessä oli Wådö-niminen palsta 5:1 joka lohkottiin 1.12.1909. Tähän rajautuva kiinteistö 5:2 oli vuoteen 1932 Nissaksen kantatilan omistuksessa.

Waseniuksen huvilan vieressä olevassa mökissä asui aluksi ikääntyneen äitinsä kanssa huvilavahti Alexander Backman, joka 46-vuotiaana hukkui olleessaan isäntänsä kanssa kalastusretkellä vuonna 1909. Vuonna 1836 syntynyt, iäkäs "huvilavahti" Maija Kaisa Backman asui pihamökissä ainakin vielä seuraavana vuonna.

Kiinteistö 1:2 Wådötorp oli vuoden 1945 lainhuutotietojen mukaan neljä omistajan hallussa, jotka olivat Ernst Wasenius, Adolf F. Wasenius, Pia Giron ja Ingeborg Rosenius. Vuonna 1961 em. omistajat ja Nils H. Wasenius myivät 0,2

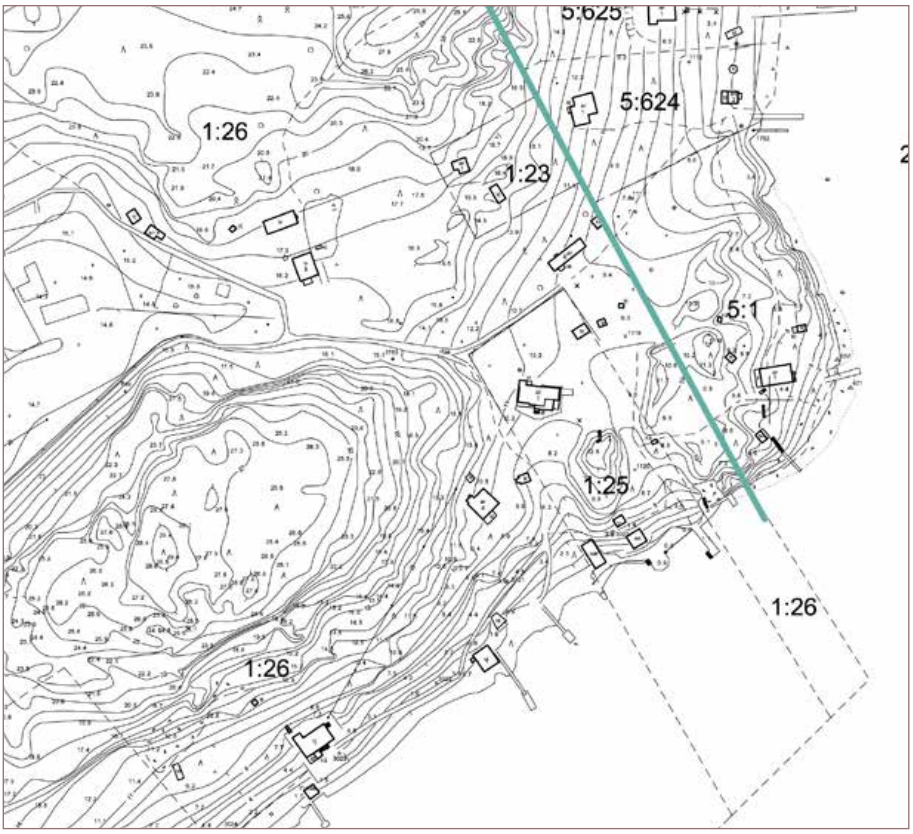

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Hammaslääkäri Ernst Wasenius kesälomalla. T. Costianderin piirros. Yksityiskok.

hehtaarin kokoisen palstan Kalliorinne, jonka lohkomistoimitus suoritettiin vasta jälkeenpäin vuonna 1987.

Kiinteistö 1:24 Vådötorp jaettiin vuonna 1991 lohkomiskirjalla kahteen osaan, jotka olivat 1:26 Vådötorp, 21,55 ha ja 1:25 Villa Rosenius, 0,55 ha. Villa Rosenius nimettiin omistajiensa mukaan, se oli Ernst Waseniuksen huvilaryhmän ydin.

Kiinteistö 1:26 kuuluu Helsingin kaupungille ja 1:25 Villa Rosenius sekä 5:1 Vådö ovat yksityisomistuksessa.

Rakennusten arvioitu ikä

Vanhin säilynyt rakennus lienee Ernst Waseniuksen tilanhoitajan asuntona ollut hirsirakennus, joka sijaitsee Waseniuksen ensimmäisen huvilan pohjoispuolella.

Rakennusryhmän huvilarakennusten piirustuksia ei ole tavoitettu. Koska höyryalukset ovat alkaneet liikennöidä Vådötorpin laituria viimeistään vuonna 1908 reitillä, jonka muita Vartosaaren laitureita ovat Drakudden, Stugan ja Janneberg, voidaan olettaa että Ernst Wasenuksen oma jugend-tyylinen huvila, nykyinen Villa Rosenius, on otettu käyttöön samoihin aikoihin.

Waseniuksen perheen neljästä huvilasta on edellä mainitun lisäksi säilynyt kaksi pienempää hirsihuvilaa, jotka lienevät 1910-luvun vaihteesta. Neljännen huvilan paikalla on säilynyt kivijalka ja rantalaiturin vieressä 1900-luvun alkupuolella rakennettu rantasauna.

Huviloiden pihapiirin rakennukset ovat eri ajoilta, niistä vanhimmat lienevät 1910-luvun vaihteesta. Ernst Waseniuksen huvilan laiturin vieressä on iso venevaja ja lisäksi muita, uudehkoja talousrakennuksia.

Botbyn kylän mailla oli ennen Waseniuksen aikaa metsämaan lisäksi muutama torpparin viljelemä peltotilkku ja lisäksi niitty saaren pohjoisrannalla. Nykyinen laajempi peltoalue lienee ojitettu ja otettu viljelymaaksi Waseniuksen aikana. Pohjoisreunalla on nykyisin lato ja kaksi sortumaisillaan olevaa hirsi- ja kivirakennusta. Pellon itäpäässä on lato ja navetta. Rakennusten valmistumisajasta ei ole löytynyt tarkkaa tietoa mutta niitä ei ole esitetty vielä v. 1901-1902 laaditussa topografisessa kartassa.

1:25 VILLA ROSENIUS (REK. 1991) ERNST WASENIUKSEN HUVILA

Ernst Waseniuksen huvila puutarhoineen. Kuva n. 1910, yksit.

Ympäristö ja puutarhat

Hammaslääkäri Ernst Waseniuksen huvila on sijoitettu kaarevan laaksotilan korkeimman kohdan tuntumaan siten, että sieltä avautuu näkymiä sekä koilliseen Ramsinsalmen suuntaan että kaakkoon ja etelään kohti avointa ulappaa. Huvila sijaitsee Botbyn kylän Vådötorpin paikalla. Huvilan puutarha on levittäytynyt eri suuntiin kauas nykyisen Villa Roseniuksen palstan 1:25 rajojen ulkopuolelle.

Kaakkoisella rannalla on säilynyt höyryaluslaiturin kiviarkku. Laiturilta kuljetaan jyrkkää rinnettä kohti huvilaa. Käytävän varrelle on istutettu rivi lehmuksia ja jalavia. Toinen paremmin tuulilta suojattu laituri on sijainnut Ramsinsalmen puolella. Siitä on säilynyt valokuva.

Ernst Waseniuksen suvun ja Waseniuksen aikaista puutarhaharrastusta sekä maatalouden harjoittamista on käsitelty laajemmin tämän selvityksen I-osassa.

Huvilan pohjoispuolella on kalliorinteeseen rajautuva hyötypuutarha, jossa 1920-luvulla on viljelty mm. perunaa, papuja, omenoita ja marjoja. Piha-alueen hoidetulla nurmikolla kasvatetaan edelleen hedelmiä ja marjoja. Itäreunalla on säilynyt suurikokoinen, monihaarainen lehmus. Palstan rajan ulkopuolelle ovat jääneet vanha luumupuu ja neljän tammen ryhmä.

Eteläsivulla on kasvanut köynnöksiä huvilan seinustalla ja hiekoitetun pihan reunalle on istutettu pensaita ja perennoja. Harmaakivillä rajattu hiekoitettu piha-alue näkyy vielä 1960-luvun valokuvissa. Meren puoleiset kalliot luovat eteläpuolen piha-alueelle tuulensuojaa ja tarjoavat näköalapaikkoja. Kallioiden kyljessä löytyy jäänteitä kivikkopuutarhakasvillisuudesta, mm. vuorenkilpeä.

Ernst Waseniuksen huvilan, nykyisin Villa Roseniuksen, ympäristö 2012.

Huvilan pohjoispuolella kasvaa hedelmäpuita ja marjapensaita.
Oikealla keittiökuisti.

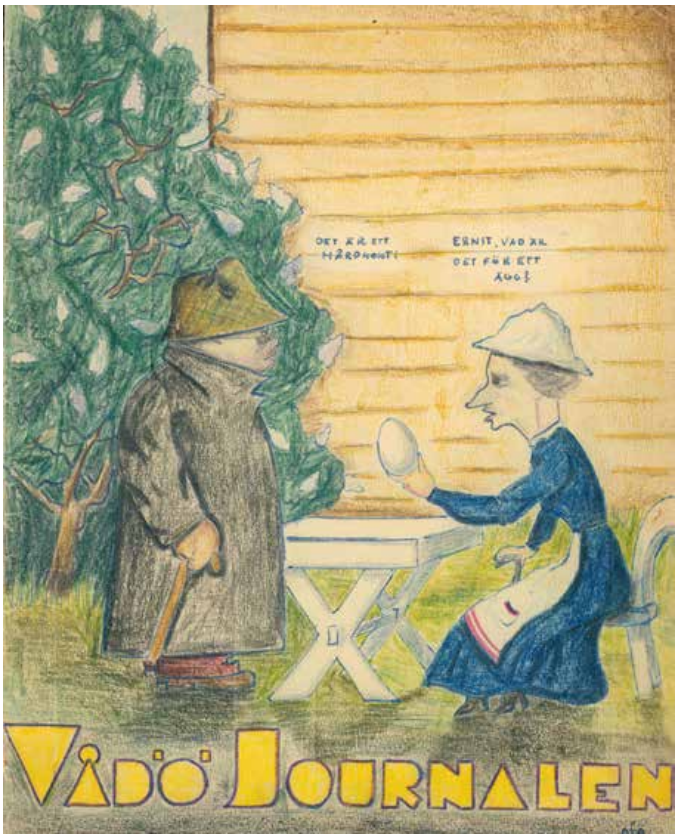

Ernst ja Wasenius kesälomalla. Vasemmalla valkokukkainen syreeni. Vådö Journalen 1943

Huvilan cottage-garden-tyyliin istutetulla eteläpuolen piha-alueella on kasvanut mm. sormustinkukkia, ruusuja ja köynnöksiä. Kuva 1910-luvulta, yksit.

Valokuva 1960-luvulta. Eteläsivun hiekoitetun pihan reunalla on kasvanut pensaita ja perennoja. Hiekoitettua piha-aluetta on rajattu harmaa-kivillä. Roseniuksen albumi, yksit.

Vanhalta laituripaikalta kuljetaan jyrkkää rinnettä kohti huvilaa. Tärkeä näkymä laiturin suuntaan on kasvanut umpeen.

Näkymäakseli toisen kerroksen makuuhuoneesta on kasvanut melkein umpeen.

Nykyisen palstan rajan itäpuolelle on jäänyt neljän tammen ryhmä.

Näkymä huvilan eteläpuolen pihamaalta kohti rantaa.

1:25 VILLA ROSENIUS

Huvila

Ernst Waseniuksen oma jugend-tyylinen huvila, nykyinen Villa Rosenius, on otettu käyttöön viimeistään 1908. Huvilarakennus edustaa Vartiosaaren huvilarakentamisen toista vaihetta.

Selvityksen yhteydessä ei ole löytynyt rakennus- tai sisustuspiirustuksia eikä tietoa rakennuksen suunnittelijasta. Arkkitehtuuriltaan rakennus on lähellä englantilaisia aikalaisia, kuten C.F. A. Voyseyn laajasti tunnettuja huviloita. Tilaratkaisujen ja yksityiskohtien perusteella voidaan arvailla että suunnittelusta on vastannut joko Harald Neovius tai Max Frelander. Pyöreät pilariaiheet muistuttavat myös Lars Sonckin suosimia ratkaisuja.

Huvila on matalan, säännöllisistä graniittiharkoista rakennetun kivijalan varaan perustettu hirsirakennus, johon liittyy kevytrakenteisia osia. Rakennuksessa on Vartiosaaren muihin huvilarakennuksiin verrattuna poikkeuksellisen matala sokkeli. Ensimmäisen kerroksen länsipäässä on nykyisen omistajan havaintojen mukaan säilynyt vanhemman torpan hirsiseiniä.

Kaksikerroksinen huvila on pohjaratkaisultaan pitkänomainen rakennus, jonka eteläsivulta työntyy ulos lyhyt poikittaissiipi. Perusvolyymiä elävöittävät erkkerit, parvekkeet ja kuistit sekä konsolien varaan ulkoneva toinen kerros. Julkisivuverhouksena on vaakasuuntainen, höylätty ponttipaneeli, jonka sävy on taitettu valkoinen. Vuorislistat on maalattu tumman vihreäksi. Julkisivujen yksityiskohdissa kuten parvekekaiteissa on käytetty geometrisia, värikkäitä koristeaiheita.

Ulkoarkkitehtuuria hallitsee telttamainen aumattu vesikatto, jonka eteläsivulla on osittain aumattu taitekattoinen poikkipääty. Vesikatteena on kaksikouruinen, punainen savikattotiili. Tilaratkaisun pienet sisäänvedot ja erkkerit heijastuvat aumakaton lappeiden pintamuodoissa samaan tapaan kuin esimerkiksi Jannebergin huvilassa.

Julkisivumuutokset

Julkisivukorjauksessa on vaihdettu vaurioituneita osia. Puuikkunat on vaihdettu alumiinipintaisiin vanhaa puitejakoa mukaileviin ikkunoihin ja puretut puuikkunat ovat nyt 5:1 Vådön saunan ikkunoina. Valokuvien perusteella alkuperäinen ikkunapuitteiden väritys on ollut samaa sävyä kuin vuorilaudat, nykyinen väri on kirkkaan valkoinen. Vesikatteen piippuja on uusittu vanhempaa mallia mukaillen ja maalattu tiilikaton sävyyn

Sisätilat

Ensimmäisen kerroksen pohjoissivulla on keittiö, käytävä ja tarjoiluvälikkö. Ikkunat avautuvat puutarhaan, jonne on Waseniuksen aikana istutettu mm. omenapuita. Itäpäässä on väljä ruokasali, jonka seinät on jaettu paneelikenttiin listoituksen avulla. Huoneen eteläsivulla on vaaleasävyinen, laakeriköynnösaihein koristeltu kaakeliuuni. Pääsisäänkäynti on eteläsivulla. Pääovi johtaa oleskelutilaksi sisutettuun halliin, jonka kiinteään sisustukseen kuuluvat ruusuaiheilla koristeltujen listojen jäsentämät seinäpaneelit, kiinteät penkit ja näyttävä, rakennusajalta säilynyt tumman sinivihreillä kaakeleilla päällystetty takka.

Takan oikealta puolelta nousevat portaat tilavaan ylähalliin, jota on käytetty mm. kirjastona. Huoneen pohjoissivulla on Eliel Saarisen piirtämä Andstenin kaakelitehtaan kullanruskean sävyinen takka. Eri puolille sijoittuvat makuuhuoneet avautuvat halliin. Eteläsivun iso makuuhuone, jonka molemmin puolin on parvekkeet, on suunnattu parhaiden näkymien ja aamuauringon mukaan. Sieltä on näkymä mm. suoraan laiturin suuntaan.

Sisätilaratkaisu, jossa asuinhuoneet ryhmittyvät keskeisen hallin ympäri, noudattaa englantilaisen Arts and Crafts -arkkitehtuurin asuntosuunnittelun keskeisiä periaatteita, samoin kuin Stuganin, Jannebergin ja Drakuddenin kohdalla. Kiinteän sisutuksen ornamenttina toistuu kuultokäsiteltyyn puupintaan poltettu ja kuultomaalattu, tyylitelty ruusuaihe.

Muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Uusimmissa korjauksissa on kunnioitettu rakennuksen alkuperäisen arkkitehtuurin ja sisustuksen piirteitä. Rakennuksessa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia ja kuultokäsiteltyjä puupintoja koristeineen, helmiponttipaneelikattoja, taidokkain puuleikkauksin koristeltuja ovia ja muita peiliovia, uuneja, porraskaiteita ja muita kiinteän sisustuksen osia.

Ullakolla säilynyt alkuperäinen puuikkuna.

Ruokasalin kaakeliuuni.

Eliel Saarisen piirustusten mukaan valmistettu kaakeliuuni. Korjaustyön aikainen valokuva.

Rakennukset laiturialueen yhteydessä

Palstan uudistettuun laiturialueeseen liittyvät rakennukset - harjakattoinen venevaja ja sauna - lienevät uusia tai perusteellisesti uudistettuja. Lautapaneeliverhous ja väritys on sovitettu päärakennuksen mukaan.

5:1 VÅDÖ VÅDÖN HUVILA

Ympäristö

Ramsinsalmen puolelle saaren kallioiselle niemelle rakennettu hirsihuvila on ainoa Waseniuksen suvun hallussa säilynyt asuinrakennus Vartiosaaressa. Palstan koilliskulmassa on sijainnut Ernst Waseniuksen käyttämä toinen hirsiarkkulaituri.

Rakennuksen yläpuolella on kallion laella jäänteitä syreenimajasta, jonka keskelle nykyinen omistaja on rakentanut huvimajan. Kalliolle on istutettu värikkäitä perennoja ja aluetta hoidetaan puutarhana.

Huvilarakennus

Ernst Waseniuksen perheenjäsenelle rakennettu huvila lienee 1910-luvulta. Huvilan piirustuksia tai suunnittelijatietoja ei ole löytynyt selvityksen yhteydessä.

Kalliorinteeseen sovitettu harjakattoinen, suorakaiteen muotoinen rakennus on itä- länsisuuntainen. Ramsinsalmen suuntaan avautuva veranta on rakennettu korkeiden kivipilareiden varaan.

Graniittilohkokivisokkelin varaan rakennettu huvila on vuoraamaton, pitkänurkkainen hirsirakennus, jonka asuintilat ovat kahdessa kerroksessa. Ensimmäisessä kerroksessa on keittiö, olohuone ja veranta, toisessa kerroksessa makuuhuoneet. Olohuoneesta nousevat avoportaat toiseen kerrokseen. Yksityiskohdat, kuten ovet, ovat samankaltaisia kuin Vartiosaaren muissa samanaikaisissa huviloissa. Interiöörejä ovat alun perin leimanneet suomalaiselle jugend-tyylille ominaiset käsittelemättömät tai kuultokäsitellyt puupinnat.

Vesikatteena on musta rimahuopakate. Julkisivujen hirsipinnat on maalattu punamullan sävyyn. Ikkunapuitteet, verannan kaiteet ja listoitukset on maalattu valkoiseksi. Säilyneiden ikkunapuitteiden höylätty profiili on 1900-luvun vaihteessa suosittua ns. tulppaanimallia.

Alkuperäinen avoveranta on jälkeenpäin varustettu ikkunoilla ja länsipäätyyn on rakennettu pulpettikattoinen avokuisti. Lappeelta kohoava ikkuna on todennäköisesti jälkeenpäin rakennettu. Olohuoneen hirsiseinät on maalattu.

Alkuperäiseen huvilarakennukseen tehtyjä lisäyksiä ja muutoksia on pyritty sovittamaan vanhan hirsihuvilan eleettömän arkkitehtuurin henkeen. Pääkerroksen tilajäsentely on säilynyt, samoin olohuone muurattuine uuneineen, kuultokäsiteltyine peiliovineen ja porraskaiteineen. Varsinkin puuyksityiskohtien toteutus noudattaa Arts and Crafts-arkkitehtien Voyseyn ja Baillie Scottin tavoittelemaa henkeä.

Muut rakennukset

Huvilapalstalla on päärakennuksen lisäksi pienehkö varasto ja etelärinteeseen sovitettu aumakattoinen sauna. Uudehko sauna on rakennettu entisen pesutuvan paikalle samanmuotoisena. Rakennuksessa on suomumaisella huopakatteella päällystetty aumakatto. Pieniruutuiset ikkunat ovat Villa Roseniuksen korjauksen yhteydessä purettuja, hyväkuntoisia puuikkunoita 1900-luvun alusta.

1:26 VÅDÖTORP
LOUNAISPUOLEN HUVILAT

Ympäristö

Ernst Waseniuksen huvilansa lounaispuolelle rakennuttaman hirsihuvilan sijainti kallioisen kaakkoisrinteen keskivaiheilla ei ole ollut otollinen puutarhaviljelyn kannalta. Huvilan eteläpuolella ja metsittyneessä rinteessä on jäänteitä perinteistä perennakasvillisuudesta, kuten varjo- ja tiikerililjoja. Kasvillisuuden tarkempi inventointi ei kuitenkaan sisälly tähän selvitykseen.

Huvilan eteläsivulla kulkee kivimuurin varaan tuettu polku kohti lounaispuolella sijainneen ja 1980-luvulla puretun huvilan rauniota. Alue on sen verran metsittynyt, että ei enää voitu havaita hoidetun puutarhaympäristön jälkiä. Puretun huvilan korkea, graniittiharkoista rakennettu kivijalka sijoittuu rinteeseen muodostetulle tasanteelle, jonka yläpuolella on pihatatarin ja hernepensaiden muodosta-

Rantatie kohti rauniohuvilaa.

Valkoinen varjolilja

ma ryteikkö sekä rhododendron-pensas. Kahden iäkkään koivun välissä on vaurioitunut kiviportaikko. Huvilan pohjoispuolen rinteessä on tästä päätellen ollut puutarha. Huvilan pihalle on istutettu punatammi.

Ruskolilja

Punatammi

Rauniohuvilan perusmuuri on tehty järeistä graniittiharkoista.

Rhododendron-pensas kukkii metsittyneessä puutarhassa.

Mansardikattoinen, lamasalvottu ja lyhytnurkkainen hirsirakennus on perustettu karkeista graniittiharkoista rakennetun kivijalan varaan. Luoteissivun edessä on tilava, pulpettikattoinen kuisti. Vesikatteena on musta rimahuopakate.

Vuoraamattomat hirsijulkisivut on maalattu punamullan sävyyn. Ikkunoissa on joko kokonaan tiheä puitejako tai jugendille ominainen vaihteleva puitejako. Ikkunat ja listat on maalattu valkoiseksi. Ulko-ovi on 1900-luvun vaihteelle ominaista ja Vartiosaaressa usein tavattua profiloitua peiliovimallia.

Ensimmäisen kerroksen päätila on kulmaan ulottuvilla, korkeilla ikkunoilla varustettu lasikuistin omainen oleskeluhuone, josta nousevat portaat toiseen kerrokseen. Ensimmäisessä kerroksessa on olohuoneen ja keittiön lisäksi kaksi muuta huonetta, toisessa kerroksessa on makuuhuoneita.

Sisätilojen säilyneitä ominaispiirteitä ovat hirsirungon huonejaon lisäksi mm. oleskelutilan kuultokäsitellyt puupinnat ja maalaamattomat, tulppaaniprofiililla höylätyt ikkunapuitteet, sisäkattopaneelit, peiliovi, avoportaan kaide ja keittiön muurattu uuni.

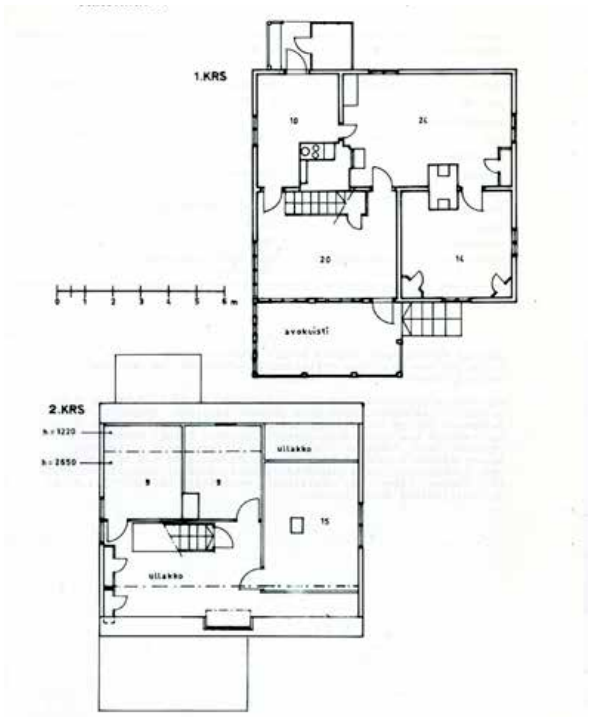

Mittauspiirustus 1983, KSV.

1:26 VÅDÖTORP
MUUT RAKENNUKSET

Tilanhoitajan asuinrakennus

Osa-alueen vanhin säilynyt rakennus lienee Ernst Waseniuksen tilanhoitajan asuntona ollut kapearunkoinen hirsirakennus, joka edelleen on ympärivuotisena asuntona. Rakennuksessa on eteinen, keittiö ja kaksi asuinhuonetta rivissä. Vanhemman hirsirungon jatkeeksi rakennettu lounaisosa avokuisteineen on rankarakenteinen. Eteläsivulla on kolme ikkunaa ja katettu avokuisti.

Vesikatteena on suomumallinen huopakate. Harjakattoisen rakennuksen julkisivut on 1900-luvun loppupuolella vuorattu vaakasuuntaisella, ruskeaksi kuultokäsitellyllä paneelilla. Pieniruutuisten ikkunoiden puitteet on maalattu valkoiseksi ja vuorilaudat siniseksi.

Rakennuksen lounaispuolella on kallion kupeessa jäljellä puretun hirsirungon alin hirsikerta. Vuoraamaton rakennus on ollut käytössä vielä 1910-luvulla. Molemmat rakennukset ovat todennäköisesti 1800-luvulta ja Botbyn kylän Vådön torpan aikaisia.

Pihavaja

1910- ja 1960-luvun valokuvissa näkyy Ernst Waseniuksen huvilan pohjoispuolella puutarha omenapuineen, marjapensaineen ja sen reunalla pieni harjakattoinen piharakennus, leikkimökki tai kanala, jonka edessä on avokuisti. Vanha pihavaja on nykyisin maalattu punamullan sävyyn ja yksityiskohdat on maalattu valkoiseksi. Kuisti on purettu mutta itse rakennus on säilynyt nykyisen palstan rajan ulkopuolella. Sen edessä on nykyisen omistajan rakennuttama tiilikattoinen, lautapaneelilla vuorattu varasto, jonka julkisivussa toistuu Ernst Waseniuksen huvilan väritys.

Jääkellari

Graniittiharkoista muuratun kellarikerroksen päällä on huopakatteinen, harjakattoinen, vaakapaneelilla vuorattu rakennus, jonka väritys vastaa päärakennusta – valkea paneeliverhous ja vihreät listoitukset.

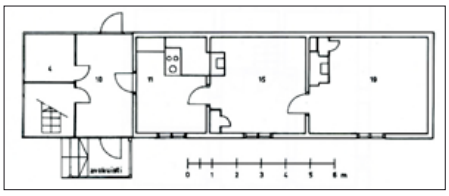

Mittauspiirustus 1983, KSV.

Vanha venevaja ja laituri

Ernst Waseniuksen huvilan vanhan laituripaikan lounaispuolella on säilynyt isokokoinen, harjakattoinen ja puurakenteinen venevaja. Laiturin kiviarkun jäänteet ovat edelleen näkyvissä.

Pihavaja

Jääkellari

Puretun huvilan sauna

Ernst Waseniuksen laiturin kiviarkun jäänteet .

Rakennukset Villa Roseniuksen lounaispuolella

Ulkorakennus

”Punaisen huvilan” pohjoispuolella on pienehkö ulkorakennus, jonka julkisivut on maalattu punamullan sävyyn.

Grillikatos

Ernst Waseniuksen venevajan viereen on nykyisen käyttäjän aikana rakennettu grillikatos ja rantaterassi.

Puretun huvilan sauna

Puretun huvilan kohdalla on rantalaiturin yhteydessä 1900-luvun alkupuolella rakennettu ja myöhemmin korjattu rantasauna, joka on edelleen käytössä.

1:26 VÅDÖTORP
MAATALOUSRAKENNUKSET

Entiset maatalousrakennukset sijaitsevat Vartiosaaren keskellä olevan vanhan viljelyalueen tuntumassa. Kaksi peltoalueen pohjois-puolella sijaitsevaa, raunioituvaa rakennusta sekä pellon itäpäässä oleva lato ja navetta ovat todennäköisesti Waseniuksen aikana rakennettuja maatalousrakennuksia.

Harjakattoinen, pitkänomainen lato on rankarakenteinen. Ulkoseinät ovat yksinkertaisia, pystysuuntaan naulattuja lautaseiniä, jotka on maalattu punamullan sävyyn. Vesikatteena on sinkitty aaltopelti. Latoa on kunnostettu ja sitä käytetään saarelaisten yhdistystoimintaan ja yleisötapahtumien yhteydessä.

Latoon nähden kulmittain on punatiilestä muurattu navettarakennus, jossa on puurakenteinen ullakko. Harjakaton katteena on musta rimahuopakate. Rakennus on kunnostettu ja sitä käytetään mm. vuohien hoidossa, joille on rakennettu aitaus navetan pohjoispäädyn jatkeeksi.

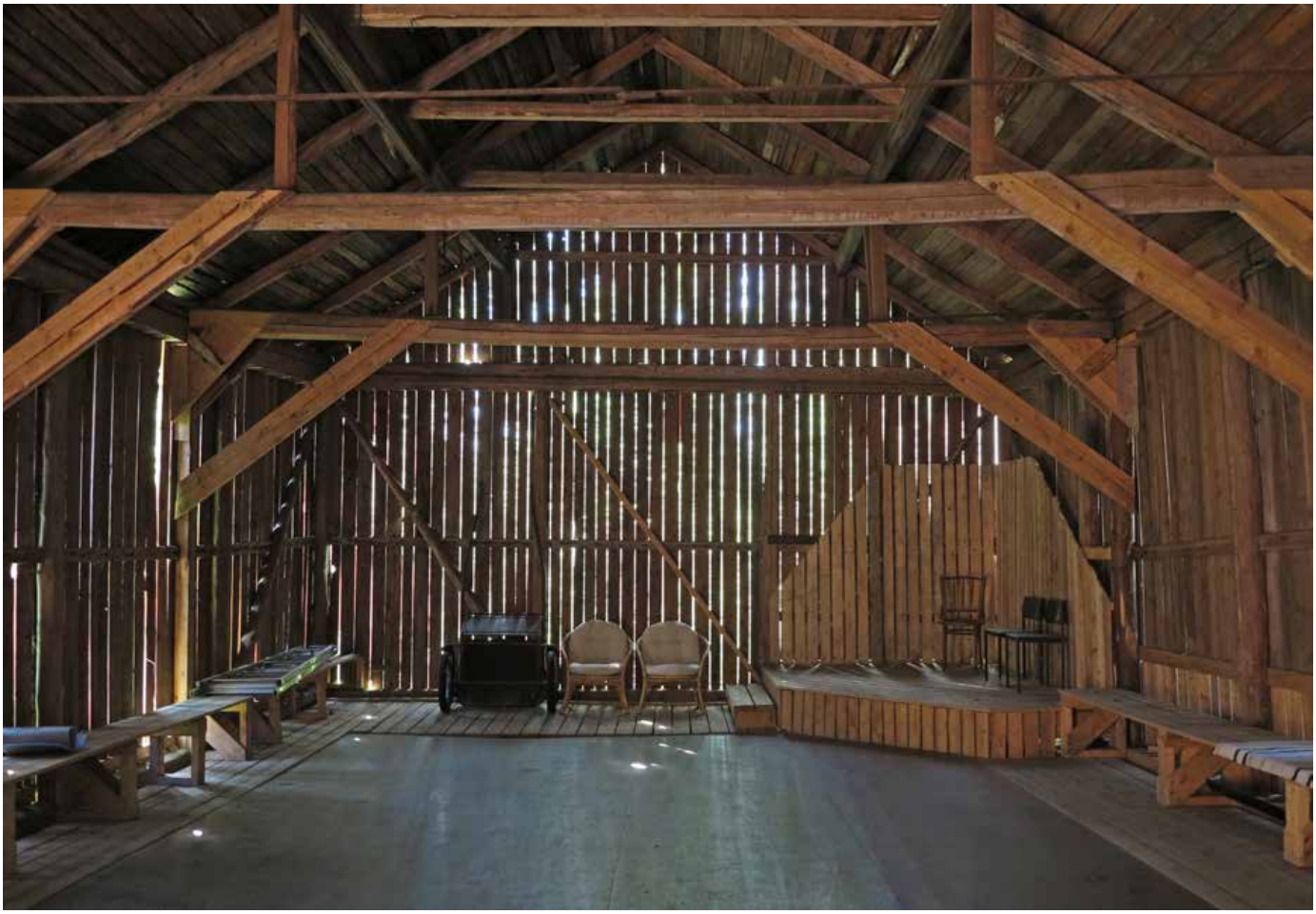

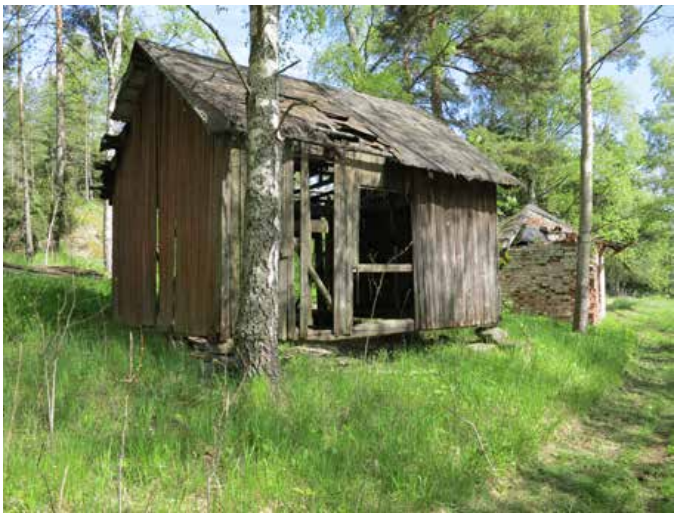

Raunioituneita maatalousrakennuksia pellon pohjoislaidalla kulkevan tien varrella.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

9 VÅDÖTORPIN HUVILARYHMÄ

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Ernst Waseniuksen perheellä on erityinen kulttuurihistoriallinen merkitys Vartiosaaren miljöön muotoutumisessa. Waseniuksen itselleen rakennuttama huvila, nykyinen Villa Rosenius, edustaa korkeatasoista, kansainvälisesti värittynyttä Arts and Crafts-henkistä rakennus– ja sisustustaidetta. Kohde on joiltakin osin kokenut muutoksia, mm. julkisivuissa uudet ikkunat. Kokonaisuutena kohde on kuitenkin erittäin hyvin säilynyt. Interiööreissä on runsaasti alkuperäisiä, ainutlaatuisia yksityiskohtia.

Puutarhamainen huvilamiljöö, jonka ytimenä on Vartiosaaren vanhimpiin viljelyksiin kuuluva puutarha, on 1900-luvun alun arkkitehtuuri– ja kesänviettoajattelua edustava kokonaisuus, jonka merkitys liittyy myös muihin samalla rantavyöhykkeillä sijaitseviin, samanaikaisiin rakennuksiin. Puutarhataiteellisen arvon selvittäminen edellyttää tarkempia lisätutkimuksia mm. ”cottage garden” -puutarhan osalta. Waseniuksen harjoittamasta maanviljelyksestä alueella on säilynyt muutama talousrakennus.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- kulttuurihistoriallinen arvo: Waseniuksen suku
- puutarhakulttuurinen arvo, mahdollisesti puutarhataiteellinen arvo
- säilyneisyys, erityisesti sisätilat

- **Merkitys osana helsinkiläistä/itähelsinkiläistä/ Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

Arts and Crafts-liikkeen kokonaistaideteoksen ihanteen pohjalta toteutetulla hyvin säilyneellä jugend-huvilalla ympäristöineen on yhdessä saaren vanhimpien huviloiden kanssa laajempaakin kiinnostavuutta osana suomalaisen 1900-luvun alun arkkitehtuurin kehitystä.

10 STUGAN JA JANNEBERG ALUE

Vartiokylä 2:752 Stugan, 2:2 Janneberg, 2:756 Sinikkala ja 2:757 Talludden

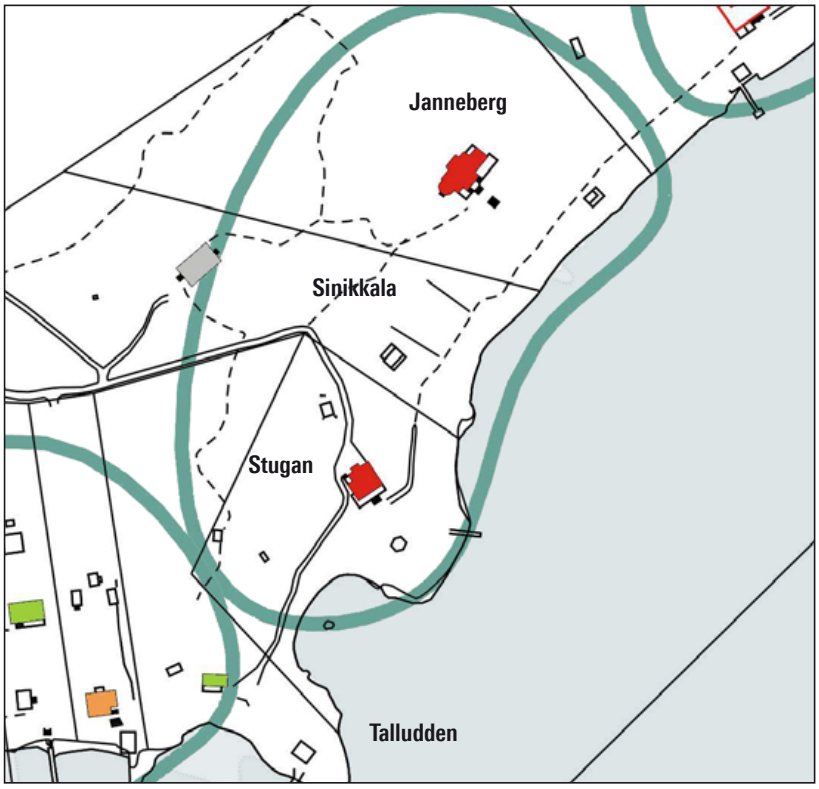

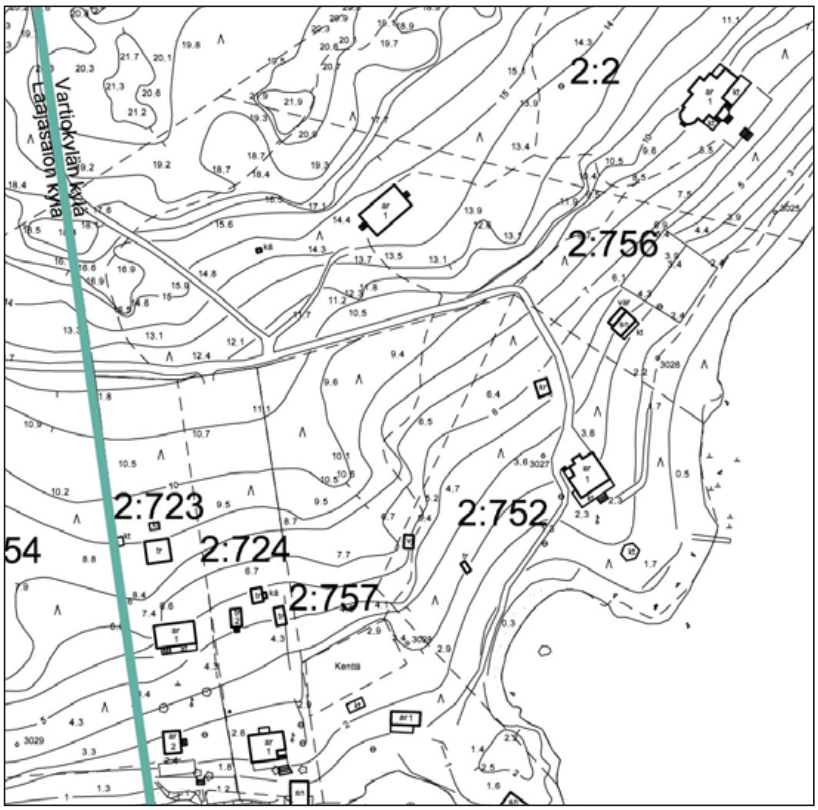

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Rakennusryhmä sijaitsee Vartiosaaren kaakkoispuolella rantaa kohti viettäväsä rinteessä. Kallioselänne kohoaa Stuganin ja Jannebergin taustalla korkeuteen n. + 22 m mpy. Janneberg on rakennettu pengerryksen varaan, joka on n. 9 metrin korkeudella mpy. Stugan sijaitsee alempana ja lähempänä rantaa n. 3 metrin korkeudella mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Johtuen siitä, että Stugan on alun perin rakennettu 1900-luvun vaihteessa Botbyn alueelle ilman palstajakoa, ei ole varmaa tietoa alkuperäisestä rakennuttajasta. Henkikirjojen mukaan Stuganin palstan omisti ainakin vuosina 1910 ja 1920 arkkitehti Harald Neovius (1863-1930), joka todennäköisesti oli Stuganin suunnittelija ja rakennuttaja. Hänen vaimonsa Jenny Costianderin (k. 1939) isoisä oli Botbyn kartanon omistaja Johan Henrik Lindroos. Harald Neovius astui vuonna Nuutajärven tehtaan johtoon appiukkonsa Torsten Costianderin seuraajana.

Isojaossa muodostettu kantatila Rååns sai Vartiosaaresta Botbyn kylän osuuden, joka ulottui kaakkoiselta rannalta kallioselänteiden yli saaren pohjoisosassa sijaitsevaan matalaan Rauhalahteen. Vanhempiin mittaus- tai jakokarttoihin Stuganin lähialueelle on piirretty ainoastaan kalliota. Botbyn vanha Vådötorp peltotilkkuineen sijaitsi Vartiosaaren itäosassa Ramsinsalmeen rajautuvan niemen tuntumassa. Torpan pihaalue on merkitty 1870-luvun venäläiseen topografikarttaan. Torpassa asui 1900-luvun alkuun asti kalastaja ja torppari Otto Sjöblom (1841-1900) perheineen.

1909

Isojaon valmistuttua vuonna 1908 Rååns alueelta erotettiin vuonna 1909 hammaslääkäri Ernst Waseniuksen ostama 1:2 Wådötorp (23,9 ha) sekä pohjoiseen rantaan rajautuva kiinteistö 1:3. Eteläpäässä olevien kiinteistöjen 1:1 ja 1:4 jakohistorian kuvaus sisältää joitakin tarkistamattomia tietoja. Vuoden 1909 lohkomistoimituksessa muodostettiin kaikes-

ta päätellen palstat 1:1 ja 1:4, jotka seuraavana vuonna rekisteröitiin uudistetuin numeroin 2:1 Janneberg ja 2:2 Stugan.

1910 Stugan ja Janneberg

Palsta 1:1 Stugan on lohkottu 15.8.1910 ja uudistettu kiinteistö 2:1 Stugan on rekisteröity samana päivänä. Palsta 1:4 on rekisteröity vuonna 1910 ja uudistettu kiinteistö 2:2 Janneberg on rekisteröity 13.9.1910.

Vuoden 1920 henkikirjojen mukaan palsta Stugan kuului (1910) arkkitehti Harald Neoviukselle.

1937 Stugan, Voutila ja Koutola

2:1 Stugan on jaettu osiin vuonna 1937 - palstat 2:725 Stugan sekä viereiset palstat 2:723 Voutila ja 2:724 Koutola on rekisteröity vuonna 1937.

1937 Stuganin omistaja oli C.R. af Björkesten 2/725

1939 Stugan jaetaan

Palsta 2:725 Stugan on jaettu uudelleen ja nykyinen 2:752 on rekisteröity vuonna 1939. 1939 omistaja: R. ja H. Bäckman (?)

Stugan oli vuosina 1952-1962 Alkon omistuksessa, vuonna 1953 vielä vanhalla nimellään mutta vuodesta 1955 käytettiin nimeä Sinikkala.

1940 Sinikkala ja Talludden

Nykyiset palstat 2:756 Sinikkala ja 2:757 Talludden ovat muodostuneet lohkomistoimenpitein 1940 ja 1970.

2:752 Stugan, 2:756 Sinikkala ja 2:757 Talludden siirtyivät Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979.

2:2 Janneberg on rekisteröity 13.9.1910. Palsta on entinen 1909 lohkottu palsta 1:4. Janneberg on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Vuosina 1901-1902 laadittu topografinen kartta esittää nykyisen Stuganin rakennusta ja ympäristöä varustettuna merkinnällä datsha. Huvilana ja höyryalusten liikennöimänä laiturina Stugan mainitaan jo vuonna 1901. Voidaan olettaa, että huvila on otettu käyttöön niihin aikoihin. Piharakennusten tarkka valmistumisaika ei ole tiedossa.

Stuganin huvilan pihapiiriin kuuluvat nykyisin rinteeseen upotettu maakellari, huoltorakennus, yksikerroksinen avokuistilla varustettu rakennus sekä hirsinen sauna. Ylempänä rinteessä sijaitsevaa, 1957 Rajamäeltä siirrettyä Sinikkalaa käytetään majoitusrakennuksena.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-433-0002-0002	JANNEBERG	13.9.1910	12950	0
091-433-0002-0752	STUGAN	17.10.1939	6000	0
091-433-0002-0756	SINIKKALA	17.9.1970	8700	0
091-433-0002-0757	TALLUDDEN	17.9.1970	5300	0

2:752 STUGAN

2:752 STUGAN
Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

Ympäristö ja puutarha

Stugan on Vartiosaaren huvilarakentamisen toisen vaiheen vanhin edustaja, ajalta jolloin huviloita alettiin rakentaa jylhän merimaiseman ääreen. Huvila on rakennettu niemelle Vartiosaaren kaakkoiselle rannalle paikkaan, josta avautuu merellinen panoraama etelästä koilliseen. Piha-alueen kohdalla kallioselänteen alarinne muuttuu loivasti viettäväksi piha-alueeksi. Eteläpuolella on kahden niemen rajaama matala lahti.

Vuosina 1901-1902 laaditun topografisen kartan mukaan Stuganilta oli tieyhteys sekä Vartiosaaren lounaisosaan, jossa sijaitsi peltojen ja niittyjen ympäröimä Holmgårdin torppa, että rantaa pitkin Botbyn Vådötorpin suuntaan. Kolmas tie näyttää johtaneen kallioselänteen yli saaren sisäosan laaksotilaa myötäilevälle tielle

Laituri

Karttaan merkityn vanhan höyryaluslaiturin järeistä graniittilohkareista rakennettu kiviarkku on säilynyt niemen kärjessä huvilan kaakkoispuolella. 1950-luvun valokuvien perusteella huvilan rannalla on ollut pieni harjakattoinen uimahuone. Se on mahdollisesti siirretty sinne puretulta laiturilta.

Puutarhaterassit

Jannebergin suuntaan johtavan rantatien yläpuolella on rinteessä säilynyt harmaakivimuurien varaan pengerretyn puutarhan terassisarja. Kiviladelmat ovat paikoin sortuneet ja metsittyneen puutarhan maapeitteeksi on levinnyt pikkutalviota (Vinca minor). Puutarha näkyy varsin selvästi vuoden 1943 ilmakuvassa (s. 74).

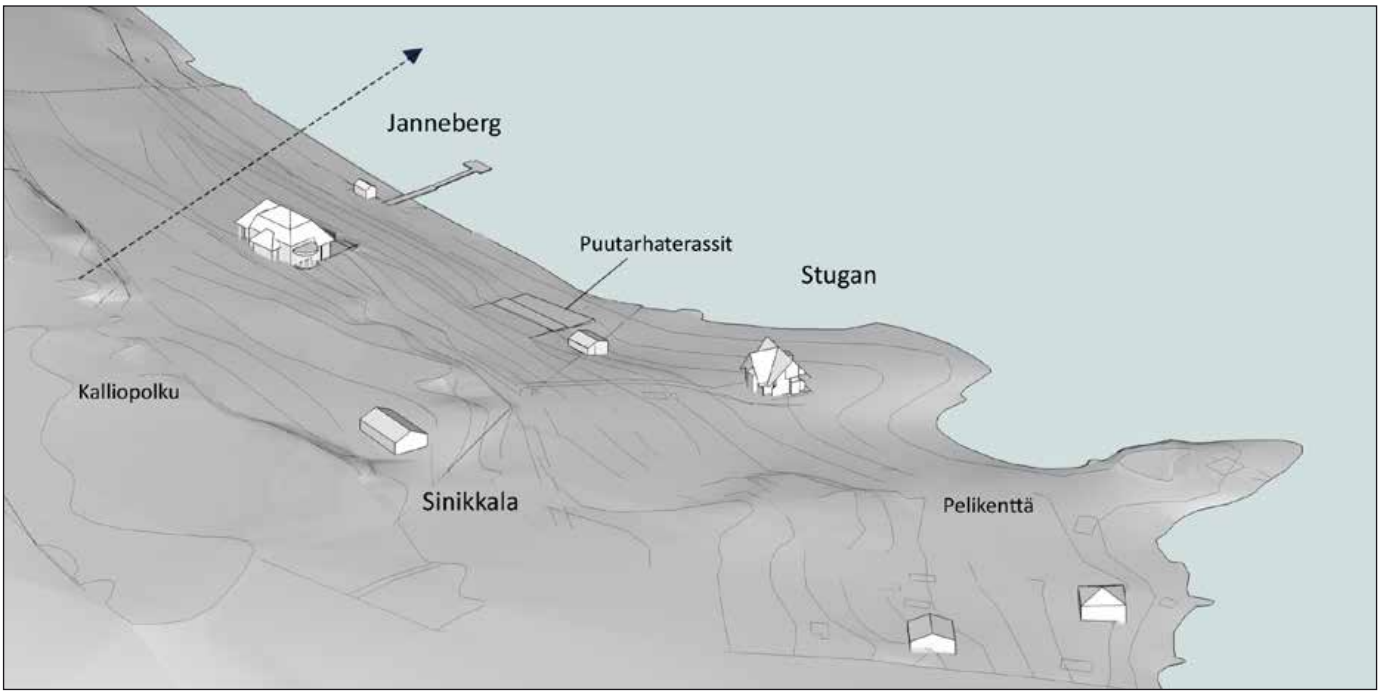

Pelikenttä

Eteläisen rannan lähellä on loivempaan maastoon rakennettu pengerretty tasanne, joka on toiminut tennis- tai krokettikenttänä. Koivujen, kuusien ja mäntyjen reunustama kenttä on säilynyt ja sitä käytetään edelleen.

Puutarha

Huvilan lähiympäristön varhaisesta asusta tai puutarhaistutuksista ei ole selvityksen yhteydessä löytynyt valokuvia Alkon vaihetta edeltävältä ajalta. 1950-luvun valokuvissa näkyy huvilan edessä komea mäntyryhmä ja rannalla kasvaa melko nuoria koivuja säännöllisin välein.

Nykyisen käyttäjän aikana huvilan länsipuolella olevaa piha-aluetta on hoidettu nurmikkona, jossa kasvaa pääosin metsäpuustoa. Huvilalle johtava ajotie on nykyisin karkean murskekerroksen peittämä.

Kalliopolku

Stuganin ja Jannebergin huviloita yhdistää kalliolla kulkeva, kiviladelmien varaan paikoin tuettu maisemapolku. Kivirakenteinen luiska nousee kalliorinteeseen Sinikkalan majoitusrakennuksen länsipuolella. Polku kulkee ylärinteeseen noin 21 metrin korkeuteen, josta se suuntaa korkeuskäyriä myötäillen kohti Jannebergin yläpuolella olevaa levähdyspaikkaa. Siellä voi vielä aavistaa miten Jannebergin huvilan ja puutarhan yli on ennen avautunut vaikuttavia maisemanäkymiä kauas ulapalle päin.

Polku jatkuu kääntyen alas Jannebergin huvilan länsipuolelle. Viimeinen jakso laskeutuu jyrkkää rinnettä eri suuntiin polveilevana, kivien tukemana luiskana. Pengerryksiin tarvittavat kivet on louhittu paikalla ja pienimuotoisen louhinnan jälkiä näkyy kallioalueella monessa paikassa.

Pengerryksiin tarvittavat kivet on louhittu paikalla ja pienimuotoisen louhinnan jälkiä näkyy kallioalueella monessa paikassa.

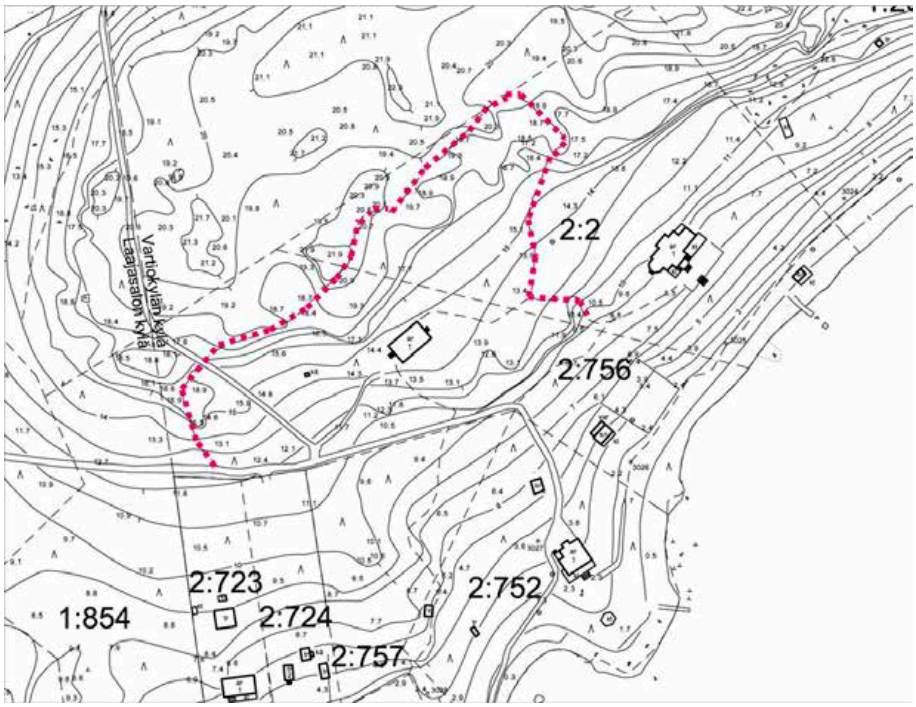

Stuganin ja Jannebergin huviloita yhdistää kalliolla kulkeva, kiviladelmien varaan paikoin tuettu maisemapolku. Kivirakenteinen luiska nousee kalliorinteeseen Sinikkalan majoitusrakennuksen länsipuolella. Polku nousee noin 21 metrin korkeuteen, josta se suuntaa korkeuskäyriä myötäillen kohti Jannebergin yläpuolella olevaa levähdyspaikkaa. Polku jatkuu kääntyen alas Jannebergin huvilan länsipuolelle. Viimeinen jakso laskeutuu jyrkkää rinnettä eri suuntiin polveilevana, kivien tukemana luiskana.

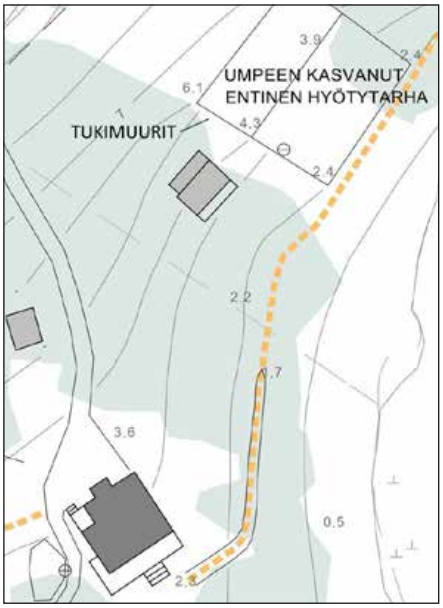

Rinteessä on säilynyt harmaakivimuurien varaan pengerretyn puutarhan terassisarja. Kiviladelmat ovat paikoin sortuneet ja metsittyneen puutarhan maapeitteeksi on levinnyt pikkutalviota (Vinca minor).

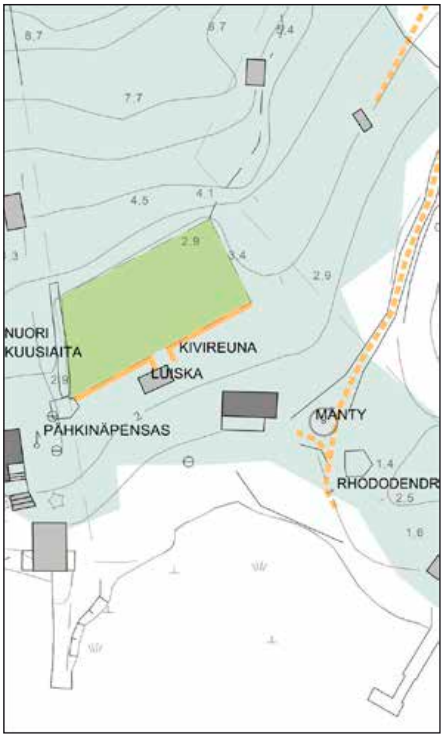

Matalalle rantaniitylle on luonnonkivipengerryksin tasattu pelikenttä.

Uimahuone ja koivujen kehystämä ranta näkyvät 1950-luvun arkistovalokuvassa (vasemmalla). Alko, Pulloposti.
Huvilan lähiympäristön varhaisesta asusta tai puutarhaistutuksista ei ole selvityksen yhteydessä löytynyt tietoja. 1950-luvun valokuvassa näkyy huvilan edessä komea mäntyryhmä. Rannalla kasvaa melko nuoria koivuja säännöllisin välein.

Kuva Kari Hakli 2011

Huvila

Selvityksen yhteydessä ei ole löytynyt alkuperäisiä piirustuksia tai suunnittelijatietoja. Huvila on suunniteltu 1900-luvun vaihteen uusimpia tilasuunnittelu- ja sisustusihanteita noudattaen ja ratkaisut osoittavat, että tekijä on ollut hyvin perehtynyt ajankohtaisiin arkkitehtuurivirtauksiin. Koska maa kuului Botbyn kartanolle ja Jenny Neoviuksen setä oli Botbyn kartanon omistaja, on todennäköistä, että hänen puolisonsa, arkkitehti Harald Neovius on ollut huvilan alkuperäinen suunnittelija. Neovius tunnetaan samanaikaisen Villa Mechelinin suunnittelijana. Bromarvissa sijaitsevan jugend-huvilan rakennutti senaattori Leo Mechelin, Jenny Neoviuksen tädin aviomies.

Alkuperäinen ilme

Huvilaan on saavuttu laiturin suunnalta ja pääsisäänkäynti on selvästi sijainnut rannalle avautuvan kuistin yhteydessä. Porrasvälikön sisäänkäynti on lounaispäädyssä ja keittiön sisäänkäynti on länsikulman avokuistin yhteydessä.

Lamasalvottu, puolitoistakerroksinen ja pääosin vuoraamaton hirsihuvila on perustettu graniittipilareiden varaan.

Huvilan jyrkkien kattolappeiden kattama, neliön muotoinen päävolyymi on suunnattu siten, että vastakkaiset päädyt ovat lounaaseen ja koilliseen ja pitkittäistä harjakattoa leikkaava poikittainen harja on suunnattu luoteeseen. Näin ulkohahmoa hallitsevat jyrkät päätyaiheet. Ainoastaan rannan puolella on yhtenäinen, melko alas ulottuva katonlape. Lappeelta kohoaa loivan pulpettikaton kattama parvekesyvennys. Vesikatteena on pyöristetyn paanun muotoisista punaisista savikattotiilistä, nk. majavanhäntätiilistä, tehty kate.

Hirsiseinät on veistetty piilukirveellä. Molempia kuisteja rajaaviin hirsiseiniin on leikattu koristeelliset aukot. Kuistin pilareita on veistetty kulmikkain aihein ja maalattu valkoiseksi. Lounaispuolen päädyssä on päävolyymin ulkopuolelle kurottava paanupintainen erkkeri, jonka ikkunan yläosassa on 1900-luvun alun jugendille ominainen loiva kaariaihe.

Huvilan ikkunat, joiden yläosassa on tiheä puitejako, ovat 1900-luvun jugendarkkitehtuurille ominaisia yksityiskohtia. Vuorilistoissa on käytetty ilmeikkäitä muotoja.

Erityistä huomiota on kiinnitetty kuistin ulko-ovien hienostuneeseen muotoiluun ja geometrisiin reliefiaiheisiin, jotka tyylillisesti poikkeavat hallin rustiikista erämaahuvilatyylistä. Ovet muistuttavat Max Frelanderin suosimaa detaljimuotoilua.

Kuva Kari Hakli 2011

Kuva Kari Hakli 2011

Kuvat Kari Hakli 2011

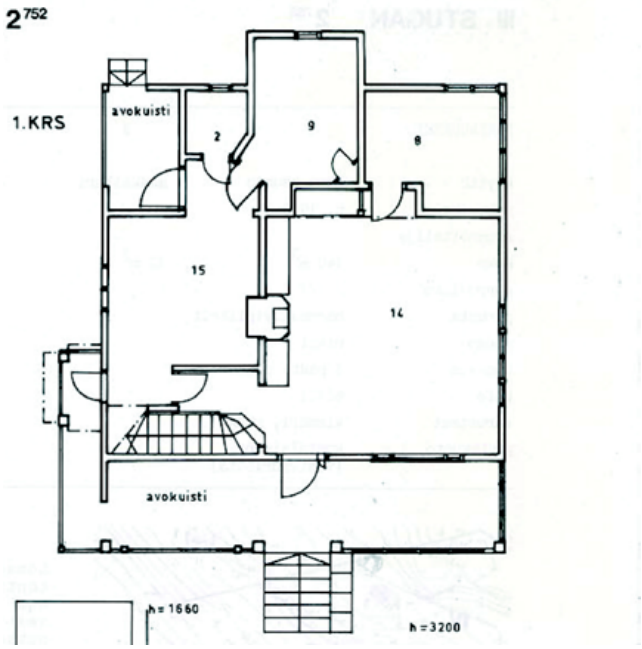

1. kerros. Mittauspiirustus 1983, KSV.

Keskeisen sisätilan muodostaa kodikas halli, joka on sisutettu oleskelutilaksi paneeliverhouksineen ja kiinteine istuinpenkkeineen. Kulmittaiset penkit muodostavat tunnelmallisen takkanurkkauksen. Stuganin suunnitellut arkkitehti on luonut kuultavien puupintojen leimaaman halli-interiöörin, jossa yhdistyvät erämaahuvilan ja Suomen oloihin sovitetun Arts- and Crafts-arkkitehtuurin piirteet. Kiintoisa yksityiskohta on, että huvilasta purettu uuni on ollut samaa Turun kaakelitehtaan rohkeaa, kelta-vihreää mallia kuin Frelanderin piirtämässä Jannebergin huvilassa ja lisäksi Ilja Repinin Repinossa sijaitsevassa Penaty-huvilassa.

Hallin edessä on rannan puolella koko julkisivun pituinen, puoleksi lasitettu puoleksi avoin kuisti, jolta avautuvat maisemanäkymät ovat varmasti ohjanneet rakennuspaikan valintaa. Halliin avautuvat sekä sisäporras että pieni kulmaikkunalla varustettu huone. Niiden kulkuaukot ovat saaneet koristeellisen viimeistelyn. Portaan alla on välikkö, josta kuljetaan keittiöön. Keittiön vieressä on mahdollisesti palvelijanhuoneeksi tarkoitettu pieni huone, joka muodostaa julkisivuun erkkeriaiheen.

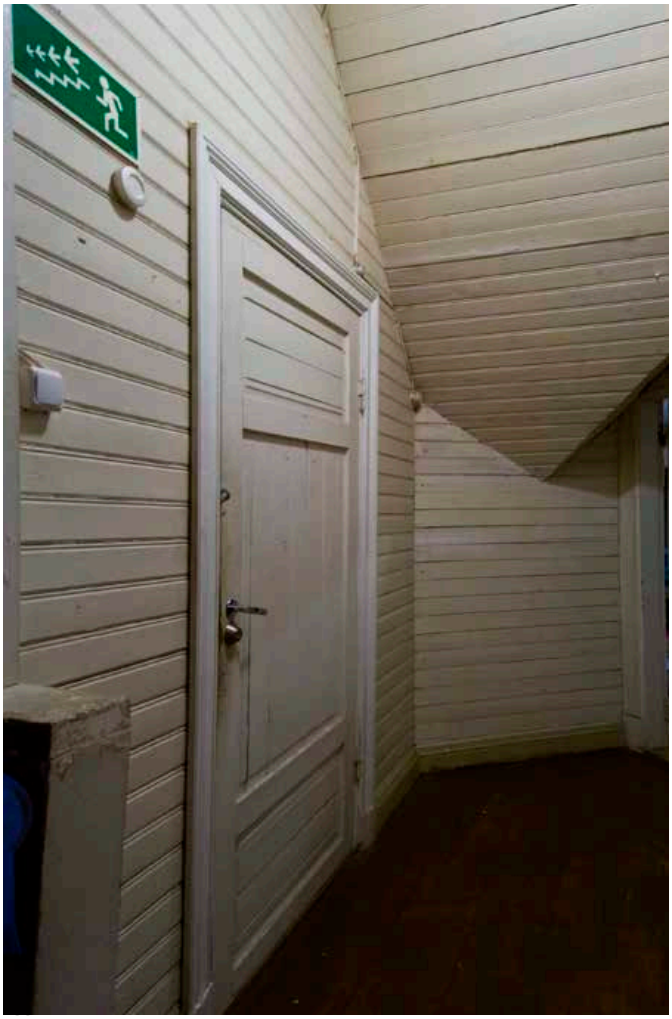

Kuvat Kari Hakli 2011

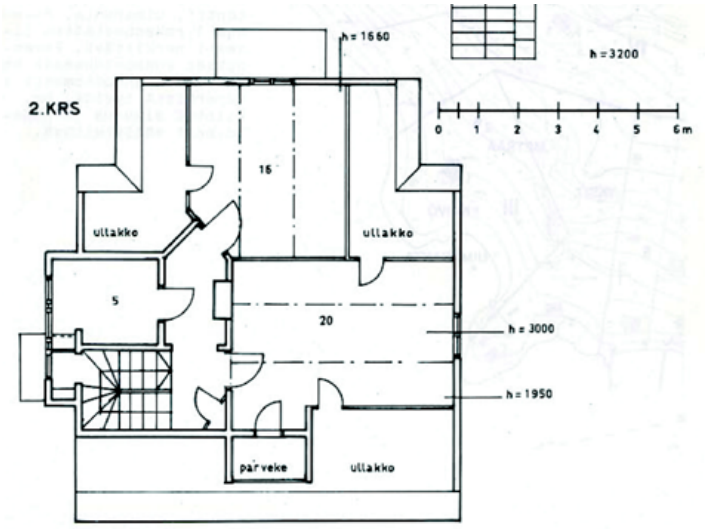

2. kerros. Mittauspiirustus 1983, KSV.

Portaan välitasanteella on ollut ovi pääsisäänkäynnin yläpuolella sijainneelle parvekkeelle. Toisessa kerroksessa on käytävän lisäksi kaksi makuuhuonetta ja kolmas pienempi huone. Huoneita rajaavat lautarakenteiset väliseinät. Isomman makuuhuoneen päätyikkuna on suunnattu koilliseen, rantaviivaa noudattavaan suuntaa ja katon lappeeseen upotettu parveke avautuu kaakkoon kohti saaristomaisemaa.

Muutokset ja säilyneet piirteet

Alkuperäinen tilajako on pääosin säilynyt. Sisätilojen alkuperäisiä säilyneitä sisutuksia ja yksityiskohtia ovat hallin kiinteä sisustus, porras veistettyine kaiteineen, peiliovet ja paneelilla vuoratut sisäpinnat. Keittiön sisustus on uudistettu ja eri puolilla on tehty muitakin vähäisiä muutoksia. Olohuoneen takka on uusi.

Julkisivut, ikkunat ja vanhat ulko-ovet ovat pääosin säilyneet.

Seuraavia muutoksia havaittiin inventoinnin yhteydessä:

- porrashuoneesta avautunut parvekeovi on rakennettu umpeen ja parveke on korvattu katoksella.
- pohjoiskulman huoneen matala ulkoovi on suljettu ja tilalle on tehty ikkuna.
- ulkopuolen kaiteita on uusittu
- koillissivulle on asennettu suojaava lautaverhous, jonka jaottelu ja yksityiskohdat ovat huvilan arkkitehtuurille vieraita. Lautaverhous on poistettavissa ja mahdolliset hirsivauriot ovat korjattavissa.
- hirsijulkisivut on maalattu valkoiseksi 1980-luvun vaihteen jälkeen.

Muut rakennukset

1940-luvun jälkeen, Alkon Lomarannan aikoina ja sen jälkeen uudistettuja tai rakennettuja piharakennuksia ovat lautaverhottu rantapaviljonki, maakellari ja hirsisauna.

2:756 SINIKKALA

Vuonna 1957 Rajamäeltä Lomarantaan siirretty majoitusparakki.

2:2 JANNEBERG

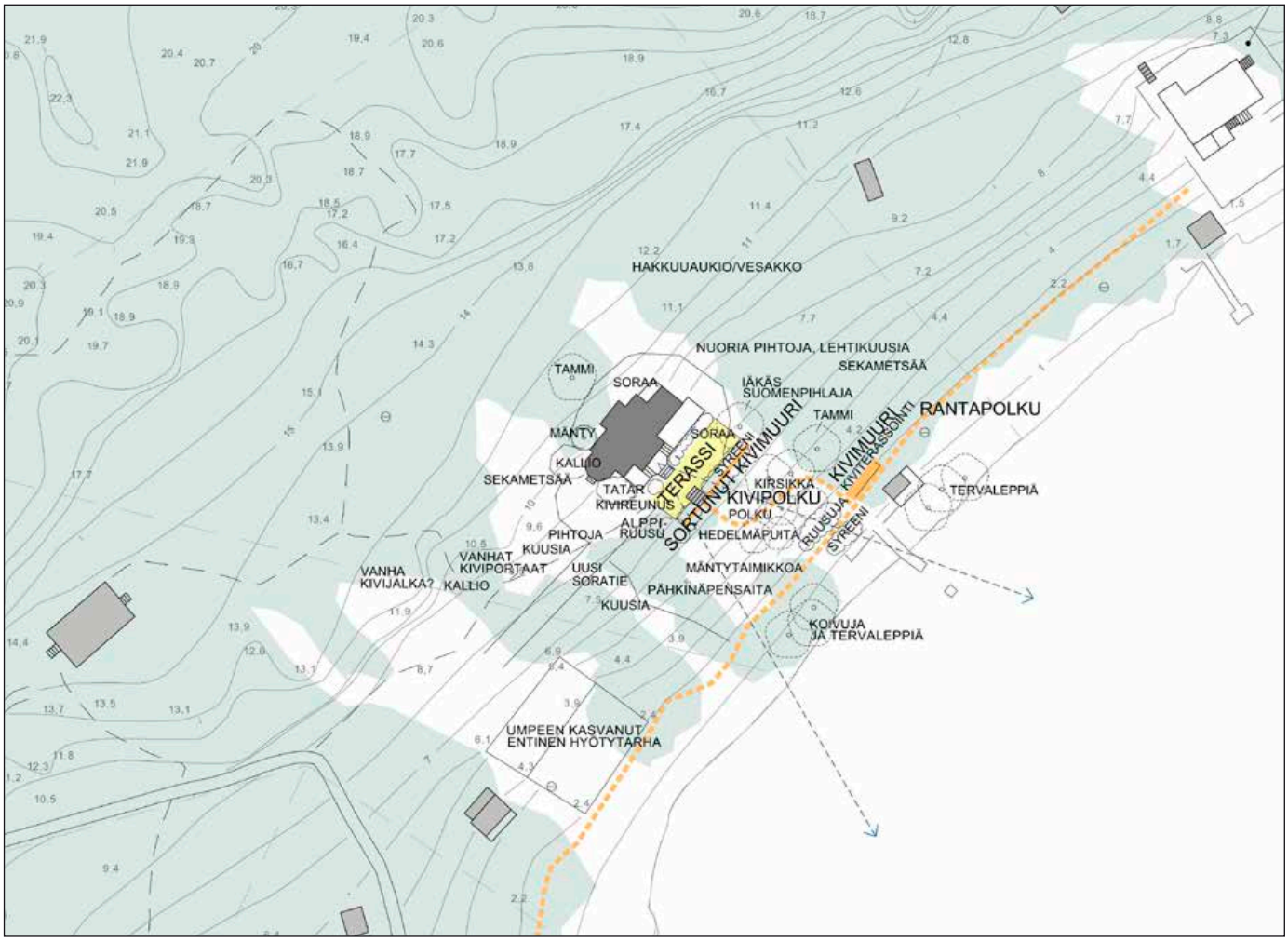

2:2 JANNEBERG
Puutarhan inventointi 2012 MM. Grafiikka MSKS

Ympäristö ja puutarha

Janneberg ajoittuu Vartiosaaren huvilarakentamisen toiseen vaiheeseen. Huvila on rakennettu jyrkkään rinteeseen pengerryksen varaan, joka on n. 9 metrin korkeudella mpy. Huvilan edessä olevasta rinnepuutarhasta, kuisteilta, parvekkeilta ja ikkunoista avautuu maalauksellisia näkymiä saariston ja avomeren suuntaan.

Huvilan etäisyys rantaan on noin 40 metriä. Puretusta höyryaluslaiturista on jäljellä kiviarkku.

Rakennus on sijoitettu korkeuskäyrien suuntaisena rinteeseen, päädyt ovat lounaaseen ja koilliseen. Huvilan pohjakerros avautuu eri puolille rakennetuille kuisteille ja sisäänkäyntejä on eri suunnilta. Laajin tasanne on rakennuksen edessä ja sieltä johtavat kiviportaat rinteeseen pengerrettyyn puutarhaan, jonka läpi polku laskeutuu polveillen rantaa kohti. Rantaa myötäilevä, kivipenkereen varaan rakennettu tie kulkee Stuganin suunnalta Jannebergin ohi Ernst Waseniuksen entisen kesähuvilan suuntaan. Stuganin ja Jannebergin alueita yhdistää toinen, ylärinteen kalliomaastossa polveileva, pengerretty maisemapolku.

Jannebergin puutarhan varhaisvaiheista ei ole löytynyt tietoja selvityksen yhteydessä ja puutarha on kasvanut umpeen. Huvilan ympäristössä on säilynyt vanhaa puutarhakasvillisuutta, kuten koristekasveja, ruusuja, syreenejä, hedelmäpuita ja pähkinäpensaita. Nykyisen käyttäjän aikana on suoritettu säilyneen puutarhakasvillisuuden kartoitus ja luettelointi.

Nykyinen rakennuskanta

Huvilan pihapirissä ei ole muita rakennuksia lukuun ottamatta pienehköä rantasaunaa.

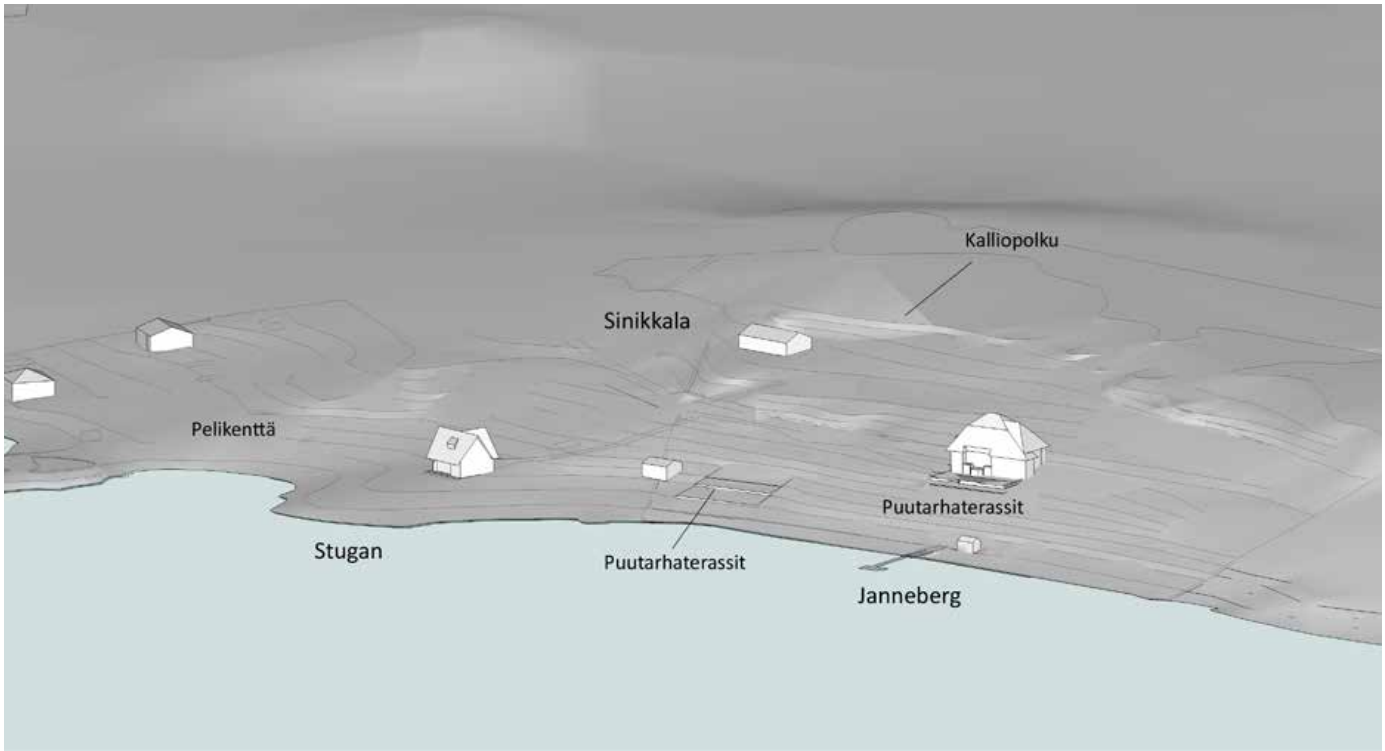
Kalliopolku
Sinikkala
Pelikenttä
Puutarhaterassit
Stugan
Puutarhaterassit
Janneberg

Etelärinteen terassipuutarha on villiintynyt. Laiturin kiviarkun järeät harkot ovat säilyneet.

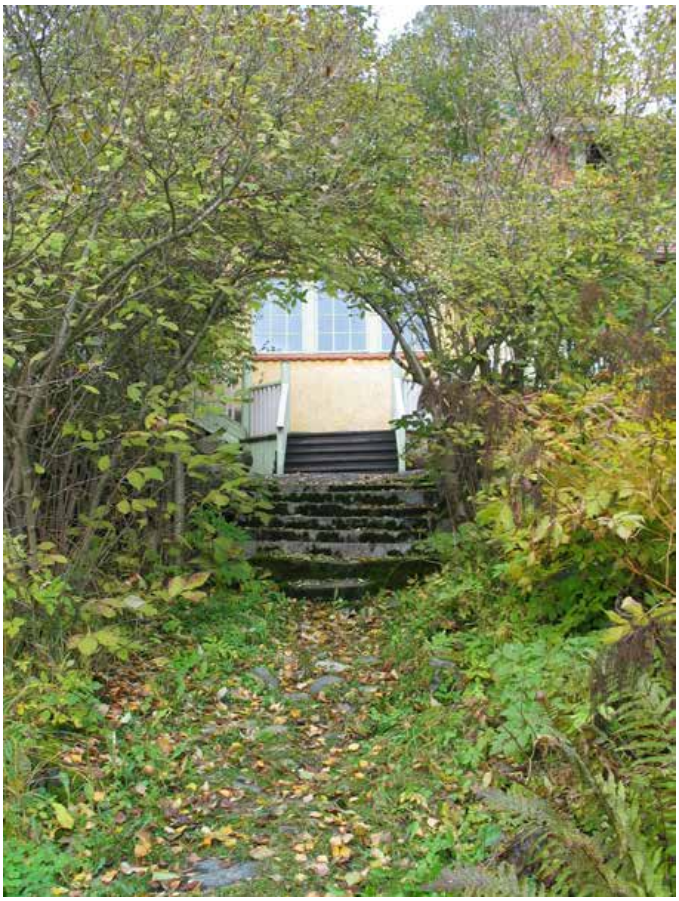

Etelärinteen terassipuutarhan akseli johtaa huvilan portailta kehystävien pensaiden muodostaman porttiholvin läpi portaita alas kivetylle polulle, joka polveilee kohti rantaa.

Huvilan ympäristössä on säilynyt puutarhakasvillisuutta, kuten perennoja, pensasruusuja, syreenejä, hedelmäpuita ja pähkinäpensaita.

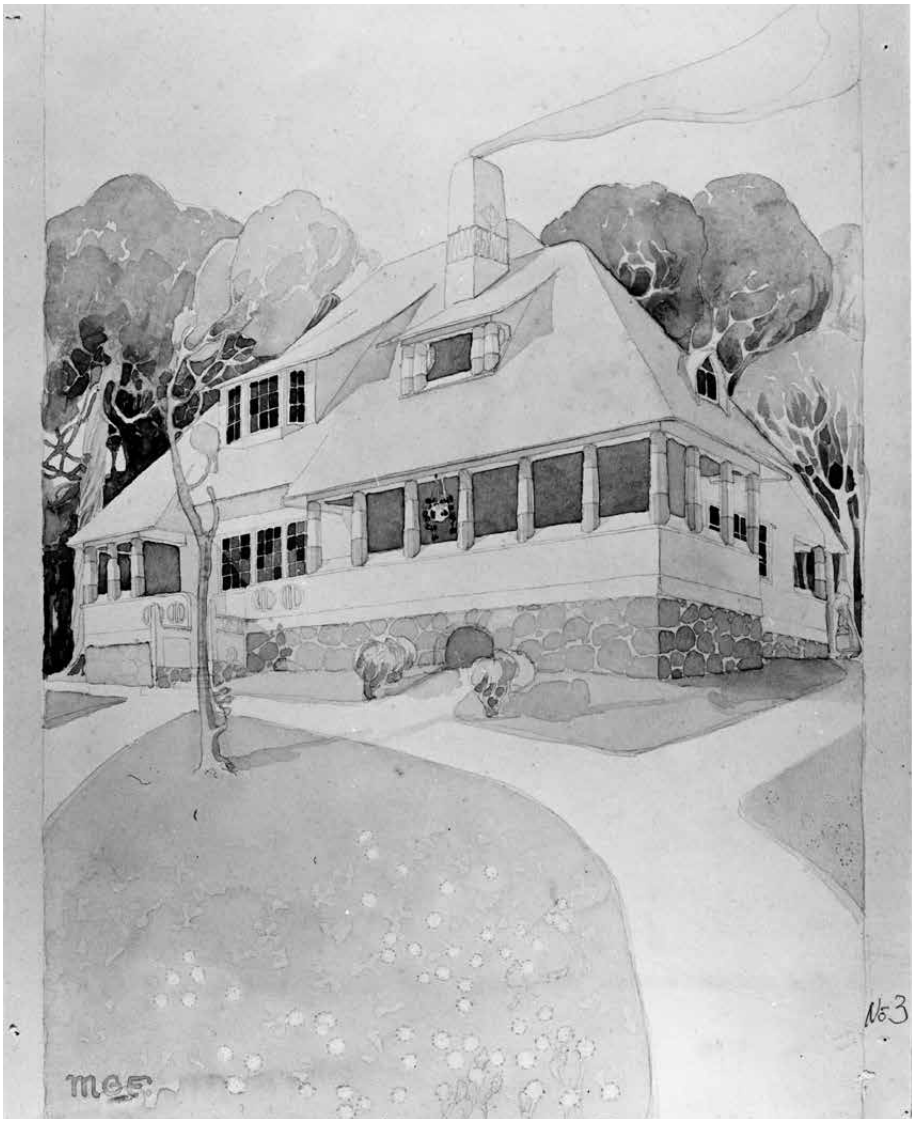

Max Frelander, Janneberg-huvilan luonnos v. 1905. SRM

Harald Neoviuksen suunnittelema Villa Mechelin Bromarvissa on perushahmoltaan varsin samanlainen kuin Janneberg.

Huvila

Huvilan on 1900-luvun vaihteessa suunnitellut arkkitehti Max Frelander (1881-1949). Nuori arkkitehti oli varsin hyvin perehtynyt ajankohtaisiin arkkitehtuurivirtauksiin ja julkaisi huvila- ja sisustuspiirustuksiaan Kotitaide-lehdessä. Esimerkiksi Drakuddenin huvilan piirustukset julkaistiin vuonna 1908.

Jannebergin suunnitelmasta tunnetaan kolme Frelanderin signeeraamaa perspektiivipiirustusta, joista on valokuvat Suomen Arkkitehtuurimuseon arkistossa. Värillisten alkuperäispiirustukset ovat yksityisomistuksessa. Piirustukset esittävät huvilaa nähtynä alarinteen suunnalta sekä näkymiä ensimmäisen kerroksen halliin ja toisen kerroksen makuuhuoneeseen.

Alkuperäinen ilme

Rakennus on sijoitettu korkeuskäyrien suuntaisena rinteeseen, päädyt ovat lounaaseen ja koilliseen. Puolitoistakerroksinen, punatiilistä muurattu ja karkealla rappauksella rapattu huvila on perustettu perusmuurien varaan, joiden ulkopinnat on verhottu graniittiharkoilla ja mukulakivien tapaisilla kivillä. Huvilan pohjakerros avautuu eri puolille rakennetuille kuisteille. Kuistien kattoja kannattavat pyöristetyt puupilarit.

Huvilan arkkitehtuurin karaktääri ja rikas siluetti ovat lähtöisin ennen kaikkea vesikaton kekseliäistä muodoista. Huvilan ydinosaa kattavaan, aumattuun kattoon on liitetty eri kuistien, parvekkeiden, kattoparvekkeiden ja -ikkunoiden vaihtelevia, eri korkeustasoille asettuvia vesikaton osia. Vesikatteena on käytetty samankaltaisia paanuja muistuttavia majavanhäntätiiliä kuin Stuganin vesikatolla. Julkisivun yksityiskohdat, kuten kaiteet, peiliovet, ikkunoiden puitejako ja heloitukset, muodostavat jugend-arkkitehtuurille tunnusomaisen, yhtenäisen kokonaisuuden, joka on poikkeuksellisen hyvin säilynyt.

Jannebergin ilmeikkäällä ulkoasulla on yhtymäkohtia mm. arkkitehti Harald Neoviuksen Bromarviin suunnittelemaan Villa Mechelinin arkkitehtuuriin. Varsinkin suhde rinnemaastoon, kattomuoto ja luonnonkivikellarin varassa olevan, ulos työntyvän avoverannan ratkaisu on samankaltainen.

Janneberg vuonna 2011. Kari Hakli

Janneberg vuonna 2011. Kuvat Kari Hakli

Kokoava sisätila muodostuu kahdesta, kulmittain toisiinsa avautuvasta huoneesta, joiden liittymäkohdassa nousee avoporras toiseen kerrokseen.

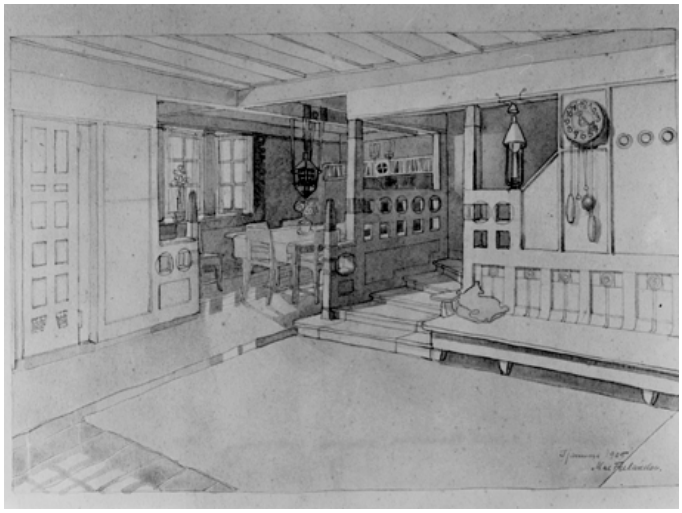

Max Frelander: Janneberg, 1. kerroksen hallin luonnos v. 1905. SRM

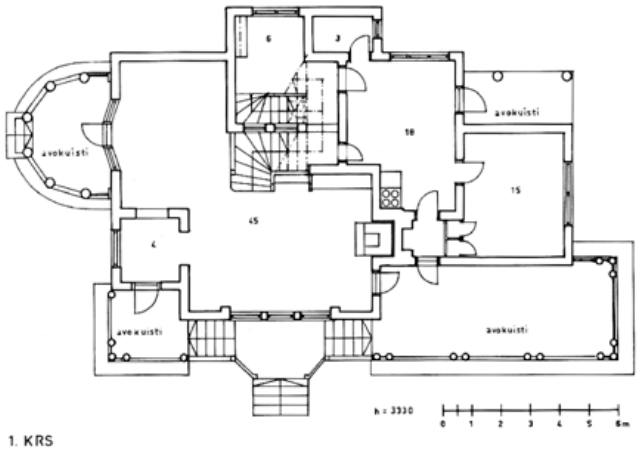

1. kerros. Mittauspiirustus 1983, KSV.

1. kerros

Ensimmäisen kerroksen kokoava sisätila muodostuu kahdesta, kulmittain toisiinsa avautuvasta huoneesta, joiden liittymäkohdassa nousee avoporras toiseen kerrokseen. Yhdistettyyn ruokailu- ja oleskelutilaan johtaa ovia kolmelta eri kuistilta. Katseenvangitsijana on pitkällä sivulla sijaitsevan osan päätteenä oleva iso kaakelipäällysteinen takka, jonka vieressä on kiinteä istuinpenkki.

Ylärinteen puolella olevaan keittiöön kuljetaan tarjoiluvälikön kautta tai ulkokautta katetun kuistin kautta. Kesähuvilassa on ollut tarkoitus ruokailla ulkona katetulla kuistilla sään salliessa. Keittiön vieressä on koillispäädyssä erillinen huone, joka on mahdollisesti tarkoitettu palvelijanhuoneeksi.

Oleskeluhallin uuni on väritykseltään ja muodoltaan erikoinen, kirkkaankeltaisten kaakeleiden ja vihreiden reliefilaattojen yhdistelmä. Ylöspäin kapeneva takkamalli, jonka päätteenä on aaltokuvioinen "huippu", on Turun kaakelitehtaan 1900-luvun alun tuotantoa.

Jannebergiin on tuotu Stuganista löytynyt vastaavan kaakeliuunin yläosa, josta voidaan päätellä, että Stuganin hallissa on saattanut olla samanlainen takka.

(Turun kaakelitehtaan luettelo No 181)

Sisätiloissa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten ovet, seinäverhoukset, kiintokalusteet ja uunit. Puulla verhotut sisäpinnat ja lautaväliseinät, paneelit, sisäovet ja kiinteät puukalusteet sekä ikkunapuitteiden sisäpuoli on jätetty maalaamatta.

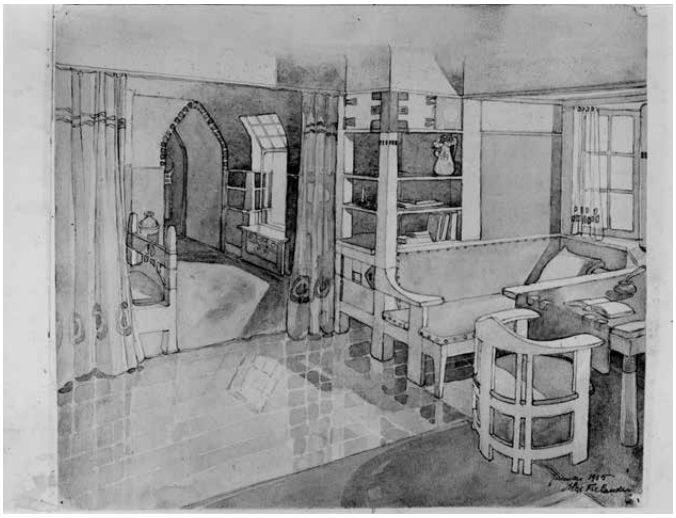

2. kerroksen makuuhuone.
Ylhäälllä Max Frelanderin luonnos v. 1905. Sumen Arkkitehtuurimuseo. Nykytilanne.

2. kerros

Toisessa kerroksessa on vesikaton alla neljä makuuhuonetta, pesuhuoneita ja ullakkotilaa. Tilava päämakuuhuone on muodoltaan ja mitoitukseltaan käytännöllinen ja viihtyisä. Ikkunanurkkauksessa on kiinteiden penkkien avulla sisustettu oleskeluryhmä, sängyille on tilaa sisäseinän puolella ja pukeutumisalkovissa on lapeikkunan valaisema peili.

Toinen sivuovi avautuu kattopintaan upotetulle parvekkeelle ja toinen sivuovi pesuhuoneeseen.

Huonetta lämmittää pieni kiertoilmakamiina, jonka malli löytyy Turun kaakelitehtaan 1900-luvun alun luettelosta (No 155)

Muutokset ja säilyneet piirteet

Alkuperäinen tilajako on lähes kokonaan säilynyt. Sisätilojen alkuperäisiä säilyneitä sisutuksia ja yksityiskohtia ovat hallin, ruokailutilan ja päämakuuhuoneen kiinteä sisustus, porras kaiteineen, peiliovet ja paneelilla vuoratut sisäpinnat. Oleskelutilan takka ja yläkerran kiertoa ilmakamiina ovat arvokkaita, rakennukseen kuuluvia yksityiskohtia. Keittiössä on säilynyt vanha puuhella. Alkuperäiset ikkunat ja ulko-ovet ovat säilyneet. Parvekekaiteiden ja pylväiden korjauksessa on noudatettu alkuperäistä toteutusta.

Seuraavia muutoksia havaittiin inventoinnin yhteydessä:

Vesikattoa korjattiin perusteellisesti selvitystyön aikana 2011–2012. Samalla peitettiin valitettavasti alkuperäinen lapeikkuna, joka valaisi päämakuuhuoneen peilinurkkausta ja joka oli esitetty Frelanderin perspektiivipiirustuksessa.

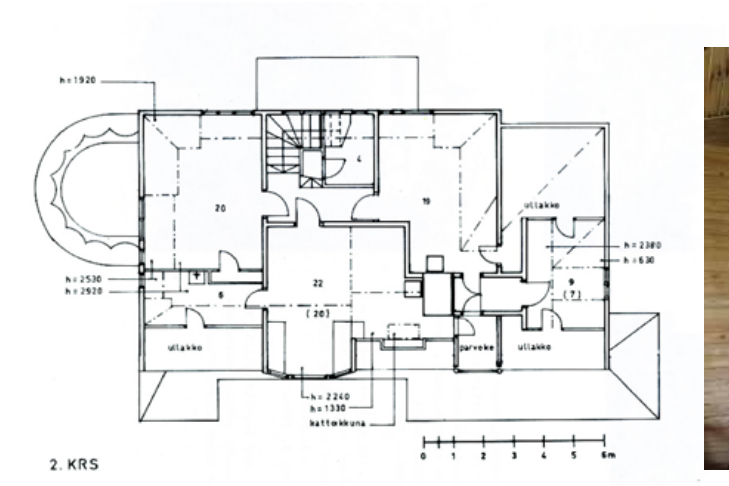

2. kerros. Mittauspiirustus 1983, KSV.

2. kerroksen makuuhuoneessa on kolmiosaisen erkkeri-ikkunan valaisema oleskelunurkkaus. Kuva Simo Rista, Suomen Arkkitehtuurimuseo

2:2 Janneberg

Muut rakennukset

Rannassa vaatimaton, rankarakenteinen saunarakennus.

Ortokuva © Helsingin kaupunkimittausosasto

10 STUGAN JA JANNEBERG ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Huvilarakennukset Stugan ja Janneberg on suunniteltu 1900-luvun vaihteen uusia tilasuunnittelu- ja sisustusihanteita noudattaen. Huviloiden keskeiset halliratkaisut edustavat aikansa asuntosuunnittelun johtavia tilallisia uudistuksia. Molemmat huvilat edustavat Suomen oloihin sovitetun Arts and Crafts-arkkitehtuurin vaikutusta ja siihen kuuluvaa kokonaistaideteoksen ihannetta.

Max Frelanderin suunnittelema Janneberg muodostaa julkisivuineen, sisätiloineen ja yksityiskohtineen jugend -arkkitehtuurille tunnusomaisen, yhtenäisen kokonaisuuden. Huvila on sisätiloja myöten poikkeuksellisen hyvin säilynyt. Stuganilla on erityinen merkitys Vartiosaaren huvilarakennusvaiheen "toista aaltoa" edustavana ensimmäisenä rakennuksena. Huvilan on todennäköisesti suunnitellut arkkitehti Harald Neovius. Kiintoisa yksityiskohta on, että Stuganin purettu uuni on ollut samaa Turun kaakelitehtaan rohkeaa, kelta-vihreää mallia kuin Frelanderin piirtämässä Jannebergin huvilassa. Samalainen kaakeliuuni tavataan myös Ilja Repinin Repinossa sijaitsevassa Penaty-huvilassa. Sekä Stuganin puutarha että Jannebergin terassi– ja maisemapuutarha polkuineen ovat puutarhataiteellisesti merkittäviä ja niiden arvo ja aikakauden eri kerrostumat tulisi selvittää jatkotutkimuksilla.

Huvilat ovat hyvässä kunnossa ja niitä on korjattu alkuperäisiä ominaispiirteitä kunnioittaen.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- todennäköinen huomattava puutarhataiteellinen arvo
- maisemallinen arvo. Suhde rannan ja rakennusten välillä on poikkeuksellisen hieno.
- maamerkki: erityisesti Jannebergin tiilikatto on kauas näkyvä elementti itähelsinkiläisessä saaristomaisemassa.
- poikkeuksellinen säilyneisyys: sisätilat kiinteine kalusteineen ja muine yksityiskohtineen

- **Merkitys osana helsinkiläistä /itähelsinkiläistä/ Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

Kahdella Arts and Crafts-liikkeen kokonaistaideteoksen ihanteen pohjalta toteutetuilla hyvin säilyneillä jugend-huvilalla sisätiloineen ja ympäristöineen on yhdessä saaren vanhimpien huviloiden kanssa laajempaakin kiinnostavuutta osana suomalaisen 1900-luvun alun arkkitehtuurin kehitystä.

11 KAAKKOISRANNAN KESÄMÖKIT

Laajasalo 1:969 Peninsula **Vartiokylä** 2:723 Voutila, 2:724 Koutola

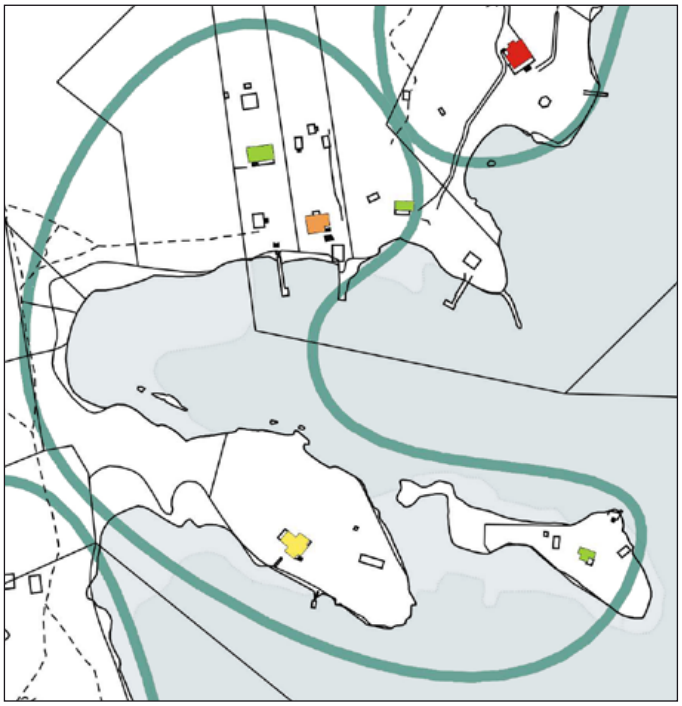

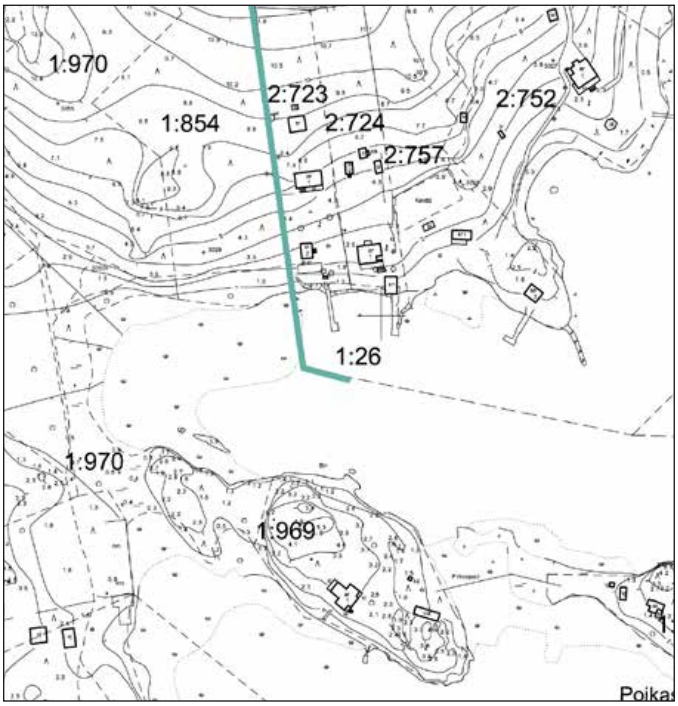

Kartta © Helsingin kaupunkimittausosasto

Sijainti

Sunnanvikin, Drakuddenin ja Stuganin välissä sijaitsevat kesämökit on rakennettu Vartiosaaren kaakkoiselle rannalle.

Omistus- ja jakohistoria

Kesämökit on rakennettu vuosina 1937 ja 1961 muodostetuille tonteille. Voutila ja Koutola kuuluivat aikaisemmin Stuganin kiinteistöön, Peninsula kuului Sunnanvikiin. Yhteistä mökeille on, että ne kuuluvat Vartiosaaren huvilarakentamisen neljänteen vaiheeseen. Ne ovat mittakaavaltaan vaatimattomia ja edustavat aikansa tyypillistä kesämökkirakentamista. Mökit ovat yksityisomistuksessa.

1937 Vuonna 1910 rekisteröity kiinteistö 2:1 Stugan jaettiin osiin:
2:723 Voutila
2:724 Koutola
2:725 Stugan, omistaja oli tuolloin Clarence af Björkesten. Stugan jaettiin vielä uudestaan myöhemmin.

Kiinteistöt 1:969 Peninsula ja 1:970 Pojkholmarna on muodostettu vuonna 1961 osana Gustaf Fogelholmin jälkeisen Sunnanvikin vaiheita.

1945 Sunnanvikin alueesta muodostettiin
1:610 Grönalund
1:611: Ugglebo
1:612 Pojkholmarna
1:613 Sunnanvik

1961 Pojkholmarna jaettiin:
1:969 Peninsula 0,62 ha
1:970 Pojkholmarna 1, 43 ha

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
VARTIOKYLÄ				
091-433-0002-0723	VOUTILA	10.11.1937	2500	0
091-433-0002-0724	KOUTOLA	10.11.1937	2510	0
LAAJASALO				
091-412-0001-0969	PENINSULA	28.2.1961	6200	0
091-412-0001-0970	POJKHOLMARNA	28.2.1961	14300	0

2:724 KOUTOLA

Koutolan päärakennus sijaitsee rannan tuntumassa. Aumakattoinen kesämökki on pohjakaavaltaan neliömäinen. Suuret ikkunat on keskitetty rannan puoleiseen julkisivuun. Julkisivuverhouksena on harmaaksi maalattu pystylautaverhous ja vesikatteena on saumattu peltikate. Rannan puolelle on rakennettu leveä avoterassi.

Sauna on sijoitettu rantaviivalle umpinaisen betonisokkelin varaan. Tontin keskivaiheilla on kolmen pihavajan ryhmä.

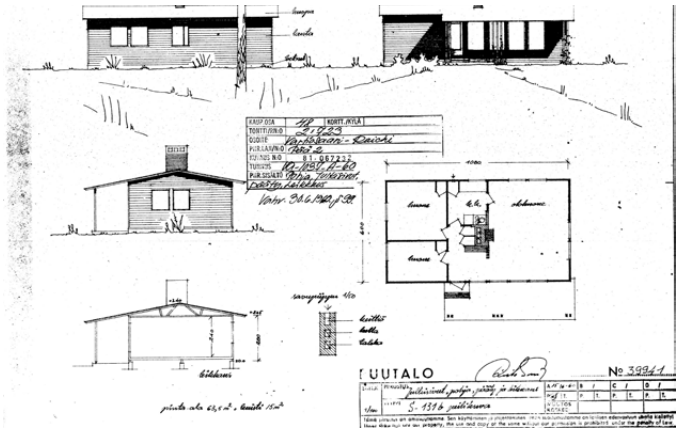

Puutalo Oy tyyppipiirustus. Vahvistettu 30.6. 1960. Voutilan pääpiirustus RVV

2:723 VOUTILA

Voutila. Puutalo Oy:n tyyppipiirustusten mukaan 1960 rakennettu kesämökki ja samaa muotokieltä edustava sauna.

Pitkä ja kapea tontti on loivasti etelään päin kohti rantaa laskeutuva rinne. Tiheä metsä ja naapuritontin lauta-aita rajaavat alueen, johon on raivattu avoin, lähes puuton piha ja rakennettu kesämökki, sauna sekä vaja. Rinnemaastoa on tasattu rakentamalla luonnonkivipenkereitä ja rantavyöhyke on nostettu tukimuurin varaan.

Voutilan ja Koutolan rantaluiskan kiviheitoke on rakennettu luonnonkivistä.

Puutalo Oy:n tyyppipiirustusten mukaan 1960 rakennettu kesämökki on selkeälinjainen rakennus, jonka limilautavuoraus on maalattu tummanruskeaksi puunsuoja-aineella. Loivan harjakaton vesikatteena on vihreäksi maalattu, saumattu pelti. Alkuperäinen avokuisti on muutettu lasikuistiksi. Lähempänä rantaa sijaitseva, kivipilareiden varaan perustettu rantasauna on julkisivuiltaan ja väritykseltään sovitettu päärakennukseen.

Vaatimaton kesämökki Pensinsulan länsiosassa.

1_969 PENINSULA

Kallioisella niemellä sijaitseva kesämökki on vaatimaton, harjakattoinen pieni rakennus, jota on laajennettu mm. rakentamalla kuisti. Rakennuksessa on ruskeaksi käsitelty lautavuoraus. Niemen kärjessä on kallion katveessa pieni sauna- ja varastorakennus

Ulompana sijaitseva pieni kesämökki on erillisellä kallioluodolla, jonne johtaa kapea puusilta. Mökkiin kuuluu huopakatteinen, vaakalimilaudoituksella verhottu pieni rantasauna. Kesämökki on ainoa jäljellä oleva, Aarne Ervin vuonna 1949 piirtämä Lomarannan majoitusmökki. Se on todennäköisesti siirretty nykyiselle paikalleen 1960-luvun lopulla. Lomamökkien suunnittelua ja toteutusta käsitellään laajemmin selvityksen I-osassa.

Mökissä on säilynyt Ervin suunnitelmaan kuuluneita alkuperäisiä kiintokalusteita, alkuperäinen pystyrimalaudoitettu julkisivuverhous sekä alkuperäiset ikkunat ja ovet. Mökkiä on laajennettu kuistilla, johon on siirretty alkuperäiset säleparioovet. Nykyinen ulkoväritys on tummanruskea vihreine ja valkoisine yksityiskohtineen ja vesikatteena on ruskeasävyinen, tiilikuvioinen profiilipelti.

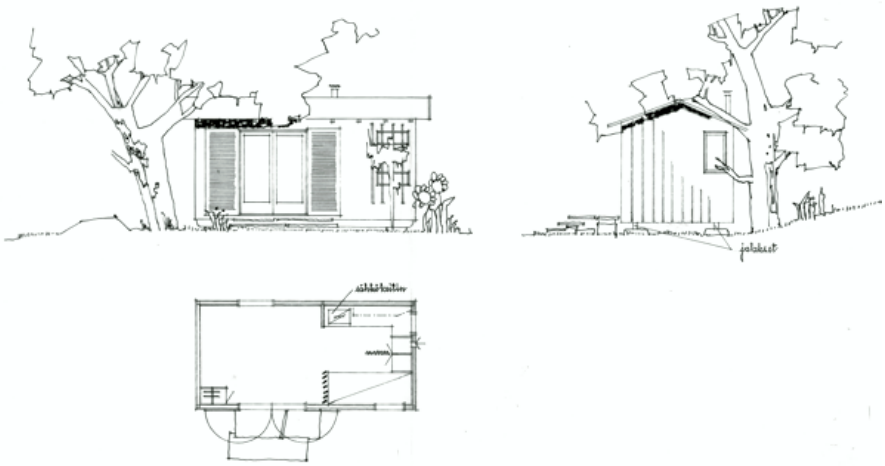

Siirrettävä lomakylän maja. Aarne Ervi 25.5.1949. Suomen Arkkitehtuurimuseo

Kallioluodolle siirretty Lomarannan majoitusmökki on ainoa Vartiosaaressa säilynyt, Aarne Ervin suunnittelema siirrettävä maja.

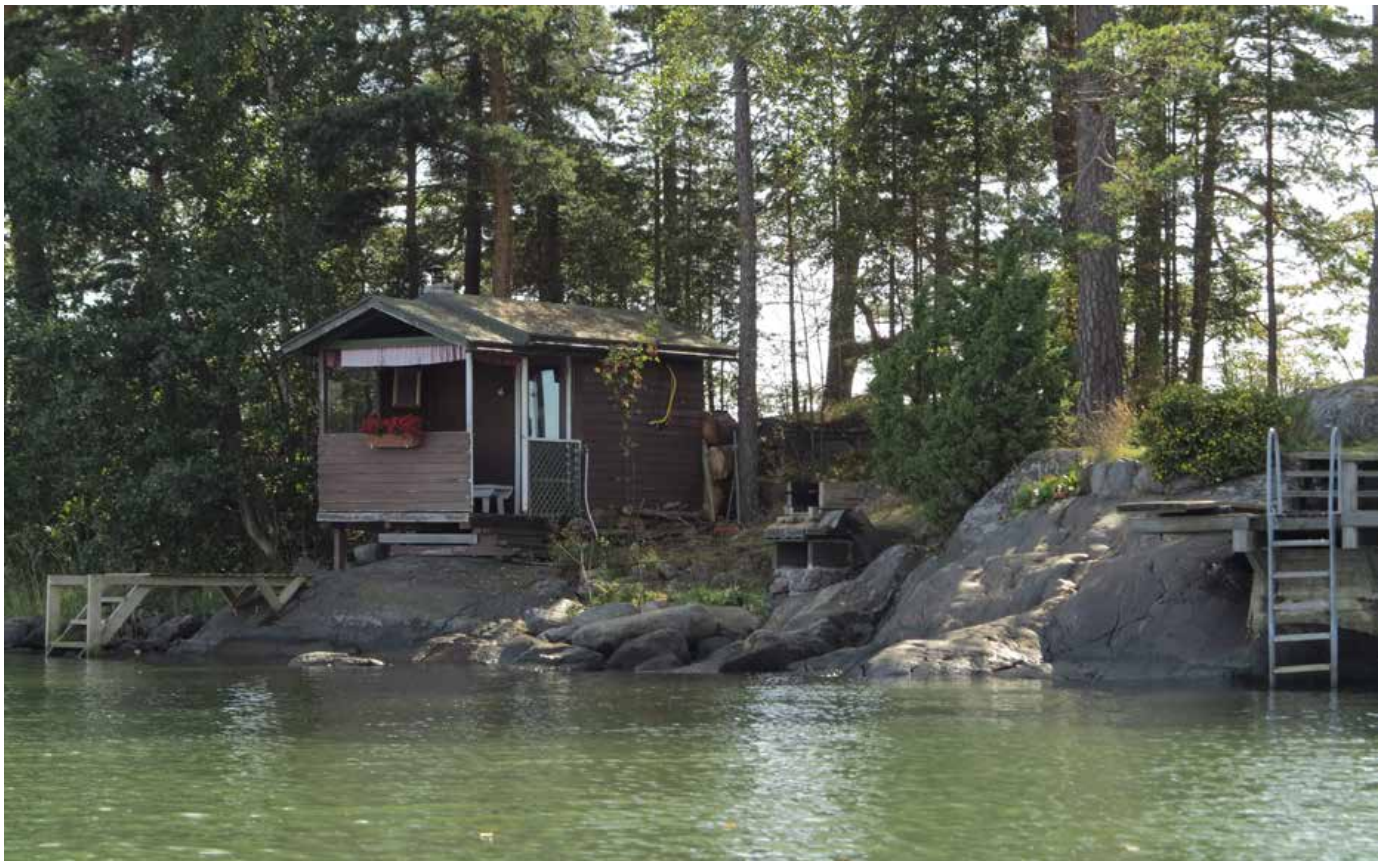

Kallioluodon rantasauna.

Ortokuva © Helsingin kaupunkimittausosasto

11 KAAKKOIS-RANNAN KESÄMÖKIT

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Aarne Ervin olympialaisia varten lehdistön majoitustiloiksi suunnittelema siirrettävä lomamaja on ainoa säilynyt esimerkki Lomarannan majoista. Majan sisäosa on suunniteltu kiintokalusteita myöten.

- Aluekokonaisuuteen ei liity erityisarvoja.
- Kulttuuri- ja sosiaalihistoriallinen arvo (Ervin suunnittelema maja)

12 DRAKUDDEN

Laajasalon kylä 1:40 Drakudden, 1:51 Drakudden I, 1:164 Drakudden II

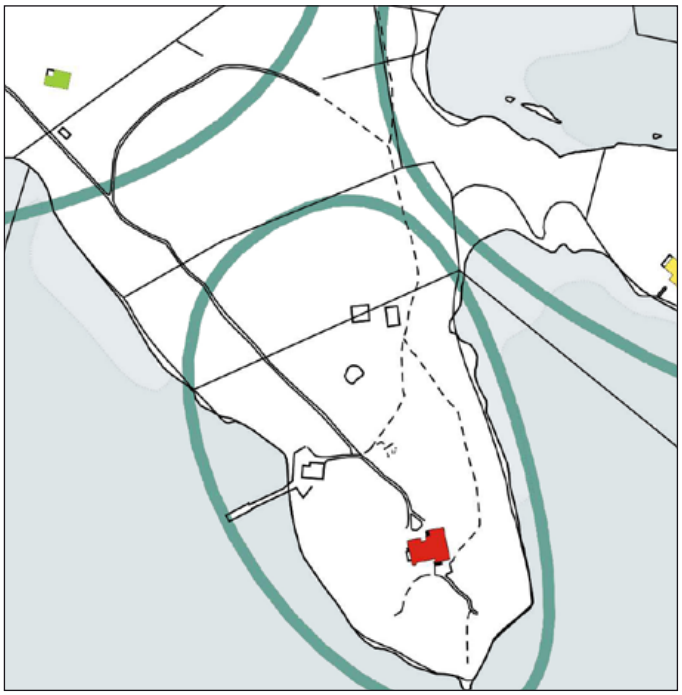

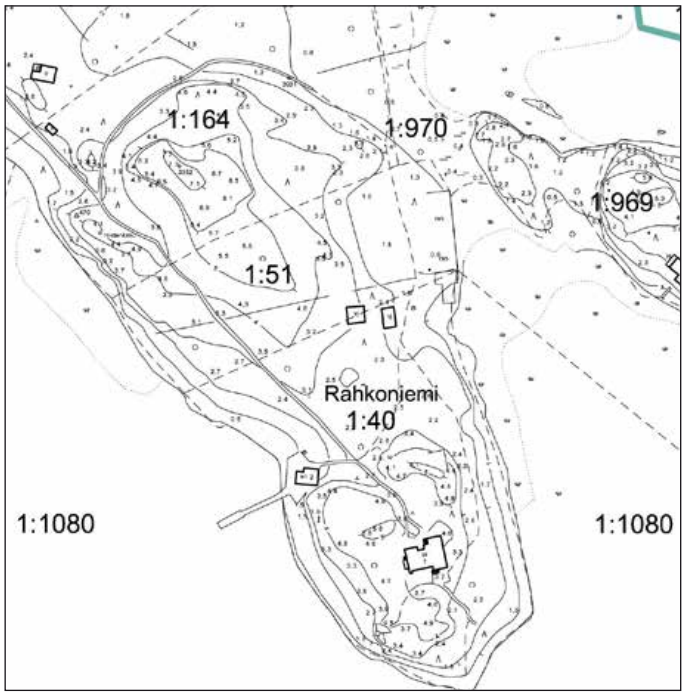

Sijainti

Huvila sijaitsee Vartiosaaren eteläisimmällä niemellä. Kallioisen niemen lakialueen korkeus on Drakuddenin alueella 5,8 metriä mpy ja pohjoisempana jonkin verran korkeampi.

Omistus- ja jakohistoria

Degerön kylän 1700-luvun jakokartassa Holmgårdiin kuuluva niemi on jo nimeltään Drakudden. Holmgård kuuluu vuodesta 1798 tilaan 1:1 Degerön kartano (säteri; 15.9.1798). 1870-luvun venäläisen topografikartan mukaan niemen pohjoispuolella on tilan torppaan kuuluva niitty.

Vuonna 1902 niemestä on muodostettu huvilapalsta Drakudden 1:40. Vuoden 1910 henkikirjojen mukaan palstan omistajiksi on 21.12.1909 merkitty pankkivirkailija Ragnar af Björkesten ja lääketieteen lisensiaatti Sigurd af Björkesten. Niemen pohjoisosan rakentamaton alue kuului Degerön kartanoon, kunnes vuonna 1910 muodostettiin palsta 1:51 Drakudden I. Vuonna 1918 muodostettiin palsta 1:164 Drakudden II, jonka omistajaksi merkittiin Sigurd af Björkesten.

Alko osti 1958 Drakuddenin huviloineen Ragnar af Björkestenin pojalta Lomarannan toimintaa varten. Alkon toiminta jatkui 1970-luvulle saakka.

1:51 Drakudden I ja 1:164 Drakudden II siirtyivät Helsingin kaupungin omistukseen Kansallisosakepankilta vaihtokirjalla 28.12.1979.

1:40 Drakudden on ollut yksityisomistuksessa vuodesta 2000.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Drakuddenin huvilarakennuksen piirustukset on julkaistu vuonna 1908. Koska höyryalukset ovat alkaneet liikennöidä Drakuddenin laituria viimeistään vuonna 1908 reitillä, joka jatkuu kohti Stuganin, Jannebergin ja Vådön laitureita, voidaan olettaa, että huvila on otettu käyttöön samoihin aikoihin. Niemen länsirannalla sijaitseva sauna on 1900-luvun alkupuolelta. Pihavajat ovat uudet.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0001-0040	DRAKUDDEN	21.3.1902	11700	0
091-412-0001-0051	DRAKUDDEN I	5.3.1910	5100	0
091-412-0001-0164	DRAKUDDEN III	7.5.1918	10350	0

Drakudden. Kallioniemelle rakennettua huvilaa ympäröivät tuulten tuivertamat männyt. Kuva Satu Pirinen, SRM

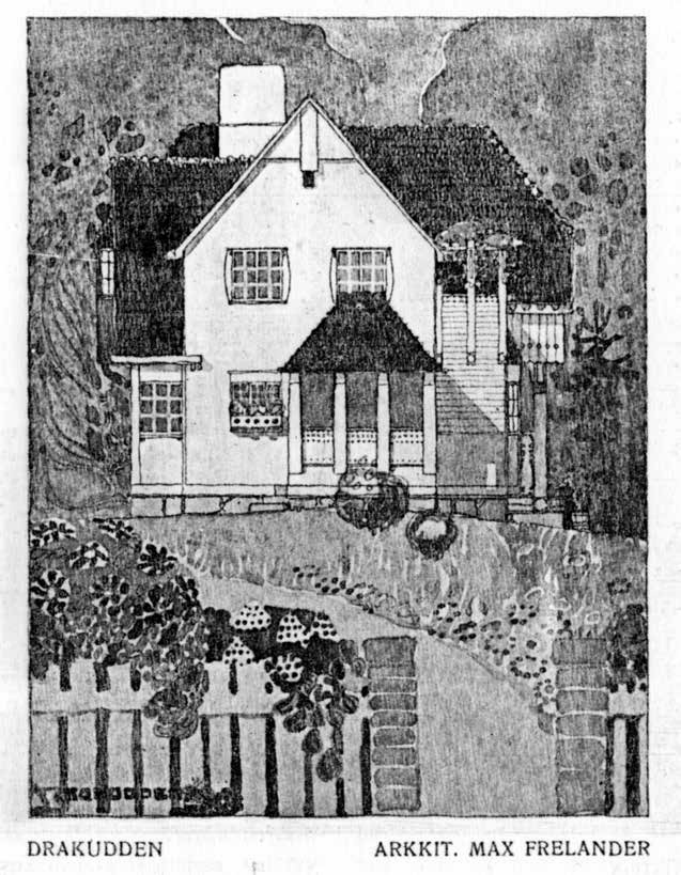

Drakudden, huvilan päätyjulkisivu. Max Frelander. Piirustus on julkaistu 1908 Kotitaide –lehdessä.

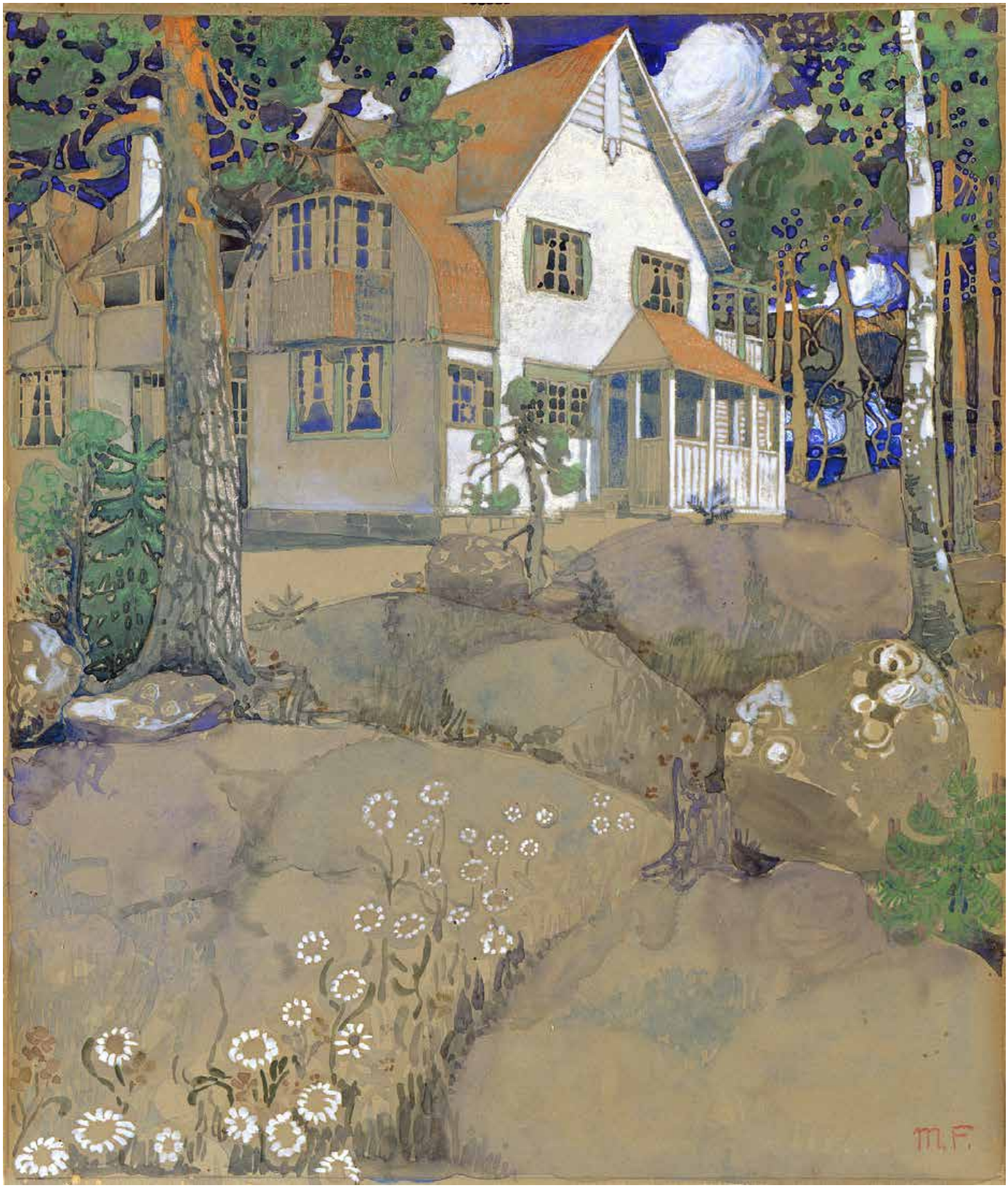

Perspektiivipiirros n. 1908, Max Frelander. Valokuva Suomen Arkkitehtuurimuseo.

1:40 DRAKUDDEN

Ortokuva vuodelta 1943. KSV. Oikealla ylhäällä on osoitettu palstan 1:164 Drakudden III pelikenttä, jota on tasattu kivipengerryksin matalaan rantamaastoon.

Ympäristö ja puutarha

Huvilan lähiympäristön varhaisesta asusta ei ole ollut käytettävissä valokuvia. Max Frelanderin kahden perspektiivipiirroksen esittämä rakennus on toisaalta värikkäiden kukkien kehystämä, toisaalta etualalla on erämaahuvilaan sopiva karu kalliomaasto. Nykyinen omistaja on kartoittanut huvilan ympäristön vanhoja puu– ja pensaslajikkeita sekä istuttanut uusia. Perinteistä säilynyttä puutarhakasvillisuutta edustavat sorvaripensas, vuorenkilpi, varjolilja ja sinililja.

Vanhan höyryaluslaiturin hirsiarkkulaituri on ollut jäljellä niemen kärjessä vielä 1960-luvulla, samoin sen päässä oleva uimahuone. Niemen itäpuolen lahden pohjukassa on palstalla 1:164 Drakudden III pelikenttä, jota on tasattu kivipengerryksin matalaan rantamaastoon. Niemen länsirantaa myötäilee huvilaa kohti johtava ajotie, joka on rakennettu Alkon omistuskaudella.

Palstalla 1:164 Drakudden III on hiidenkirnu, jota suojaa järeä teräsputkikaide. Hiidenkirnusta nostettu pyöreä kivi on kulkeutunut Tirrebon huvilan alemman puutarhaterassin nähtävyydeksi.

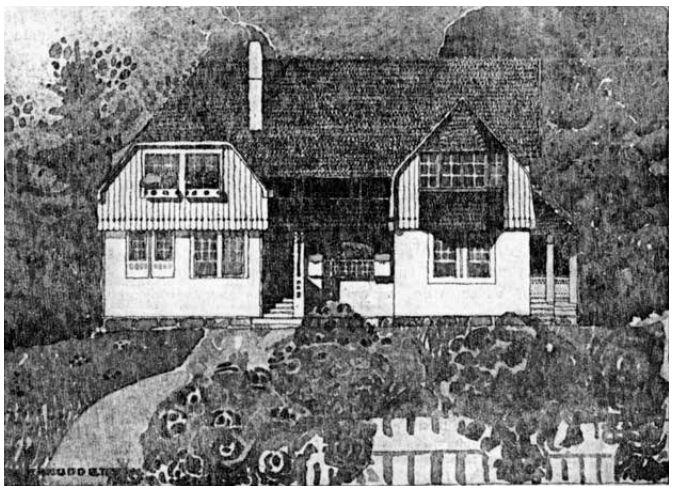

Julkisivupiirustus pohjoiseen julkaistiin Kotitaide -lehdessä 1908 / 11. Vasemmalla Max Frelanderin perspektiivipiirros, kuva SRM.

Rakennuskanta

Drakuddenin rakennusryhmän muodostavat kaksikerroksinen huvilarakennus 1900-luvun alusta ja kolme piharakennusta, joista kaksi uutta kevytrakenteista vajaa ja vanhempi sauna.

Huvila

Drakuddenin huvilan rakennuttajat olivat lääketieteen lisensiaatti Sigurd af Björkesten sekä pankkimies Ragnar af Björkesten, arkkitehtina oli Max Frelander.

Alkuperäinen ilme

Frelanderin laatimat pohja- ja julkisivupiirustukset sekä perspektiivikuvat on julkaistu Kotitaide-lehdessä vuonna 1908 ilman varsinaista kirjallista selostusta. Kaksikerroksisen huvilan kahdesta siivestä muodostuu T-kirjaimen muotoinen rakennus. Kattomuotona on osittain harja-, osittain aumakatto.

Tilaratkaisu noudattaa englantilaisen Arts and Crafts-arkkitehtuurin keskeisiä periaatteita. Kuten Jannebergin huvilassa, pohjakerroksen keskeinen tila on eri suuntiin avautuva olohuone takkanurkkauksineen. Avoportaat nousevat takan vierestä toisen kerroksen oleskeluhalliin. Avokuistit, lasikuisti ja katetut parvekkeet laajentavat sisätilaa avautuen eri suuntiin kohti vaihtelevia maisemanäkymiä.

Drakudden on 1900-luvun alun kansainvälistyvien arkkitehtuuripyrkimysten edustaja. Rakennuksessa on sovellettu uudenlaista runkoratkaisua, amerikkalaista "Frame"(ranka)-ratkaisua, jota 1900-luvun alussa pidettiin innovaationa ja keinona puumenekin vähentämiseksi. Julkisivun erikoispiirteenä on rapattu pohjakerros ja lautapaneelilla verhottu toinen kerros sekä monimuotoinen tiilikatto jyrkkine lappeineen.

Julkisivujen yksityiskohdissa kuten parvekekaiteissa on käytetty geometrisia koristeaiheita. Aikansa moderni, hienostunut ornamentiikka oli toinen Max Frelanderille ominainen alue, josta hän julkaisi lukuisia esimerkkejä Kotitaide-lehdessä.

Muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Pohjoissivun itäpäähän on rakennettu yksikerroksinen laajennusosa. Drakudden menetti Alkon omistajakaudella osan alkuperäisestä kiinteästä sisustuksestaan. Rakennuksen sisätiloja muutettiin ja sisäpintoja levytettiin. Kaakeliuunit purettiin. Huonejako ja olennaiset yksityiskohdat ovat kuitenkin pääosin säilyneet. Sisätiloissa on säilynyt Arts and Crafts-henkisen puusisustuksen tunnusomaisia yksityiskohtia. Nykyinen omistaja on pyrkinyt palauttamaan rakennuksen alkuperäisen arkkitehtuurin tilallisia ja sisustukseen liittyviä piirteitä.

Ulkopuoliset ikkunapuitteet ovat alkuperäiset. Myös ulko-ovista osa on alkuperäisiä. Nykyisenä vesikatteena on huopakate ja kaksikouruinen savikattotiili.

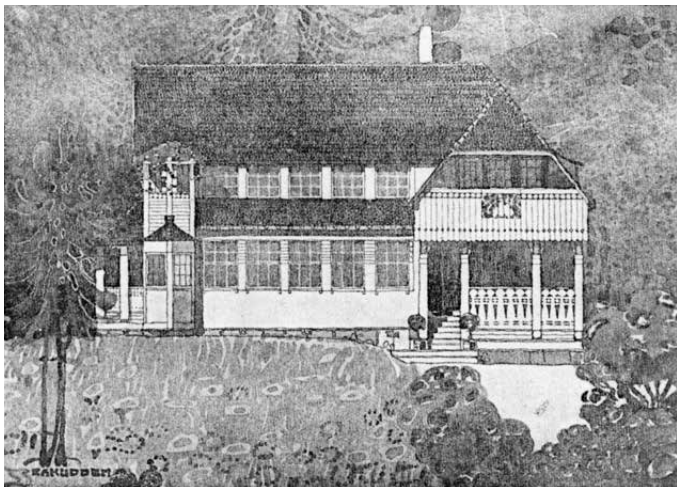

Julkisivupiirustus etelään julkaistiin Kotitaide -lehdessä 1908 / 11.

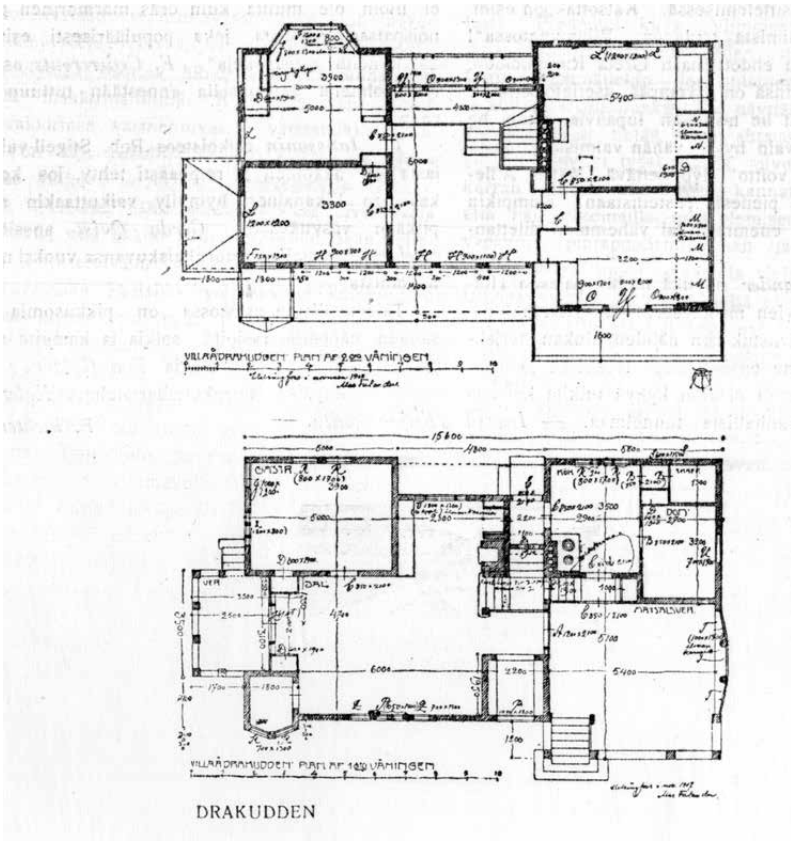

Kattokerroksen keskiosa on korkea halli, johon portaat nousevat pohjoissivulta. Eteläsivulla, meren ja laivaväylän suuntaan on ikkunanauha, lounais- ja kaakkoiskulmissa on parvekkeet. Kolmas parveke on pohjoissivulla. Kerroksessa on neljä makuuhuonetta, joihin kaikkiin tulee päivänvaloa kahdelta suunnalta. Pohjaratkaisu on pääosin säilynyt; yksi makuuhuoneista on muutettu kylpyhuoneeksi.

Pohjakerroksen kokoava tila on eri suuntiin avautuva olohuone takkanurkkauksineen. Avoportaat nousevat takan vierestä toisen kerroksen oleskeluhalliin. Avokuistit, lasikuisti ja katetut parvekkeet laajentavat sisätilaa avautuen eri suuntiin kohti vaihtelevia maisemanäkymiä. Kaakkoiskulmassa on väljä lasiveranta, "Matsalsveranda" joka ilmeisesti alun perin on suunniteltu osittain avoimeksi, oleskeluhalli "Sali", keittiö, vierashuone ja palvelijanhuone. Länsipäädyssä on toinen veranta.

Pohjapiirrokset ja oleskeluhallin interiööri. Piirustukset julk. Kotitaide 1908 / 11, arkkitehti Max Frelander. Takkanurkkauksessa on säilynyt alkuperäinen, kuultava puupaneelikatto, jonka kevyt ornamentiikka on tehty polttamalla ja maalaamalla. Samankaltainen koristelu on Ernst Waseniuksen huvilan ruokasalissa ja hallissa.

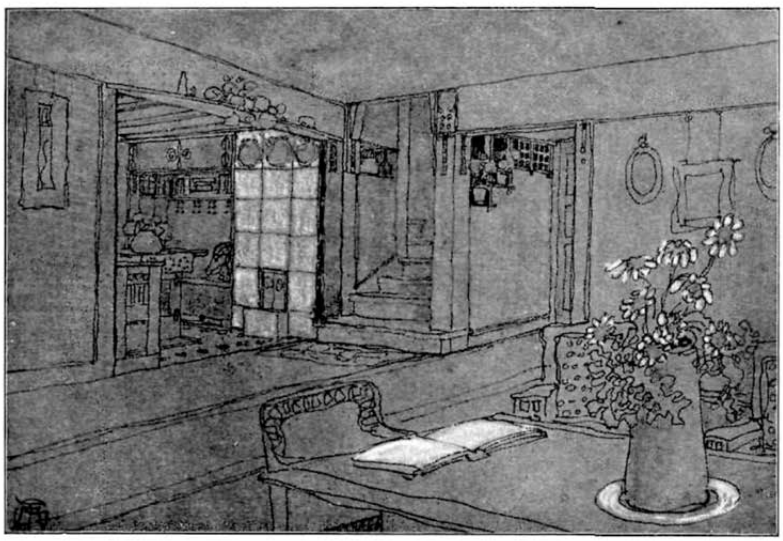

DRAKUDDEN, KUVA ARKIHUONEESTA

ARKKIT. MAX FRELANDER

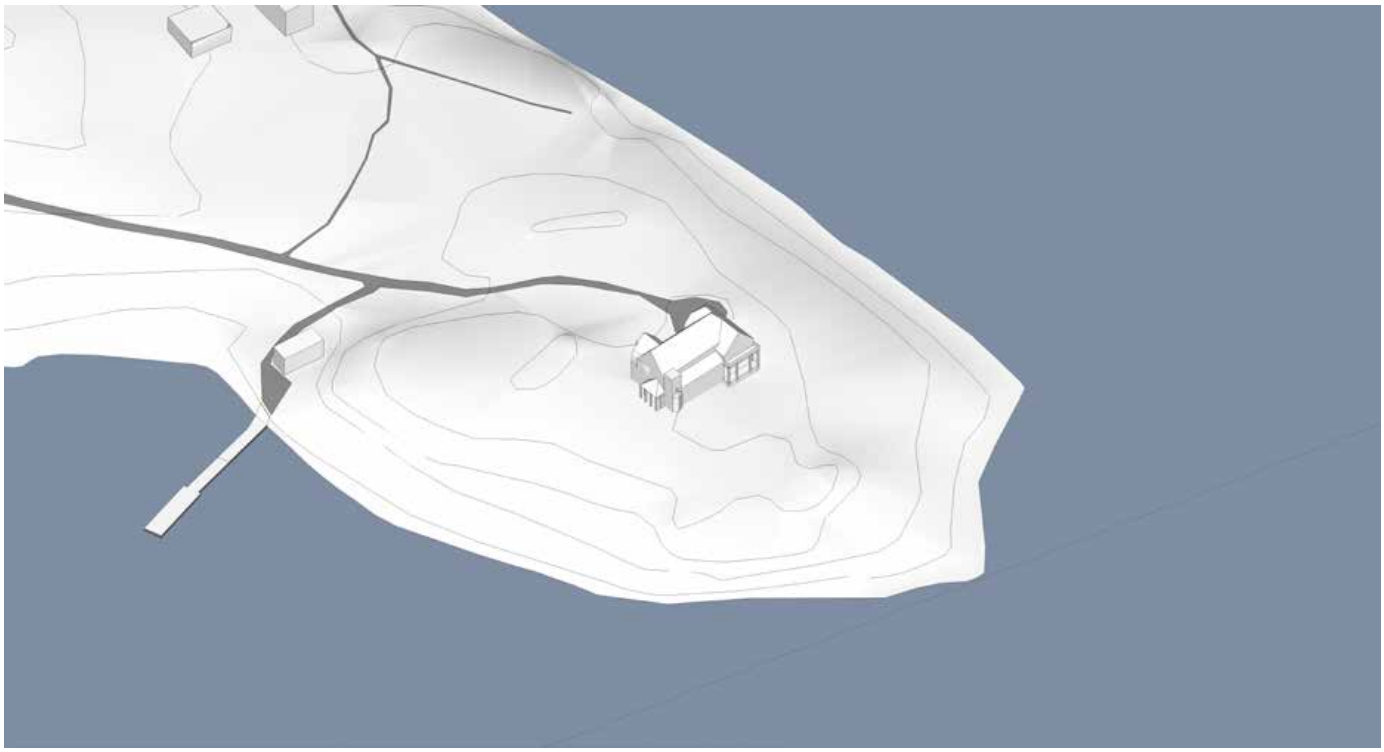

Muut rakennukset

Sauna on harjakattoinen puurakennus 1900-luvun alkupuolelta. Julkisivu on verhottu pystysuuntaisella paneelilla.

Isokokoinen maakellari on rakennettu huvilan länsipuolelle. Julkisivu on muurattu louhituista graniittilohkareista.

Sauna ja Drakudden 1960-luvulla Lomarannan aikana. Hbl

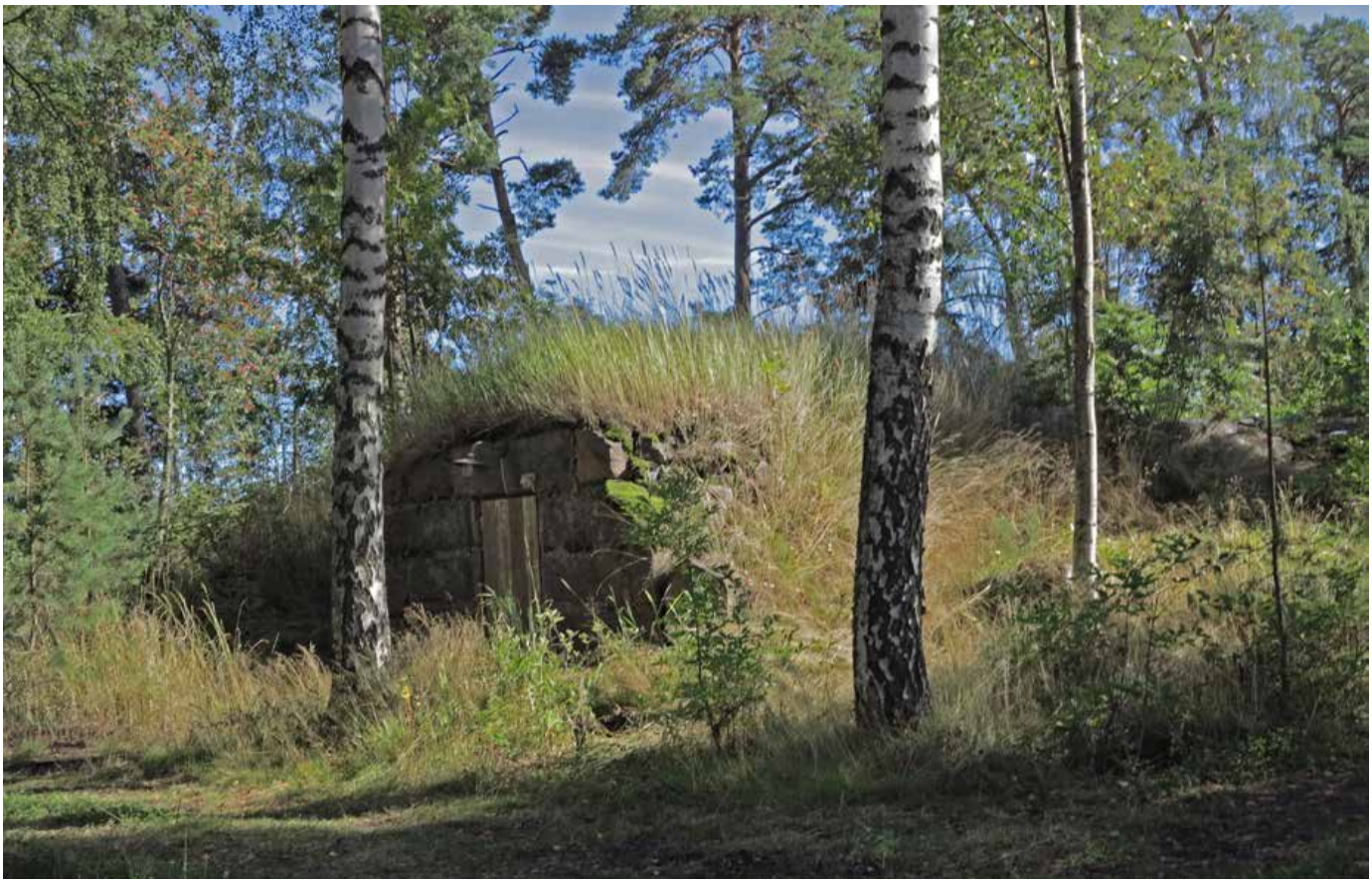

Ortokuva © Helsingin kaupunkimittausosasto

12 DRAKUDDEN

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Drakuddenin huvilalla on erityinen merkitys Vartiosaaren 1900-luvun alun toisen huvilarakennusvaiheen edustajana ja esimerkkinä Suomen oloihin sovitetun Arts- and Crafts -liikkkeen kokonaistaideteoksen ihanteesta. Samalla Drakudden on arkkitehti Max Frelanderin rakennus- ja sisustussuunnittelun keskeinen, jo rakennusvaiheessa julkaistu esimerkki.

Huvila ja rakennusryhmään kuuluvat muut rakennukset ovat hyvässä kunnossa ja niitä on korjattu alkuperäisiä ominaispiirteitä kunnioittaen tai kadonneita piirteitä palauttaen.

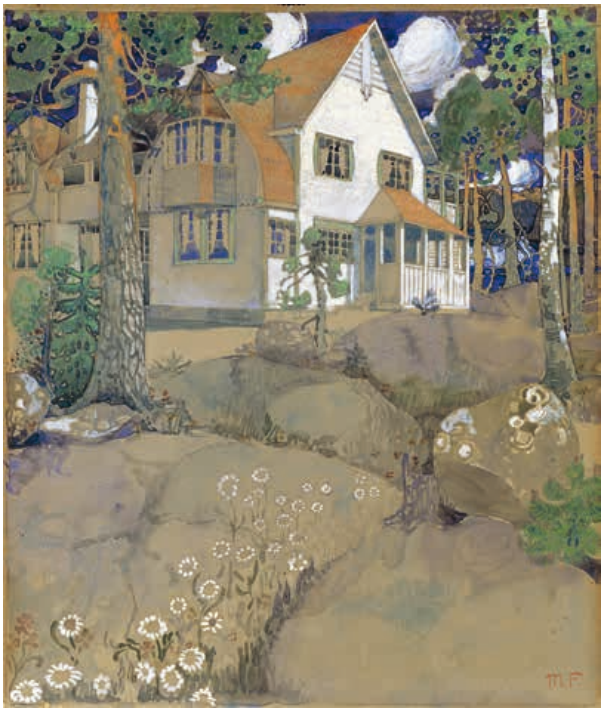

- huomattava rakennustaiteellinen arvo
- maisemallisesti näkyvä sijainti niemellä. Suhde maisemaan on poikkeuksellisen hieno: Arts and Crafts -liikkeen ihanteita kuvastavine mäntyvaltaisine kallioniemineen
- maamerkinomainen: rantamaisemakokonaisuuteen kuuluu myös sauna
- säilyneisyys

- **Merkitys osana helsinkiläistä/itähelsinkiläistä/ Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

Arts and Crafts-liikkeen kokonaistaideteoksen ihanteen pohjalta toteutetulla hyvin säilyneellä jugend-huvilalla ympäristöineen on yhdessä saaren vanhimpien huviloiden kanssa laajempaakin kiinnostavuutta osana suomalaisen 1900-luvun alun arkkitehtuurin kehitystä.

13 SUNNANVIK

Laajasalo 1:613 Sunnavik, 1:851 Lomaranta II, 1:852 Grönalund, 1:853 Lomaranta I, 1:854 Ugglebo, 1:970 Pojkholmarna

Sijainti

Alue sijaitsee Vartiosaaren lounaisosassa ja rajautuu Reposalmeen sekä eteläiseen merenlahteen, josta on lähtöisin tilan nimi Sunnanvik. Pohjoisosassa olevat kalliot nousevat n. 15 metrin korkeuteen mpy.

Omistus- ja jakohistoria

Alue on kuulunut Degerön kylän Holmgårdin alueeseen. 1700-luvun jakokartassa (sivulla 21) niityksi merkityn alueen rajat on piirretty suorina erityisellä, aitaukseen viittaavalla viivamerkinnällä. Torpparakennus on esitetty 1870-luvun vanäläisissä topografikartoissa ja vuoden 1902 mittauskartassa (sivuilla 27 ja 39).

Arvo Grönin mukaan tilalla oli 1910-luvun loppuvaiheessa torppari nimeltä Jonasson. (AG, HKM)

Sunnanvikin nykyisen rakennetun ympäristökokonaisuuden lähtökohtana oli Nokian yhtiön johdosta vuonna 1918 lähteneen Gustaf Fogelholmin (1864–1940) maatilahanke. Fogelholm, joka oli Ernst Waseniuksen hyvä ystävä, osti Holmgårdin tilaan kuuluneen Vartiosaaren entisen torpan maa-alueineen, rakennutti kartanomaisen huvilarakennuksen ja ryhtyi harjoittamaan maanviljelystä sekä laajaalaista puutarhanhoitoa. Fogelholmin aikaista puutarhaa käsitellään tarkemmin selvityksen I-osassa.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0001-0613	SUNNANVIK	12.11.1945	57615	0
091-412-0001-0851	LOMARANTA II	11.6.1954	16580	0
091-412-0001-0852	GRÖNALUND	11.6.1954	3300	0
091-412-0001-0853	LOMARANTA I	12.6.1954	12000	0
091-412-0001-0854	UGGLEBO	12.6.1954	7500	0
091-412-0001-0970	POJKHOLMARNA	28.2.1961	14300	0

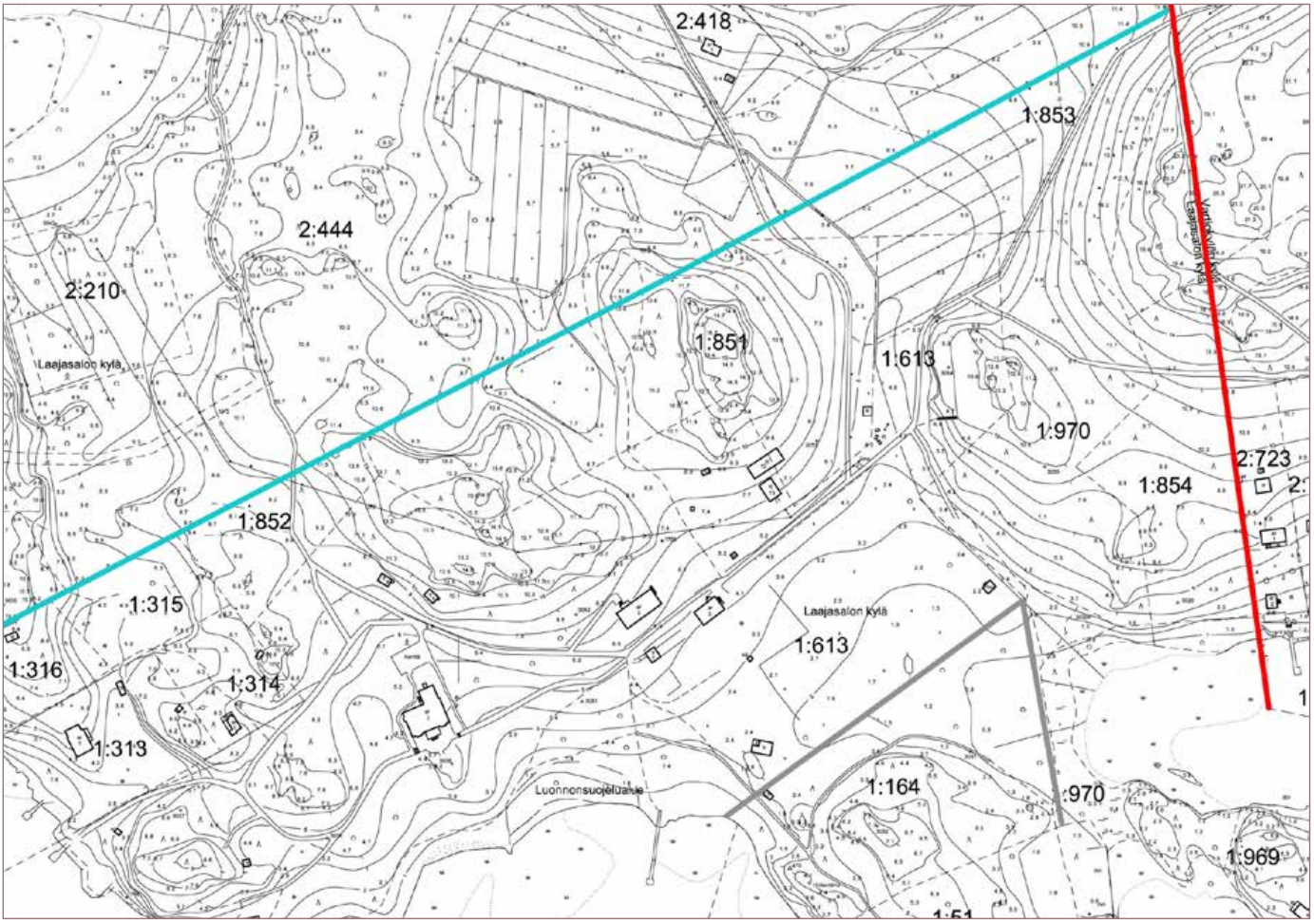

Sunnanvikin alueeseen kuuluneet kiinteistöt ks. viereisen sivun taulukko.

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

1/166 Sunnanvik rekisteröitiin 1920 ja jakautui myöhemmin useisiin palstoihin. Oy Alkoholiliike Ab osti 1948 Sunnanvikin ja sitä ympäröivät alueet, yhteensä 9 hehtaaria. Alko lunasti itselleen myös kiinteistöt 1:611 Ugglebo ja 1:610 Grönalund. Alueen nimi muutettiin Lomarannaksi.

Alkon jälkeen Sunnanvikin omistajaksi tuli ensin Kansallisosakepankki 1962 ja vuonna 1979 Helsingin kaupunki. Kaupungin omistamien kiinteistöjen rinnalle jäi vielä yksityisten maanomistajien palstoja.

Nykyisten kiinteistöjen muodostuminen

1918

Vartiosaaren ent. Holmgårdin alue: 1/165 Degerögård ja 1/163 Degerögård on rekisteröity 1918.

1920

1/166 Sunnanvik on rekisteröity 1920. Gustaf Fogelholmin kuoleman jälkeen 1940 hänen tyttärensä peri puolet ja lapsista kukin kuudenneksen Sunnanvikin tilasta. Ingeborg Pontan, os. Fogelholm, asui nuorena leskenä huvilan 2. kerroksessa. Hänen toinen aviomiehensä oli tuleva Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Ruben Granqvist. Pojat asuivat myöhemmin vuokramaalle rakennetussa Grönalundin mökissä. (purettu, MR 2012)

1945

1/166 Sunnanvikin alueesta muodostettiin vuonna 1945 seuraavat kiinteistöt: 1:610 Grönalund, 1:611 Ugglebo, 1:612 Pojkholmarna ja 1:613 Sunnanvik.
1:613 Sunnanvik on rekisteröity 1945.

1954

Grönalund ja Ugglebo jaettiin 1954 seuraavasti:
1:851 Lomaranta II ja 1:852 Grönalund, osa ent. 1:610 Grönalund (1945), on rekisteröitu 1954.
1:853 Lomaranta I, ja 1:854 Ugglebo, osa ent. 1/611 Ugglebo (1945), on rekisteröitu 1954.

1961

1/612 Pojkholmarna (1945) jaettiin 1961: 1:969 Peninsula ja 1:970 Pojkholmarna, osa ent. 1/612 Pojkholmarna, on rekisteröity 1961.

Rakennuskannan ikä

Holmgårdin torpasta, joka karttojen perusteella näyttää sijainneen lähellä rantaa nykyisen päärakennuksen ja lounaisen saunaniemen välisellä alueella, ei ole säilynyt rakennuksia. Vanhimpia säilyneitä rakennuksia ovat Sunnanvikin päärakennus, puutarhurin rakennus ja navetta sekä muut maatilarakennukset. Vanhimpia rakennuksia on lisäksi yhteyslaiturin lähellä oleva pieni harjakattoinen rakennus, joka mahdollisesti on paikalle siirretty entinen uimahuone tai Fogelholmin aikainen laituriaitta.

Alkon Lomarannan ajoilta ovat säilyneet 1940-luvulla rakennettu lastentalo ja 1950-luvulla rakennettu rantasauna.

1:613 SUNNANVIK

Ortokuva 1943. KSV
Kuvassa näkyvät hyvin päärakennuksen lähialueen puutarhan jäsentely ja alueen itäosassa olevat viljelmät. Lahden pohjukassa on pitkä laituri.

Ympäristön ja puutarhan vaiheet

Sunnanvikin puutarhan alue on ollut niittynä ainakin jo 1700-luvulla. Holmgårdin torpparakennus piha-alueineen on merkitty 1870-luvun venäläisiin topografikarttoihin, joiden mukaan torppaan liittyvät viljely- ja niittyalueet ovat sijoittuneet rantaan päin viettäville alaville kohdille.

Puretun torpan ympäristöstä ei ole säilynyt kuvauksia tai jälkiä vuonna 1919 alkanutta perinpohjaista uudistusta edeltävältä ajalta. Arvo Grön on muistellut, että kasvihuoneesta itään istutettiin hedelmäpuita torpparinaikaiselle peltolohkolle.

Puutarhan ja rakennuksen suunnittelua varten Fogelholm kääntyi Bengt Schalinin ja Selim A. Lindqvistin puoleen. Rakennuksen sijainti ja alueen perusjäsentely ratkaistiin yhteistyössä. Schalinin puutarhasuunnitelma toteutettiin pääpiirteissään ja rakennus pystytettiin arkkitehti Selim Lindqvistin piirustusten mukaan.

Puutarha-arkkitehti Bengt Schalin (1889-1982) oli opiskellut Saksassa 1910-1912 ja perustanut oman suunnittelutoimistonsa Helsinkiin 1915. Hänen puutarha-suunnitelmansa edustivat tuolloin saksalaisten ja brittiläisten vaikutteiden sävyttämää muotopuutarhasuuntausta, jonka tyypillisiä aiheita olivat portaat ja terassit, muotoon leikatut pensasaidat, geometriset ruusutarhat suihkulähteineen, pylväät ja pergolat.

Sunnanvikin puutarhasuunnitelmaan sisältyy myös edellä kuvattuja elementtejä. Huvilan ja maatilarakennusten piha-alueet sijaitsevat erillään. Loivasti viettävään rinteeseen omalle terassilleen rakennettua huvilaa ympäröi laaja puutarha, jossa on sekä selkeää geometristä muotomaailmaa noudattavia elementtejä että vapaamuotoisia aiheita rantaa myötäilevine käytävineen ja kivikkopuutarhoineen. Maastomuotoja on tasattu ja muokattu pengerryksin.

Muotopuutarhalle ominaisia elementtejä ovat huvilan lähialueen suorakulmainen, tarkoituksella epäsymmetrinen jäsentely ja huvilan eteläpuolella oleva kaareva terassipiha mataline reunamuureineen, josta avautuu maisemapanoraama. Terassilta länteen johtaa kujanne "Parkuddenin" puiston suuntaan. Itään päin johtaa pengerretty pergolakäytävä kohti neliömäistä puutarhapihaa, jonka jäsentely viittaa ruusutarhaan. Pengerretty pergola jatkuu vielä käytäväristeykseen saakka. Sommitelmaa täydentävät kaksi rantaan päin johtavaa yhdyskäytävää.

Innokkaana puutarhan harrastajana Fogelholm vaikutti itse paikan ilmeeseen

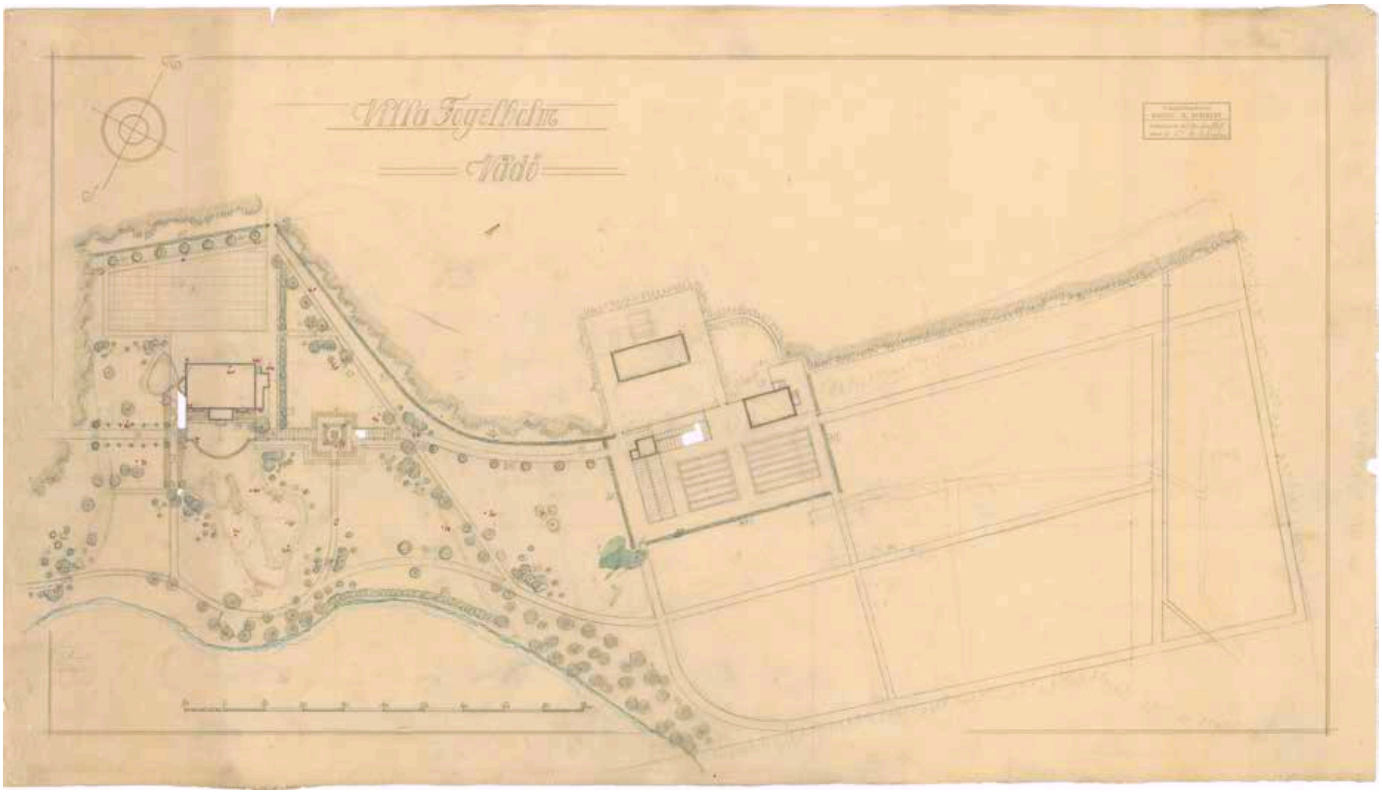

Puutarha-arkkitehti Bengt Schalinin suunnitelma n. 1919. SRM

mm. istuttamalla runsaslajisen kivikkopuutarhan päärakennuksen terassin eteläpuolelle: *"Varsinaiseen kalliopuutarhaan on varmasti istutettu noin 300 eri perenna- ja vuoristokasvilajia, jotka olen osin itse kylvänyt, osin hankkinut taimina."* (Fogelholm 1940)

Puutarhaa kehystää lajirikas puisto, jossa kasvaa mm. pyökkiä. Fogelholmin muistelmakirjoituksessa ei ole kuitenkaan tarkemmin käsitelty kasvivalikoimaa. Hän omistautui suurella kiinnostuksella erilaisten pensaiden ja puiden istuttamiseen lähinnä huvilaa olevalle alueelle sekä "Parkuddenille", jossa hänellä oli *"noin 100 eri lajia mukaan lukien villeinä kasvavat."* Päärakennuksesta länteen sijaitsi valtava siirtolohkare, Fogelholmin nimeämä "Gran Sasso". (Fogelholm 1940, Ramberg 2012)

Huvilan itäpuolelle perustettiin Bengt Schalinin piirustusten mukaan laaja hedelmä- ja marjatarha sekä vihannesmaa. Ilman vastoinkäymisiä ei kuitenkaan edetty. Fogelholm kirjoittaa istuttaneensa liki 250 hedelmäpuuta, omenoita, päärynöitä, luumuja ja kirsikoita, sekä erinäisiä marjapensaita. Kovan pakkastalven aikana suuri osa paleltui. Eräänä syynä oli, että puut oli istutettu ojittamattomaan maahan. Myöhemmin aloitettiin puutarhan ojitustyö. (Fogelholm 1940)

Kasvihuoneen ja sen lämmityslaitoksen rakentaminen oli kunnianhimoinen hanke. Muurattuun ja rapattuun kulmapaviljonkiin yhdistettiin kaksi kulmittain sijaitsevaa kasvihuonesiipeä, joissa puutarhuri kasvatti mm. viinirypäleitä ja persikoita. Vuonna 1937 Fogelholm antoi puutarhan kasvihuoneineen sekä viljelykset vuokralle. (Fogelholm 1940, Arvo Grön HKM, Ramberg 2012)

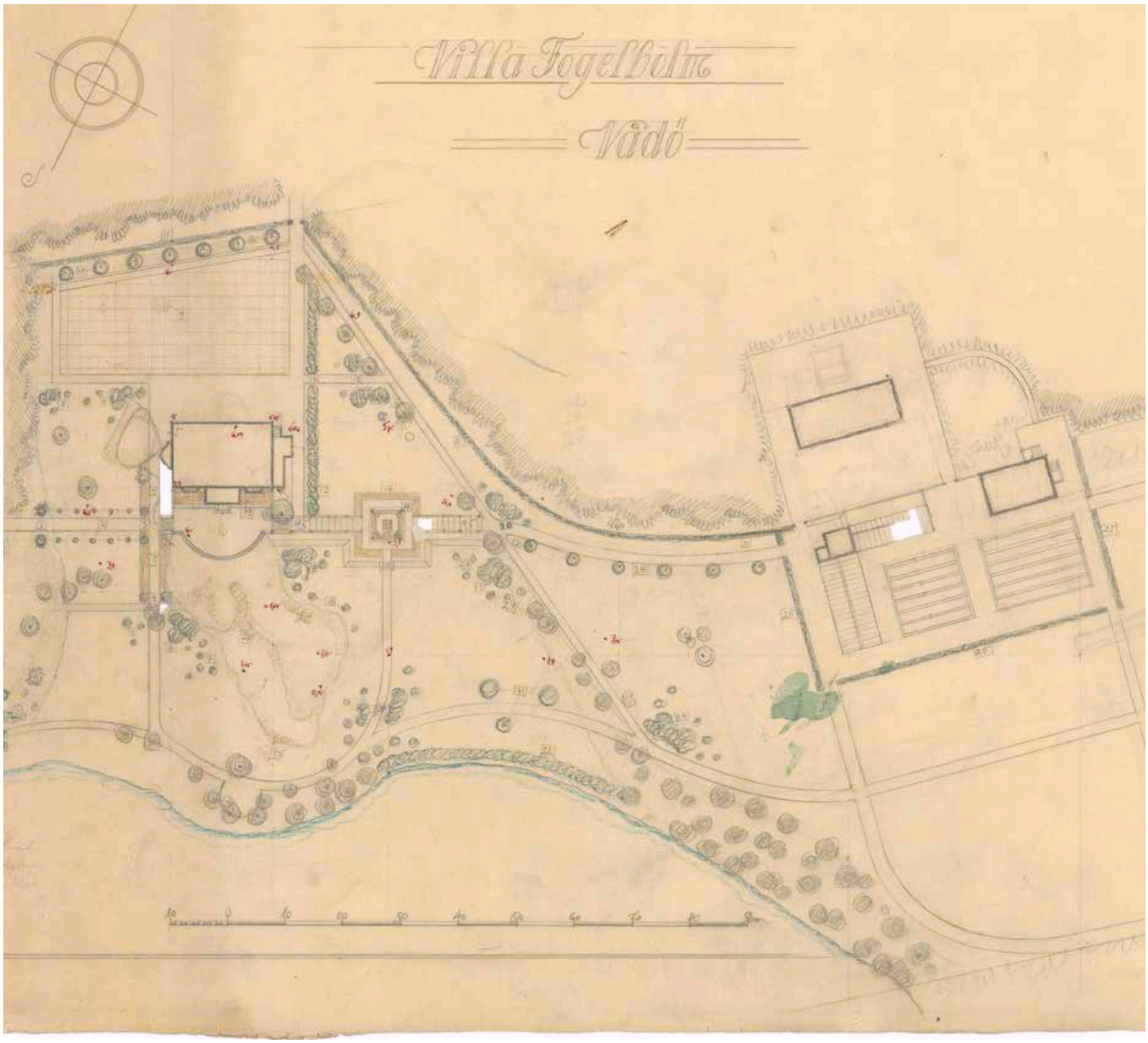

Puutarhasuunnitelman ydinosa (n. 1919). SRM. Huvilan eteläpuolella on kaareva terassipiha, länteen johtaa kujanne puiston suuntaan ja itään päin pengerretty pergolakäytävä kohti neliömäistä puutarhapihaa. Pengerretty pergola jatkuu vielä käytäväristeykseen saakka. Rantaan päin johtaa kaksi yhdyskäytävää. Pengersommitelmasta toteutui vain keskeinen terassi.

Arvo Grönin kertoman mukaan tilalla oli koulutettu puutarhuri, joista ensimmäinen oli nimeltään Damen, seuraava Nyberg ja kolmas Bockström. "Sen jälkeen tila annettiin v. 1931 vuokralle. Emil Eriksson viljeli sitä 6 vuotta. Sitten tulivat Gerda Nordblom ja Ester Ekroth, jotka sodan päättyessä muuttivat Espooseen. Sen jälkeen vuokraajat vaihtuivat melkein vuosittain, oli Frosterus, Randolf Nordström ja Kahiluoto. Hänen jälkeensä Alko osti tilan. (AG HKM)

Puutarhanhoidon perinne jatkui Alkon Lomarannan aikana loma- ja kurssikeskuksen kotitarveviljelynä sekä kivikkopuutarhan hoitona. Puutarha sai majoitustoiminnan myötä uutta käyttötarkoitusta lipunnostopaikkoineen ja istuinryhmineen. Voidaan olettaa, että alkuperäinen lajilukumäärä on jo tässä vaiheessa pienentynyt oleellisesti. (Arvo Grön, HKM)

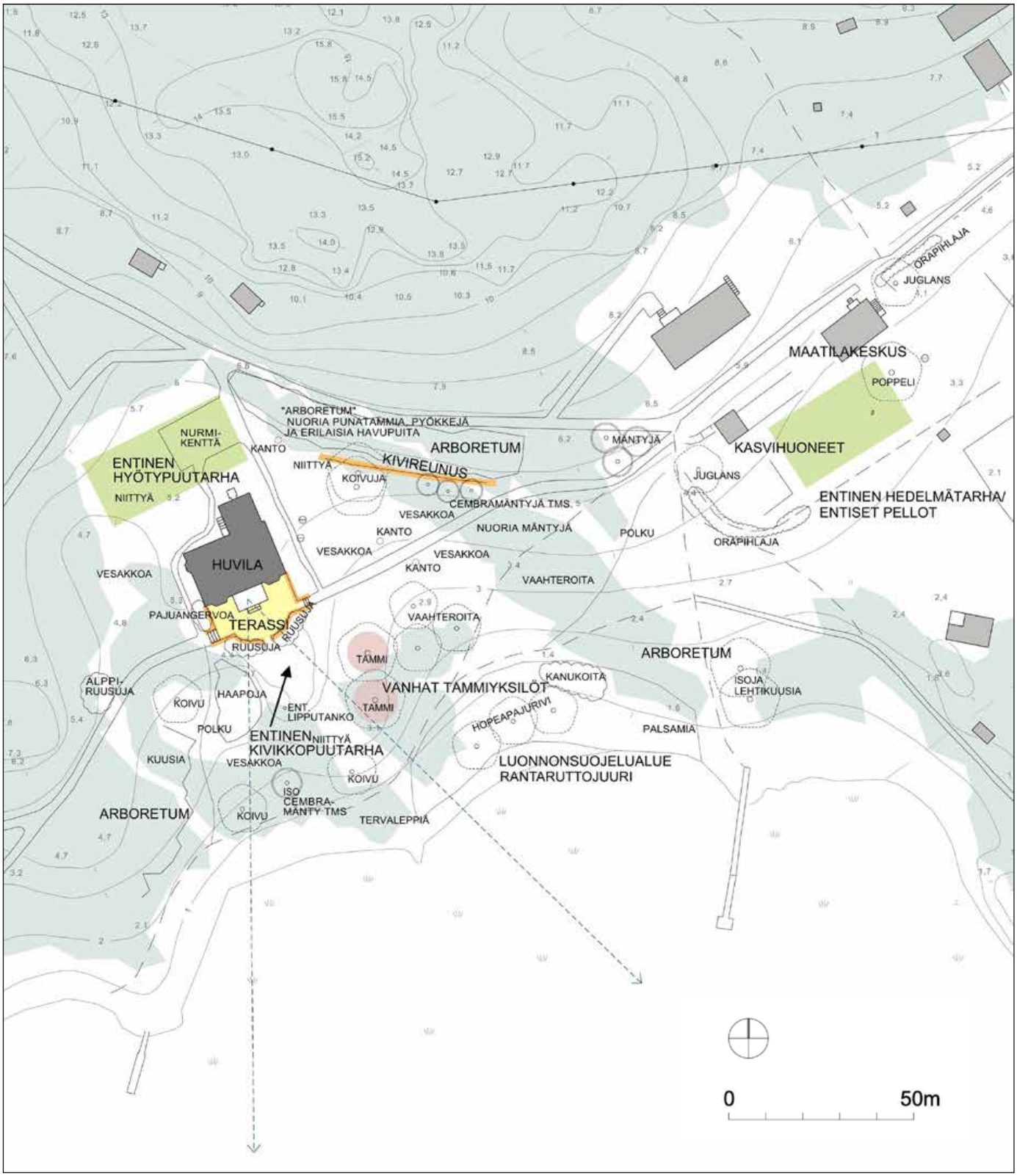

1:613 SUNNANVIK

Puutarhan inventointi 21.10.2011 MM. Grafiikka KSMS.

Huvilan ja maatilarakennusten piha-alueet sijaitsevat erillään. Loivasti etelään viettävään rinteeseen omalle terassilleen rakennettua huvilaa ympäröi laaja, osittain umpeen kasvanut puutarha, jossa on säilynyt sekä selkeää geometristä muotomaailmaa noudattavia elementtejä että vapaamuotoisia aiheita rantaa myötäilevine käytävineen ja kivikkopuutarhoineen. Puutarhaan sisältyy luonnon-suojelualue. Tärkeät näkymäakselit ovat kasvaneet umpeen.

"Kalliopuutarhaan on varmasti istutettu noin 300 eri perenna- ja vuoristokasvilajia, jotka olen osin itse kylvänyt, osin hankkinut taimina" kirjoitti Gustaf Fogelholm vuonna 1940. Fogelholmin albumi, KSV.

Sunnanvikin terassi Lomarannan ajoilta. Altian arkisto

Kivikkopuutarha-alue, jota vielä Alkon aikana 1950-1960-luvulla hoidettiin on nykyään villiintynyt, rehevöitynyt ja vailla hoitoa.

Näkymä päärakennuksen parvekkeelta kalliopuutarhan yli ulapalle. Altian arkisto

Sunnanvikin päärakennuksen rannan puoleinen piha-alue ja hyvin hoidettu sorakäytävä Lomarannan aikana 1960-l. alussa. Näkymät kohti ulappaa ovat myöhemmin kasvaneet umpeen. Altian arkisto

Kivikkopuutarhan yksityiskohta. Yhdyskäytävä kallioalueelta rantakäytävälle. Kuva Altian arkisto

Kivikkopuutarha on rehevöitynyt ja jäänyt vaille hoitoa. Näkymäakselit ovat kasvaneet umpeen. Luonnonkivirakenteet, kuten muurit ja portaat, säilyttävät puutarhasommitelman täsmällisiä, arkkitehtonisia piirteitä. Kari Hakli 2011.

Sunnanvikin puutarhurin asunnon lähialueella kasvava pähkinäpuu riippuvine kukintoineen.

Voimakkaan punakukkainen koristeomenapuu, Malus-lajike.

Valkokukkainen syreeni kasvaa päärakennuksen terassin kyljessä.

Viburnum.

Raunioyrttiä kasvaa lähellä lastentaloa.

Tuuhea mänty Parkuddenin metsäpuistossa.

Punatammi Sunnanvikin alueella. Punatammia on istutettu saaren muihinkin puutarhoihin.

Päärakennuksen ja rannan välisellä alueella kasvaa isoja vanhoja tammia.

Arboretumin alueella on ainakin kaksi pyökkiä.

"Gran Sasso", Sunnanvikin puistossa sijaitseva valtava siirtolohkare.

Vaaleanpunainen kielo kasvaa siirtolohkareen ympäristön kivikkopuutarhassa.

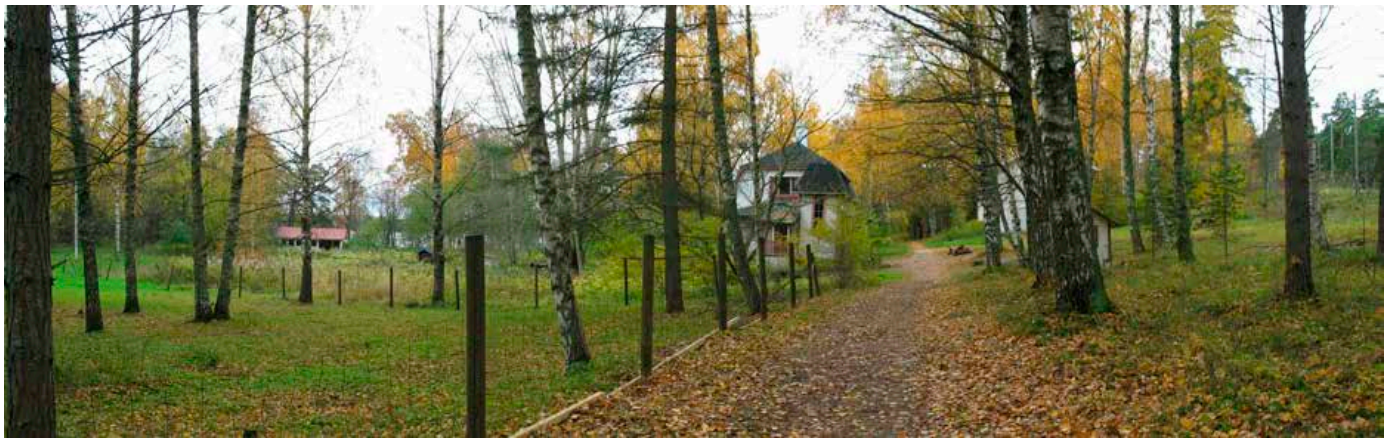

Fogelholmin aikaina harjoitettu maanviljely sai jatkoa Alkon aikana. Entiseen hedelmätarhaan perustettiin mm. pallokenttä. Pellot, puutarhaviljelmät ja pelikentät ovat myöhemmin jääneet käytöstä ja ne ovat kasvamassa umpeen. Arkistovalokuvat Altian arkisto.

Huvilan lähialueen selkeä arkkitehtoninen jäsentely oli hyvin havaittavissa vielä 1950– ja 1960-luvuilla. Altian arkisto

Alkon aikaisia kunnostustöitä. Altian arkisto

Nykyinen rakennuskanta

Sunnanvikin alueella on useita rakennusryhmiä. 1920-luvun vaihteen rakennusvaihetta edeltävältä ajalta ei ole säilynyt rakennuksia. Fogelholm kertoo aloittaneensa välittömästi uusien rakennusten pystytyksen ja vanhojen ränsistyneiden purkutyön" Vuonna 1919 rakennettiin ensin kaksikerroksinen puutarhurin asuintalo ja samaan aikaan navetta, talli ja kanala, saman katon alle tiilirakenteinen sauna sekä vielä kasvihuone. Kun nämä rakennukset olivat lähes valmiit, aloitettiin itse huvilan rakentaminen, joka valmistui 1921.
ja kasvihuoneen raunion muodostama ryhmä sekä kauempana sijaitsevat lautavuoratut vajat.

Alkon Lomarannan kaudelta ovat navetan päälle rakennettu asuntola, Lastentalo, rantasauna ja uimarannan lähellä oleva entinen pukuhuonerakennus. Alueelle on eri aikoina rakennettu lomalaisten käyttöön ulkokäymälöitä.

Päärakennus

Alkuperäinen ilme, muutokset ja säilyneet ominaispiirteet

Arvo Grön on kertonut muistitietoa Sunnanvikin rakennustöistä, joihin hänen isänsä Toivo Grön osallistui nuorena. (sivu 93). Kivirakennustöistä vastasi Adam Korte ja muista rakennustöistä Mauriz Sjöblom. Rakennuksessa on hirsirunko, välipohjavasat ja kattorakenteet on työstetty paikalla raakapuusta.

Arkkitehti Selim A. Lindquistin (1867-1939) suunnittelema päärakennus on perusjäsentelyltään kiinteä, kuutiomainen ja aumakattoinen rakennus. Siihen liittyy eteläpuolella rakennettu avokuisti, jonka klassiset pylväät kannattavat toisen kerroksen altaania. Rakennukseen kuului alun perin päätyparvekkeita, jotka purettiin Alkon muutostyön yhteydessä. Klassistista julkisivuja elävöittävät ensimmäisen kerroksen viistokulmaiset erkkerit. Rakennus on verhottu pääosin pystysuuntaisella peiterimaverhouksella ja maalattu vaaleaan kellertävään sävyyn. Yksityiskohdat, kuten pieniruutuiset ikkunat, on maalattu valkoiseksi. Sokkelin päällysteenä ovat säännölliset graniittiharkot. Vesikatteena on punainen savitiilikate.

Alkon aikana päärakennus muutettiin kurssi- ja ruokasalitilaksi. Pohjoispuolelle rakennettiin 1950-luvulla uusi laitoskeittiösiipi ja sisätiloissa tehtiin eräitä muutoksia. Fogelholmin aikaisesta sisustuksesta oli jo aikaisemmin kuljetettu pois irtokalusteet.

Muutoksista huolimatta päärakennus on säilyttänyt klassistisen arkkitehtuurin leimaaman ulkoasunsa. Pohjoissivulle rakennettu yksikerroksinen keittiösiipi on toteutettu rakennusajalleen ominaisilla yksityiskohdilla ja ikkunoilla.

Keskeiset sisätilat, mm. avara sisääntulohalli suurine takkoineen, ovat säilyneet sisustusmuutoksia lukuun ottamatta.

Muutoksista huolimatta päärakennus on säilyttänyt klassistisen ulkoasunsa. Kari Hakli

Pohjoissivulle rakennettu yksikerroksinen keittiösiipi on toteutettu rakennusajalleen ominaisilla yksityiskohdilla ja ikkunoilla. Kari Hakli

Pieniruutuiset ikkunat ovat säilyneet, ranskalaisen parvekkeen kaide on 1950-luvulta.

Perustuksessa on käytetty vaihtelevasti kivipilareita, umpinaista sokkelimuuria ja rapattua tiilimuurausta.

Avara sisääntulohalli suurine takkoineen. Takkaa kiertävät sisäportaat .

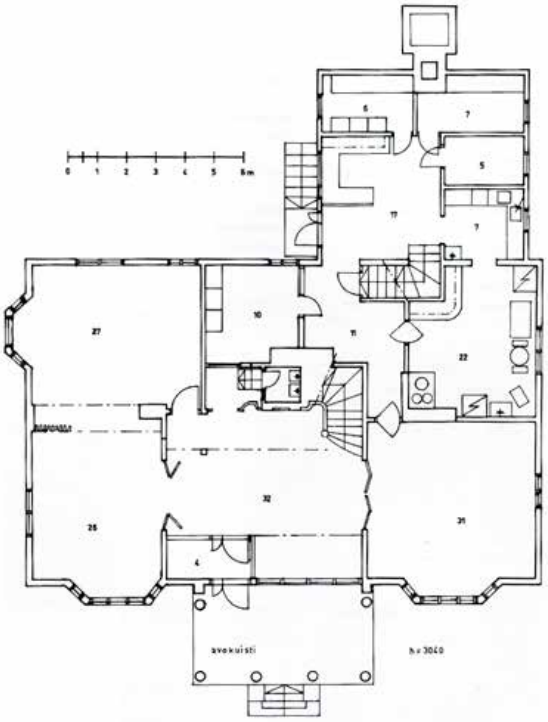

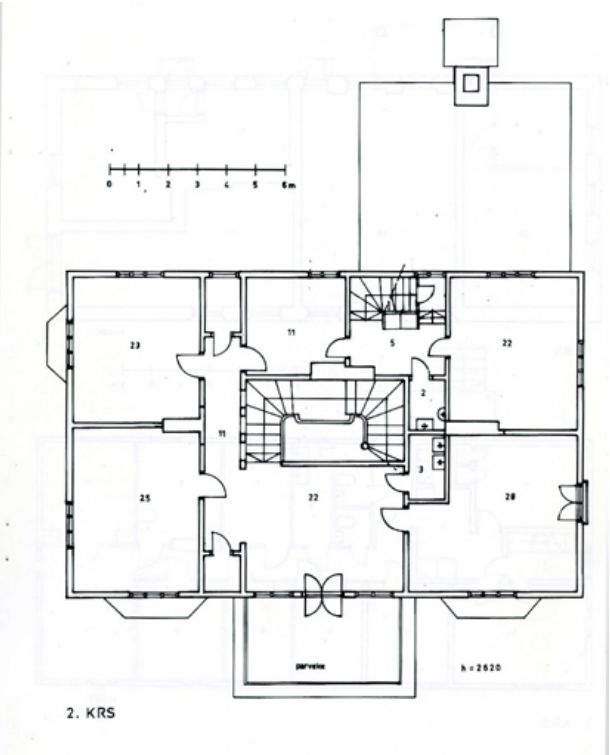

Pohjapiirrokset 1. ja 2. kerros. Mittauspiirustus 1983, KSV .

Toisen kerroksen avara, valoisa halli, jonka molemmin puolin on makuuhuoneita.

Keittiössä on säilynyt erikoinen, tilan korkeutta hyödyntävä 1950-luvun kaappikaluste.

Alkon Lomarannan aikana pidettiin kasvihuonetta käyttökunnossa ja puutarhurin asuntoa käytössä "alahuvilana".
Altian arkisto.

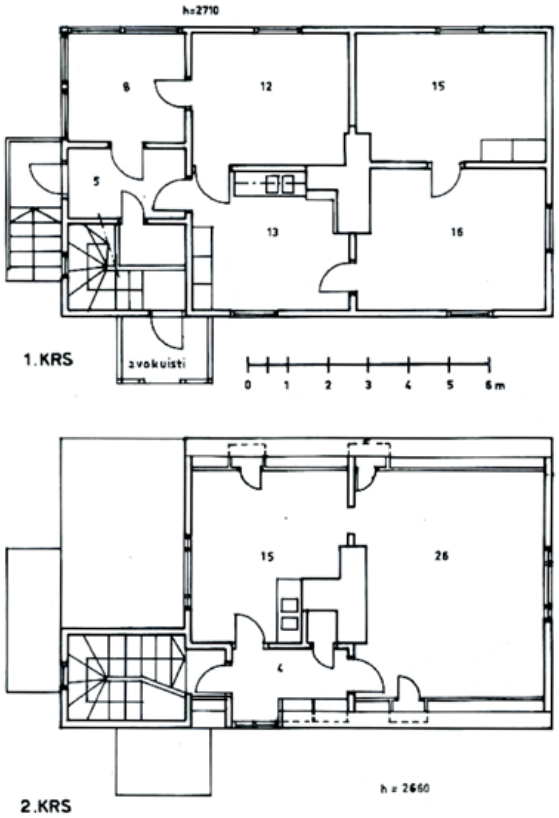

Pohjapiirrokset 1. ja 2. kerros. Mittauspiirustus 1983 KSV

Puutarhurin asuinrakennus

Rakennus on Sunnanvikin alkuajoilta ja Gustaf Fogelholmin rakennuttama. Taitekattoinen, päädyistään aumattu rakennus on muutettu lomamajoitustilaksi vähäisin muutoksin. Eri tavoin jaetut ikkunat on muutettu yksiruutuisiksi ja lasikuistin sisäänkäynnin yhteyteen on lisätty avokatos. Tien puoleinen kuisti on myöhemmin lisätty. Vesikatteena on suomumallinen huopakate.

Navetta / majoitsurakennus. Kari Hakli 2011

Henkilökunnan talviaikaista majoitusta varten valmistui uusi asuntola. Tuntematon kuvaaja 1955. Altian arkisto

Navetta / majoitusrakennus

Tiilestä muurattuun navettaan, jonka Fogelholm oli rakennuttanut n. 1920, lisättiin uusi, rankarakenteinen majoituskerros 1950-luvulla. Pohjaratkaisu perustuu keskikäytävään ja molemmin puolin sijoittuviin huoneisiin. Vaatimattomat huoneet ovat edelleen majoituskäytössä.

Navetassa ja puutarhurin asunnossa on yhdistyksen hallinnoimia majoitushuoneita. Rakennuksia on pääosin pidetty kohtalaisen hyvässä kunnossa.

Kari Hakli 2011

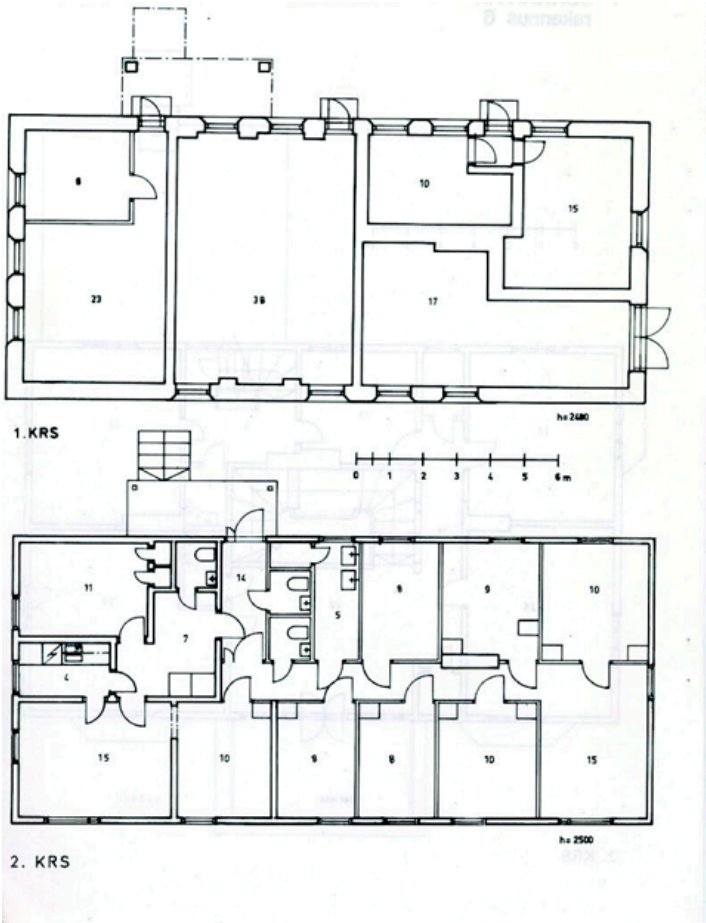

Pohjapiirrokset 1. ja 2. kerros. Mittauspiirustus 1983 KSV

Kuvat: Altian arkisto

Kasvihuone

Gustaf Fogelholmin rakennuttaman kasvihuoneen kahta lasikattoista siipeä yhdistää muurattu ja rapattu, aumakattoinen lämmitysrakennus. Alkuperäisen rakennusvaiheen piirustuksia ei ole löytynyt.

Alkon Lomarannan aikana pidettiin kasvihuonetta käyttökunnossa. Kasvihuone jäi luultavasti käytöstä 1970-luvun vaihteessa.

Raunioksi muuttuneen kasvihuoneen lasikatteen rakenteet ovat sortuneet, jäljellä ovat lämmitysputket, muurit ja lämmityskeskusrakennus.

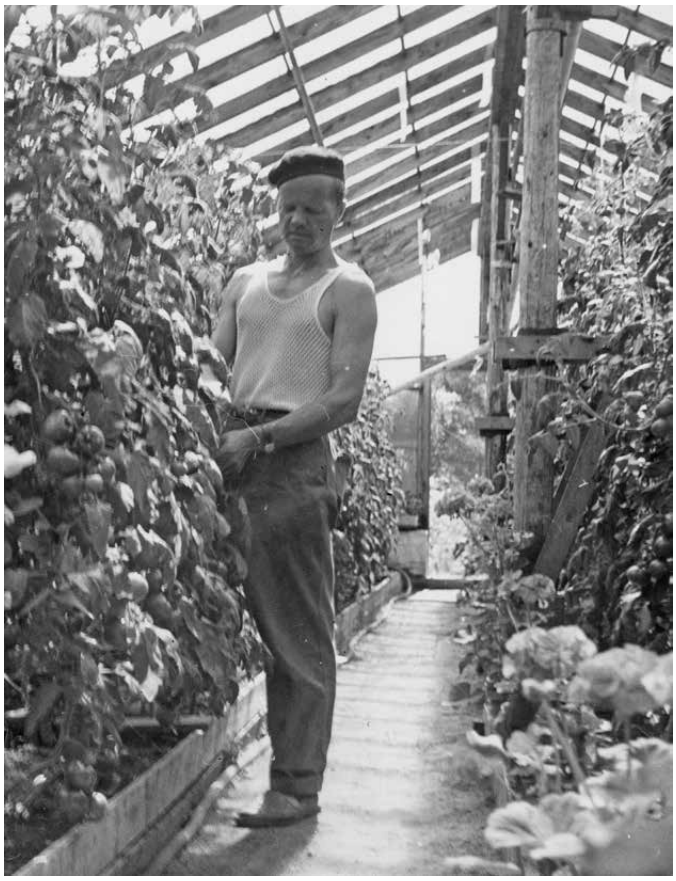

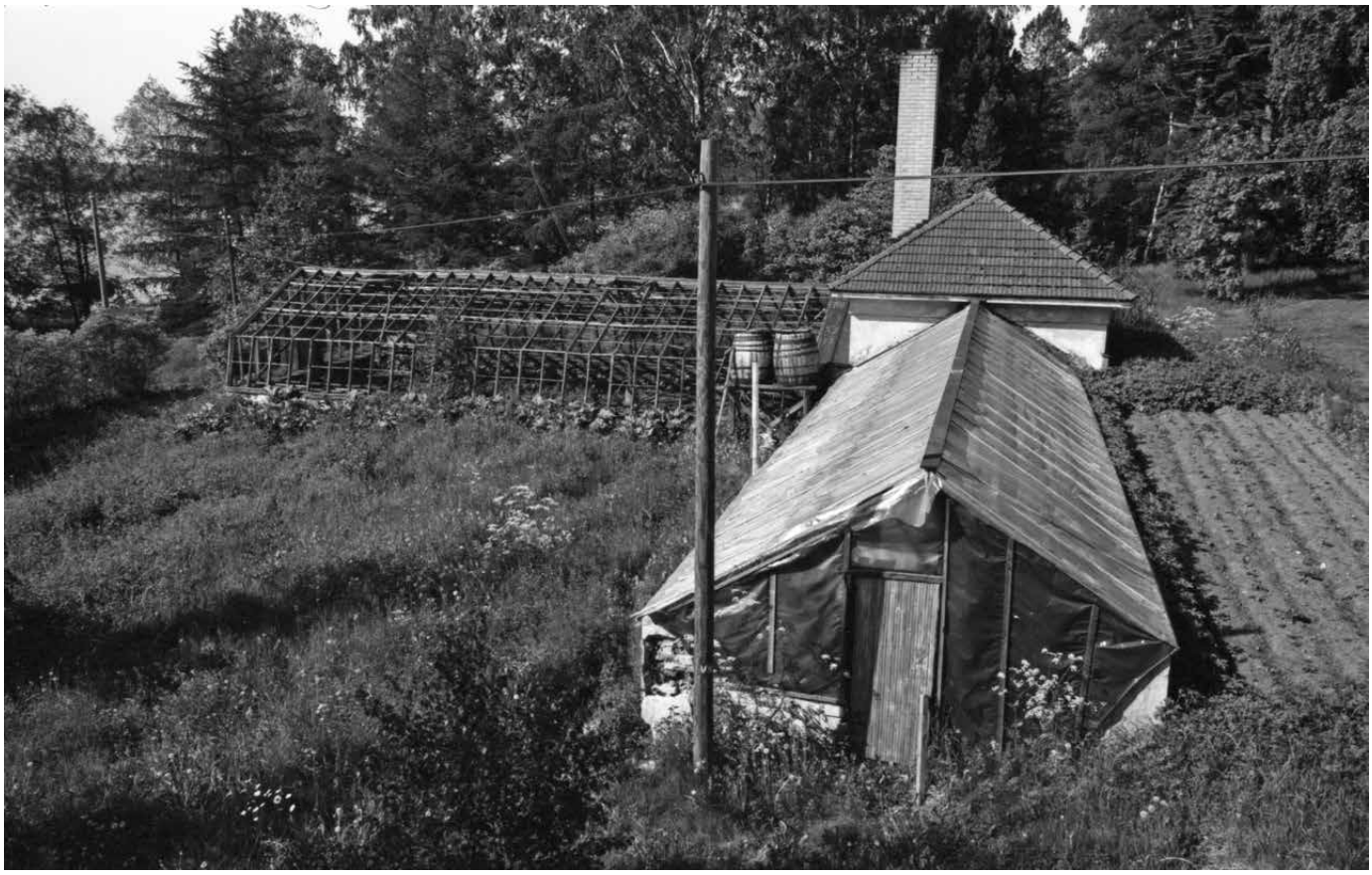

Lomarannan Lastentalo vuodelta 1952.

Lastentalon umpeen kasvanut leikkipaikka.

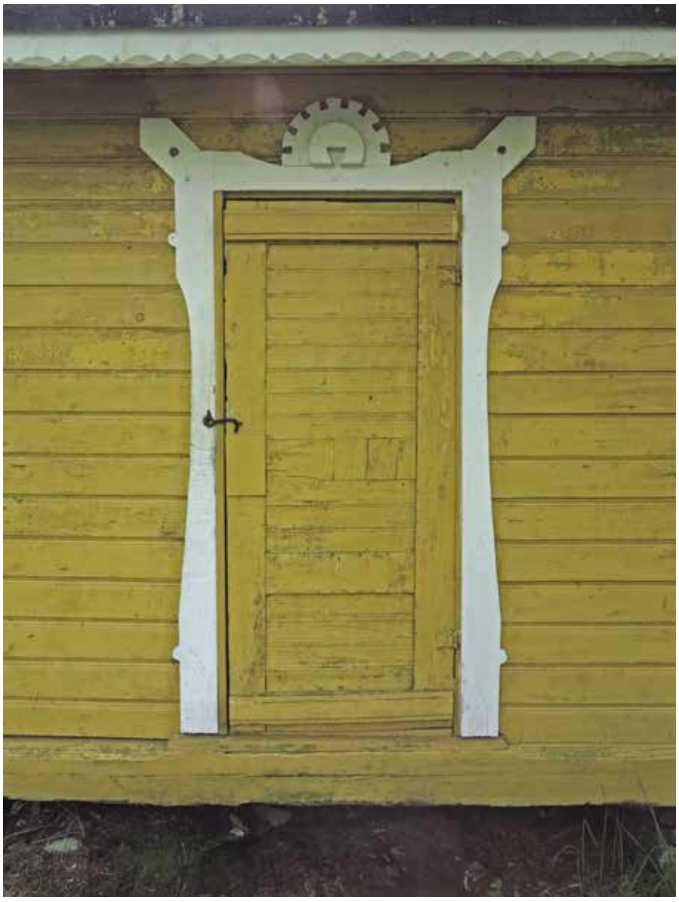

Vaja yhteyslaiturin lähellä.

Muut rakennukset ja rakenteet

Lastentalo

Lomarannan hyötypuutarhan eteläpuolelle valmistui 1952 hiekkapohjainen lastentalo sadepäivän leikkejä varten. Rakennuksessa oli aluksi hiekkalattia. Pihaalueelle pystytettiin mm. keinuja.

Harjakattoisen, eristämättömän rakennuksen päätila on leikkisali, jota nykyään käytetään kokoustilana. Valoa tulee nauhaikkunan kautta kolmelta sivulta. Sisäpinnat ovat yksinkertaista lautapaneelia ja hiekkapohja on korvattu lautalattialla.

Laiturivaja

Reposalmen yhteyslaiturin tien vieressä on omaperäisin, tekniikkaan viittaavin koristeaihein varustettu pieni vaja, jonka oletettu rakennusaika on 1910-luku. Rakennuksen historiasta ei ole löytynyt tietoja selvityksen yhteydessä.

Nykyisin varastona toimiva rakennus on mahdollisesti toiminut laiturin odotustilana tai uimahuoneena Gustaf Fogelholmin aikana.

Rakennusosat, materiaalit ja yksityiskohdat ovat hyvin säilyneet heloja myöten.

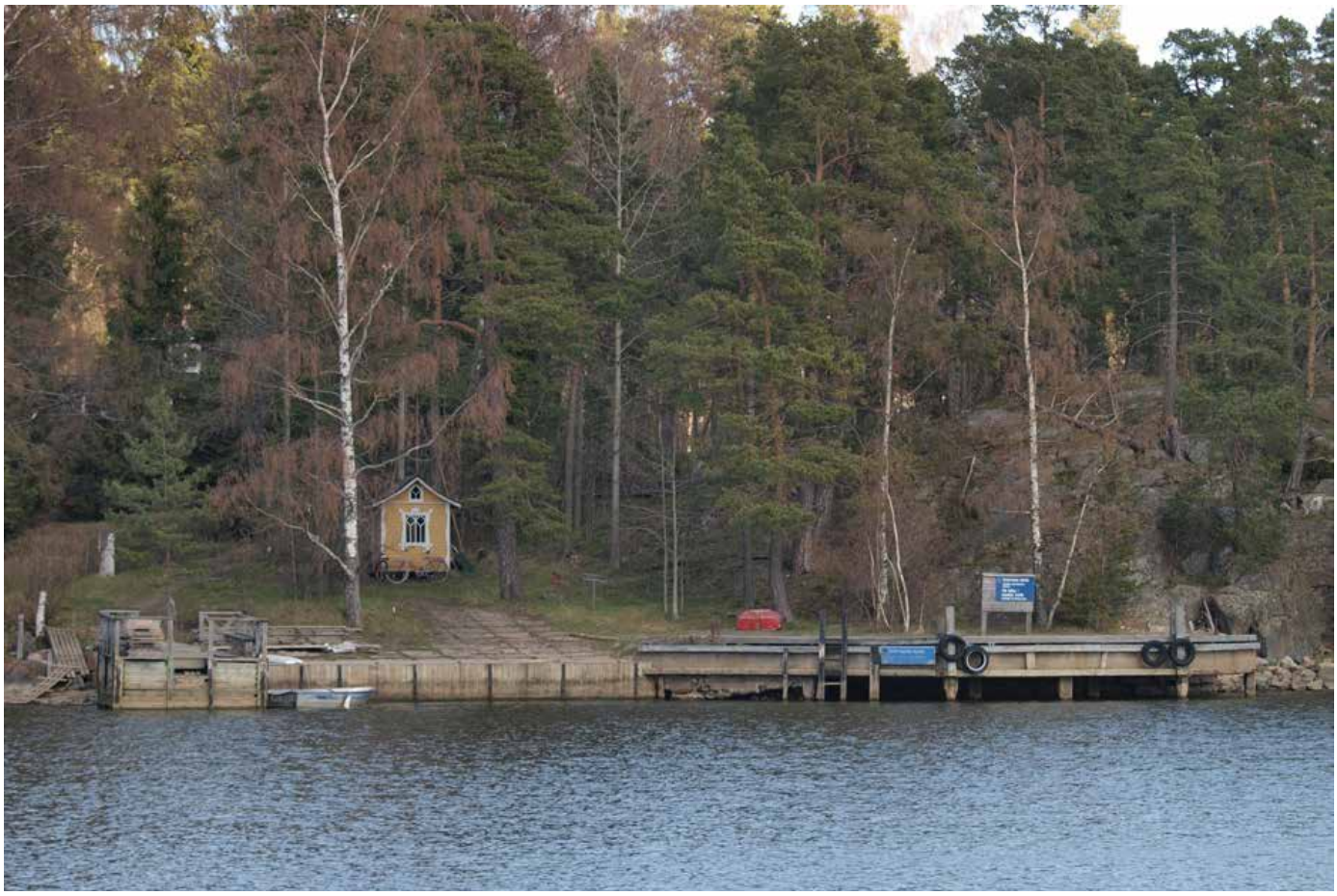

Alkon aikaista satamalaituria on pidennetty nykyistä yhteysliikennettä palvelevalla järeällä laiturilla. Vasemmalla näkyvä hirsiarkkulaituri on vielä käytössä.

Kuva: Altian arkisto

Reposalmen laituri ja satama

Reposalmen nykyisen yhteyslaiturin kohdalle on todennäköisesti rakennettu ensimmäinen laituri Sunnanvikin perustamisen aikoihin 1920-luvun vaihteessa. Sunnanvikin toinen laituri sijaitsi etelän puoleisessa lahdessa. Arkkitehti Aarne Ervin laatimassa Lomarannan yleissuunnitelmassa esitettiin Reposalmen puolelle kahden laiturin kehystämänä venesatamaa. Lomarantaa varten 1950-luvun alussa rakennettu rantalaituri soutuveneitä varten sekä kunnostettu vanha tai rakennettu uusi, perinteisen mallinen hirsiarkkulaituri (kuva vasemmalla). Alkon aikaista satamalaituria on pidennetty nykyistä yhteysliikennettä palvelevalla järeällä laiturilla. Hirsiarkkulaituri — Vartiosaaren viimeinen — on vielä käytössä, mutta huonossa kunnossa.

Saunan laituri

Lomarannan saunan ulko-ovesta rantaan johtava polku ja sen jatkeena oleva laituri kuuluivat Ervin yleissuunnitelmaan. Laituri on purettu.

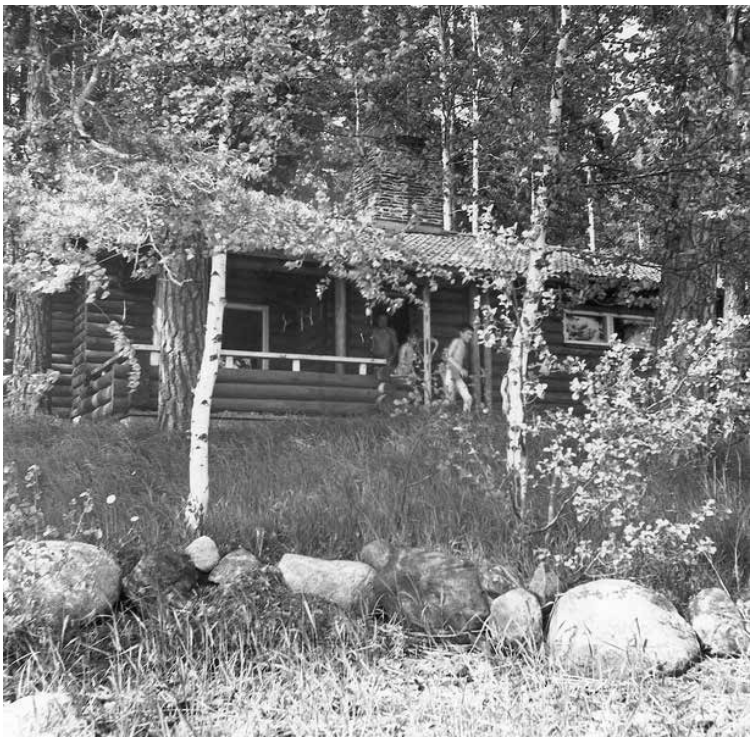

Pyöröhirsirungon rakennustyöt ja valmis sauna laitureineen. Kuvat Altian arkisto.

Sauna

Arkkitehti Aarne Ervin suunnittelema pitkänurkkainen, pyöröhirrestä rakennettu lamasalvosrakennus on sijoitettu niemelle, joka ulottuu Ramsinsalmen suuntaan. Takkahuoneen, pesu- ja löylyhuoneen muodostaman rakennusrungon edessä on meren puolella leveän räystään suojaama terassi.

Ervin suunnittelutaito näkyy arkkitehtonisessa kokonaisotteessa ja yksityiskohdissa. Ervi esitteli saunaa Arkkitehtilehdessä 1952. (Arkkitehti 1952/3-4, 62-63; Pulloposti 1951; Suomen Arkkitehtuurimuseon arkisto;)

Loivalla tiilikatteella katettu, ruskealla suoja-aineella käsitelty saunarakennus on hyvin säilynyt. Pesuhuoneet ja löylyhuone on uudistettu, mutta pukuhuonehuone on säilynyt alkuperäisasussaan kivilattioineen ja kiinteine sisustuksineen.

Saunarannan laituri on purettu.

Saunan terassin pyöreät puupilarit toistavat mäntyjen runkojen rytmiä ja liittävät rakennuksen osaksi ympäröivää luontoa. Rantanäkymät ovat kasvaneet umpeen.

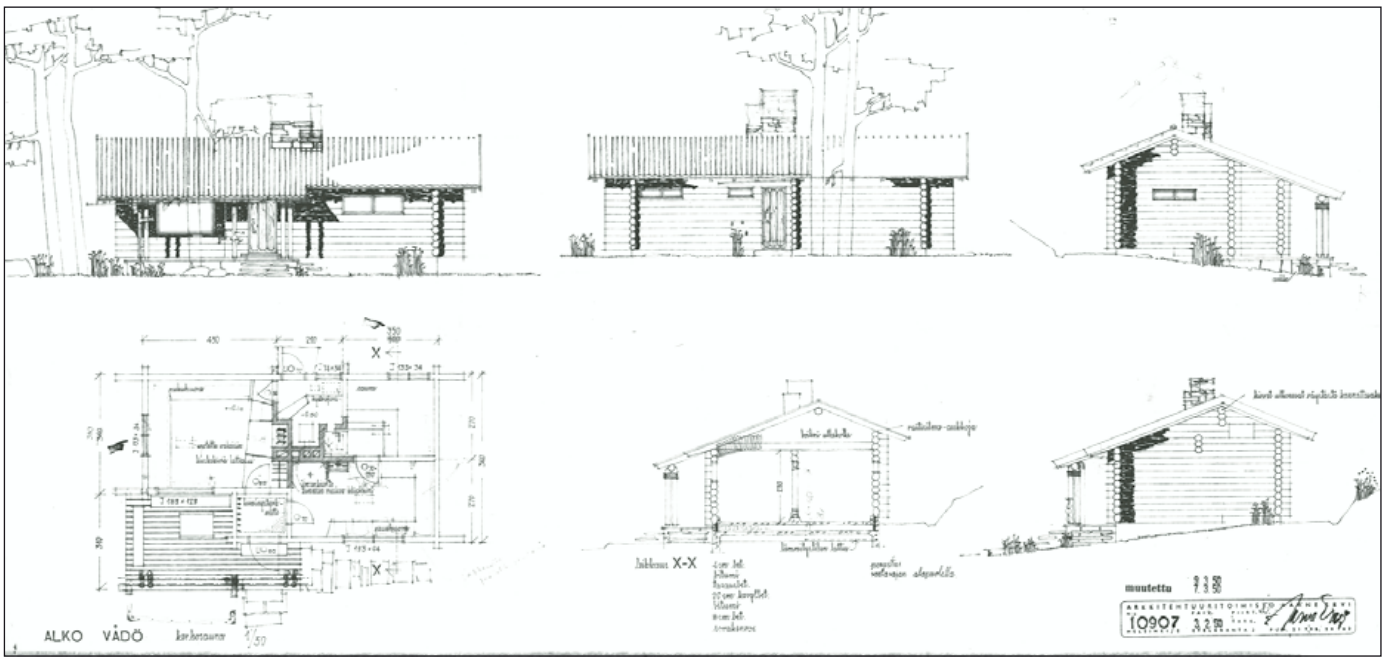

Saunan piirustus 3.2.1950, Aarne Ervi. Suomen Arkkitehtuurimuseo

Saunarakennus on luontevasti sovitettu rinteeseen porrastuvan sokkelin avulla.

Pukuhuoneen uuniluukun edessä oleva kivipenkki on japanilaishenkinen yksityiskohta.

Ilmakuva T.Norjanvirta. Altian arkisto

Viistokuva 1960-luvun alusta. Alkon arkisto

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

13 SUNNANVIK

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Fogelholmin aikana perustettu maatila rakennuksineen ja puutarhoineen oli kokonaisvaltainen hanke, joka myöhemmässä vaiheessa tarjosi mahdollisuudet Alkon Lomarannan perustamiselle. Pääkaupungissa sijaitseva virkistys- ja lomailukohde tarjosi henkilökunnalle erinomaiset mahdollisuudet viettää kesää saaristossa. Erityisen merkittävänä seikkana on pidettävä arkkitehtien Selim A. Lindqvistin ja Aarne Ervin osuutta Sunnanvikin suunnittelijoina. Aarne Ervin suunnittelema sauna on osa Vartiosaaren modernia rakennuskerrostumaa.

Puutarhataiteen historian kannalta puutarha-arkkitehti Bengt Schalinin suunnittelema puutarha täydentää kiintoisalla tavalla kuvaa 1920-luvun vaihteen puutarhataiteen kultakaudesta. Bengt Schalinin suunnitelmat, Fogelholmin muistelmakirjoitus ja valokuvadokumentit sekä itse puutarhan pysyvät kivirakenteet, säilynyt kasvilajisto ja raunioitunut kasvihuone tarjoavat lähtökohtia puutarhan restauroinnille. Puutarhan osalta on lisätutkimuksen tarvetta. B.Schalinin 1920-luvun huvilapuutarhatuotanto on osin vielä selvittämättä ja kohteen puutarhataiteellista arvon määrittäminen jää tältä osin puutteelliseksi. Aluekokonaisuutena Sunnanvik on merkittävä esimerkki Vartiosaaren sosiaalihistoriasta sekä puutarhakulttuurin ja rakennusperinnön kehityksestä, joka käsittää eri kerrostumia. Huvilaa ja rakennusryhmään kuuluvia muita rakennuksia on pidetty kohtalaisen hyvässä kunnossa.

- huomattava rakennustaiteellinen arvo: Sunnanvikin päärakennus, sauna (Aarne Ervi)
- kulttuurihistoriallinen ja sosiaalihistoriallinen arvo osana Vartiosaaren instituutioiden kesälomatoimintaa ja Alkon historiaa; paikallishistoriallinen arvo, erityisesti Fogelholmin vaihe
- puutarhataiteellinen arvo: Bengt Schalinin muotopuutarhavaiheen edustaja ja puutarhaviljelykulttuurin kannalta kiinnostava
- maisemallinen kokonaisuus, joka koostuu useista eri tyyppisistä osista
- kohtalainen säilyneisyys, myös säilyneitä sisätiloja: päärakennus osin, sauna
- kerroksellisuus

- **Merkitys osana helsinkiläistä/itähelsinkiläistä/ Vartiosaaren huvila- ja huvilapuutarhakulttuuria, erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, erittäin merkittävä**

14 UDDEBON ALUE

Laajasalon kylä 1:313 Uddebo, 1:314 Sommarbo, 1:315 Granbo, 1:316 Tallbo

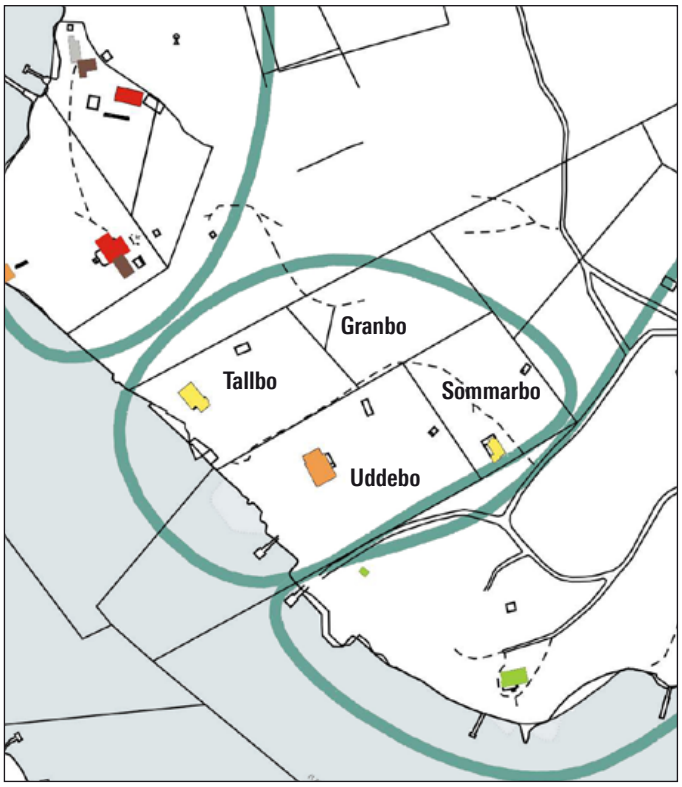

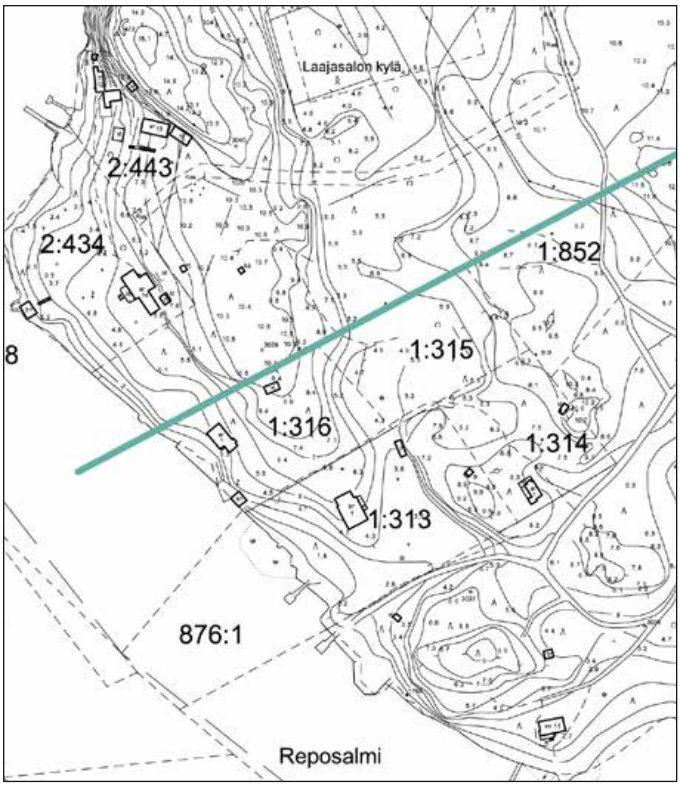

Kartta © Kaupunkisuunnitteluvirasto

Sijainti

Alue sijaitsee rinnemaastossa Vartiosaaren pääsaaren länsiosassa Reposalmen puolella. Lakialueen korkeus on n. 10 metriä mpy. Alue on ollut rakentamatonta metsää ja kalliota vielä 1910-luvulla.

Omistus- ja jakohistoria

Palstat ovat alun perin kuuluneet samaan, 1920-luvulla muodostettuun Uddebo-nimiseen palstaan, joka on lohkottu Castrénin suvun omistaman Degerön kartanon / Holmgårdin mailta. Uddebon ensimmäisiä omistajia oli insinööri Walteri Ljungberg (1874-1934).

Uddebon palsta on jaettu neljään osaan vuonna 1933. Nykyiset palstat Uddebo, Sommarbo, Granbo ja Tallbo on rekisteröity samana vuonna. Kaksi viimeksi mainittua ovat nykyisin Helsingin kaupungin omistuksessa, Uddebo ja Sommarbo ovat edelleen yksityisomistuksessa.

Uddebo on ollut nykyisen omistajan perheen hallussa ainakin 1930-luvulta lähtien. Quisisanan omistaja osti Granbon palstan pojalleen 1930-luvulla. Palstalla on säilynyt jäänteitä muurista, joka on reunustanut myöhemmin kadonnutta muotopuutarhaa.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Vanhinta rakennuskantaa edustavat Uddebon päärakennus ja leikkimökki. Ulkorakennus ja Sommarbo, entinen hiihtomaja on tiettävästi rakennettu ennen 1940-lukua. Tallbon rakennusten ikää ei ole selvitetty, mutta jakohistorian, karttojen ja ilmakuvien perusteella voidaan olettaa, että palstan rakennukset ja rakenteet ovat 1930-luvulta.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0001-0313	UDDEBO	14.1.1933	4400	0
091-412-0001-0314	SOMMARBO	14.1.1933	2360	0
091-412-0001-0315	GRANBO	14.1.1933	2640	0
091-412-0001-0316	TALLBO	14.1.1933	2800	0

Ortokuva vuodelta 1943. KSV

1:313 UDDEBO

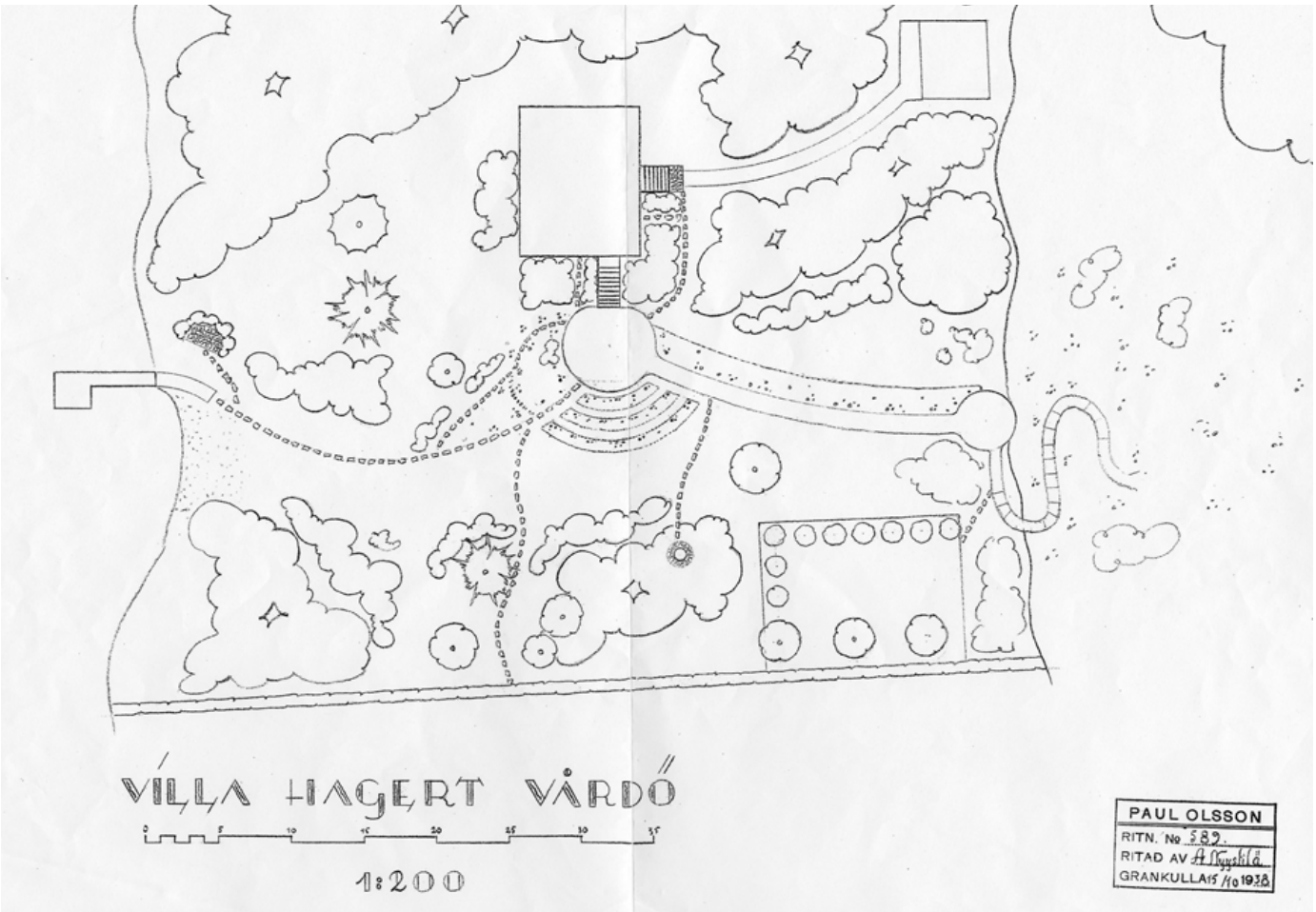

Uddebon puutarhasuunnitelma, Paul Olsson 1938. Suomen Arkkitehtuurimuseo. Puutarhasuunnitelma on sovitettu olevan tilanteen puitteissa päärakennuksen ympäristöön. Olssonin suunnitelman modernistisia piirteitä edustavat laajalle nurmikolle vapaasti sijoitellut puut ja pensaat, kivetyt polut ja puutarhaa jäsentävä keskeinen muotoaihe -pitkä, kaareva perennapenkki

Ympäristö ja puutarha

Asuinrakennusta ympäröivä puutarha sijaitsee Vartiosaaren läntisimmän kallioselänteen eteläpäässä suotuisalla etelärinteellä, rannan ja korkean kallioseinämän välissä. Rakennus asettuu ikään kuin niemelle, jonka reunoilta maasto laskee kolmeen suuntaan. Rannan puoleiseen loivaan rinteeseen on rakennettu kivetty oleskelutasanne. Sen alapuolella on sijainnut laituri.

Rakennuksen lounais-, etelä- ja itäpuolelle levittäytyy hyvin hoidettu, pensas-, perenna – ja ruusuistutusten jäsentämä, kauniisti sommiteltu puutarha. Puutarhan suunnitelman on vuonna 1938 laatinut ja allekirjoittanut tunnettu puutarhaarkkitehti Paul Olsson. Suunnitelman mukainen sommitelma on ainakin pääosin toteutunut ja sitä on ylläpidetty hyvin.

Vaikuttava, keväästä syksyyn kukkiva perennapenkki kaartaa nurmikon poikki päärakennuksesta kohti kalliorinnettä. Etelärajalle, nykyiselle yhteyslaiturille johtava tien varrelle on istutettu pensasaita, joka päälajina on Siperian hernepensas. Aidassa on 1910- ja 1920-luvuille tyypillinen, kaarevalinjainen säleportti. Sen lähettyvillä on puutarhan kaivo. Koillisreunalla kohoavan kalliorinteen koloissa ja painanteissa on säilynyt kalliopuutarhakasveja. Sinne on johdettu kiviaskelmien rytmittämä polku. Polkusuunnitelma on esitetty Paul Olssonin piirustuksessa. Ylempänä sijaitsevalla tasanteella on leikkimökki ja pienellä tornilla varustettu mökki, jota alun perin on käytetty huvilan omistajaperheen hiihtomajana (nykyinen Sommarbo).

Etelärajalle, nykyiselle yhteyslaiturille johtava tien varrelle on istutettu pensasaita. Aidassa on 1910- ja 1920-luvuille tyypillinen, kaarevalinjainen säleportti.

1:313 UDDEBO

Puutarhan inventointi 14.11.2011 MM. Grafiikka KSMS.

Uddebon tonttialue oli 1930-luvulle saakka nykyistä laajempi ja puutarhaan on todennäköisesti liittynyt nykyisen tontin koillispuolella oleva muotopuutarha. Olssonin suunnitelman keskeiset piirteet ovat säilyneet hyvin hoidetussa puutarhassa. Verannan pyöreän pihatasanteen eteen on suunnitelman osoittamalla tavalla istutettu kaarevia ruusupenkkejä.

Kaareva koristeistutus verannan edessä 1920– 30-luvulla. Portaat johtavat verannalta puutarhaan. Yksit.

Päädyssä sijaitsevan verannan ulkoportaat 1950-luvulla. Yksit.

Puutarha 1960-luvun lopulla. Verannan ulkoportaat on purettu. Hbl

Kaarevaa perennapenkki päätyy kalliorinteeseen.

Näkymä kalliopuutarhan suunnalta kohti Uddebon huvilaa. Vasemmalla näkyvät kaareva terassi ja pitkä perennapenkki. Kari Hakli 2011

Näkymä huvilan pohjoispäädystä kaakkoon. Vasemmalla näkyvät leikkimökki ja entinen hiihtomaja, keskellä korkea pihakuusi ja taustalla puutarhan rajalla kasvava pensasaita. Kari Hakli 2011

Kaareva koristeistutus on säilynyt verannan edessä. Verannalta puutarhaan johtavat portaat on purettu. Kari Hakli 2011

Päärakennus

Huvilan rakennuspiirustuksia ei ole tavoitettu. Puurakennus on 1910- ja 1920-luvun huvila-arkkitehtuurille tunnusomaista mansardikattoista tyyppiä, jossa on asuinhuoneita kahdessa kerroksessa. Rakennuksen suunta on rantaviivan mukainen, päädyt ovat luoteeseen ja kaakkoon. Toisessa kerroksessa on ikkunat sekä päädyssä että lappeella. Eteläkulmassa on ajalleen tyypillinen, sisään vedetty lasikuisti jonka päädyssä sijainneet ulko-ovi ja -portaat näkyvät vanhemmissa valokuvissa.

Lasikuistin suoravartiset ulkoportaat on purettu. Rakennuksen luoteispäätyyn on lisätty uusi sisäporras.

Koillissivulla on avoin terassi koristeellisine puukaiteineen. Julkisivuverhouksena on vaakasuuntainen, höylätty paneeli ja vesikatteena rimahuopakate. Sokkeli on päällystetty pienikokoisilla harkkokivillä. Vesikatteena on tummanharmaa huoparimakate.

Alkuperäiset ikkunat ovat 1900-luvun alussa suosittua, välipuitteilla pieniin ruutuihin jaettua mallia.

Sisätilojen osalta vanha, kantavien seinien muodostama huonejako on pääosin säilynyt. Lattiat ovat pääosin lakattuja lautalattioita, sisäseinät on levytetty tai päällystetty pinkopahvilla, sisäkatoissa on mm. levyjä tai lautapaneelia, paikoin on säilynyttä helmiponttipaneelia. Toiseen kerrokseen on rakennettu kylpyhuone.

Muut rakennukset

Muita rakennusryhmään kuuluvia rakennuksia ovat vanha leikkimökki, hyvin säilynyt pihavaja ja kalliopuutarhan yläpuolella sijaitseva entinen hiihtomaja, joka on omaleimainen pieni funkisrakennus. Hiihtomaja on nykyään Uddebosta erotetulla Sommarbon tontilla.

Tontin koillisosassa on kalliorinteen alla kivipilareille perustettu kapea, aumakattoinen pihavaja, jonka julkisivussa

Näkymä lounaasta rannan suunnalta. Vasemmalla alkuperäiseen rakennusvolyymiin lisätty porras.

on tummanruskealla puunsuoja-aineella käsitelty pystylautaverhous. Puutarhan suuntaan on tasavälein kolme ulkoovea, joiden ulkopinta on kalaruotokuvioon naulattua ponttipaneelia. Ovien väritys on taitettu vaaleanvihreä.

Kallion laella sijaitseva leikkimökki lienee 1920-30-luvulta. Taitekattoinen mökki on varustettu etukuistilla. Julkisivun vaakaponttipaneelin pintakäsittely on vaaleankeltainen peittomaalaus valkoisin yksityiskohdin.

Yhteenveto

Uddebon rakennus– ja suunnitteluvaiheiden tuloksena on syntynyt ehjä, päärakennuksen ja sitä ympäröivän puutarhan muodostama kokonaisuus. Rakennuksia on pidetty hyvässä kunnossa. Puutarhaa on hoidettu ja ylläpidetty Paul Olssonin suunnitelmaa ja tunnusomaista kasvivalikoimaa kunnioittaen.

Näkymä Reposalmen suuntaan.
Kari Hakli 2011

Hyvin säilynyt, mittasuhteiltaan sopusuhtainen pihavaja, jossa on 1920-luvulle tunnusomaisia yksityiskohtia. Kari Hakli 2011.

Kallion laella sijaitseva leikkimökki .

Uddebon entinen hiihtomökki. Kari Hakli 2011.

1:314 SOMMARBO

Ympäristö ja rakennus

Kallion laella kohoaa metsän reunalla pieni kesämökki, jota alun perin on käytetty Uddebon huvilan omistajien hiihtomajana. Pilareille perustettu matala pulpettikattoinen rakennus on varustettu kahden kerroksen korkuisella tornilla. Julkisivu on tummansiniseksi maalattua pystypeiterimavuorausta, yksityiskohdat on maalattu valkoiseksi.

Sommarbon mökki on Vartiosaaren harvoja modernismia edustavia rakennuksia.

1:315 TALLBO

Ympäristö ja rakennukset

Tallbon palstan rakennusryhmän muodostavat kesämökki, rantasauna, ulkorakennus ja huussi. Rakennukset on sijoitettu metsäiseen ja kallioiseen rinteeseen lähelle rantaviivaa. Reposalmen puolella on suora, kivinen rantapengerrys, joka näkyy jo 1940-luvun alun ilmakuvassa.

Yksikerroksinen, harjakattoinen päärakennus on rannan suuntainen. Eteläpäätyyn on liitetty kapeampi lasikuisti. Rakennus on perustettu pilareille ja vuorattu lautapaneelilla sekä maalattu valkoiseksi. Vaatimaton rantasauna on sijoitettu pääty rantaan päin laiturirakennelman osaksi.

Suorareunainen kivinen rantapengerrys.

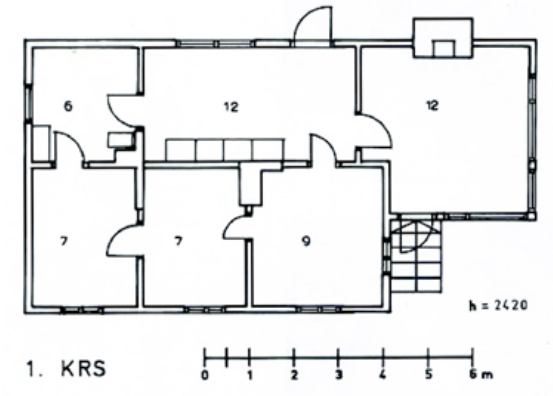

Mittauspiirustus 1983, KSV

1:316 GRANBO

Metsittyneen puutarhan jäänteitä maastossa: kivistä ladottu tukimuuri, kiviset porrasaskelmat ja matala kivimuuri päätepilareineen.

Ympäristö ja puutarha

Metsittyneellä, rakentamattomalla palstalla on säilynyt matala kivimuuri päätepilareineen, kivistä ladottu tukimuuri ja muurin linjassa olevat kiviset porrasaskelmat. Granbon alue on vuoteen 1933 saakka ollut osa Uddebon tonttialuetta ja Uddebon puutarha on todennäköisesti ulottunut tänne asti. Siinä tapauksessa muuri ja portaat kuuluisivat 1920-luvulta periytyvään muotopuutarhaan. 1930-luvulla Granbo myytiin Quisisanan omistajalle, joka lienee jatkanut puutarhan hoitoa. Quisisanan pergolan pilarit muistuttavat rakenteeltaan Granbon muuria. Muotopuutarhan piirteet risteävine käytävineen ja kahdeksankulmaisine keskusaiheineen näkyvät selvästi ortokuvassa vuodelta 1943. Kadonneen puutarhan selvittämiseksi olisi tarpeen tehdä tarkempi inventointi ja tutkimus. Ks. myös osa-alue 1 Quisisana.

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

14 UDDEBON ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Uddebon rakennus– ja suunnitteluvaiheiden tuloksena on syntynyt ehjä, päärakennuksen ja sitä ympäröivän puutarhan muodostama kokonaisuus, jota edelleen ylläpidetään ja hoidetaan alkuperäisiä piirteitä vaalien.

Huomion arvoista on Paul Olssonin puutarhasuunnitelman toteutuminen ja sen ominaispiirteiden säilyminen tähän päivään asti. Kattavaa inventointia Olssonin säilyneistä huvilapuutarha suunnitelmista ei ole ollut tämän selvityksen aikana käytettävissä, joten kohteen tarkempi suhteuttaminen ja arvottaminen tältä osin jää tässä vaiheessa tekemättä. Uddebon huvilan puutarhaan liittyy palstan ulkopuolella muotopuutarhan rippeitä joiden–ajoitus ja puutarhasommitelmien alkuperä tulisi selvittää jatkotutkimuksilla. Inventoinnissa havaitut säilyneet puutarhan osat ja rakenteet antavat viitteitä mahdollisesta paikalla sijainneesta maisemapuutarhasta.

- rakennushistoriallinen arvo
- puutarhataiteellinen arvo (Paul Olsson) Puutarha on kohtalaisen hyvin säilynyt ja puutarhasuunnitelma on olemassa. Puutarha on yksi harvoja Paul Olssonin suunnitelmia, jossa rakennus ja puutarhat ovat yhdessä säilyneet.
- maisemallinen arvo. Hyvin säilynyt ja hoidettu autenttinen 1920-luvun huvilakerrostumaa edustava huvilamiljöö.
- säilyneisyys

- **Merkitys osana itähelsinkiläistä /Vartiosaaren huvila - ja huvilapuutarhakulttuuria, erityisesti puutarhan osalta erittäin merkittävä**
- **Merkitys osana rantoja kiertävää huvilavyöhykettä, kohtalaisen merkittävä**

15 SUOTORPAN ALUE

Laajasalon kylä 2:418 Suotorppa

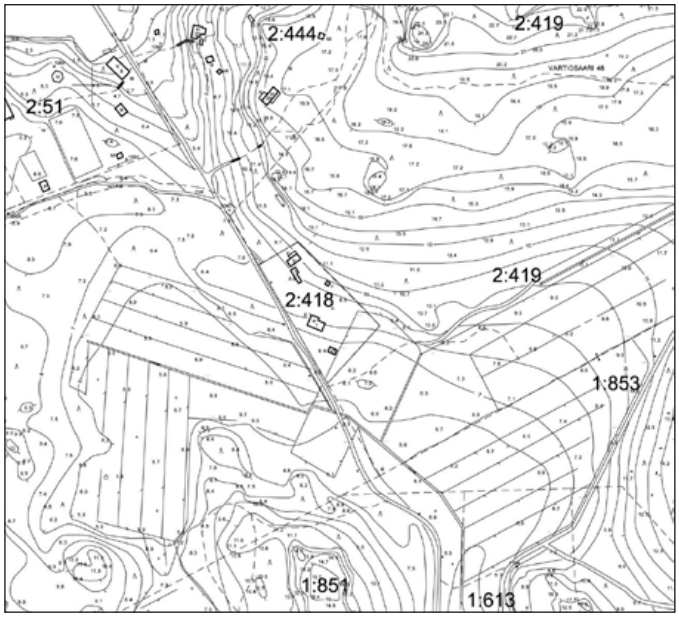

Omistus- ja jakohistoria

Uuteen rakennukseen muuttivat 1920-luvun alussa Toivo Grön ja hänen vaimonsa Sofia. Tontti on rekisteröity 1961. Nuorena Tammelasta Vartiosaareen muuttanut Toivo Grön ja hänen vaimonsa Sofia jälkeläisineen edustavat Vartiosaaren ympäristöä ja rakennuksia ylläpitäneiden tekijöiden sukua.

Rakennuskannan arvioitu ikä

Asuinrakennus on 1920-luvun alusta, pihavajat ja sauna ovat eri-ikäisiä.

Ympäristö ja puutarha

Suotorppa on Vartiosaaren oloissa sijainniltaan poikkeuksellinen, ilman näkymää tai yhteyttä rantaan. Metsän ja entisen viljelyalueen rajalla, isojen vanhojen tammien varjostama piha-alue asuinrakennuksineen on hyvin hoidettu vehreä, puutarha keväisin kukkivine liljoineen ja perennapenkkeineen. Hyötypuutarhaviljely on vuosien kuluessa vähentynyt.

Asuinrakennus

Pienehkö rakennus on Toivo Grönin rakentama. Harjakattoiseen rakennukseen liittyy koillissivulla poikkipääty, samalla puolella on sisäänkäynti. Huoneen ja keittiön käsittävän pohjakerroksen lisäksi ullakolle on sisustettu huoneita. Sokkeli on muurattu pääosin luonnonkivistä. Vaakasuuntainen lautavuoraus on sivelty tervalla tai tervan värisellä puunsuoja-aineella. Ikkunoissa on tiheä puitejako. Vesikatteena on punainen rimahuopakate.

Muut rakennukset

Pihavajat ja pieni sauna on verhottu lautapaneelilla ja maalattu punamullan sävyyn valkoisin nurkkalaudoin. Erikoinen, muualta siirretty tornimainen piharakennus on mahdollisesti entinen uimahuone.

KIINTEISTÖ	NIMI	REKPVM	MAAP-ALA	VESIP-ALA
091-412-0002-0418	SUOTORPPA	16.6.1961	1990	0

Metsän ja entisen viljelyalueen rajalla sijaitseva Suotorppa isojen vanhojen tammien varjostamine piha-alueineen.

Harjakattoiseen rakennukseen liittyy koillissivulla poikkipääty ja sisäänkäynti ilman kuistia. Pihavaja on perinteinen, pitkänomainen punamullattu rakennus.

1900-luvun alusta periytyvä, jyrkkäkattoinen piharakennus on muualta siirretty, mahdollisesti entinen uimahuone.

Toivo Grön puutarhassaan. Kuva 1960-luvulta, Hbl

Ortokuva © Kaupunkisuunnitteluvirasto

15 SUOTORPAN ALUE

OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

1920-luvulta lähtien hoidettu vehmas puutarha ja omaperäinen asuinrakennus muodostavat ehjän kokonaisuuden.

- paikallishistoriallinen arvo
- hyvin säilynyt, puutarhamainen asumismiljöö metsän keskellä

- **Merkitys osana Vartiosaaren paikallishistoriaa**